ב"ה

אין ליכט פון תורה

ספר

נר דוד

32

הוצאת אמונה
ברוקלין נוא יארק,
שנת תש"ל לפ"ק

בעזה"י

ספר

נר דוד

דאָס ספר איז זייער איין שיין

מוסר ספר

פיר דיא היינטיגע מענשען, דאָס איז איבער זעטצט געוואָרען פין לשון קודש אויף יידיש דייטש. זעהע אין דער הקדמה (פאָררעדע).
דאָס וואָר נאָך קיינמאָהל ניכט גערדוקט, איך האָפפע צוא הש"י דאָס עס וויְרד ביַיא יעדען חן האָבען.

דער איבערזעטצער איזט אונבעקאַנט.

שנת תרפ"ז לפ"ק.

נדפס בדפוס המשובח והמפואר של הרבני הנגיד
מו"ה יעקב ווידער נ"י
סעאיני (ס.-וואראָהל) מחוז סאטמאר, ראָמניה.

ידוע הוא לכל בית ישראל שאסור להשיג גבול רעהו, וכן הוא
גם מדינא דמלכותא יר"ה, ע"כ הנני להזהיר את אחינו
בנ"י שלא ירים איש את ידו להדפיס את ספרי שנית, הן בלשון
אשר הוא נדפס כעת או בלשון האָכדייטש מבלי רשותי או רשות
באי כחי, והשומע ישקוט בטח ותבא עליו בִרכת טוב.

מודעה

כל מקום שנמצא בחבור זה דבר גנאי על עכו"ם או גוים
וכותים וכיוצא אל תטעה לפרש על אומות שבזמננו
והמפרש כן הוא טועה, אבל הכוונה על אומות הקדמונים
האפיקורסים שהכחישו בריאת עולם וכל המופתים והנבואה
ויזהר כל אחד בדברים אלו וישם אותם על לבו לזכרון.

Printed by S.Weiss

נדפס ע"י שלמה ווייס

DRUCK VON JAKOB VIEDER's BUCHDRUCKEREI
SEINI (Szinérváralja), JUD. SĂTMAR, RUMÄNIEN.

בעזה"י.

ספר

נר דוד

דאָס ספר איז זייער איין שיין

מוסר ספר

פיר דיא היינטיגע מענשען, דאָס איז איבער זעטצט געוואָרען פון לשון קודש אויף יידיש דייטש. זעהע אין דער הקדמה (פאָררעדע). דאָס וואר נאָך קיינמאָהל ניכט געדרוקט, איך האָפפע צוא הש"י דאָס עס וויד ביי יעדען חן האָבען.

דער איבערזעטצער איזט אונבעקאנט.

שנת תרפ"ז לפ"ק.

נדפס בדפוס המשובח והמפואר של הרבני הנגיד
מו"ה יעקב ווידער נ"י
סעאיני (ס. - וואראָהל) מחוז סאטמאר, ראָמניה.

מחברים נכבדים!

נא אל תחמיצו את השעה המוכשרה!

אין לכם שעה יותר מסוגלה
להדפיס חיבוריכם כשזל עכשיו!
מחיר הדפסה עלה בכל הארצות
ובכל בתי הדפוס רק אצלי נשאר
המחיר הנוח והנמוך ומי יודע מה יולד יום!

בית דפוסי מוציא לאור
מלאכה נקיה ויפה, מעשה מחשבת. ההגה מדויקת, השרות מדויקה ונכונה ותשביע רצון של המפונקים ונקיי הדעת.
הדפוס אחד היותר גדולים אשר ביוראָפ, מלא עם אותיות יפות וטובות מכל המינים היוצאות מבית יציקתי. הפועלים מומחים במקצועותיהם, ברי אורין ויראי אלקים. גם יש לי

בית כריכת ספרים

והכל נעשה תחת השגחתי.

במטותא רבותי טרם תחליטו לבחור
כבית דפוס פנו אלי ובאו אתי
במשא ומתן. בודאי תמצאו
נחת ועונג כאשר מצאו
ברכה גדולי ארץ
ביוראָפ ואמריקה.
דוגמאות
באהבה!

בכבוד ובהוקרה:

יעקב ווידער.

הכתבת:

JAKOB WIEDER'S BUCHDRUCKEREI,
SEINI Szinérváralja, JUD SATMAR, ROMANIA.

מכתבי תעודה והסכמות.

מכבוד הרב הגה"צ אבדק"ק סאטמאר זצ"ל.

גם אנכי רוצה להיות סניף לעושי מצוה דרבים ולהסכים עם הה"ג שכבר קדמוני על הדפסת הספר גר דוד אשר הוא כולו מוסר ויראת שמים ועפ"י הרוב הוא רק העתקת הסה"ק משפט צדק ללשון המורגל במדינה ומה טוב חלקו ומה נעים גורלו של המעתיק הזה מוכ"ז ה"ה הרבני המופלג בתורה וביראה משובח ומפואר מפי גדולים חקרי לב כבוד מו"ה פב"פ ואחלה גם אנכי את מכירי להחזיק את ידיו למען יוציא מחשבתו לפועל צדק ושכמהי"ת ויזכו לברכת כוחת"ט ביוה"ק הבעל"ט.

כ"ד הבעה"ת סאטמאר ט' אלול עת"ר לפ"ק.

(מקום החותם) הק' **יודא גרינוואלד.**

ואסור לדפוס אותו שנית מבלי רשותו או באי כחו. הנ"ל.

מכבוד הרב הגאון כו' אבדק"ק גראסווארדיין.

הנני בזה סניף לעושי מצוה להסכים עם הרבנים הגדולים שקדמוני על הדפסת הספר גר דוד העתקת הספר הקדוש משפט צדק ללשון המורגל במדינה ואבקש את אחינו בני ישראל עם תורת ד' בלבבם יחי' שיעמדו לימין המעתיק ה"ה הרבני המופלג בתורה וביראת ד' טהורה איש חמודות וכו' מו"ה פב"פ (לא רצה לפרסם שמו) מפה שיחזיקו אותו בכל דאפשרי ליקח חבל במצות הדפסת הספר הנ"ל אשר כולו מוסר ויר"ש למען יוכל להוציא מחשבתו הטובה לפועל וד' ישלם פעלם.

(מקום החותם) **בנימין פוקס.**

מכבוד הרב הגאון צדיק מפו' בנש"ק מוויזניצע כעת בגראסווארדיין יע"א

באשר ידידינו התורני המופלג ומופלג כש"ת מו"ה (פב"פ) מפה בא לפני כב"ק אדומו"ר הרה"צ שליט"א מוויזניצא והראה לו תכריך מכתבים מרבני גאוני זמנינו שהסכימו לו על העתקת ספר „משפט צדק" ללשונינו המורגל בפי עם ונצטויתי מפי קדשו אשר בצאת הספר ממכבש הדפוס הנקרא בשם גר דוד יקח כל או"א ספרו בחפץ כפיים כי יהיו לתועלת

גדול

הסכמות

גדול לאחב"י החרדים לדבר ד' ולתורתו וגם הוא יקח ספר אחד ובתקותו אשר כן יעשו כל אחב"י.

היום יום ג' לס' בראשית שנת ובחרת בחיים לפ"ק פה גראסווארדיין

כ"ד הכותב בשם דברי קדשו.

יוסף שעכטער

בבית הרה"צ הק' שליט"א מוויזניצע.

מהרב הגאון המפו' וכו' מו"ה שאול בראך אבדק"ק קראלי

מוב"ז הרבני המופלג בתורה וביראה כש"ת מו"ה (פב"פ) נשא נפשו להטיב עם המון עם בני ישראל אשר סגר המדבר בעדם ואין מכירין בלשון הקודש להעתיק ללשון יהדות המדובר מאז בין אבותינו ספר היקר „משפט צדק" למען יהנו רבים מאורו וכבר המליצו בעדו גדולי ישראל להחזיק בידו למען הוציא מחשבתו הטובה לפועל וגם הרבו בשבח המעתיק שהוא ירא השם מנעוריו ודבוק בתוה"ק לזאת לא אוכל למנוע למלאות בקשתו לעורר מכירי לתת ידם לדבר מצוה של רבים ולהעניקו מברכת ד' עליהם והאיסור ידוע שלא להדפיסו שנית בלתי ידיעתו או באי כחו.

קה"י קראל ב' לסדר ונתנו ד' אלקיך בידך עת"ר לפ"ק

הק' **שאול בראך מנייטרא.**

(מקום החותם) (כעת אבד"ק קאשוי)

והגם שיש בידי עוד מכתבים מגאוני זמנינו אשר אוכל להראותם בכתב למי שירצה, אבל דפסתי מרובה לא דפסתי מחמת הוצאות הדפוס כי רבה היא ועוד זאת שהלא הספר הלז אינו צריך להסכמות שלא הבאתי בו שום איסור והיתר רק לעורר לבב אחב"י להיות בעוזרי וד' יהי' בעוזרם אמן.

ווער דאָס ספר האָבען וויל ווענדעט זיך אָן אדרעסס.

David Mandel, str. Astra, ORADEA.

דאָרט האַבע איין לאַגער

ואתן תודה רבה לחברת „מחזיקי תורה" מפה ק"ק המפורסמת לשבח ולתהלה אשר היו בעוזרי על הוצאות הדפוס ע"י הראש הקהל שלהם הנגיד והנדיב לב מו"ה צבי שווארץ נ"י והנלוים אליו מנהלי החברה שי' לאוי"ט אמן.

ולחברת „פועל צדק" מפה ע"י הנגיד רודף צדק רה"ק מו"ה דוד קאהן נ"י ישלם ד' פעלם ולזכר עולם יעמוד צדקתם אמן.

לוח המפתחות.

דאָ ווירד בעצייכנעט דער אינהאַלט פאָן יעדען קפיטל.

דף עמוד

שער אמונה קפיטל א דער מענש זאָל גלייבען דאָס עס איז דאָ איין גאָט
אין הימעל אין אַללעס וואָס עס זיך ערייגנעט
אין דער וועלט איז מיט זיין השגחה
וויסענשאַפט — — — — — — ג ב
״ ״ ״ ב מאַן זאָל נישט גלייבען אָן די פערפיהרטע
מענשען וואָס זאָגען דאָס וואָס עס זיך
פאַסירט אויף דער וועלט איז מקריות
צופעללע נאַטור זאַכען — — — — ג ב
״ ״ ״ ג דיא פרייהייט איז ביי יעדען מענש ער
קען גוט אין פרום זיין אָבער ח״ו...— — ד א
״ ״ ״ ד ווען איינער וועט אָבער פרעגען ווען עס
ריכטיג אמת איז דאָס אַללעס ווירד געפיהרט
מיט השי״ת זיין אויפזיכט וואַרום שרייען
דאַרויף דיא נביאים. — — — — ה א
״ ״ ״ ה עס גיבט מענשען וואָס וואָרען ערליך דאַן
זענען זייא פערדאָרבען געוואָרען, וואַרום ? ה א
״ ״ ״ ו דער מענש ברויך אימער צו גלייבען דאָס השי״ת
האָט רעכט מיט אַללען — — — — ה ב
״ ״ ״ ז נעהמע דיר איין בעווייז פון אַהרן הכהן
מיט דער מעשה פון זיינע קינדער — — ו ב
״ ״ ״ ח אַללעס ברויך דער מענש מיט ליבשאַפט צו
נעהמען פון השי״ת — — — — ו ב
״ ״ ״ ט עס האָט אַמאָהל געפרעגט איין אפיקורס דען
תנא ר׳ עקיבא פאַרוואָס איז צומאָל פערהאַנדען
אַ הילף ביי דיא עבודת גילולים — — ו ב
״ ״ י דיא פיעלע גלויבען וואָס אויף דער וועלט
גיבט, דיא האָבען דיא וועלט פערדאָרבען — ז א
״ ״ ״ יא ווערט געבערענגט טעמים פאַר וואָס איינער
ווערט געשטראָפט אויף דער וועלט — — ז ב
״ ״ ״ יב אין דער אַנדערער אויף יענער וועלט — ז ב

לוח המפתחות - אינהאַלט

דף עמוד

שער עבודת הבורא קפיטל א עֶס איז פֶערהאַנדעֶן מעֶנשעֶן וואָס זעֶנעֶן
איִן דעֶר מיינונג זייא דינעֶן השי״ת גאַנץ
פראַוו, אַם עֶנדעֶ עֶרקעֶננעֶן זייא וויא
געֶטיישט זייא האָבּעֶן זיך. — — ט ב
″ ″ ″ ב איין עֶרקלעֶרונג פֿין ילקוט אויף וואָס
דוד המלך האָט געֶזאָגט, אַשרי הגבר
אַשר תייסרנו יה, איִן וואָס איך האָבּ
געֶהעֶרט פֿין אדמו״ר הה״צ יִיט״ב ז״ל
מסיגעֶט — — — — — י ב
″ ″ ″ ג דאָט מעֶהרסטעֶ טייל מעֶנשעֶן איִן דעֶ
דורות לעֶרנעֶן נישט, וויִיל זייא זאָגעֶן
דאָס דעֶ וואָס לעֶרנעֶן זעֶנעֶן אָרימעֶ לייט
רבנים, דיינים, שוחטים, מלמדים דעֶרוויִיל
האָבּעֶן זייא איין טעות — — — יא א
″ ″ ″ ד זעֶהר אַזיִעֶס שטיקעֶל מוסר — — יב א
″ ″ ″ ה פֿאַרוואָס לאָסט השי״ת דאָס מיינסטעֶנס
תלמידי חכמים זאָלעֶן אָרעֶם זיין — יב ב
″ ″ ″ ו עֶס איז דאָ תלמידי חכמים אויך וואָס
זייא זעֶנעֶן רייך איִן לאָממעֶר זעֶהן
דעֶן חילוק פֿין איין אָרעֶמעֶן תלמיד חכם
צו איין אָרעֶמעֶן עם הארץ — — יג א
″ ″ ″ ז טהייל מעֶנשעֶן פרעֶגעֶן וואַרום זאָלל מאַן
נאָר פֿאָלגעֶן דעֶן יצר טוב השי״ת האָט
יאָ אויך דעֶן יצר הרע בעֶשאַפֿפֿעֶן — יג א
″ ″ ″ ח וויא אַזוי אַיונגעֶר מעֶנש זאָל זיך
אויפֿפיהרעֶן ווען עֶר קומט צו דיא
צוואָנציג יאָהר — — — — יד ב
″ ″ ″ ט איך עֶרקלעֶרעֶ דיר אַביסעֶל דאָס גרויסקייט
פֿין השי״ת בהוב״ש — — — — טו ב
″ ″ ″ י איִן וואָס פֿאַר איין זכות וויר לעֶבּעֶן
איִן גלות — — — — — טז ב

שער משא ומתן באמונה קפיט׳ א איין געֶבּעֶט צו השי״ת ווען מאַן
גייט האַנדלעֶן — — — יז
″ ″ ″ ב ווער עֶס האַנדעֶלט אָן בעֶטריגעֶרייא
איז אַ סימן דאָס עֶר גלייבּט דאָס השי״ת
גיבּט

לוח המפתחות – אינהאַלט

דף עמוד
גיבט פרנסה, אין טהוט צו אַללען
העלפען — — — — — — יז
שער משא ומתן באמונה קפיט׳ ג זעהר איין שיין שטיקעל מוסר
אויף ערליך האַנדלען עס איז
זעהר נייטיג צו וויסען — — יז
״ ״ ״ ״ ״ ״ ד ווער עס האַנדעלט ערליך קען מקיים
זיין דיא מצוה ואהבת לרעך כמוך יז
שער הבטחון קפיטל א איין בעל בטחון קען נאר דער זיין ווער
עס גלייבט דאס נור השי״ת העלפט צו אַללען יח ב
״ ״ ״ ב צו בטחון ברויך מאַן 4 זאַכען צו וויסען יט א
״ ״ ״ ג ערשרעק נישט ווען זיך איין געשעפט
אויפהערט השי״ת האט נאך געשעפטען כ א
״ ״ ״ ד דער מענש זאל נישט דוחק השעה זיין דאס
הייסט ער זאל נישט אנשטרענגענדע זאַכען
טהאָן געשווינד גליקליך צו ווערען — כ א
״ ״ ״ ה עס גיבט מעהרערע קלאַססען אין בטחון כ ב
״ ״ ״ ו פיעלע מענשען זאָגען זייא האבען בטחון
דערווייל וויסען זייא נישט גאר צו
ערקלערען וואס דאס איז בטחון — — כב
״ ״ ״ ז ווער עס בטחון האט ברויך קיינעם קיין
חנופה צו טרייבען אין דער מענש זאל
זיך נישט איין רעדען עס קומט מיר השי״ת
זאל מיר העלפען זעהע צווייא שיינע משלים כב ב
״ ״ ״ ו אין ראש השנה ווירד אויסגעשפראָכען וויא־
פיעל יעדער איינסטעל מענש זאל דאס יאָהר
פערדינענען, חוץ וואס ער גיבט אויס אויף
שבת אין יום טוב אין מלומדת געלד — כג א
״ ״ ״ ט ווער עס איז נישט איין בעל בטחון קומט
צו אַסאך עבירות, דער יצר הרע זאָגט
איהם, אַזוי אַזינדיגער מענש וויא דוא,
וויא קענסט דוא זיין אַבעל בטחון, איך
זאָג דיר לאָז דיך נישט פערדרייצען פון איהם כד
שער השגחה קפיטל א דוא זאָלסט דיך נישט אריין לאָזען אין ביכער
לעזען, דוא זאָלסט דיך וועללען פון זייא
עטוואס איבערצייגען — — — — — כה א

שער השגחה

לוח המפתחות – אינהאַלט

דף עמוד

שער השגחה קפיטל ב דאָס שפּרעך וואָרט פון דער וועלט מעהר
גוי מעהר גליק — — — — — — כה ב
" " " ג דיא השגחה איז היינט פערבאָרגען פון
מיינסטענס טייל מענשען — — — — כו א
" " " ד ווער אָבער קיינע פערבלענדטע אויגען
האָט קען זיא זעהן — — — — — כז א
" " " ה אין דען קפיטל ווירסט דוא זעהן וואַרום
עס איז דאָ מענשען וואָס גלייבען נישט
אין השגחת הבורא ב״ה — — — — — כח א
" " " ו צווייא טעמים פאַר וואָס תלמידי חכמים
זענען אָרום — — — — — — כח ב
" " " " פאַר ערליכע יידען איז זייער לוין פער־
באָרגען אויף יענער וועלט — — — — כט א
שער יסורים של אהבה קפיט׳ א אַסאַך מאָל לויבט דער מענש השי״ת
פאַרוואָס ער האָט אויף איהם גע־
צערענט, זעה איין שיינע מעשה ל א
" " " " ב נישט אַללע צדיקים זענען גלייך
מיט זייער לעבען — — — — ל ב
" " " " ג פיעלמאָל טהוט השי״ת דען מענש
מנסה זיין (פּראָבירען) אויב ער ועט
דיא יסורים פערליעב נעהמען — לא
" " " " ד עפּענטליכע יסורים זענען נישט של
אַהבה, אין דיא בקשה פון יצחק אָבינו לא ב
" " " " ה השי״ת טהוט רוען אין האַרץ פון
דען צדיק, אין ווען אַ מענש טהוט
איין עבירה בעשאַפט ער אַ
שלעכטען מלאך, וואָס ער טהוט
אויף דען מענש אימער מקטרג
זיין העצען צו שלעכטען — — לב א
" " " " ו אונזערע הייליגע חכמים האָבען אי־
בערגעוויזען פון דער תורה דאָס
יסורים זענען מכפר אויף דיא זינד לב ב
" " " " ז צומאָל דאַכט זיך דען מענש ווען
ער העט געקענט דיא זאַך ערררייכען
ווערעט עס איהם אַגליק, אין צומאָל
קאָמט

לוח המפתחות - אינהאַלט

שער	קפיטל	אינהאַלט	דף עמוד
		קאָמט איהם פאַהר עס האָט זיך איהם איין אומגליק בעטראָפפען, אַם ענדע לאָסט זיך אויס אַללעס פערקערט	לג ב
שער יסורים של אהבה	קפיט׳ ח	דיא נשמה איז גלייך צו איין ליכט, (נר ד׳ ב״א) אין וואָהל דען מענש וואס ער נאָך אין דיא יונגע יאָהרען פערשטייט דען תכלית פין יסורים, אין איין סגולה מאַן זאָל נישט האָבען יסורים — — — — —	לד א
״	ט	געוועהנדליך טרעפט זיך אין דיא שטעדט אייניגע נגידים אביסעל בעלי בתים מעהרסטען טהייל אָרעמע מענשען, ווען עס ח״ו אויסקומט דאָס עס זיך עטוואָס איין אומגליק טרעפט דירפען זיך דיא רייכע נישט ערוויטערען פין דיא אָרמע צו זאָגען וואס גייט מיך אָן — —	לה א
״	י	מיט דיא שטראָף פאָן דען מענש גיבט עס דרייא אבטהיילונגען — —	לו א
״	יא	השי״ת צאָלט (מדכנג״מ) איינס פיר איינס זעהע אמעשה דאַרויף —	לו ב
״	יב	השי״ת צאָלט דעם עושר נאָך זיין יכולת, אין אַ אָרמען אויך לויט זיין יכולת — — — —	לז ב
״	יג	דער קראַנקער גייט צום דאָקטער, ווער׳ איז דער נאַר נישט צו נעהמען דע מעדעצין וואס ער האָט פערשריבען, אין אמשל וואס דאַרף פערגעניגען איז דער בן המלך קראַנק געוואָרען	לח ב
״	יד	השי״ת רופט דיא מלאָכים אין ווייזט זייא דאָס פרומקייט פין זיינע קינדער ער שיקט זייא יסורים אין זייא נעהמען פערליעב, אויך שטייט אַ סימן אויף דעם —	מ א
״	טו	פילמאָל דאַכט דען מענש דאָס היא יסורים	

לוח המפתחות – אינהאַלט

דף עמוד

יסורים וואָס ער ליידעט זענען נישט
מיט יושר דאָס איז וויל השי״ת
איז איין ארך אַפּיים ער שטראָפט
נישט באַלד אין מיט דער צייט
פערגעסט דער מענש וואָס ער
פערשולדעט האָט — — — — מא א

שער תשובה מאהבה קפיטל א פין ווען אָן דאָס בית המקדש איז חרוב
געוואָרען איז ליידער יעדער טאָג
ערגער פין פריהריגען — — — — מ ב

״ ״ ב עס ׳גיבט מענשען וואָס זאָגען דאָס אין
דיא היינטיגע וועלט קען מאַן קיין
תשובה טהאָן — — — — — מג א

״ ״ ג דער מענש וואָס וויל תשובה טהאָן
מוז זיין איין סבל׳ן ניכט צערענדיג
אין זאָל פערשוויגען ווען יעמאַנד
געגען איהם גרייזט איבערהויפט ווען
יענער קלוגער איז פין איהם — — — מד א

״ ״ ״ ד ווען דער מענש פערגעניגליך לעבען
וויל ווערט זיין נשמה שוואַך אין ווען
ער דיא נשמה צו פרידען שטעלט ווירד
זיא שטאַרק אין פאַר דען מענש איז
דאָס שפעטער זעהר זיעס אין אַגרויס גליק מה א

שער התחברות קפיטל א דעס קפיטל וויא אויך דער גאַנצער
שער וועט דיך ערלערנען מיט וועם
זאָלסט דיך געזעללען, אין צו וואָס
איין שלעכטע געזעלשאַפט קען איינעם
בעוועגען — — — — — מז ב

״ ״ ב דוא זאָלסט נישט מקנא זיין דעם
אויסגעלאַסענטען מענש ווען עס איהם
נאָך וויא גוט גייט — — — מח א

״ ״ ג איך וועל דיר ערקלערען פאַר וואָס מאַן
זעהט מיינסטענס דאַס איין ערליכען ייד
גייט עס נישט אין בעסטען, אין איין
נישט ערליכען גייט גוט — — מט א

״ ״ ד עס איז זעהר גוט ווען איין ערליכער
ייד

לוח המפתחות - אינהאַלט

דף עמוד

ייד וויא ווענִיגער פֿערגעניִגען זיך טהוט
איִבערהויפט ער זאָל עס ניִשט פֿערלאַנגען
פֿיִן השי"ת — — — — — — — מט א

שער ענוות קפיטל א אָריִמקייט פאַסט פֿאַר יידען, וואַרום?
זעהע איינוועניִג — — — — — — נא א
" " " ב וויר פֿערצייכנען איז דען קפיטל אייניִגע
זאַכען וואָס דער מעניז זאָל געוואָרינט זיין
וואָריִן זייא ברענגען צו אָריִמקייט — — נב ב
" " " ג דער אָרמער קלאָגט וואַרום ער קיין צדקה
ניִשט טהאָן קען — — — — — — נג א
" " " ד דער עושר איז נאָר אַזוי וויא אַ גבאי אויף
קהל'ס געלד — — — — — — — נד א

שער הוכוח קפיטל א איין צוויסט צווישען איין חכם, און איין אֶפיקורס נה א
" " " ב וויר געבען עולם הזה אַמשכון פֿאַר השי"ת
וועגען אונזער חוב און אייניגע טעמים פֿאַר
וואָס ניִשט ערליכע רייך זענען — — נז ב
" " " ג השי"ת טהוט נאָר דעם צדיק (מנסה זיין)
פראָביִרען, און איין ערקלערונג אויף
וואָס איין מענש ווערט מגולגל, נאָך
איינמאָהל בעשאַפֿען — — — — — נח ב
" " " ד איין מעשה פֿיִן דען הייליגען אֶבן עֶזרא — נט א
" " " ה איין טעם אויף רשע וטוב לו, און אַ מעשה
פֿין איין בעל תשובה, און איין אויפֿקלערונג
פֿאַר וואָס יידען זענען אַשוואַך פֿאָלק געגען
דיא איבעריגע פֿעלקער — — — — — ס א

שער תענוגי עוה"ז קפיטל א איין מעשה פֿין איין מלך וואָס ער האָט
ליעב געהאַט זיך צו אונטערהאַלטען אין
איינער פֿין דיא גוטע פֿריינד האט איהם
געוויזען וויא נאַרישקייט דאָס איז אין
אַ טהייל מענשען וואָס זאָגען זייא קוממען
אָב דאָס גיהנם מיט דען גלות — סג א
" " " " ב השי"ת פֿערלאַנגט נישט פֿין מענש דאָס ער
מוז זיין אַצדיק אַחסיד, נאָר איין ערליכער
ייד וויא וויים עס איהם מעגליך איז —
" " " " ג אַ תירץ אויף דען וואָס אַ טהייל מענשען
פֿרעגען

לוח המפתחות - אינהאַלט

דף עמוד

פֿרעגען פֿאַר וואָס טהוען זיך דע רבי׳ס
אָן תענוגים — — — — — — — סה ע״ז

שער חשבון הנפש קפיטל א איין ערקלערונג פֿאַר דיא מענשען וואָס
זאָגען אַז השי״ת האָט מיר געגעבען
פֿערמאָגען פֿאַרוואָס זאָל איך מיר נישט
גוט לעבען אין תענוגים אָן טהאָן סו א

״ ״ ״ ב דער מענש זאָל נישט גייציג זיין
געשעפֿטען צו מאַכען ווען עס דיא צייט
איז פֿאָן דאַווענען אָבער אַמצוה צו טהאָן סז

״ ״ ״ ג איין מעשה פֿין אַצדיק אין אַרשע וואָס
זענען אין איין טאָג געשטאָרבען סז ב

שער הצדיקים קפיטל א ווען מאַן פֿאָרט צו איין צדיק איז גלייך
וויא מאַן העט עולי רגל געוועזן, אין וויא
אַזוי דאָס עולי רגל האָט אויס געזעהן — סח ב

״ ״ ב איין ערקלערונג וויא אַזוי דאָס רבי פֿאָרעכטץ
זעהט אויס — — — — — — — סט

״ ״ ג אַסאַך מאָל נעמט דער צדיק אויף זיך יסורים
פֿין וועגען דען דור אין אַגרויס מוסר אין
אַנגעלעגענהייט פֿין צדקה געבען — — ע ב

״ ״ ״ ד עס איז פֿערהאַנדען מענשען וואָס גלייבען
נישט אין דיא צדיקים וייל ער האָט
געהאַט איין בקשה אין איז נישט געהאָלפֿען
געוואָרען — — — — — — עא ב

שער הגאולה קפיטל א השי״ת העט אונץ געווען אויסגעלייזט פֿין
גלות נאָר מיר האַלטען צוריק — — — עב א

״ ״ ב אַיד ברויך אַזוי אַגרויסער מאמין צו זיין דאָס
השי״ת וועט אונס אויסלייזען גלייך וויא ער
העט עס געזעהן מיט דיא אויגען — — עג ב

״ ״ ג
״ ״ ד } אין דיא דרייא קפיטל זענען דרייא האַרצ־
״ ״ ה } רייסענדע משלים — — — — — — — עד ב

אין שבת אַנגעלעגענהייט — — — — — — — — עח ב
חתימת הספר — נאָכרעדע — — — — — — — עט א
תיקון על חטא הכללי — — — — — — — — — פב א

בע"ה

הקדמה לספרי נר דוד.

הקב"ה הראה לו למשה דור דור ודורשיו, דור דור ומנהיגיו ומה שתלמיד ותיק עתיד לחדש, וידוע כי יש ששים רבוא אותיות לתורה וס"ר נשמות לישראל כנגדם, וכל אחד יש לו אחיזה באות אחד שבתורה, וכפי השגתו יכול כל אחד לזכות ולדרוש מכח אות האחוז בו כפי מדרגתו, וכתבתי זאת שלא יחשדוני שבשביל איזה הרהור כבוד או שררה עליתי במעלת המחברים, ע"כ מנעתי לפרסם שם המעתיק, וגם שהוא אינו מן הצורך כמבואר בהקדמת אדמו"ר הגאון הצדיק מרן ייטב לב זצ"ל, עכ"ז ידוע שגוף השמים מוליך את הקול וא"א להשמיע מכל וכל וחכמות בחוץ תרונה ובפרט להקרובים היודעין ומכירין קאמינא, ויבוא מי מאחורי הגדר ויאמר מי בתך לאיש דורש וקשיא עלוך ע"ז אשיב לו שאינני אלא מעתיק, ובכית אם שים גם איזה נופך משלי (כמבואר להלן) אשר חנני ד' ברוב רחמיו ומה בזה הלא מעט מזעיר הוא ואחז"ל קבל האמת ממי שאמרו ואיזה חכם הלומד מכל אדם (כ"ל כל דהוא משמע) ובפרט שלא עשיתי מאומה רק העתקתי מלשון קודש ללשון „אשכנז" ומעט מזעיר אשר הוכרחתי להוסיף להבנת הענין וגם באיזה מקומון מגרע גרע לפי שלא ניתן להעתיק ללשונכי המדוברת כמובא בס' חובת הלבבות בהקדמת המתרגם וז"ל: כי לא יוכל המעתיק לתקן את לשון העתקתו עד שיקדים ויאחר ויוסיף ויגרע, והיודע נסתרות יעיד עלי שלא הי' כוונתי רק להיות לי למשמרת לעת המאוחרת כי תבוא על שכרי ומי שידין אותי לזכות ידינהו לכף זכות.

הספר הזה נעתק מספר „משפט צדק" הנדפס אצל תהלים מהצדיק ר' משה מאלשין ז"ל בעהמח"ב ספר תקוני שבת ויען כי ראיתי בספר הזה דברים טובים וניחומים ואמרתי מה טוב הי' שיהי' נעתק ללשון המדוברת שיבינו אותו פשוטי העם ומה מאוד יהי' לתועלת להם, וב"ה אשר עזרני עד כה שהוצאתי לפועל מחשבתי וכה אב הרחמן יעזרני בקרוב להוציאו כגמור בהדפסה וזה כמה שנים אשר אני עוסק בו, הגם שאין המלאכה גדולה כ"כ אבל מחמת דוחק הפרנסה ויסורין מחמת מניעת השלום לא הניחוני רעיוני לעסוק בו בכל עת, כי סהדי במרומים שנתקיים בי לא שלותי ולא שקטתי על לא חמס בכפי ולא אשם בי והיודע נסתרות ובוחן כליות יעיד עלי ע"ז. העתקתיו בראשונה כפי אשר נדפס הספר משפט צדק ומחמת שראיתי שאינו מסודר והוא מן הנמנע למצוא בו מבוקשו רק **חיפש אחר חיפש** ע"כ העתקתיו שנית ועשיתי ממנו שערים למצוא כל ענין על מקומו בהשער השייך לו ואח"ז מסרתיו לשני רבנים

מפורסמים

הקדמה

מפורסמים המשכילים בטוב בלשון המדוברת להגיה אותו וכן עשו ותהי משכורתם שלימה, ואח"ז העתקתיו שלישית, ועתה הוא ב"ה נכון ומסודר על צד היותר טוב כאשר עיניכם תחזינה, ובטחוני בחסדי אבותי ורבותי כי יהי' לרצון אמרי פי ובפרט בדור הזה אשר רבים עתה עם הארץ פשוטי העם מצוה רבה היא להאיר העברי"ם, העורי"ם להגות בספרי היראים בלשון הקודש, בתתי לפניהם העתקה אשכנזי"ת אולי יראו ויקחו מוסר, ואף לאחד מאלף מצאתי אשר דברי הספר יכו שורש בלבו להשיבו אל אביו שבשמים די לי כי כל המקיים נפש אחת מישראל כאלו קיים עולם מלא, וכמה ניירות וגליונות וקופרים יהבלו זמנם לכתוב ולדפוס דברים של מה בכך, כחדשות עיר ועיר עם ועם כלשונו אשר יום ליום יביע אומר הבא מחדש ק"ו ב"ב של ק"ו לדברים כאלו היוצאים מבאר מים חיים נוזלים מן לבנון שמלבין עונותיהם של ישראל אשר בודאי מצוה רבה הוא להפיצו בין אחב"י הטרודים על המחי' ועל הכלכלה כל ימי חייהם לרבות הצלו"ת, ואם בש"ק כאשר ינוחו יגיעי כח יהי' לו הדברים האלה למשיבת נפש ורפאות תהי' לשריו ושקוי לעצמותיו להחיות עצמות היבשות מתורה ומוסר במעט צרי ומעט דבש ומאמרי חז"ל נופת עץ חיים אשר בתוך גן הדסים כארזים נטע ה' ואדם ובהמה תושיע ה', והודיע בשער בת רבים שבכל קפיטל אשר ימצא בתחילתו כוכב בתוך חצי לבנה ישרה כזה (* ובסופו הפוכה כזה *) שהוא סימן מאשר חנן ה' את עבדו המעתיק ואולי ימצא מי בו איזה ענין אשר לא יוכשר בעיניו לא יתלה החסרון בהמחבר משפט צדק רק בי אדוני, וקראתי בשם הספר נר דוד מטעם הכמוס עמדי (ובאם תצרף למלת כי מי שברא האור שהוא אחד ואין יחיד כיחודו ואת דוד הניח חי וקיים תמצא שמי) להיות חתום באותיותי, ואני תפלה לזכות את בני עמנו ולזכות עמהם ולראות את יוצאי חלצי יראים ושלמים ולומדי תורה, וה' מאיר לארץ ולדרים את קרן דו"ד עבדו ירום, ומעשי ידי יוציא פרח ויציץ ציץ ויגמול שקדי"ם ובמהרה לעינינו שו"ב מחרון אפיך ואת נדחי ישראל יכנס ואז שוש אשיש בה' ותגיל נפשי במהרה בימינו אמן.

לטוב ולזכר עולם יזכר שמם של המטיבים, והטיבה ד' לטובים שהיו בעוזרי על הוצאות הדפוס ה"ה הגביר הנכבד המפו' מו"ה בנימין ציטראָן ממעדיאַש עבור נשמת אביו הנדיב לב המפו' מו"ה נחמי' בן כה' בנימין תנצב"ה.

והאשה הגבירה מרת ריקל דייפּע מעיר ערזשעבעט עבור נשמת בעלה כה' חיים בכה' יצחק הכהן שנפטר ג' טבת תרס"ט, תנצב"ה.

ואא"ח בניי היקרים שי' מו"ז, יצחק צבי נ"י ובנו מנחם ציון ד' יאריך ימיהם בטוב ושנותיהם בנעימים.

פאָררעדע.

דאָס ספר איז שאָן געדריקט פֿון מעהרערע יאָהרען אויף לשון קודש וואָס עס הייסט „משפט צדק" וואָס האָט געמאַכט הצדיק ר' משה מואלשין ז"ל, נאָר וויל איך האָב געזעהן דאָס עס וועט זיין אַ טובה פֿאַר יודישע קינדער וואָס קענען נישט לשון קודש וואָס קענען זיך דאָס זאָל ווערען איבער זעצט אויף עברי טייטש וויל עס קומען פֿאַר אין איהם פֿיעלע טרייסט זאַכען, אין ווען האָבען מיר נאָך געהאַט ליידער אַזוי איין דור וויא אַצינד וואָס מאַן ברויך יעדען צוא טרייסטען אין איהם איבער צוא צייגען יעדען אין זיין אַנגעלעגענהייט, דאָס הש"י אַללעס צוא גוטען טהוט, דאָרך דעם האָט עס מיך דאַצוּ בעוועגט עס איבער צוא זעטצען, איך האָפֿע צוא הש"י דאָס מיין מיהע ווירד ניכט אומזאָנסט זיין דיא וועלט ווירד מיר דאַפֿיר דאַנקבאַר זיין, אונד עס ווירד בייא יעדען חן האָבען. ווער עס איבער זעצט האָט איזט ניכט נעטיג צוא וויסען, ער וויל זיך ניכט אויסגעבען דאַמיט עס זאָל יעמאַנד ניכט מיינען דאָס ער דאַדאָרך עטוואָס כבוד צוא ערדרייכען מיינט, ער מיינט נאָר דער וועלט אַטובה צוא טהאָן אונד עס זאָל איהם איבער הונדערט יאָהר אויך אַטובה אַרויסקומען. אויף אייניגע אָרטער האָבע מוסען עטוואַס פֿאָן דאָס מיינינע שרייבען דאַמיט מאַן דיא זאַכע בעססער פֿערשטעהן זאָל אונד האָבע איבעראַל איין צייכען לאַססען מאַכען אין אַנפֿאַנג קפיטל איין שטערן אין אַקלאַממער (* אונד צוּר לעטצט דעם גלייכען *). דאַמיט ווען יעמאַנד איין פֿעהלער פֿינדען ווירד זאָל ער וויסען דאָס עס פֿון מיר הערשטאַמט ניכט פֿון מחבר. איך האָבע דאָס ספר גערופֿען „נר דוד" וועגען איין טעם וואָס איך וויים, הש"י זאָל געבען דאָס עס בייא יודישע הערצער איין ווירקונג צוא גוטען מאַכען זאָל דאַמיט איך אויך זייער זכות געניסען ווירדע, אונד מיר זאָלען במהרה ערלעבען דיא גאולה שלימה אָמן.

נר דוד

שער אמונה.

מפקודיך אתבונן ע"כ שנאתי כל אורח שקר.
דרשו ה' ועוזו בקשו פניו תמיד.
בעזר צורי וקוני אתחיל לכתוב שער אמונה.
ובמי שאמין בו יעזרני על דבר כבוד שמו.

א. דער רמב"ם הקדוש שרייבט אַז דאָס ערשטע דאַרף אַיִד צוא גלייבען מיט דען גאַנצען האַרץ דאָס השי"ת הוא ראשון והוא אחרון ער איז אייביג געוועזען און וועט אייביג זיין ומבלעדו אין אלקים און אויסער אִיהם גיבט עס קיין גאָט, ער איז דער איינציגער באַשעפער וואָס ער האָט אַללעס בעשאַפען מיט זיינע רייד, און ווער עס גלייבט נישט אין דען דער איז נישט אין כלל פון יידען וואָרין אַיִד ברויך דאָס צוא גלייבען און צוא געדענקען אין יעדער צייט, מיט דען איז ער מקיים די מצוה שויתי ד' לנגדי תמיד. איז טייטש דאָס דער מענש מוז זיך פאָרשטעללען דאָס השי"ת שטייט פאַר אִיהם באַשטענדיג און זעהט אַללעס און וויים אַללעס וואָס דער מענש און זיינע געדאַנקען קלערט!

ב. עס איז פערהאַנדען פערפירטע מענשען, וואָס זיך איינרעדען דאָס אַללעס וואָס אויף דער וועלט איז. און וואָס זיך ערייגנעט איז איין טבעיות (נאַטורזאַך) אָדער איין מקריות (צופאַלל) און דאָס האָט גאָר קיין בעגריף מיט איין השגחה (אויפזיכט) פון השי"ת, קאָמט אוים דאָס בייא זייא איזט קיין אונטערשיעד אויב איין מלכות שלאָגט זיך מיט דען אַנדערין, אָבער להבדיל די חיות שלאָגען זיך איבער איין נבילה, אָבער איין מענש איז צוריסען געוואָרען פון דעם לייב, אָבער די מויז פון דער קאַטץ, אָבער איינער איז איין גראָסער מאַגנאַט, און דער אַנדערער גייט מיט דען זעקעל שנאָרען, אָבער איינער האָט קינדער דער אַנדערער נישט, דאָס אַללעס איז בייא זייא איין מקריות (צופאַלל)
קומט

קומט אוים דאָס פֿון איין מענש צוא איין מויז אָבער פֿון איין מלכות צוא איין חי' להבדיל איז קיין שום חילוק ! אָבער לויט אונזערע הייליגע ספרים איז דאָס אַללעס מיט השגחה (אויפזיכט) פֿון הש"י ווִיא עס שטייט הצור תמים פעלו כי כל דרכיו משפט וגו' איז טייטש דער בעשעפֿער פֿון דער וועלט זיינע ווערק זענען גאַנץ גראָד דען אַללעס טהוט ער ערליך ריכטען יעדען מענשען לויט זיין פֿיהרונג איהם צוא צאָהלען. — ווִיא אויך האָט דיא הייליגע תורה געוואָרענט דאס ווען עס וועט קוממען איין שטראָף אויף איינעם ח"ו אין דער בעטרעפֿענדער וועט זאָגען דאָס עס איז איין מקריות (צופֿאַלל) וועט הש"י איהם נאָך מעהר שטראָפֿען ווִיא עס שטייט אין פ' בחקותי, ואם תלכו עמי קרי וגו' איז טייטש אויב איהר וועט אייך איינרעדען דאָס מיינע שטראָפֿע זינד צופֿעללִגע וועל איך מיט אייך מיט מעהר צאָרען אומגעהן (* אויסגענאָממען זאָ דארף מאַן זאָגען דאָס הש"י פֿיהרט זיין וועלט בדרך הטבע (מיט דער נאַטור) ער שטעלט אַללעס אין דער נאַטור אַריין, ער טהוט נישט קיינע נסים נגלים (עפֿענטליכע וואונדער) אויסער ווען קיין אַנדערע אויסוועג פֿערהאַנדען איז אָבער ווִיא ווייט מעגליך איז פֿיהרט הש"י מיט דען דרך הטבע [הן אמת צוא דען ברויך מאַן שכל]! דען פֿערצייטענס אַז מיר זינד ווערט געווען דאַרך אונזער ערליכקייט האָט אונז הש"י געוויזען וואונדער געגען אונזערע אויגען דאס ווִיר האָבען געזאָגט זה אלי ואנוהו, דאָס איז דער קראַפֿט פֿון מיין גאָט אין איך וועל איהם בעשיינען ! אָבער ליידער היינט איז אַפילו דיא לופֿט נישט ריין, אין דער ריינער פֿערשטאַנד ווערט אַללע טאָג ווייניגער אין דער אומרייניגער מעהרט זיך, הש"י זאָל זיך בקרוב מרחם זיין אויף זיין הייליגען נאָמען אין אויף זיין הייליג פֿאָלק אין אויף דען כבוד פֿון דער תורה אין זאָלל אונז עפֿענען דיא אויגען דעמאָלט וועט הש"י מיט אונז ווידער טהאָן נסים נגלים (עפֿענטליכע וואונדער) ווִיא עס שטייט כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות (איך וועל אייך ווידער ווייזען זאָלכע ווינדער ווִיא אין מצרים) במהרה בימינו אָמן *)

ג. דער מענש האָט זיין אויפֿפֿיהרונג אויף דער וועלט אין זיין האַנד ער איז אויך געבאָרען געוואָרען מיט דער בחירה (פֿרייהייט)

ווִיא

וויא מיר זעהען דאס דער מענש דיא פרייהייט בעזיצט, אויב ער וויל קען ער השי"ת דינען אין ערליך דאווענען, שבת האלטען, אין כשר'ע ציצית טראגען, זיצען אין לערנען צוא מאהל, זא לאנג דאס ער זיך אויסאיבט איין איידלער ערליכער ייד צוא ווערען! אין ווען ער וויל קען ער גיין בעצת רשעים ח"ו פערברענגען דיא צייט אין קאפפע הייזער, קארטען שפילען, אונטער האלטען, קיין ציצית טראגען, קיין שבת האלטען, קיין דאווענען, אין קען זיין אגנב, אגזלן, ארוצח, אין ער האט קיין שום בעוועגונג וואס זאל איהם נייטען צוא איינס פון דיא צווייא גענג, נאר וויא ער זיך אויסערוועלט, גראד זא וויא ער אין זיך איין יצר הרע האט וואס איהם צוא שלעכטען רייצט, אזוי האט ער אויך איין יצר טוב וואס איהם דען רעכטען וועג צייגט, אין ער איז בייא דיא פרייהייט צוא פאלגען וועלכען ער וויל.

(*דער מענש זאל זיך אבער נישט איינרעדען דאס ער מוז זיך פיהרען לויט וויא דער יצר הרע איהם רייצט וויל דיא וועלט ברענגט עס מיט דאס מאן זיך מיט דיא גאטונג מענשען פיהרען זאל, אין איך מוז אין קאפפע הויז זיצען ווארען דאס מעהרסטעטייל געשעפטס מענשען קען מאן דארט טרעפפען מוז איך מיט זייא מיט האלטען דאמיט דאס זייא מיט מיר געשעפטען מאכען זאללען דאס איז אשקר מוחלט, איין פערפירונג פאן ליגע ווייל דער גאטונג מענש רעדעט זיך איין דאס כחי ועוצם ידי עשו לי את החיל הזה מיט זיינע קראפט אין פערשטאנד ערווערבט ער זיך דאס פערמעגען, איבער דעם מיינט ער דאס ווען ער מיט דיא אויסגעארטעטע מיט מאכען ווירד וועט ער זיך פערמעגען פערשאפפען, זעהען מיר דען נישט געניג גרויסע פושעים אין זעגען דאך אויף דען בעטעל שטעקען. ווען דער מענש זאל אבער גלייבען דאס השי"ת צוא אללען העלפען טהוט ואין אדם נוגע במה שמוכן לחבירו אין איינער קען דען אנדערען נישט וועקנעמען וואס איהם אין ראש השנה אנגעשריבען ווירד! דעמאלט ווערעט איהם קיין חילוק מיט וועם ער זיך פיהרען זאל מוז נאר זיין דאס דער מענש זעלבסט אין צווייפעל איז אויב ריכטיג השי"ת צוא אללען העלפט, האבען וויר דען בעווייז פיר אונס, דאס דיא מענשען וואס אין יידישען וועג געהען שומרי הדת דהיינו דאס ער ריכטיג

שבת

שבת האלט אין ערליך דאווינט אין אללעס וואס איד ברויך צוא טהאן זינד מיר איבערצייגט דאס ער אויך גלייבט דאס השי״ת יעדען מענשען העלפט זיין לעבען זיך צוא ערהאלטען – אבער דער יעניגער וואס זיך עטוואס פון יידישען דת ערלויבט פון פרנסה וועגען דער איז נאך פיעל ארגער לויט וויא מאן איהם שאצט. וויא ווינד אין ווייא איז פאר דיא זעלבע אויף זייער עלטער זיא פינדען זיך זאָ באלד נעהע צום קבר, אין האבען זיך גאר ווענינ ערווערבט, וצדיקים ישישו בשמחה ערליכע יידען פרייען זיך אבער אין דער צייט דאס השי״ת זייא געהאלפען האט זייער וועלט ערליך אוים צוא פיהרען ד׳ ישמח לבינו בביאת גואלינו במהרה אמן. *)

ד. ווען איינער וועט אבער פרעגען, יוען עס ריכטיג אמת איז דאס השי״ת אללעס טהוט אין אללעס איז מיט גערעכטיגקייט ווארום שרייען דארויף דיא נביאים? ירמי׳ הנביא זאגט צדיק אתה ד׳ וגו׳ דיא ביסט גערעכט מיין גאט וואס דיא מיך שטראפסט, אבער ווארום זענען דיא רשעים מצליח? חבקוק הנביא זאגט רשע מכתיר את הצדיק על כן יצא משפט מעוקל דער רשע רינגעלט ארום דען צדיק פון אללע זייטען דארך דען גייט אוים אשלעכט משפט ווייל דער רשע טהוט וואס ער וויל. דוד המלך זאגט הנה אלה רשעים ושלוי עולם השגו חיל וגו׳ דיא רשעים טהוען איבעראלל בעגליקען דארך דען ווערט דאס איבעריגע פאלק אויך פערדארבען, וועללען מיר דאס פערשטעהן מיט אמשל דער שטייגער איז ווען איינער איז קראנק קרייסט ער מיט טרויעריגע שטיממע אויבוואהל ער ווערט מיט דען נישט געזונד, דיא קראנקהייט ברענגט עס אבער מיט דאס מאן קרייסט, זא אויך דיא נביאים שרייען פאר השי״ת רבונו של עולם וויא אזוי זאללען מיר אנברענגען אונזערע יאהרען מיט צער דאס מיר דיך נישט דינען קענען זאלען? אין דיא רשעים וואס ווילען דיך נישט דינען זאללען האבען כל טוב (אלדעם גוטס) אבער זייא וויסען גאנץ גוט דאס דעם משפט איז זייער ערליך, אין אללעס איז צוא גוטען זייא מוזען אבער דאך שרייען גלייך וויא דער קראנקער קרייסט.

ה. דער רמב״ן הקדוש ווארענט דיא מענשען זאללען זיך בעשטרעבען צוא זיין פון דיא פארטייא וואס דער נביא האט אויף זייא געזאגט

געזאָגט וצדיק באמונתו יחיה, דער צדיק לעבּט אין זכות וואָס ער האָט אמונה אין השי"ת אָבּער נישט פֿון דער פּאַרטייא וואָס דיא הייליגע תורה זאָגט אויף זייא בנים לא אמון בם, זיא זינד זאָלכע קינדער וואָס עס איז בּייא זייא קיין אמונה דען עס גיבּט מענשען וואָס ערליך זעגען אין מיט דער צייט פֿערגעססען זייא זיך אין ווערען פֿערדאָרבּען, דאָס קומט ווייל זייא טהוען מהרהר זיין נאָכקלערען אויף דען פֿיהרונג פֿון השי"ת. אין דער מענש מוז אָבּער גלייבּען באמונה שלימה זייער ערליך דאָס השי"ת טהוט אַללעס גוט אין עס בּרויך אַזוי צו זיין, נאָר ווייל ער עס נישט פֿערשטעהט געפֿעלט עס איהם נישט, דאָס איז איין משל צוא איין קראַנקען וואָס דער דאָקטער איהם איין רעצעפּט פֿערשרייבּט אין דען קראַנקען געפֿעלט נישט דיא מעדיצין ווייל זיא איז בּיטטער, ווען דער קראַנקער אָבּער שכל האָט דאַרף דאָס איהם קיין אונטערשיעד זיין אויבּ דיא מעדיצין זיס אָדער בּיטטער איז, ווייל זיא ווערקט נאָר צום געזונד. — דער רמב"ם הק' שרייבּט דאָס ווען דער מענש זאָל אין אַכט נעממען וויא עס מיט איהם אין זיינע לעבּענס יאָהרען ערגעהט—העט ער געזעהן דאָס דאָס שלעכטע איז מעהר פֿינדליך אַלס דאָס גוטע — ווערעט אויסגעקוממען בּייא דיא מענשען וואָס נישט פֿערשטעהען דאָס השי"ת האָט דען מענש ח"ו צום שלעכטען בּעשאַפֿען, ווייל ער זיין לעבּען מיט זאָרג אין שמערץ צו בּרענגען טהוט — עס איז אָבּער נישט אַזוי, דען ווען דער מענש זאָל שכל האָבּען העט איהם גוט געוועזען אויף דער וועלט אין אויף יענער וועלט! דער מענש איז זיך אָבּער זעלבּסט שולד וויא שלמה המלך ע"ה זאָגט אין משלי אולת אדם תסלף דרכו ועל ה' יזעף לבו איז טייטש דאָס נאַרהייט פֿון מענש טהוט איהם פֿערפֿיהרען פֿון רעכטען וועג, דאַן ווען עס קומט אויף איהם דיא שטראָף טהוט זיין הערטץ צערענען אויף השי"ת! אין ער וויל נישט פֿערשטעהן דאָס ער זיך דאָס זעלבּסט פֿעראורזאַכט האָט, אָבּער אין אמת ווערט דער מענש צו גוטען בּעשאַפֿען נאָר שכל זאָל ער האָבּען וויא זאָ ער זאָל זיך אויפֿפֿיהרען אָמן.

ו. דער מענש בּרויך צוא פֿערשטעהן דאָס השי"ת מיט זיינע משפּטים אימּער גערעכט איז, אין ער שטראָפֿט מדה כנגד

מדה, איינס פֿאַר איינס. למשל: ווען דער מענש קאָפּף שמערצען ליידעט זאָל ער וויססען דאָס ער מיט דען קאָפּף געזינדיגט האָט, דהיינו ער האָט עטוואָס געלערנט אין האָט דיא געדאַנקען נישט דערביא געהאַט גוט צוא פֿערשטעהן דאָס השי״ת זאָל דער פֿין נחת האָבען. אָבער ער האָט געהערט פֿין איין אנדערין למדן תורה זאָגען אין ער האָט זיין שכל נישט צוא געלייגט דאָס גוט צוא פֿערשטעהן, אָבער ער האָט ח״ו קיינע כשר׳ע תפילין אויף זיין קאָפּף, אָבער ער האָט פּאות אויף זיין קאָפּף געהאַט אין יעצט האָט ער זיא צוא ביסליך אונטערגעשניטען אד״ג. טהוט איהם וויא דאָס מויל אָדער דיא ציין ח״ו אָדער דיא צינג האָט ער מן הסתם געגעססען עטוואָס מאַכלים אסורים קיין כשר׳ס, אָבער ער האָט גערעדט, ליצנות, רכילות, לשון הרע, אָבער ער האָט עטוואָס געגעסען אָהנע ברכה, טהוט איהם וויא דער מאָגען אין קען קיינע גוטע שפּייז פֿערטראָגען, מן הסתם האָט ער מעהרערע מאָהל גוטע שפּייז געגעססען אין האָט זיך נישט דערמאָנט אויף פֿאַר איין אַרמען צוא שיקען דער פֿין, טהוען איהם וויא דיא הענד מן הסתם האָט ער קיין צדקה געגעבען אָבער מיט זייא מחלל שבת ויו״ט געווען, קען ער נישט שלאָפֿען, האָט ער אַוודאי מעהרערע מאָהל צוא פֿיעל געשלאָפֿען, אין דאַדאָרך מנין פֿערשפּעטיגט, אין אַזוי איז עס מיט אַללען, ווען דער מענש זיך באַרעכנען זאָל קען ער אויף יעדע שטראָף דיא אורזאַך פֿינדען! נאָך מעהר זאָל דער מענש וויסען, דאָס השי״ת איז מקור הטוב והחסד זעהר אַגוטער, דער מענש העט גרעסערע שטראַפֿפֿע פֿערדינט נאָר השי״ת האָט אויף איהם רחמנות וויא אַפֿאָטער אויף זיין קינד, אויבוואָהל דאָס קינד העטטע איין גראָסע שטראָף פֿערדינט, וויייל דער פֿאַטער עס אָבער ליעב האָט זאָגט ער, דאָס ער איהם נאָך שולדיג בלייבט אין דען קינד דאַכט זיך דאָס דער פֿאַטער פֿערגעסען האָט, דעס־גלייכען דען מענש קען דאַכטען דאָס ער האָט גאָר נישט קאָננען טהאָן זאָ איין גראָסע עבירה דאָס ער זאָ איין שטראָף צוא ליידען ברויכען זאָל, אין וויים נישט דאָס עס העט איהם פֿיעל מעהר געקוממען נאָר השי״ת טהוט איהם נישט גאָנצליך שטראָפֿען ווייל

ער

ער עס נישט אויסהאלטען ווירד מאכט זיך השי"ת נישט וויסענדיג און גיבט איהם נאר אקליינע שטראף.

ז. אהרן הכהן איז געווען דער גרויסער הייליגער און דער איש החסד, ער האט איבעראל געזעהן שלום צוא מאכען, פין דעסטוועגען ווען עס האט זיך איהם ערייגענט דאס אומגליק מיט די צוויא קינדער וויא אין פ' שמיני שטייט האט ער גאר געשוויגען און האט עס זייער פאר ליעב אנגענומען פין השי"ת. זאל זיך איין איינפאכער מענש פין דעם איין מוסר ארויס נעממען — וואס זאלען מיר נאך זאגען?

ח. דער יסוד (פאדאמענט) פין דער אמונה איז, דאס דער מענש זאל פאר ליעב אן נעמען די משפטים פין השי"ת און איהם אויף אללען צוא לויבען. איין בעוויז דערויף האבען מיר פין אברהם אבינו דאס השי"ת האט איהם צעהן מאך געפריפט און די חכמים לויבען איהם דערויף נאר פאר דען וויל ער האט אללעס מיט ליבשאפט געטהאן און השי"ת רופט איהם דערפאר אברהם אוהבי, מיין ליעב האבער.

ט. די גמרא ברענגט אין ע"ז, עס האט געפרעגט איין מין דען ר' עקיבא עס שטייט אין מיר וויסען דאס אין די עבודת גילולים איז קיין הילף, פארוואס זעהען מיר דאך עס גייען אהין פיעל קראנקע מענשען און קוממען אהיים געזינד? האט ר' עקיבא געזאגט איך וועל דיר געבען צוא פערשטעהן מיט א מ ש ל, עס איז אמאהל געוועזן אין איין שטאט זייער איין ערליבער מאן, ביי איהם פלעגען אללע בעהאלטען זייער טייערע זאכען אהנע צייגען און אהנע שריפט, איינער וואר אבער וואס ער האט זיך אימער צייגען מיט גענומען, אמאהל האט ער פערגעסען צייגען צוא רופען און האט געגעבען צוא בעהאלטען אהנע צייגען האט זיין ווייב געזאגט אצינד איז צייט דאס מיר זאלען איהם לייקענען, זאגט ער וויל יענער איז אנאר — זאלען מיר פערלירען אונזער נאמנות?! אזוי איז אויך מיט די יסורים ווען השי"ת שיקט זייא אויף דען מענש טהוט ער זייא באשווערען זייא זאלען דען מענש נישט אב טרעטען ביז אין דען בעשטימטען טאג — דארך דען בעשטימטען דאקטער — און דארך דער רפואה — צופעליג

ווען

ווען דער טאג קומט — גייט דער מענש צוא איין ערל אין לאזט זיך אנשפרעכען — זאגען דיא יסורים עס וואלט גלאך געוועזען מיר זאללען פון איהם נישט גיין — ווייל ער וועט זאגען דאס דעם אנשפרעכען האט איהם געהאלפען — זאגט השי״ת ווייל ער איז אנאר זאלט איהר דיא שבועה איבער טרעטען? הערען דיא יסורים אויף — אבער אין אמת איז קיין שום הילף אין דיא עבודת גילולים; והיינו דאמר ר׳ יוחנן מ״ד ותלאים רעים ונאמנים, רעים בשליחתן ונאמנים בשבועתן שהולכין מן האדם בזמן אשר הוגבל להן.

י. דער רמב״ן שרייבט, דאס פון ווען עס האט זיך געמאכט אויף דער וועלט נייע גלויבען, איז דיא וועלט פערגרייזט געווארען! עס איז פערהאנדען מענשען וואס לייקענען אין אללען, דאס עס איז נישט דא קיינער וואס זאל זיך אויף דער וועלט אומזעהן, עס איז נישט דא קיין שכר ועונש, שטראף וועדער לוין אד״ג, וויא אויך ווארין דיא מצריים אזוי — זייא האבען אן השי״ת נישט געוואלט גלייבען — האט ער געמוזט דורך משה רבינו דיא גראסע נסים ונפלאות וואונדער בעווייזען אין זייא דאפיר שטראפען! אבער היינט ווייל עס גיבט א טייל מענשען וואס זייא ווילען נישט גלייבען— זאל דען השי״ת וועגען א זאלכע אפיקורסים נסים ונפלאות בעווייזען? השי״ת קען זיך בעגיין אהנע זייא — דער אמת וועללען זייא שאהן שפעטער וויסען — אבער דען טהוען מיר אללע טאג געדענקען אן יציאת מצרים כדי זיך צוא דערמאנען אין דיא נסים ונפלאות וואס השי״ת האט געמוזט טהאן — אין מיר טהוען דיא מזוזה אן שלאגען אין תפילין לייגען דאמיט צוא וויסען דאס השי״ת איז איין בורא ומנהיג פיהרער פון דער וועלט — אין מיר גלייבען אן דען, אין השי״ת האט אונז דיא נסים אין דער תורה געשריבען מיר זאללען דאס לערנען אונזערע קינדער, אזוי וויא אונזערע עלטערען האבען אונז געלערענט כדי דיא אמונה זאל ח״ו נישט געשוואכט ווערען! (* איבער צייגט זענען מיר דאס השי״ת איבער דען ערציילט דיא נסים אין דער תורה — והראי׳ דיא וואס לערנען נישט דיא תורה זעהען מיר דאס זייא האבען שאהן גענצליך אויסגעטרעטען פון יידישען דת — אין לייקענען אין אללען ר״ל אין מאכען זיך נייע דינים אין נייע תפילות וויא מיר זעהען עס לייder

לײַדער הײַנט צו טאָג, און עס דאַכט זיי װער עס טהוט ניכט אַזוי װי זיי דער איז פֿערנאַרט, דערװײַל װײסען זיי ניכט דאָס זיי זאָגען נאָך מעהר פֿערפֿירט פֿון די דוממע הײַדען, די גלײַבען װעניגסטענס װי זיי פֿון זייערע אַלטערן געזעהן האָבען און גייען ניכט נאָך נייעס אויף צו ברענגען, און זיי מאַכען אימער נייעס װאָס אונזערע אַלטערן האָבען דער פֿון גאָר ניכט געדאַכט. אָבער דעם זעהען מיר, דאָס אַלע צדיקים און ערליכע ידען בעפֿעהלען זייערע קינדער דאָס זיי זאָלען זיך אַכט געבען ניכט נאָך צו מאַכען דאָס מינדעסטע פֿון די נייע זאַכען און נייע מנהגים און השי״ת זאָל אויך העלפֿען דאָס די אַלע װאָס אָגעהיט זיין װילען זאָלען אָגעהיטען װערען און די װאָס אָנגעהויבען האָבען זאָלען בקרוב תשובה טהאָן אָמן. *)

יא. מיר געפֿינען אין אַסאַך ספרים װאָס זיי שרײַבען דען שכר (לוין) פֿון אַסאַך מצות װאָס דער מענש בעקומט אויף דער װעלט און מיר זעהען עס איז בײַ אַסאַך מענשען ניכט אַזוי — אַפילו זיי זאָגען די מצוה מקיים אויף דער העכסטער אַרט, למשל װער עס איז נזהר (געװאָרינט) אין מצות ציצית זאָגען די חכמים ער װעט זוכה זיין צו שיינע בגדים — און מיר זעהען ערליכע ידען און חסידים װאָס האַלטען די מצוה זייער ערליך — װי דאָס דור פֿון ר׳ יודא בר אילעי און צו דאָך האָבען זיך זעקס תלמידי חכמים אײַנגעהילט אין איין מאַנטעל און האָבען אַזוי געלערענט! װי אויך װער עס איז נזהר אין דער מצוה פֿון מזוזה איז זוכה צו איין שיין הויז — און מיר זעהען דאָס דער ר׳ יהושע בן חנני׳ װאָס עס שטייט אויף איהם אַשרי יולדתו ער װאַר זעהר נזהר אין דער מצוה און צו דאָך איז ר׳ גמליאל אַמאָהל צו איהם געקומען, און האָט געזאָגט לויט פֿון דיינע װענט װייזט אויס דאָס דו ביסט איין שמיעד — אַזוי שװאַרץ װאָרין זיי — ! װי אויך לענין עבירות שטייט אַזוי: למשל װען איינער שטייט אויף פֿון שלאָף און טהוט זיך די הענט ניכט אָבגיסען זעקס מאָהל װי דער דין איז, בלײַבט אויף די הענד איין אומרייניגקייט דאָס װען ער זאָל זיך אין דער צייט די אויגען אָן רירען װערט ער בלינד, רירט ער אָן די אָרען קען ער טויב

ווערען, וויא אויך ווען איינער טרעט איין אין נעגעל וואסער איז ער אין איין סכנה, וויא אויך מעהרערע זאכען וואס אונזערע חכמים זאגען דמו בראשו למי שעובר עליהן אין מיר זעהען עס איז ניִשט אזוי, וויאפיעל מענשען עס טהוען דיא זאכען אין עס שאט זייא גארנישט, זאלסט דוא דיך ניִשט וואונדערן איך וועל דיר דיא זאך ערקלערען.

דער אינהאלט איז אזוי, אונזערע חכמים האבען פערשטאנען מיט זייער הייליגען שכל דאס דער דין ברענגט מיט ווער עס איז געווארינט אין דער מצוה איז זיין שכר אזוי אין אזוי, אין ווער עס טהוט דיא עבירה איז זיין שטראף אזוי אין אזוי, לויט וויא זייא האבען שאהן געשריבען ביייא יעדען אינהאלט, אלס זייא האבען פערשטאנען ברוח קדשם ע״פ סוד ד׳ ליראיו (מיט זייער רייניגעם פערשטאנד) אין דאס איז אוודאי אמת, וואס מאן האט גאר ניִשט דארויף צוא קלעהרען, נאר אבער ניִשט יעדער מענש בעקומט זיין שכר אדער עונש אויף דער וועלט נאר איינער בעקומט זיין לוין דא אין שטראף דארט, דער אנדערער שטראף דא אין לוין דארט, ווידער איז פערהאנדען אטייל מענשען וואס השי״ת צאלט זייא פאר אטייל מצות דא אין דאס איבעריגע לאסט ער זייא אויף יענער וועלט, אין אויך ביייא עבירות וואס פאר אטייל שטראפט ער אויף דער וועלט אין דאס איבעריגע לעוה״ב — ווידער איז פערהאנדען מענשען וואס עס ווערט זייא באצאלט פאר זייערע מצות געגנצליך אויף דער וועלט, אין זייערע עבירות בלייבען ר״ל אויף יענער וועלט. אין ווידער איז דא דיא ערליכע קלאס וואס זייא ווערט באצאלט זייערע עבירות געגנצליך אויף דער וועלט, אין זייערע מצות בלייבען זייא געגנצליך אויף יענער וועלט אשרי חלקם.

וועם צוא שטראפען אויף דער וועלט, אבער וועם זיין לוין צוא געבען, אבער פערקערט לויט וויא מיר פריער מעהרערע פאכען געשריבען האבען דאס קען איין מענש ניִשט פערשטעהן דאס פערשטעהט נאר איין בעשאפער ב״ה וב״ש וואס ער איז איין חוקר לב ובוחן כליות (וויים דיא געדאנקען פון מענש) אין אללעם איז מיט ריינען אמת אין דיא שטראף וואס דער מענש בעקומט סייא אויף דער וועלט אבער בעוה״ב דאס איז גראד וויא דיא חכמים

ז״ל

ז״ל געשריבען האָבען, למשל, ווען דער מענש טהוט אַזוי אמצוה וואָס דאַרף איהר ברויך דער מענש זוכה צוא זיין צוא עשירות (רייכטום) השי״ת איז אָבער אַיודע עתידות (וויים פֿאָרהיניין) ווען דער מענש וועט רייך זיין וועט ער אויך שטאָלץ זיין, אין וועט זיך אויך דיא וועלט בעקומען לאַסען, אין דאָס יידישקייט פֿין זיך צוא ביסלעך אַרונטער וואַרפֿען וויא מיר אַזאָלכעס זעהען — פֿאַר אַזוי איין מענש איז דאָס רייכטום קיין טובה, לאָזט איהם השי״ת זיין לוין ליבער אויף יענער וועלט. ווידער האָבען מיר איין אַנדערען פֿאַלל. עס גיבט מענשען רייכע ווען זייא זאָלען אָרעם זיין העטטען זייא זעהער שלעכט געוועזען כמאַמרם ז״ל עניות מעביר על דעת קונו (דלות מאַכט פסלות) גיבט איהם השי״ת זיין לוין אויף דער וועלט דאַמיט ער זאָל זיך מיט צדקה אין גמ״ח עטוואָס פֿערשאַפֿען, דער זעלבער מוז זיך אָבער זעהר אַכט געבען אין זעהן צוא ווערט־שאַפֿטען פֿיעל צדקה אין גמילות חסד צוא טהאָן, וואַרען ער איז יאָ נישט זוכה צוא דען עשירות מן הדין, דאָס איז נאָר געגעבען אויף דען תנאי דערמיט גוטס צוא טהאָן, אין באמת לעבט ער יאָ אויך דערפֿין! ווידער בייא שטראָף איז אויך דעסגלייכען השי״ת וויים ווען ער וועט דען מענשען שטראָפֿען וועט ער נאָך ערגער זיין, וויא דער נביא זאָגט על מה תכו עוד תוסיפו סרה (וואַרום זאָל איך אייך שלאָגען איהר ווערט נאָך אימער ערגער) לאָזט השי״ת זיין שטראָף אויף יענער וועלט, ווידער איז פֿערהאַנדען אַמענש ווען השי״ת שטראָפֿט איהם טהוט ער תשובה, פֿאַר דען פֿאַך מענש איז בעססער דיא שטראָף אויף דער וועלט כדי ער פֿיעל עשירות בעקימט אויף יענער וועלט. וואָס איהם אויף אימער אין עוויג געהערט, דער כלל פֿין דער זאַך איז מיר זינד פֿערפֿליכטעט צוא גלייבען דאָס השי״ת טהוט אַלעס זעהער רעכט פֿיהרען נאָר דער מענש קען עס נישט פֿערשטעהן איבער דען דאַרף מאַן דאַרויף נישט צוא קלערען הנסתרות לה' אלקינו נאָר גלייבען באמונה שלימה אין השי״ת זאָל אונס דער צוא העלפֿען אָמן.

יב. ווידער איז פֿערהאַנדען דאָס מאַן דען מענש זיין גוטען לוין וואָס עס העט זיך איהם געקומען אויף דער וועלט נישט געבען

קען, וויל עס איין קטרוג (צורוקהאלט) פערהאנדען איז, וויא עס אויך למשל ביים געריכט זיך טרעפט, דאס מאן איינעם פרייא שפרעכען וויל אבער דער שטאדטאנוואלט אד"ג לאסט ניכט, קאן מאן דען מענשען דאדארך ניכט געבען דיא פרייהייט, אויך איזט מעגליך דאס נאך דען וויא דער מענש זיך דען גוטען לוין פערדינט האט, האט ער ווידער עטוואס געזינדיגט וואס עס צוריק האלט, כפי מ"ש שמא יגרום החטא, וויא מיר געפינען ביים יעקב אבינו (עיי' פ' וישלח) אויבוואהל השי"ת האט איהם פערזיכערט צו היטען, דאך האט ער זיך פאר עשו געפארכטען — וייל אפשר האט ער דער וייל עטוואס געזינדיגט, מכל שכן איין אנדערער מענש.

אזוי איז אויך פערהאנדען לענין דיא שטראף וואס דער מענש העט פערדינט, לויט וויא אונזערע חכמים געשריבען האבען גיבט עס אויך צוא מאהל איין סניגור (גוטער מליץ) וואס ניכט צוא לאסט— אבער דער מענש האט ערשט ניכט לאנג אגרויסע מצוה געטהאן וואס דעסהאלב האט מאן איהם האלב מוחל געווען אין אויף דאס איבעריגעווארט כאן ער זאל תשובה טהאן וויא מיר געפינען אין סוטה (יש זכות תולה שנה, או שנתיים) איבער דען האט מאן גאר ניכט וואס צוא קלערען אויף השי"ת אבער אויף אונזערע הייליגע חכמים ז"ל, וואראן זייערע רייד זענען פלאם פייער (ואיתא במעבר יבק מדרבנן בגמטרי' מפי הגבורה), מיר זאללען זוכה זיין צוא האבען אמתדיגע אמונה, אין השי"ת זאל אונס דערצוא העלפען אמן.

נשלם שער אמונה.

באשר עזרני עד כה — כן יעזרני ולכל ישראל להאמין בו, כשיזכה האדם לאמונה שלימה, עי"ז יעבוד להבורא בחשק רב.

ווען דער מענש איז זוכה דאס ער אן השי"ת ערנסט גלייבט דא־דארך טהוט ער איהם מיט גרוים לוסט דינען, איבער דען האבען מיר דעם שער עבודת הבורא צום צווייטען געשריבען.

שער עבודת הבורא.

א. דער אַלשיך הקדוש ברענגט. ווען מאַן זאָל פרעגען דען מענש אויב ער האָט עטוואַס אין זין השי״ת צוא דינען, ווערט ער באַלד ענטפערען, אין דער הינזיכט בין איך גאַנץ בראַוו. איך טהוא ניכט גזלן פון קיינעם. ניכט גנבענען ווערער בעטריגען. איך לייג אַללע טאָג תפילין, איך פערפעל ניכט אַללע טאָג מנחה אין מערב צוא דאַווענען, אַמאָהל מיט מנין, אַמאָהל אָהנע מנין לויט וויא מיר אויסקומט — איבערהויפט ווען ער אויך אַביסעל לערנען קען, זאָגט ער איך לערען צוא מאָהל אַשטיקעל שבט מוסר, קב הישר, קומט איין אָרימער צוא מיר גיב איך איהם זיין נדבה, וויא אויך אַמאָהל עטוואַס צוא עססען, וואָס איך קען טהוא איך, אויבוואָהל איך האָב אויך עטוואַס עבירות אָבער געגען זייא מצות גענוג. וואָס קען דען השי״ת פון מיר מעהר פערלאַנגען. הלוואי העטטען אַסאַך אַזוי געווען, איך קען נאָך פיעל מעהר אָרגערע פון מיר! הכלל דער מענש איז מיט זיך גאַנץ צוא פרידען, אין האַלט דיא רייד וויא אין פרק שטייט איזה עשיר השמח בחלקו וועד איז רייך ווער עס זיך בעגניגט מיט וויאפיעל ער פערמאָג, וגם הוא מסתפק במיעוט מצות ומע״ט אשר ידמה שיש לו. מיר וועללען אויף דען איין משל ברענגען, איינער דער זיין הויז געברויך אימטער אויף קאָנטע ביים געוועלבער איינקויפט. דער געוועלבער האַלט פיר זיינעט וועגען איין עקסטרע ביכעל ווייל ער זעהר איין גוטער קונדשאַפט איז — נאָר ער קויפט אַללעס אויף באָרג, דער מענש גיבט אויך דען געוועלבער אַללען ערשטען איין סוממע אין הייסט נאָר אויפשרייבען, ווייל ער קיינמאָהל קיין צייט האָט צוא רעכענען אַזוי געהט עס פאָרט אין איינעם אַשטיק צייט, אַזוי לאַנג זיין, ווייב איהם אַמאָהל אויף פאָדערט, וואַרום גיעסט דוא ניכט אַמאָהל צוא דעם געוועלבער? ווער ווייס וויא גראָס דיא קאָנטע איז שאָן דאָרט. זאָגט ער, וואָס? וויא קען דאָס זיין איך גיב איהם יאָ אַללען ערשטען איין סוממע, הכלל דאָס פערבלייבט ווייטער אַזוי וויא לאַנג דער געוועלבער איינמאָהל דאָס ביכעל אַפיר נעמט אין מאַכט איין שלום רעכנונג, הכלל דער איז

איהם

אִיהם אַזוֹי פִיעֶל שׁוּלדִיג דָאס עֶר אִיהם מֶעהר נִישׁט טרוֹיעֶן קָען. עֶר לָאסט אִיהם צוּא זִיךְ רוּפֶען, אִין זָאגט אִיהם: אִיךְ בִּיטֶע לָאסֶען ווִיר רֶעכנֶען — ווִיא דִיא רֶעכנוּנג פֶערטִיג אִיז בְּלֵייבּט עֶר עֶרשׁרָאָקֶען — אִין זָאגט: ווֶעה גֶעשׁרִיגֶען, לוֹיט מֵיין מֵיינוּנג ווָאר אִיךְ גָאר גַאנץ אִין אִירטוּם. ווָאס קָען אִיךְ יֶעצט מַאכֶען? פוּן ווָא זָאל אִיךְ דֶען יֶעצט זָאפִיעל גֶעלד הֶער נֶעהמֶען? אִיךְ מוּז בַּאנקרָאטִירֶען! — זָא אִיזט עֶס אוֹיךְ מִיט דֶען מֶענשֶׁען עֶר אִיזט בְּיֵיא זִיךְ פֶעסט אִין דֶער מֵיינוּנג דָאס עֶר גֶעגֶען הַשֵּׁ״י בְּרַאוו אִיזט אִין אִיהם דִינֶען טהוּט, אִין הָאט נָאר עֶטווַאס ווֶענִיג פֶערשׁוּלדֶעט דָאס עֶס אִיהם פִיר אַעבירה גֶערֶעכנֶעט ווִירדֶען זָאל, ווֶען אוֹיךְ זֵיין נשמה אִיהם צוּ מָאהל עֶרמַאנט דָאס עֶר זִיךְ אַבִּיסֶעל מְיַישֵּׁב זֵיין זָאל, זָאגט עֶר, ווָאס? אִיךְ טהוּא יָא אוֹיךְ גֶענוּג מצות אַרוֹיף שִׁיקֶען ווָאס גֶעגֶען דִיא עבירות בֶּעשׁטֶעהן קָאנֶען! הכלל דָאס גֵייט אַזוֹי בִּיז עֶר אַבִּיסֶעל גרוֹי ווֶערט, אִין דֶער נָאךְ שׁוֹין גָאר ווַייס, אִיז עֶר זִיךְ מְיַישֵּׁב עֶר ווֶעט זִיךְ דָאךְ אַבִּיסֶעל בַּארֶעכנֶען מִיט הַשֵּׁ״י — ווִיא אַיִיד שָׁאן טהוּט אִין אַזוֹי אַצַייט, אַלזָא זֵיין רֶעכנוּנג קוּמט אִיהם זֵייעֶר שׁלֶעכט אוֹיס, ווָארִין לוֹיט ווִיא עֶר הָאט גֶעזֶעהן אִין מנורת המאור, אוּנד אִין קב הישר, אָבֶּער ראשית חכמה, דָאס עֶס אִיז פֶערהַאנדֶען אַזָאלכֶע עבירות, ווָאס דֶער מֶענשׁ מֵיינט דָאס עֶס גָאר קֵיין עבירה אִיזט לְמָשָׁל רכילות, ליצנות, לשון הרע, אָבֶּער ווֶען אֵיינֶער אִיז עובר אוֹיף דִיא רֵייד פוּן דִיא חכמים אִיז עֶר חייב מיתה, אָבֶּער דִיא אוֹיגֶען זֶעהֶען אַהִיעֶן ווִיא זִיא נִיכט דַארפֶען זֶעהן — אָבֶּער דִיא אָרֶען הֶערֶען — ווָאס זִיא הֶעטֶען נִישׁט בְּרוֹיכֶען צוּא הֶערֶען, אָבֶּער מַאן רֶעדֶעט מִיט זֵיין חבר א ח ד בפה ו א ח ד בלב מִיט דֶען מוֹיל אָהנֶע הַארץ, אָבֶּער מַאן רֶעדט לִיגֶען, אָבֶּער מַאן שׁווֶערט זִיךְ פַאלשׁ, ווֶען עֶס אוֹיךְ אָהנֶע גֶערִיכט אִיז, דָאס דִיא אַללֶע זִינד אוֹיךְ גרוֹיסֶע עבירות, דֶעמָאלס שׁרֵייעֶט דֶער מֶענשׁ אוֹי גֶעוואַלד, אִיךְ הָאבּ יָא זָא ווַייט נִישׁט גֶעווִיסט. דָאס אִיךְ מִיר אוֹיף מֵיין מוֹיל זָא אַכט גֶעבֶּען מוּז אָבֶּער אִיךְ זָאל מִיךְ אִין גֶעשֶׁעפט אַנגֶעלֶעגֶענהֵייט נִישׁט דַארפֶען אַבִּיסֶעל שׁווֶערֶען, אָבֶּער פוּן ווִיא הֶעט אִיךְ זָאללֶען ווִיסֶען ווֶען אִיךְ דֶען רב נִיכט פָאלג קוּמט מִיר מיתה, אִין הֵייבּט

אָן

אָן זעהער טרויעריג צוא זיין ווארום ער דיא מוסר ספרים ערשט אויף דער עלטער אפיר גענומען האט, ווארום ניכט אין דער יוגענד? וואס קען איך יעצט טהאן? איך האב קוים כח צוא אטהעמען, נישט תשובה צוא טהאן, וואס וועל איך יעצט זאגען פאר השי"ת? ווען ער מיך צור רעכנונג פאר נעמען וויררד, וויא האב איך דען זאפיעל מצות דאס איך געגען מיינע עבירות פערגעבען זאל ?! ווער אבער קלוג איז ערזיגערט זיך אין דיא רייד פון שלמה המלך ע"ה וואס ער דער קלוגסטער פון דער וועלט וואר אין האט אללעס מיטגעמאכט אין זאגט אין קהלת: זכור את בוראיך בימי בחורותיך, דענקע אן דען דער דיך בעשאפען האט אזוי לאנג דוא יונג ביסט. עד אשר לא יבואו ימי הרעה זא לאנג דיא שלעכטע טעג ניכט אנלאנגען והגיעו שנים אשר תאמר אין לי בהם חפץ אונד עס ווירדען דיך טרעפען זאלכע יאהרען דאס דוא דיך בעדאנקען העטעסט בייא השי"ת ווען ער דיך בעפאר וועק נעמען זאל ח"ו. וויא מיר עס בייא מעהרערע מענשען בייא וואהנען — אלזא מיין פריינד אויף שלמה המלך ע"ה איז קיינער קיין געגנער יעדער ווייסט וואהל דאס ער דער קלוגסטער דער וועלט וואר אין האט מעהר מיטגעמאכט דיא וועלט פון אללע קעניגען וואס וואר דען ער האט אללעס געקענט ערררייכען וואס זיין הארטץ פערלאנגט האט, אונד יעדאך צו אללער לעצט וויא ער שאן אללעס מיטגעמאכט האט זאגט ער: הבל הבלים אמר קהלת אללעס איזט נארהייט, אללעס איזט דומהייט. סוף דבר הכל נשמע את אלקים ירא ואת מצותיו שמור ענדליך פאן דער זאך זאל מיך יעדער אויסהערען דאס מאן זאל זיך פאר השי"ת פארכטען אונד זיינע מצות אבהיטען כי זה כל האדם דען צו דען געהער דאס גאנצע לעבען פון דען מענש.

השי"ת זאל אונז אויך דאצוא העלפען אמן.

ב. דוד המלך זאגט: אשרי הגבר אשר תיסרנו יה וואהל דען מענש וואס השי"ת טהוט איהם ציכטיגען, ווערט געברענגט אויף דען אין ילקוט תהלים, דאס ר' בוזנא זאגט, עס גיבט צוא מאהל בייא דען מענש אזאלכע יסורים דאס ער דארך

זייא נישט שלאָפען קען, למשל צאָן שמערצען, אויגען שמערצען, אד"ג, ווידער גיבט עס איין מענש וואָס הערט געקענט שלאָפען ער שלאָפט אָבער דאָך נישט ווייל ער לערנען וויל, דאַן האָט ער אויגען שמערצען ווייל ער נישט געשלאָפען האָט, דאָס מיינט דער פסוק וואָהל דען מענש וואָס ער מאַכט זיך אַליין יסורים פון וועגען השי"ת זיין דינסט, בעפאָר השי"ת שיקט אויף איהם יסורים. (* יעדער מענטש וואָס ער נאָר עטוואָס לערנען קען מוס זיך צייט נעמען עטוואָס צו לערנען יהיה מה שיהיה וואָס אימער.

אָדער ביי טאָג, אָדער ביי נאַכט ווייא איך האָב געהערט מעהרערע מאָהל מאַדמו"ר הרב הגה"ק מרן יט"ב אבד"ק סיגעט זצוק"ל אימער אין אָנפאַנג ווינטער פלעגט ער דען עולם צוא דערמאַנען למה"ש מאַן זאָל זיך אין זין האָבען עס זייא וועך אימער, בחורים, יונגע מענשען, בעלי בתים. עס הייבט אָן צוא גיין דיא גרויסע נעכט מאַן זאָל ח"ו נישט צו ברענגען מיט שטותים. יעדער וואָס ער קען זאָל ער לערנען נישט אוים שלאָפען אַזוי אַגרויסע נאַכט דעמאָלט היעט השי"ת דען מענש ער זאָל נישט ברויכען אויף צוא זיין פון וועגען יסורים חלילה! ובפרט ביי דיא הקפות שמחת תורה האָט ער זיך געבעטען צום עולם בזה הלשון: האַרצעדיגע ברודער! איהר זאָלט וויסען עס קומט אַמאָהל אַצייט וואָס דער מענש ברויך דין וחשבון צוא געבען אויף יעדען טאָג אין אויף יעדע נאַכט אויף יעדע שעה, אויף אַלען וואָס מאַן האָט געטהאָן אין ווייא אַזוי מאַן האָט זיך אויפגעפירט בין ער בין ישן ווייא דער נביא זאָגט אם יסתר איש במסתרים וגו' קען זיך דען איין מענש אירגענד בעהאַלטען דאָס איך זאָל איהם ניט זעהן, למה"ש איהר זאָלט אייך נישט פערגעסען! וואָהל איז דיא מענשען וואָס זייא האָבען דיא הייליגע רייד פון איהם געהערט דען כל זמן מאַן ערמאַנט זיך דאראָן האָט מאַן איין התעוררות תשובה, לזכר עולם יהי' צדיק זי"ע. *)

ג. דאָס מעהרסטע טייל מענשען אין דיא דורות ווילען נישט לערנען ווייל זיא זאָגען דיא אַלע וואָס לערנען בלייבען אָרימע

לייט

לייט, אָבער זייא זענען רבנים, דיינים, שוחטים, מלמדים, דערוויייל זענען זייא אויף דיא אַללע אָנגעוויזען אין דאָס ווילען זייא נישט וויסען, ווען זייא זאָלען לערנען העטען זייא בעדיעט געווען פֿין אַללען שלעכטען, וויא עס שטייט. אַשרי איש שישמע למצותיך ותורתך ודברך ישים על לבו, וואָהל דען מענש וואָס ער הערט צוא דיא מצות פֿין השי״ת אין דיא היילינע תורה טהוט ער אימער אין זיין הארץ געדענקען וויא אויך זאָגט דוד המלך אין תהלים קפי׳ א׳ דער וואָס באַגערט דיא תורה צוא לערנען דער איז געגליכען וויא איין בוים וואָס ביים טייך וואַסער שטייט דער אימער פֿרעכטיג איז! איך וועל דאָס ענין געבען צו פֿערשטעהן מיט איין משל וואָס עס שטייט אין לקוטי יקרים, איין פֿאָטער וואָס ער וויל אָנהייבען צוא לערנען דאָס קינד עס זאָל צוא ביסליך גיין שטעלט ער דאָס קינד אַנידער אין טהוט זיך אַביסעל דערווייטערין אין טהוט דאָס קינד צוא זיך רופֿען אין וויא דאָס קינד איז שאָן באַלד נעבען איהם טהוט ער זיך ווידער ערווייטערן אין דאָס קינד טהוט ווייטער נאָך גיין, אַזוי טהוט ער מעהרערע מאָהל ביז דאָס קינד לערנט זיך אוים גיין, קומט אוים וויא מעהר דער פֿאָטער ערווייטערט זיך פֿין קינד וויא בעסער לערנט זיך דאָס קינד גיין, ווען דער פֿאָטער זאָל זיך אָבער נישט ערווייטערן העטעט דאָס קינד לענגער געברויכט צוא לערנען גיין! דאָס נמשל דער צוא איז, השי״ת איז אונזער פֿאָטער וויר זענען זיינע קינדער וויל אונס השי״ת אויסלערנען גיין, וויא מיר וויסען דאָס איין ייד בדויך צוא זיין איין הולך ער זאָל אימער גיין העכער אין יידישקייט, מאַכט זיך השי״ת, גלאַך וויא ער ערווייטערט זיך פֿין איהם אין גיבט איהם נישט אַזאָלכע גוטע געשעפֿטען ווייל ער וועט דאַן נישט אין זין האָבען קיין לערנען, קיין דאַווענען — נאָר ער גיבט איהם זאָ איין פרנסה דאָס ער קען דערנעבען בייא דיא דינסט פֿין השי״ת טרייא בלייבען, דאַן ווען ער שוין גוט גיין קען הייני ער איז שאָן געוואָהנט השי״ת צוא דינען ווערט ער ערשט ערהויבען וויא עס שטייט אין תהלים אַשרי כל ירא ד׳ ההולך בדרכיו וואָהל איז צוא דיא דאָזיגע מענשען וואָס זייא פֿאָרכטען זיך פֿין השי״ת אין גייען אין זיינע וועגען.

אָבער

*) אָבער די דאָזיגע מענשען וואָס ווילען גאָר נישט אָנהייבען צו גיין ווי אַזוי זאָל זייא השי"ת אויסלערנען גיין, די זעלבע קענען קיינמאָהל נישט גיין! יעצט זאָללען ווייר זעהן דען אונטערשייד פון איין ייד וואָס השי"ת האָט איהם אויסגעלערנט גיין אין ער קומט אויף דער עלטער אין איז איין תלמיד חכם ווי שיין אין איהם איז מקוים עוד ינובין בשיבה ווי שיין ער בליעט אין צו דען אַנדערן וואָס ער האָט גאָר נישט געוואָלט אָנהייבען צו גיין אין קומט אויף דער עלטער אין האָט קיין כח ניט אַמאָהל צו שטיין, געשעפטען האָט ער שוין קיין קראַפט צו מאַכען ווי אַגרויסער חילוק איז צווישען די צוויי, ווי הימעל צו ערד. ר' שמעון בן יוחאי זי"ע האָט נישט זוכה געווען צו דער גרויסער חכמה ביז ער האָט זיך נישט מצער געווען דרייצעהן יאָהר אין דער הייל, אַזוי יעדער מענש קען נישט זוכה זיין צו דער תורה נאָר מיט אַביסעל יסורים, אָדם כי ימות באהל, עיין רש"י, אָבער ווען דער מענש איז שוין אַביסעל איבערגעקומען אַפאָהר יאָהרען איז וואָהל איהם, דאַן קיממערט איהם שוין גאָרנישט אין ער איז נישט מקנא קיין שום סוחר כי טוב סחרה מכל סחורה ער טוישט זיך נישט מיט איהם, השי"ת זאָל העלפען מיר זאָללען האָבען שכל אַמן *)

ד. איין אָרימער חסיד איז הונגעריג געווען, קאַלט איז איהם אויך געווען דען ער וואָר זעהר אָבגעריסען ער האָט אָבער אַללעם פאַר ליעב גענומען, אַמאהל איז ער אויפגעווען ביי נאַכט אין האָט געלערנט, איז איהם דאָס ליכט אויסגעגאַנגען אין האָט נישט געהאַט פאַרוואָס איין אַנדערם צו קויפען אין. האָט נישט געקענט לערנען דאָס האָט איהם שוין זעהר בערידרט, האָט ער אָנגעהויבען צו שרייען: רבונו של עולם, דו האָסט מיך אָבגעריסען, אין אויסגעהונגערט, אין האָסט מיך געזעצט אין דער פינסטער דיין שטאַרקהייט אין גרויסקייט האָסט די אונס געוויזען — ווען די זאָלסט מיך אפילו פאַרברענען וועל איך דיך דאָך ליעב האָבען, דומה למה שאמר איוב הן יקטלני לו איחל. ווי אויך געפינען מיר אַמעשה עס איז אַמאָהל געקומען אַפרומער ייד אין

איין

איין מדינה האָט ער געזעהן דאָס אַללע מענשען גייען איין גאַטונג געקליידעט, אין זייער בית הקברות איז ביי יעדען געבען זיין טיער, אין איין פרויענצימער האָט ער צווישען זייא נישט געזעהן, האָט ער זייא אויף דרייא זאַכען געפרעגט וואָס דאָס בעדייט? האָבען זייא איהם געזאָגט, וואָס מיר גייען איינינ געקליידעט, ווייל מיר זאָלען נישט פערשעמען דיא אָרעמע לייט. וואָס דאָס בית הקברות איז ביי דער טיער כדי מיר זאָללען נישט פערגעססען דאָס מיר וועלען אַמאָהל שטאַרבען, וואָס דיא ווייבער זענען נישט מיט אונס ווייל זייא זאָללען אונס נישט שטערען פון תורה לערנען, ווען מיר האָבען צוא טהאָן גייען מיר אַהיים אין קומען באַלד צוריק! קענען מיר זיך אמוסר נעמען פון דען וויא דער מענש זאָל זיך אייביג זעהן צייט צוא פערשאַפען פון זיינעטוועגען.

ה. דער אַלשיך הקדוש שרייבט, דער מענש קען פרעגען פאַר וואָס לאָזט השי"ת דאָס דיא תלמידי חכמים זאָללען שוואך פרנסה האָבען, והלא שמעתתא בעי צלותא (דער וואָס לערנט ברויך יאָ ריינע געדאַנקען) נאָר אונזערע חכמים זאָגען דיא תורה האָט געזאָגט פאַר הקב"ה עס שטייט בשמאלה עושר וכבוד דאָס חוץ דען גרויסען שכר וואָס דיא לומדי תורה האָבען אויף יענער וועלט האָבען זייא אויך פערמעגען אין כבוד אויף דער וועלט, וויא איז דאָס פערמעגען אין כבוד וואָס דיא האָסט פערשפראָכען? האָט השי"ת תשובה געגעבען, פערצייטען האָבען זייא געהאַט אויך עושר אין כבוד, אָבער היינט אַז איך וועל זייא דאָס געבען וועלען זייא נישט לערנען וועט דאָס פאַר זייא קיין טובה זיין איבער דען זענען זייא אָרעם. וזה סמוכות הפסוקים ה' יודע מחשבות אָדם כי המה הבל ע"כ אַשרי הגבר אַשר תיַיסרנו יה ומתורתך תלמדנו, הזהרו בבני עניים שמהם (דייקא) תצא תורה, מפני שהם עניים.

אין ספר מעיל צדקה ווערט געברענגט ווער עס ווייניג פרנסה האָט אין לערנט דאָך, טהוט השי"ת זיינע תפילות אוים הערען, אויבוואָהל דיא תפילה איז נישט אין בעסטען אַהער געשטעלט, גראָד אַזוי וויא ער זיך בעגניגט מיט זיין פרנסה טראָץ דעם דאָס זיא נישט אין בעסטען איז אין נעמט זיך צייט אויך עטוואָס צוא לערנען

לערנען

לערנען נישט נאך צוא לויפען אין דער צייט זיך עשוואס געשעפטען צוא זוכען, אזוי בעגניגט זיך אויך השי"ת מיט זיין תפילה ווען זיא אויך נישט אין בעסטען אהער געשטעלט איז, אין טהוט זיין בקשה אויספאלגען.

ו. וויר קענען נאך איבערוויזען דאס נישט לערנען מאכט ח"ו ארעם.

עס זענען דא גרויסע עמי הארצים וואס זענען אויך ארעם, אין עס זענען דא יידען תלמידי חכמים וואס זענען אויך גרויסע עשירים, ה' י ג ן ע ל י ה ם, יעצט לאמער זעהן ווען איין תלמיד חכם איז ארעם, אבער איין עם הארץ — דעם חילוק צווישען זייא וועלכער איז שענער? דער תלמיד חכם איז איין שיינער ייד, יעדער האט פאר איהם דרך ארץ, אין איבעראל זעצט מאן איהם אויבען אן, אין מאן גיבט איהם דאס שענסטע אין ער האט גרויס כבוד איבעראל, אין האט ביייא יעדען חן, וויא אין משלי שטייט קפי' ח' חזר דיר אפט דיא תורה אין גיב אכט אין איהר, וועט זיא דיך דערהייבען אין וועט דיך מכבד זיין ווען דיא וועסט זיא באהעפטען צוא דיר, זיא וועט געבען צוא דיין קאפף איין באהעפטונג פין חן, אין איין שיינע קרוין וועט זיא דיר איבער ענפערן! אין דען עם הארץ זאגט מאן, האב דרך ארץ דיא גראבער יונג, אלזא איז נישט ליבער צוא זיין איין בן תורה וויא אגראבער יונג? לאז מאן פרעגען דען עם הארץ וואס ער העט זיך געלאסט קאסטען ער זאל קענען לערנען? אבער דען תלמיד חכם וואס דאס ביייא איהם ווערט איז דאס ער קיין עם הארץ איז? וזש"ה יראו את ה' קדושיו, ואל תדאגו על העניות, כי אין מחסור ליראיו דייקא, הלא כמה פעמים גם כפירים (הכופרים בתורה) רשו ורעבו לפעמים גם דורשי ה' לא יחסרו כל טוב (ע"כ) לכו בנים שמעו לי יראת ד' אלמדכם.

ז. וויר ווייסען עס וואהל דאס ביייא יעדען מענשען גיבט עס איין יצר טוב אין איין יצר הרע, עס גיבט אטייל מענשען וואס זייא נישט פארשטעהען דען אינהאלט פין דער זאך, דאדארך פרעגען זייא ווארום זאל מאן דען דען יצהר"ע נישט פאלגען? השי"ת האט יא אללע צווייא בעשאפען דער זאל רייצען צוא עוה"ז אין דער

צוא

צוא עוה״ב, אין זייא מוזען זיין בעפעהל האלטען, איבערהויפט דער יצהר״ע טהוט זיין זאך ערליכער בעטרייבען פון דען יצ״ט, ער טהוט דען מענש נישט אבטרעטען אין רעט מיט איהם טאג אין נאכט. אין גיט דיא זאך צוא פערשטעהן, ווארום זאל איך איהם דען נישט פאלגען? דער יצ״ט אבער זאגט נאר איינמאהל אין טהוט זיך נישט בעגעבען מיך צוא ערקלערען דאס איך דען אינהאלט גוט פערשטעהן זאל! וועל איך דיך ערקלערען דוא זאלסט וויסען דאס דער יצר הרע איז איין חכם ער ווייסט גוט ווען ער צוא איין יד קומען זאל אין איהם זאגען טהוא דיא אדער דיא עבירה וועט ער איהם נישט פאלגען, ווארום? וויל איד נאך וויא ער אויסזעהט, ווען מאן הייסט איהם טהאן איין עבירה וואס ער דאפין קיין נוטצען האט טהוט ער דיא עבירה נישט, קומט דער יצה״ר מיט איין אנדערע שפעקו-לאציאן אין טהוט דעם מענש פערפירען, אין איהם דיא עבירה אלם וויא זאגאר איין מצוה ווערעט פארשטעלען. (*למשל הערשאפטען האבען זיך איין באלל געמאכט צואפעליג ברויך איין יד מיט איינעם פון זייא נעטיג צוא רעדען אין מום אהיען געהן, בייא זיין הערייין קוממען ווירד ער גלייך זעהר שעהן עמפפאנגען, מאן לאזט איהם זעטצען אונד מאן שטעלט איהם פאר עטוואס איין שפייז. דער יד בלייבט דא ערשראקען אין פערקלערט רבשע״ו וואס טהוא איך? דאס איז יא טריפה, זאל איך ווידער נישט עססען מעג זיין וועט דער הערשאפט מיט מיר גאר נישט וועלען רעדען, אין זיצט אזוי קלערענד אין פערטראכט וואס ער אייגענטליך טהאן זאל, קומט זיך געשווינד דער יצהר״ע צוא לויפען אין מאכט דען יד אגוטען סוף וואס איד אומשטאנד איז — דיא קלערסט נאך אויב דוא געניסען זאלסט, דיא ברויכסט צוא דאנקען גאט אין צוא בעקענען זיינע חסדים — דאס דיא הערשאפטען דיר עהרע צוא טהיילען, אין זייא נעהמען דיך אין דער חברותא, דאדארך קען דיר געראטהען פאר יידען וויאפיעל טובות צוא טהאן, אין ווירסט קענען ווייב אין קינד ערנערן, אין זא באלד דיא נישט געניסען זאלסט, זאגען זייא יא באלד, וואס איד אשמוציאן אימשט אנד איז, נישט גענוג דאס ער אונס צוא דאנקען ברויך דאס מיר איהם אלם גאסט

אנערקענען

אנערקענען. טהוט ער נאך אונזער טיש בעליידיגען אין פעראבשיידען אין דאס ועט זיין איין גרויסער חילול השם. אויף זא וואס שטייט עת לעשות לה׳ הפרו תורתך, דאס מאן צוא מאהל אויך וועק זעהן מוז פון וועגען כבוד פון ידען! אין נאך זאלבעס אין דער גלייבען וואס דער יצה״ר׳ע דען מענשען פערפירט אויך מיט מעהרערע עבירות אין גיבט יעדע עבירה אלס מצוה צוא פערשטעהן, אין ברענגט דען מענש ח״ו אין עוויגען גיהנם! דער יצ״ט אבער פערקליידעט נישט זיינע רייד, אין רעדעט אויך נישט צופיעל, ער זאגט איינמאהל דען מענשען דאס וועגען זיינעם גוטען זאל ער דיא מצוה טהאן, וויל ער איהם פאלגען איז גוט, וועין נישט, לאסט ער איהם שטעהן אין געהט זיין וועגס, אייגענטליך אין אמת ווארום טהוט ער אויך נישט אזוי וויא דער יצה״ר׳ע וואלט מאן יא איהם ענדער געפאלגט? וועלען מיר דיא זאך פערשטעהן מיט אמשל.

(* עס ווארען צווייא סוחרים וואס זענען געשטאנען אויף איין מארק, איינער האט געהאט פיינע סחורה וואס יעדערער האט פערשטאנען ווער עס נאר עמוואס איין מבין וואר, דער אנדערער אין געגענטהייל האט זעהר געפעלשטע ווארע געהאט, נאר אבער ווען עס איינער אין דער היטטען געקאממען איזט האט ער איהם זא פערבלענד, אין האט אין איהם זאפיעל העריין גערעט, דאס ער האט געמוסט קויפען, ער האט געגעבען וויא ביליג דאמיט נאר צוא פערקויפען! דער אנדערער סוחר אבער ער האט גאר ווענינ גערעט, אין האט זיך איין גוטע פרייז געשטעלט, מאן פראגטע איהם, ווארום פערלאנגען זיא זא איין פרייז? דער אנדערער גיבט יא פיעל בילליגער, זאגט ער, זיא זינד אויף מיין סחורה קיין מבין איך קאן בעשטעהן זיא אוים צוא האלטען ביז עס זיך טרעפען ווירד זא איינער דער צוא איהר פערשטעהט, דער ווירד מיר שאן גוט צאהלען, אונד ווירד בייא מיר דיא גאנצע ווארע קויפען, איך האב קיין געפעלשטע ווארע וויא יענער, איך זאל איהנען ברויכען זאפיעל איינצורעדען, צום סוף האט דער סוחר מיט דער געפעלשטער סחורה מעהר געלעזט אלס דער ערליכער מיט זיין גוטע סחורה. —

דיא צווייא סוחרים זינד גלייך אלס דער יצ"ה מיט דען יצ"ט דער יצ"ה מיט זיין סחורה זעגען זעהר געפעלישט, וויל ער דען מענשען אימער צום שלעכטען פערפירט, דאס ער אונגליקליך ווירד! אום דאמיט דאס דער מענש עס ניכט מערקען זאל מוס ער זעהר פיעל איינרעדען, כדי זיין סחורה אנברענגען צו קענען, דער יצ"ט אבער זארגט זיך נישט מיט זיין סחורה, זיא איזט בייא איהם זעהר טייער, ער וויסט עס ווירד זיך שאן טרעפען איינער דער שכל האט אונד וויד בייא איהם דיא גאנצע סחורה נעמען, ער ווירד אויך נישט ברויכען פיעל צוא רעדען, מיט איין נאר וויל ער גאר נישט האנדלען, וויל ער דיא סחורה ניכט פערשטעהט, אלזא ווער איהם גלייך אויסהערט איז דאס בייא איהם איין סימן דאס דער מענש פערשטענדיג איזט אונד איין מבין אויף סחורה, גיבט ער איהם פון אללע גאטונג סחורות וז"ש חכמינו ז"ל אם שמוע תשמע — אם שמוע בישן תשמע בחדש דער וואס איהם אבער אין ערשטען נישט האֶרכט, אין וויל נישט קויפען, מיט דעם וויל ער שאן גאר נישט רעדען. וז"ש אם שכוח תשכח אם תתחיל לשכוח תשכח לגמרי. עוד נ"ל טעם מפני מה שנחלש כח היצ"ט אצל המוני עם משום כשם שמצוה לומר דבר הנשמע כך מצוה שלא לומר דבר שאינו נשמע ודו"ק כי קצרתי (המעתיק). ליבער לעזער נעממע דיר דאס משל גוט אין אכט אין פערגעס דיך נישט, אין איבער דענקע דיר גוט וואס דוא טהוסט וועט דיר וואהל זיין אין דיינע קינדער אמן.

ח. דאס ספר חסד לאברהם ברענגט קבלה בידינו דאס איין מענש ווערט נישט געשטראפט אויף יענער וועלט ביז ער צוואנציג יאהר אלט ווירד, ווען ער צוא דיא צוואנציג קומט זעהט מאן וואס ער הייבט אן צוא טהאן, בעשטרעבט ער זיך פרום אין ערליך צוא זיין שיקט דער מלאך מיכאל איין מלאך פון זיין רעגימענט אין הייסט איהם פיהרען אין ערשטען היכל פאלאסט פון יראת שמים פרומקייט — בלייבט ער וויטער פרום — פיהרט מאן איהם אימער וויטער — זא לאנג דאס ער אין יראת שמים גאר גרויס ווערט. אין האט זעלבסט פרייא צוא געהן ממדריגה למדריגה אימער העכער! ווען דער פאל אבער ח"ו פערקערט

איז

איז, דאס ער זיך דען שלעכטען וועג אויסערוועלט שיקט דער
אנדערער מלאך — איינעם פון זיינע לייט — אין מאן פיהרט איהם
אין היכל של טומאה אומריין ארט אונד זא איממער ווייטער
ח"ו, זא לאנג דאס ער זא פעראומרייניגט ווירד דאס איהם זעהר
שווער איז זיך דאפאן אויס צו רייסען, גלות אבותינו במצרים יוכיח וד"ל *)
(* וויא מיר ליידער הייטע זעהן דאס דיא אללע וואס טהוען
שטודירען (מער וויא דאס געזעטץ איהנען בעפעהלט) דיא
ווערען אויסגעלאססען — זא דאס זיא דען יידישען גאנג גאנץ פער
אבשייען — אין דע וואס זיך מיט יידיש לערנען בעגעבען בלייבען
דען דת יהודית יידישקייט טרייא! איבער דעם זאללען יעדע
עלטערן אבט געבען אויף איהרע קינדער ווען זייא נעהע צוא איהרען
פערשטאנד קוממען דאס זיא זיך דען גוטען וועג אויס וועלען
זאללען, דאן ווען דיא קינדער שאן ביים גוטען פערשטאנד זיין
ווערדען, וועללען זייא שאן זעלבסט פערשטעהען וואס זיא צוא
מאכען האבען! אין השי"ת ווירד זייא העלפען, הבא לטהר
מסייעין אותו. *)
(* איבערהויפט איזט עס זעהר נעטיג פיר יונגע מענשען ווען
זיא יא אדער ניכט פערהייראט זינד, דאס זיא צוא
מאהל אין מקוה געהן זאללען לפחות אללע פרייטאג. ווען זייא
דארכאויס אין דיא וואכען ניכט געהען קאנען. וכבר אמר אדמו"ר
הגה"ק ייטב לב מסיגעט זצוק"ל, כי המקוה מסייע לטהר הלב, כי
טב"ל ר"ת „לב „טהור „ברא, ועיין בספרים הקדושים עד כמה
הפליגו בחובת טבילת עזרא עכ"פ, אעפ"י שאחז"ל שבטלו לטבילת
עזרא, כי אלו ואלו דברי א"ח, והנזהר ככוכבי השמים יזהיר וד"ל.
איך וויים עם ווירד זיך טרעפפען מעהרערע וואס זיא פון דיזע
ווערטער לאכען ווירדען אין זאגען, אבער ווען איך דאך קיין
וואסער פאללאק זיין וויל, וואס קומט מיר דאפיר, זאג איך איהנען,
דאס זיא שפעטער פיעל מעהר וויינען וועלען אלס וויא זיא יעצט
לאכען, וואוין דער מענש וואס פאן דען ניכט האלט דער פערשפילט
זיין צלם אלהים יידישעם געזיכט. ואם לא תבין את זאת שאל
זקני ת"ח ויאמרו לך צוא איבער צייג דיזע מענשען וואס אין דער
היגזיכט

הינזיכט אַכט געבּען אין עס קומט אויס דאָס זיא עס צוא מאָהל ניכט טהאָן קענען נעמט זיך צוא זייא גאָר קיין דבר שבקדושה· גאָטעס דינסט והחכם עיניו בראשו.

ט. דער מענש ברויך זיך גוט איבּער צוא לעגען דאָס ווען ער עובד השם דינער צוא השי״ת איז וויא גרויס זיין הערר איז, וויא דוד המלך זאָגט: כי אראה שמיך וגו׳ ווען איך זעה דיין הימעל, דיא זין — לבנה אין דיא שטערן וואָס דוא בּעשאַפֿען האָסט דענק איך מיר וואָס איז דען דער מענש געאַכט דאַס דוא איהם אויף דיינע געדאַנקען טראָגען זאָלסט!

השי״ת האָט אַללעס בּעשאַפֿען נאָר מיט דיא רייד פֿון זיין מויל אין ווייסט וואָס עס טהוט זיך איבּעראַל, אין וואָס דער מענש אין זין האָט, וויא דוד זאָגט גם חשך לא יחשיך ממך בייא איהם איזט קיין פֿינסטערניש. ער האָט כח איינעם קליין אין גרויס צוא מאַכען אין איין שטונד! ווען דער מענש זאָל זיך גוט איבּערלעגען ווען ער איין ברכה מאַכט אין זאָגט. אלהינו מלך העולם. אונזער גאָט דער קעניג פֿון דער וועלט אין ער ווייסט גאָר נישט וואָס פֿאַר אַקעניג דאָס איז אפילו דיא מענשען וואָס גלויבען דאָס זיא ווייסען יאָ. — עס דאַכט זייא נאָר — דער מענש זאָל נאָר בּעטראַכטען וויאפֿיעל פֿערשידענע לענדער עס זענען פֿערהאַנדען, וואָס מיר ווייסען ניט אַמאָהל איהרע נעמען אין יעדעס לאַנד וויאפֿיעל גראָסע שטעט עס פֿערמאָג, אין יעדע שטאָט וויא פֿיעל דערפֿער עס צוא זיך האָט, אין וויאפֿיעל קאָמידאַטען עס פֿערהאַנדען איז אין איין לאַנד, אין יעדעס קאָמידאַט וויאפֿיעל טויזענטער מענשען עס פֿערמאָג, אין וויאפֿיעל הערין אין ריכטער אין פֿיהרער אין דוכסים אין מיניסטעריאָנען עס גיבּט אין איין לאַנד, וואָס זייא זיצען אין דיא גראָסע שאָהנע פּאַלאַסטען. אין האָבּען פֿון אַללען גוטען, אין אויך יעדען מהוט השי״ת געוועלטיגען, אין האָט זיין לעבּען אין דער האַנד, גלייך וויא אַמענש איין פֿליעג חאַפּט. זעהע נאָר דיא גראָסע שטאָדט סדום אין עמורה וויאפֿיעל גבורים זענען דאָרט געוועזען, זייא האָבּען געהאַט זייער קעניג אין האָבּען געטהאָן וואָס זייא האָבּען געוואָלט דאָרך איהר גראָסע מאַכט. אין

השי״ת

השי"ת האט געשיקט איין מלאך אין ער האט דיא אללע 5 שטעט אויף איינמאהל פערקערט, מיט דער גאנצער אומגעגענד וואס דאצו האט געהערט, גלייך וויא מאן קערט איבער איין טאפף מיט דען מויל הערונטער, מאן האט נאר געזעהן דאס זייא זענען נישט דא,

וואס דיא וועלט האט זיך נאר פערוואונדערט, וואס דאס וואר! וויא אויך ביי דיא רעגימענטער פון סנחרב וואס זענען געקוממען מלחמה האלטען אויף ירושלים תובב"א, זייא זענען געוועזען זא פיעל מענשען וויא דאס זאמד פון מעער, עס ווארען אזאלכע גבורים אונטער זייא דאס עס וואר צוא זייא קיין פערגלאך אויף דער וועלט, דיא הויפט לייטע וואס איבער זייא ווארען האבען בעטראפען — איינמאהל הונדערט פינף אונד אכציג טויזענד — וויא דיא גמרא אין סנהדרין ברענגט, זייא דיר יעצט משער וויאפיעל מיליטער דארט וואר — אין השי"ת האט געברויכט צוא שיקען איין מלאך אויף איין ארט האט ער איהם געזאגט, אין איין וועגס, דוא גייסט פערביי פאר דער לאגער פון סנחרב, זאלסט דוא דיא לייט אומברענגען, אין דער פריה האט מאן נאר געזעהן דאס זיא זינד אללע טויט! — אין אזוי געפינען מיר וויאפיעל אין וויאפיעל מעשיות, ווער קען דען וויסען וויאפיעל מדבריות וויסטענייא עס איז אויף דער וועלט אין וויאפיעל פערשידענע בעשעפעניש אין חיות רעות אין זייא זענען? זעהע נאר אין ספר יוסיפון וואס אלכסנדרוס מוקדן מיט זיין חיל האבען פערציילט, וויאפיעל ווינטען גיבט עס וואס זענען אזוי שטארק דאס זיא בערג אוים רייסען קענען אין זייא דירפען זיך נישט רירען ביז השי"ת איהנען ערלויבט, וויאפיעל מזיקין גיבט עס דיא גמרא זאגט אין ברכות, ווען דאס אויג העט ערלויבנים געהאט זיא צוא זעהן, העט קיין שום מענש קיין בעשטאנד געהאט פאר שרעקען, אין השי"ת בעפעהלט זייא קיין מענש צוא בערירען כמ"ש יפול מצדך אלף וכו' וויא אויך העכער דען הימעל וויא פיעל וועלטען גיבט עס, אים ערשטען דיא וועלט גלגלים וויא דיא זון, לבנה אין שטערן פונגירן, דיא וועלט וואס מיר אין איהר זינד איז נאר וויא אקארען פעפער קעגען דיא וועלט גלגלים, דאן איז דער עולם המלאכים וואס דארט גיבט

מלאכים

מלאָכים אֶלֶף אַלְפִים ורִבּוֹא רִבְבָן אָן איין צאָל אין דיא מלאָכים זעלבסט איזט פערשידענע מחנות: „אוֹפַנִּים, „אֶרְאֶלִּים, „חַשְׁמַלִּים, „שְׂרָפִים, „כְּרוּבִים, „חַיּוֹת הַקֹּדֶשׁ, אין אויף דיא אַללע טהוט השי״ת אליין געוועלטיגען ב״ה וב״ש אין דער מענש וואָס איז איין יְלוּד אִשָּׁה מענש־ליכעם געבורט, בלוט אין פלייש זאָל זוכה זיין צוא דינען זאָ איין גראָסען בעשעפער ב״ה, דער מענש איז יאָ נאָר שֶׁבַע רֹגֶז אנגעזעצט מיט צאָרען אין לעבט נאָר איינינע יאָהר אין השי״ת ווינשט פין איהם זיין דינסט, אין האָט זיך דאָס פאָלק ישראל אויסערוועלט פיר זיך, זאָל דער מענש דען נישט מיט גראָס פאָרכט אין ליבשאַפט איהם דינען? השי״ת זאָל אונז עפענען דיא אויגען אין דען שכל אָמן.

י. עם שטייט אין שה״ש: הַגִּידָה לִּי שֶׁאָהֲבָה נַפְשִׁי אֵיכָה תִרְעֶה אֵיכָה תַּרְבִּיץ בַּצָּהֳרָיִם, איז טייטש זאָג מיר מיין ליעבהאָבער, וויא זאָ ווירסט דוא ווייד׳ען דיינע שעף אין דער מיטטאָג שטונד ווייל עס דעמאָלט זעהר היים איז, דער תרגום יונתן ברענגט אויף דען פסוק, ווען דיא צייט פין משה רבינו איז געקוממען צוא שטאַרבען האָט ער געזאָגט רבונו של עולם, איך וויים דאָס פאָלק וועט זינדיגען קעגען דיר אין זייא וועלען מוזען גלות ליידען, זאָג מיר וויא אַ זוי וועלען זייא דאָרטען עקזיסטירען קענען, האָט השי״ת געזאָגט: צְאִי לָךְ בְּעִקְבֵי הַצֹּאן איז טייטש אין זכות וואָס זייא וועלען זייערע קינדער אין חדר שיקען זיי לאָזען לערנען וועלען זייא לעבען צווישען דיא פעלקער, יעצט לייג דיר איבער ליבער לעזער אין וועלכען זכות וויר לעבען אין גלות — השי״ת זאָל העלפען דאָס וויר באַלד אין געשווינד אויסגעלייזט ווערען זאָללען, ויביאנו לציון הר קדשו במהרה, ושם נעבדך ביראה כימי עולם וכשנים קדמוניות.

נשלם שער עבודת הבורא

אָנא השם כשם שעזרתני בשער עבודתך עד גמירא כן תעזרני להתחל ולגמור שער משא ומתן ולהסבירה.

שער משא ומתן באמונה.

עס איז פערהאנדען מענשען וואס זייא ווייזען אוים ערליך און זאגען ריכטיג עובדי השם. נאר ווען עס קומט צום האנדעל מוזען זייא אביסעל בעטריגען, איבער דעם האבען מיר דען שער משא ומתן גלייך נאך דען שער פון עבודת הבורא געשטעלט.

א. דער של"ה הקדוש זאגט, איין מענש דער ארוים גייט האנדלען זאל ער זאגען בזה הלשון: רבונו ש"ע, איך גייא ארוים האנדלען באמונה, לשם יחוד קוב"ה ושכינתי' העלף מיר איך זאל ערליך האנדלען און גיב מיר ברכה און הצלחה, איך טהוא מיך אויף דיר פערזיכערן דאס דיא ווירסט מיר העלפען און עס זאל אן מיר מקויים ווערען השלך על ד' יהבך והוא יכלכלך, רבונו ש"ע דיא ביזט ארחום וחנון זייא דיך מרחם איבער מיר און זייא מיך מציל פון גנבה און גזלה און פון שקר, און איך זאל קיינעם קיין השגת גבול טהאן און קיין עולה און זאלסט מיר מיין פרנסה געבען בהיתר ולא באיסור אמן (ע"כ).

ב. דער עיקר איז דער סוחר זאל גלייבען דאס השי"ת קען העלפען אהנע שום בעטריג, און מען ברויך קיין שום תחבולה שפיצבובערייא צוא מאכען יענעם עטוואס צוא פארבלענדען, ווארין זא באלד מען טהוט עטוואס איין שפיטץ דאס איז שאן איין בעטריג, און דער מו"מ איזט שאן נישט ערליך, ווארין ווען מאן זאל גלייבען דאס נאר השי"ת העלפט ברויך מאן יא קיין שום תחבולות, איבער דען זאל דער מענש נישט לויבען זיין סחורה מעהר וויא זיא איז, און זיין חברים סחורה נישט שענדען און פערמיסען כדי ער זאל ביליג געבען, דאס אללעס איז קיין ערליכער וועג, נאר מאן זאל אמת רעדען מיט דען מויל לויט וויא מאן קלערט אין הארץ, און השי"ת וועט זיך מרחם זיין און דאס איבעריגע טהאן.

ג. עס שטייט אין דער תורה והישר בעיניו תעשה, זאגט דער מדרש דאס מיינט מאן דאס דער האנדעל זאל זיין ערליך ומעלה עליו הכתוב כאלו קיים כל התורה אין השי"ת רעכנעט איהם דאס גלייך ער העט דיא גאנצע תורה געהאלטען

געהאַלטען, איבער דען שטייט ווייטער והאזנת למצותיו ושמרת כל חוקיו, דער מענש העט זיך געוואָלט באַדענקען וויא ער טהוט צוא ברענגען זיינע פאָר יאָהרען גאָר מיט דעם האַנדעל, אין האָט קיין צייט צוא תורה ותפילה, אָבער מצות ומע״ט צוא טהאָן ובפרט דיא סוחרים וואָס פאָרען הערום פֿין איין שטאָט אין דער אַנדערער, הם נקראים עוברי דרכים, מפני שעוברים דרכי השם, על כל פנים זייא דאַרפֿען לפחות ערליך געהאַנדעלט אין זאָלען נישט עובר זיין אויף כמה עבירות, שבועת שקר, גזל, אין גנבה, אד״ג, אוי געוואַלד וואָס וועללען זייא תשובה געבען ווען מען וועט זייא פֿרעגען בייא זייער יום הדין עסקת באמונה (* האָסט דוא ערליך געהאַנדעלט ? עס ווערט איינעם אין דער צייט פֿינסטער פֿאַר דיא אויגען, אין דאָס מויל איז שטום, ווער קען איהם דעמאָלט לעכטיג מאַכען, ער האָט קיינעם וועד עס זאָל פֿאַר איהם אַגוט וואָרט רעדען, וועיל ער האָט זיך קיין גוטען מליץ פֿערשאַפֿט, מאַן הייסט איהם ווייטער גיין ביז עס איבער גייען וויאַפֿיעל יאָהרען דאָס דיא ריידע זאָל אויף איהם נאָך אַמאָל קוממען, אין קיינער לאָזט איהם צוא זיך אַריין, וויא דער דין איז שוין אויף יענער וועלט, ער קען אַזוי אַרום גיין כמה יאָהרען נע ונד, אין קען זיך קיין אָרט געפֿינען, וויא אַזוי זעהט ער אויס, ער זעהט דאָרטען וויאַפֿיעל מענשען וואָס ער האָט זייא געקענט אויף דער וועלט, אין זייא זענען זייער שיין באַזעסען אין זייער שיינע הייף מיט גרויס כבוד אין קיינער טאָר איהם נישט אַריין לאָזען, דעמאָלט העט ער שוין גערן ערליך געהאַנדעלט עס איז אָבער שוין פֿעראיבער דער מאַרק, ווער עס האָט נישט פֿערדיענט אויף דער וועלט איז דאָרט איין אייביגער דלות אין קיינער וויל איהם קיין טובה טהאָן. ווען איינעם אויף דער וועלט נישט גוט גייט, איז דאָך איהם אַוודאי אויך געניג שלעכט, בייא אללען איז ער אין האָפֿנונג דאָס עס וועט זיך בעסערען, צוא מאָהל טרעפֿט זיך אַגוטער פֿריינד וואָס איהם אַרוים העלפֿט, אד״ג, לעבט ער לפחות אין בטחון, אָבער דאָרט האָט אַללעם איין ענדע, אויסער ער לאָזט איבער גוטע קינדער וואָס זייא העלפֿען איהם מיט זייער צדקות, אָבער גאָר אַגוטען פֿריינד וואָס זאָל איהם אַמאָהל אַפּרק

משניות שיקען, דאס איז אבער היינט וועניג צוא געפינען, וויא מיר עס וויסען און זעהען — הכלל וואס ווערסט דוא דיר העלפען, אפשר קלערסט דוא און ערגסטען פאל ווערסט דוא ארום גיין נע ונד, ניין, דארטען מעגען נאר דיא מלאכי חבלה אזוי ארום גיין. דאס איז איין משל וויא ווען אפרעמדער מענש גייט ארום אן איין פאס — אויב דיא מלאכי חבלה טרעפען אמענש וואס גייט אזוי ארום טהוען זייא איהם גרויסע יסורים, דיא לייט טהוען זיך נישט מרחם זיין, און דער מענש מאג ביז מארגען שרייען געוואלד, זיין בני בית הערן איהם נישט. זייא טרויערען נאך איהם נאר 7 טאג דאן פערגעסען זייא, און טהוען זיך אויפטיילען מיט דיא ירושה וואס דארך בעטריגערייא געבליבען איז, און דוא בלייבסט אויסגעשפילט פון אללע זייטען יעצט קלער דיר איבער וויא לאנג דיא דא אויף דען מארק ביסט, און וויא לאנג דיא דען מארק נאך אב צוא האלטען האסט, און טהוא דיר איינקויפען זאלבע סחורות וועלכע דיר דעמאלס גוט קוממען וועלען.—רבונו של עולם העלף אונס דאס מיר גוט איינהאנדלען זאללען אמן *)

ד אין ספר טהרת הקודש ווערט געברענגט, ווער עס האנדעלט ערליך דער איז מקיים דיא מצוה ואהבת לרעך כמוך דאס מאן זאל זיין חבר וויא זיך זעלבער ליעב האבען וואס דאס איז אגרויסער כלל אין דער תורה, וויל אזוי באלד ער האנדעלט ערליך מן הסתם גלייבט ער דאס נאר השי"ת העלפט, ממילא טהוט ער זיין חבר קיין אומרעכט, קיין השגת גבול, נישט בעטריגען, וויל השי"ת קען אן דען העלפען, נישט וויא עס ליידער פיעל מענשען גיבט וואס זייא זעגען רע עין שלעכטע אויגען עס בעקימט זייא נישט ווען זייא דען אנדערן לעבען זעהען, זייא העטען גערן צוא גענומען זיינע פאר גולדען, און אין זיין האנדעל איין ערן הרע הערייון געגעבען, זייא גלויבען דאס ער יעצט רייך ווירד, און ער נעמט זייא אוועק איהר ברויט, אויבוואהל זייא האבען אויך פון וואס צוא לעבען, יענער האנדעל איז אבער דאך בעססער — דער מענש זאל זא וואס נישט קלערן, און זאל זיך ערמאנען דאס עס גיבט איין בורא בעשעפער שהוא כל יכול וואס ער קען אללעס

אַלְלֶעס. ווען ער דיךְ רייךְ מאַכען וויל קען ער עס אויספִירען מִיט וואָס פאַר איין געשעפט אִיממער, ווען נִיכט, מאָג דער מענש דיא בעסטע געשעפטען מאַכען. השי״ת איז איין רחמן ער ערבּאַרעמט זִיךְ אִיבּער אַלְלעם וואָס ער בעשאַפען האָט. ער מאַכט אָרעם אין רייךְ, פִיעל מאָהל טרעפט זִיךְ דאָס איינער דיר איין אונרעכט טהוּט, ער האָט דיר גאָר דיא רעגאַל אָדער דאָס גוּט אויסגעדִינגען, דערווייל קען עס דיר גאָר איין טובה זיין, מעגליךְ עס שטעהט גאָר דיזעם יאָהר פִיעל צוּא בּיסען אין דיזע געשעפטען. פִיעל מאָהל זעהען מִיר דאָס דער רשע וויל שלעכטס טהאָן דערווייל איז עס גאָר איין טובה, אִיבּער דען שטייט אין דער תורה דאָס מאַן זאָל קיין נוקם ונוטר זיין, דאָס הייסט יענעם נִיכט געדענקען אָדער אויפוואַרפען וואָס ער דיר עטוואָס געטהאָן האָט, אוּנד בּייא זִיךְ צוּא קלערן איךְ וועל עס אִיהם שוין דִינגען — פִין השי״ת זאָל מאַן אַלְלעס פִיר גוּט אָנזעהן, דעמאָלס טהוּט דען מענשען קיין שלעכטעס געשעהן אָמן.

נשלם שער מו״מ באמונה

כאשר עזרתני בשער מו״מ על נכון, כן תעזרני נא בשער הבטחון.

שער הבטחון.

א. אין ספר חובת הלבבות ווערט געבּרענגט, דאָס דער בטחון אין אָמוּנה אִין השי״ת דיא צווייא זענען איינס. וואָרין דער וואָס גלייבּט אַן השי״ת מִיט דען גאַנצען האַרץ דער האָט בטחון אָן אִיהם, אין דער בטחון ברענגט אִיהם דערצוּא, דאָס ער שרעקט פאַר קיין שום זאַךְ, אין איז פאַר קיין שום מענש נִישט אונטער־טעניג, נאָר פאָר השי״ת. אין ער פרעגט נאָךְ קיין שום מענש, אין ווען ער זעהט פִין איינעם עטוואָס טהאָן וואָס אִיד דאַרף נִישט טהאָן, גייט ער געגען אִיהם אַרוּיס מִיט דען גרעסטען פייער, אין האָט פאַר דער מחלוקה קיין שום מורא, אין אויב ער בּרויךְ איינעם

מוכיח צוא זיין, וועט ער פאר קיינעם קיין חנופה טרייבען אין
קיין נושא פנים זיין, און וועט דען שקר פאר קיין אמת אנזעהן
חלילה, פון דעסטוועגען ווערט זיין כבוד ניט געשוואכט, וויא
דער נביא זאגט: וד׳ אלקים יעזור לי ע״כ לא
נכלמתי, הש״י העלפט מיר איבער דען ווער איך ניט
פערשעמט, וויא אויך האט שלמה המלך געזאגט: מוכיח
אדם אחרי חן ימצא ממחליק לשון, איז טייטש דער
וואס זיין חבר ערליך מוסר זאגט דאדורך האט מאן איהם צור
לעצט ליבער אלס דען וואס ער דען שקר פיר רעכט אנזעהט!
אין דער בטחון ברענגט דען מענשען דאצוא, דאס ער זיך אללעם
פון זיינע געדאנקען ארויס שלאגען קען, און עס הינדערט איהם גאר
ניט פון עבודת הבורא אמן. —

ב. דער חו״ה שרייבט ווען דער מענש העט געגלייבט אין דיא
פיער זאכען, העט ער באמת בטחון געהאט. ערשטענס,
דאס הש״י איז זיך מרחם איבער דען מענשען מעהר אלס וויא
איבער דיא איבעריגע בעשעפנישע, ווייל דער מענש איז דאס
איידעלסטע בעשעפעניש פון אללע בעשעפנישע, און וויא דער
מענש וועט זעהן דאס איינער איז זיך אויף איהם מרחם זאל ער
וויססען, דאס דאס רחמנות איז פאן הש״ית, וויא אין פסוק שטייט
(דברים י״ג, י״ח): ונתן לך רחמים ורחמך ער העט
דיר שיקען איין מענשען דער בארעמהערציג איז, און דער ווירד
זיך אויף דיר ערבארעמען.

צווייטענס, מאן זאלל גלייבען דאס הש״י ווייסט דען סוף פון
יעדער זאך. דען פיעל מאהל דאכט דען מענש ווען
ער דיא זאך ערהייכען קעננען זאלל, ווערעט עס איהם איין גרויס
גליק, הש״י ווייסט אבער, דאס פון דער זאך וועט דער סוף ניט
גוט זיין, לאסט ער דען מענשען דיזעם ניכט ערהייכען.

(* וויר וועלען אויף דען איין משל ברענגען: איינער האט זיך
געלאסט מאכען איין שיינעם לוסט גארטען מיט איין גע־
לערנטען גארטנער, און האט איין מענש הערריין געזעצט, ער זאלל
אויפזיכט האבען, וועלכעם ביימעל מאן ווירד ברויכען צוא רייניגען
אדער

אָדער צו שניידען אד"ג. ווייל אָבער דער הערר ווייסט, דאָס דער ניכט זאָ געלערנט איז, האָט ער איהם געזאָגט, דאָס ער זיך מיט דען גראָססען גאָרטנער אימּמער אויף אַללען בעראָטען זאָלל, און אַללעס לויט זיין בעפעהל טהאָן, דען ער פערשטעהט גוט צו דער זאַך. דער מענש האָט זיך אָבער איינגערעדט, דאָס ער פערשטעהט אויך און האָט לויט זיין פערשטאַנד געאַרבּעט, אָהנע דען גראָססען גאָרטנער דאָס מינדעסטע צו פרעגען, און האָט און גאָרטען פיעל פערניכטעט. דער גראָסער גאָרטנער קלערט בּייא זיך, וואָס זאָלל דאָס זיין, דאָס דער מענש מיך גאָרנישט פרעגט? איך מוס דען גאַרטען בּעזוכען! דען ער האָט אויף איהם רחמנות געהאַט, דאָס ער פון לעבּען ניכט קאָממען זאָלל, ווען ער זאָ איין גאָרטען רואינירען וויךד. *)

איינס דאָס זעלבּע איזט עס מיט אונס מענשען, וויר רעדען זיך איין, דאָס וויר אַללעס פערשטעהען אונד העטען גערן אַללעס לויט אונזער פערשטאַנד אויסגעפיהרט, ווייל וויר עס פיר גוט אַנזעהען, השי"ת וויים אָבער וויא זאָ ער אונס הער געפּלאַנצט האָט, אונד וואַן וויר אויך ווילּלען לויט אונזער פערשטאַנד ווירטשאַפטען אָהנע איהם צו בעפרעגען, האָט ער אויף אונס רחמנות דאַמיט וויר זיך ניכט צו גרונדריכטען זאָללען איבּערדעם לאָסט ער אונס ניכט דיא פרייהייט אונד בעזוכט אונז אימּמער מיט עטוואָס.

3-טענס זאָל דער מענש גלייבען דאָס ענטגעגען השי"ת קאָן קיינער נישט טראָצען עטוואָס אוים צו פיהרען וואָס געגען זיין ווילּלען איז, ווען השי"ת אָבער עטוואַס אויספיהרען וויל קען קיינער געגען איהם שטרייטען, דאַריבּער זאָל דער מענש און זיינעם לעבּען קיינע געוואַלד זאַכען טהאָן עטוואָס דאָרך צו פיהרען חוץ למוד תורה ועבדות השם, דען אַללעס איזט נאָר מיט דען ווילּלען פון השי"ת ואין מעצור לד' להושיע ברב או במעט בּייא איהם איז אַללעס איינס אויב דער מענש זיך פיעל אָדער וועניג אַנשטרענגט.

4-דענס בּרויך מאַן צו וויססען און צו גלייבען, דאָס ניע קען יעמאַנד איינעם גוטעם אָדער שלעכטעם טהאָן אָהנע השי"ת זיין

בעפעהל

בעפעהל. איין מענש איזט זא וויא איינער דער קערקער זיצט
אונד דאס געריכט אורטיילט איהם גוט אדער שלעכט אהנע דאס ער
זיך עטוואס העלפען קאן. ווען דער מענש זיך דיזע 4 זאכען
גוט איבער לעגט אונד זיא פערשטעהען וויל, דעמאלס האט
ער פיר קיינעם קיין שרעקען, אין האט זיין בטחון אמתדיג
אין השי"ת, ניכט אין איין בשר ודם, וויא מיר מעהרערע פסוקים
פינדען (תהלים קמ"ו, ג"ה): אל תבטחו בנדיבים בבן
אדם שאין לו תשועה (פערלאסט אייך ניכט אויף איינעם
מענשען, ער קען זיך זעלבסט ניכט העלפען). אשרי שאל
יעקב בעזרו (וואהל דעם וואס גאט איהם העלפט). — (ירמי'
י"ז ז') ברוך הגבר אשר יבטח בד', (וואהל דעם
מענשען וואס זיך אויף השי"ת פערלאסט). אגב נ"ל הדל, שידוע
שהשם „אל" הוא שיתוף דין ורחמים והשם „אקי"א" הוא רחמים,
וזה נ"כ ידוע שרובו כמעט ככלו ניזונים ברחמים, אבל יש מועטים
שמגיע להם גם מן הדין וניזונים בזרוע, וז"ש אשרי שאל יעקב
בעזרו, היינו לא לבד ברחמים אלא גם מן הדין, אעפ"כ אל יאמין בעצמו
רק ברוך הגבר אשר יבטח בד' רחמים פשוט, ודי למבין, (המעתיק).

ג. ווען דער מענש עטוואס איין געשעפט האט פין וואס ער פרנסה
בעציהט, דערוויל אבער ערייגנעט זיך דאס עס מיט דען
געשעפט איין ענדע גיבט, זאל ער ניכט זאגען, פין וויא וועל איך
יעצט לעבען, ווייל דער איזט קיין בעל אמונה. השי"ת קען נאך
העלפען ער האט נאך מעהרערע געשעפטען. (* איין משל דערויף
איין זייהער איז געגנצליך געלעכערט ווען איין לעכל פערשטאפט זיך
קען איך דען זאגען דאס ער שאן ניכט ניצליך איז? ער האט יא
נאך גענוג לעכער, זא אויך השי"ת האט מעהרערע געשעפטען ווען
זיך איינס אויסלאסט קען ער דארך עטוואס אנדערעם העלפען. *)

ד. דער מענש זאל ניכט דוחק השעה זיין, אין זאגען, איך וועל
שאן קיינמאהל ניכט געהאלפען ווערען ח"ו. אין דאדארך
איבער געטריבענע געוואלד זאכען טהאן, ער ברויך בטחון האבען
אויף השי"ת ער איז יא אויך איין בעשעפעניש פין איהם. ווען דער
מענש האט אויך שווער פרנסה אין האט אויף איהר פיעל צו
טראכטען

טראכטען, דאגעגען בלייבט איהם אָבער וועניגער זאָרג אויף יענער וועלט.

ווען איינער וועט אָבער זאָגען, איך האָב שוין גענוג בטחון געהאַט, און איך בין דאָך נישט געהאָלפען געוואָרען, אויף דען שטייט (תהלים כ"ז י"ד): קוה אל ד' חזק ויאמץ לבך וקוה אל ד' איז טייטש, האָף נאָר צו הש"י, אויבוואָהל דוא האָסט שאָן געהאָפט און ביסט נאָך נישט געהאָלפען געוואָרען, זאָלסט דוא נאָר ווייטער האָפען וישועה קרובה לבוא. אין ספר „פתח עינים" ווערט געבּרענגט, איין מענש זאָל זיך נישט פערלאָזען אויף אנדערע נאָר אויף הש"י, ווייל די הילף פון איין מענש איז נאַרישקייט, און ווער עס האָט אבטחון אויף אמענש דער איז כמעט כופר בעיקר ח"ו, און ער איז פערשאָלטען, וויא עס שטייט (ירמי' י"ז ה'): ארור הגבר אשר יבטח באדם. דער מענש איז פערפלוכט וואָס זיך אויף איין אנדערן פערלאָסט. און ווען אמענש האָט איהם יאָ אמאָהל אטובה געטהאָן זאָל ער לויבען הש"י וואָס ער האָט איהם פאַר אשליח געמאַכט. בס' כלי חמדה פי', אל תבטחו בנדיבים בבן אדם שאין לו תשועה, היינו שאיננו יכול להושיע לעצמו מכל שכן לזולתו, ואני שמעתי, אל תבטחו וכו' מפני שאין משתתפין ואין מרגישין בצער אחרים, ביותר הוא בנמצא אדם פשוט שאין ביכלתו להושיע — עכ"ז יוכל להתנוצץ איזה ישועה ע"י. וז"ש בבן אדם שאין לו תשועה דייקא, ודפח"ח. הרב הגדול ר' יהודא זצ"ל פלעגט זאָגען אז אמענש האָט אפי' נאָר איין פרוטה און עס קומט איין אָרימער זאָל ער דיא פרוטה היען געבען אויבּ-וואָהל ער העט דען קרייצער אליין געברויכט, און אויב ער וועט אזוי טהאָן בין איך איהם מבטיח דאָס הש"י וועט איהם העלפען, ווייל מיט דען וואָס ער גיבט דיא פרוטה אוועק, מיט דען ווייזט ער דאָס זיין בטחון שטארק איז, און הש"י פערלאָסט נישט דיא זעלבע וואָס זייא האָבען דען אמתדיגען בטחון, אמן.

ה. דעו נא רבותי! עס איז נישט פערהאַנדען איין מענש ער זאָל קיין בטחון האָבען, אפי' דער גרעסטער גראָבער יונג זאָגט אויך, גאָט זאָל מיר העלפען, איך פערלאָז מיך אויף איהם! נאָר

עס

עס גיבט מעהרערע קלאַסען אין בטחון, וואָס נישט גלייך זענען. דער אמתדיגער בטחון איז, איין מענש וואָס זיצט דיא מעהרסטע צייט אין לערנט, אין דאַווינט ערליך מיט מנין, אין איילט נישט אַוועק צולויפען, אין אויב עס קומט אויס דאָס יעמאַנד פין איהם אַטובה פערלאַנגט זאָגט ער נישט, איך האָב קיין צייט אד״ג, לויט וויא דיא בקשה איז, אין ווען עס איז דיא צייט פין אַמצוה צוא טהאָן, למשל אַסוכה צו מאַכען אָבער אַכט געבען דאָס דיא מצות זאָלען געבאַקען זיין כדינה, אָבער דאָס חמץ זאָל גוט אויסגערוימט ווערן, אין פערקויפען כדינו, לאָסט ער נישט דיא זאַכען דאָרך פרעמדע הענד, נאָר ער נעמט זיך אַליין צייט אַכט צוגעבען נאַטורליך מוס מאַן אויך געשעפטען מאַכען, אָבער אַרבייטען מאַן זאָל פערדינען וויאפיעל מאַן פאַר דער האַנד ברויך, אָבער נישט זאָרגען וואָס מאָרגען וועט זיך טהאָן, אין עס טרעפט זיך ח״ו עטוואָס איין אומגליק, אָבער שלעכטע מענשען טהוען איינעם וויא, ביא אַללען ווירד ער פין לערנען נישט געשטערט, אין האָט בטחון אָהנע שום צווייפעל אין זאָגט, דער בעשאָפפער וואָס האָט מיר ביז היינט געהאָלפען וועט מיר וויטער העלפען, דאָס הייסט בטחון. השי״ת זאָל יעדען איד צו דער קלאַס בטחון העלפען, אָמן.

ווידער גיבט עס איין קלענער קלאַס בטחון, וואָס שוין נישט וויא דיא פריערינגע איז, וויל דער בטחון איז נישט מיט דען גאַנצען הרץ, ער זאָל גלייבען דאָס השי״ת קען אויך מיט ווייניג געשעפטען העלפען, טהוט ער דאָרך מעהרערע געשעפטען מאַכען אין זאָרגט זיך אויך אויף מאָרגען, דען זעלבען קומט שוין נישט אויס קיין צייט אימער צו מנין צו גיין, ער מוס אין דערהיים דאַווענען אַביסעל געשווינד אין בפרט צו לערנען אַוודאי נישט, ער זאָגט, איך בין פערנוממען מיט מעהרערע געשעפטען, איך בין יאָ קיין בטלן, ליידיג גייער. ווען עס קומט אויס צו אַדבר מצוה איז איהם נישט מעגליך, אָבער איינעם אַטובה צו טהאָן, זאָגט ער, ליבער פריינד, גלייבען זיא מיר דאָס איך קיין צייט האָב אַזאָלכע מצות אין טובות צו טהאָן! אין ווען עס קומט אויס הוצאות צו מאַכען אויף אַמצוה, למשל שיינע תפילין, אָתרוג, אשיינע סוכה,

שמורה מצות, יין קדוש לשבת ויו"ט אד"ג, צו דיא זאכען איז ער אקארגער, אין בפרט עס קומט אוים פאר אשיינעם ייד אגוטע "נדבה" צו געבען, אבער זיין קינד צו אגוטען מלמד, ווען עס אויך מיט אפאר גולדען איהר מעהר קאסט, זאגט ער, יא לייידער, אין דער היינטיגער וועלט לאסט זיך אזוי וואס נישט! אין דאס איז אללעס מחמת דער בטחון שוואך איז, אין מאן גלייבט נישט דאס השי"ת יעדען העלפט לויט וואס פאר אדרך ער זיך פיהרען וויל, אין דער יצהר"ע העלפט אויך צו מיט גוטע אוסרעדען, אין מאן פערגעסט אן דען וואס שלמה המלך זאגט (משלי י"א כ"ד): יש מפזר ונוסף עוד וחושך מיושר אך למחסור איז טייטש, עס גיבט מענשען וואס זייא זענען מילד אויף אמצוה פון דעסטוועגען האבען זייא נאך מעהר איינקאממען, אין ווידער גיבט עס דיא איינגעצויגען זענען אויף מצות אוים צו געבען, אין האבען יעדאך נישט, דאס איז אלטץ וייל דער בטחון שוואך איז, לאסט מאן אוים צו דיא מצות אין מע"ט לייידער.

(* ווידער גיבט עס דיא דריטטע קלאס בטחון, וואס גאר צום אבשייען איז. איינער דער זאגט, דאס געווים השי"ת העלפט, עס שטייט אבער (שמות כ' כ"ד): וברכתיך בכל אשר תעשה, דער מענש מוס אין אללען אנגרייפען, גאר ניכט אויסלאססען, זאנסט איז ער עובר אויף בל תשחית — ווען איך מיך טאג אין נאכט פלאגען וועל, אין ארבייטען, קען איך בטחון האבען דאס איך צו עטוואס קומען וועל, אפאר גולדען צו ערשאפען. פון דאוועגען קען איך נישט לעבען ענדער פון פרישטיק, אין ווען ער אויך עטוואס צייט פרייא האט, דיא זעלבע קען ער ברויכען אינ'ם קאפפעהויז צו געהן, דאמיט פון עטוואס איין נייעם געשעפט געוואר צו ווערן, אבער זיך אביסעל דיא געדאנקען אב צו רוהען, פון מצות זאכען האט מאן מיט איהם גארנישט, דאס איז בייא איהם אללעס דומהייטען, ער זאגט, הייטע גיבט שאן דאס אללעס ניכט. בטחון האט ער דאך אין זאגט, דער הימלישער פאטער זאל מיר העלפען. ער זאל עטוואס קלערען דאס עס איז נאך פערהאנדען יענע וועלט, פון איהרעט וועגען אויך עטוואס איין געשעפט צו מאכען, דאס גלייבט ער נישט, אויב ער עס צו גלייבען קוממען

ווירד

ווירד, ווירד ער שאן זעהן זיך דארט עטוואס צו העלפען, אבער ווייא איז איהם. רשעים בחייהם קרויין מתים. דער איז פיעל ערגער פון איין בהמה. השי״ת זאל יעדען ייד פון אזוי אבטחון אבהיטען. *)

ו. פיעלע מענשען רעדען זיך איין, דאס זייא האבען ערליכען בטחון, צום סוף וויססען זייא גאר נישט וואס בטחון איז. ווייל בטחון מוס זיין אויף דען אופן, דאס דער מענש זאל גלייבען דאס השי״ת איז א בוחן כליות ער ווייסט גוט וואס דער מענש אין זין האט, דען איין מענש וואס דינט זיין הערן וואס אויך נאר בלוט אין פלייש איז, דער קען צומאל דען הערן בעטריגען, אבער השי״ת קען קיינער בעטריגען, מוס דער מענש וויססען מיט וועם ער פיהר האט, מיט דען הערשער וואס ער דיא גאנצע וועלט אין דער האנד האט. וויא אונזערע חכמים זאגען, דאס אללעס ווערט אין הימעל אויסגערופען, דער קראנקער זאל הייטע ארפואה האבען, דער אנדערער זאל אין דען געשעפט מצליח זיין אד״ג, אויף אללע זאכען וואס עס עראייגנעט זיך. וויר וועללען אויף דען איין משל ברענגען: מעהרערע בלינדע גייען אויף דער גאס אין דער לעגג אין יעדערער האט געהאלטען דיא האנד אויף דען אקסעל פון זיין חבר, וואס פאר איהם געגאנגען איז. איין מענש איז פערבייא געגאנגען אין זעהט וויא דאס באנדל בלינדע גייען אליין, וואר איהם אגרויס חדוש, וויא ער דיא לייט אזוי גוט בעטראכט בעמערקט ער דאס דער וואס פאראויס גייט איז קיין בלינדער, ער זעהט זייער גוט, אין ער פיהרט זייא, איבער דען האלטען זייא זיך צוזאממען. אזוי אויך וויר זעהען וויא דיא וועלט זיך פיהרט, דער וואס זיך נישט איבער לעגט, אין מיינט דאס פיהרט זיך אללעס פון זיך אליין, איז איהם אחדוש אויף מעהרערע זאכען, וואס אין דער וועלט טהוט זיך, ווער אבער שכל האט אין בעטראכט גוט אין עפענט זיינע אויגען, אין איבער לייגט זיך דאס כלנו כעורים נגשש באפילה, וויר זענען נאר וויא דיא בלינדע צו בעטראכטען, אין נאר השי״ת אליין פיהרט אונס כי עיני ד׳ משוטטות בכל. זיינע אויגען זענען איבעראל

אויף

אויף אונס. דען זעלבען איז גאר קיין ווינדער, אויבוואהל ער פיעל זאכען נישט פערשטעהט. ווייסט ער דאס ער קיין שכל האט, אבער ער גלייבט אין השגחה פרטית דאס השי״ת אללעס גוט פיהרט!

ז. דער מענש וואס איז איין בעל בטחון ברויך ער קיינעם קיין חנופה טרייבען, אין אויף קיינעם זיך נישט פערלאזען דאס ער איהם פין זיינע נויטע ארויס העלפען וועט. איבער דעם שטייט אין ספרים, דאס אמונה אין בטחון מוס צוזאממען גיין, ווייל נאר ווען דער מענש אמתדיגע אמונה האט, אין גלייבט דאס יעדע הצלחה איז פין השי״ת, דעמאלס האט ער אויך דען ערליכען בטחון. דארך וואס אבער קען דער מענש קוממען צו דער אמונה? דאס איז נאר, ער זאל פאר שלעכטע צופעללע קיין מורא האבען, נייערט ער זאל וויססען דאס אללעס וואס פין השי״ת קומט איז אללעס צו גוטען, נאר דער מענש פערשטעהט עס נישט, דאס איז גלייך צוא איין קנעכט וואס קען זיין הערן דאס ער איין פיינער מענש איזט, ווען זיינע דינער טרייא זענען אין טהוען די ארבייט גוט פערריכטען בעקוממען זייא שיינע מתנות, אויבוואהל עס קומט אוים צומאל דאס ער איינע שווערע ארבייט הערוים גיבט, יעדאך פלייסען זיך די דינער די ארבייט גוט אין געשווינד הער צו שטעללען, די קנעכט אבער וואס וואללען די גוטע פין הערין נישט בעקענען, ווען זייא אויך זיין בעפעהל האלטען, איזט אבער דאך איהר ארבייט נישט זא גלענצענד. זא אויך דער וואס ער גלייבט ערליך דאס השי״ת וועט זעהר גוט צאהלען פאר זיינע מצות לעוה״ב, אין גיבט נאך אויסער דען פירותיהן בעוה״ז, געשענקע אויף דער וועלט, אויבוואהל עס איהם אמאהל זעהר שווער אנקומט זיין דינסט, יעדאך פערלאסט ער זיא נישט אין טהוט זיא מיט גרויסען רייץ, ווייל ער ווייסט דאס ער זיין לוין גוט ערהאלטען וועט. דער אבער וואס אין צווייפעל איז ווען ער שאן אויך די מצות מקיים איז, דאס איז אבער נאר פיר דען אויג, אבער זעהר אהנע לוסט אין מיט עצלות פוילהייט פערבינדען! אויך זאל דער מענש נישט קלערען דאס השי״ת מאג איהם העלפען

ווייל

ווייל ער גוט אין פרום איז, כי מי יאמר זכיתי לבי, טהרתי מחטאי, פאן וויא קען ער דאס וויסען? צווייטענס, ווען איהם ריכטיג אויך עטוואס קומט אין ער דאס פערלאנגען ווירד איהם אום צו פאלגען וואס ווירד איהם דאן אויף שפעטער בלייבען לעוה"ב? (*דאס איז איין משל צו איין קינד, וואס זיין פאטער איהם פערשפרעכט, ווען ער אין חדר געהן וועט אין פלייסיג לערנען, מאכט ער איהם צוויא אנצוגע, איינס אויף שבת, דאס אנדערע אויף דיא וואכענטאג, ריכטיג דאס קינד האט געלערנט אין דער פאטער האט זיין פערשפראכענעס פארבערייטעט. דאן וויל דאס קינד דיא צווייא געוואנדער אויף איינמאהל אנטהאן וואס דער פאטער געוויס ניכט נאך געבען קען, אונד ערקלארטע דען קינד דאס ער דאס דארום פערלאנגט ווייל ער קיין שכל האט. זא אויך ניעשט געגנוג דאס השי"ת דען מענשען עטוואס אויף דער וועלט גיבט, דאמיט ער זיך ערהאלטען קענען זאל, וויל ער נאך דאס וואס איהם (לעוה"ב ליום שכלו שבת) פארבערייטעט איז איבער הונדערט יאהר. אויך דא אויף נוצען, השי"ת וויים אבער דאס ער מיט דען קיין שכל האט, גיבט ער איהם ניעשט נאך, נאר דער מענש ברויך אזוי צו בעטען פון השי"ת, "מתנת חנם" אומזאנסט, אהנע פון זיין לוין אב צו רעכנען, אומזאנסט קען מען שאן מיט וויא וועניג צו פרידען זיין, וויא מיר געפינען דאס אונזערע אבות האבען אויך נאר מתנת חנם פערלאנגט, אין זיך ניעשט איינרעדען עס קומט מיר, ווען עס אויך עטוואס קומט איז מאן ליידער פיעל שולדיג דארויף, הלוואי קוממען מיר אום מחצה על מחצה האלב אונטהאלב, ווען עס אויך עטוואס דאריבער איז קען מאן עס ברויכען אויף רייזע שפעזען (כי רב ממך הדרך) וועלכער זעהר וויט איז, איך העטטע קענען פון דען פיעל שרייבען, אבער דיא האנד קענטע מיר אויך מיעד ווערען, פאר איין קלוגען איז דאס גענוג. *)

ח. אונזערע חכמים זאגען, (ביצה ט"ז ע"א) דאס דעם מענש ווירד זיין פרנסה אום געזעצט ראש השנה, וויאפיעל פערדינסט ער דאס קוממענדעס יאהר האבען זאל, חוץ וואס מאן גיבט אום

וועגען

וועגען תורה לערנען און שבת ויו"ט און ר"ח מכבד צו זיין, כל המוסיף מוסיפין לו! וראיתי רמז ע"ז, דאיתא במדרש. מזונותיו של אָדם קצובין לו מתשר"י ועד תשר"י חוץ תשר"י. תשרי ר"ת „תלמוד תורה, „שבתים, „ראָשי חדשים, „ימים טובים, ועיין באר היטב ריש הלכות שבת.

(* דער מענש וואָס איין מאמין איז און גלייבט אן אונזערע חכמים קאן פיעל געווינען: ערשטענס, דאָס ער איין בעל בטחון איז; צווייטענס, דאָס ער זיך אויף זיין פרנסה ניכט פיעל צו פלאָגען ברויך, וויל ער גלייבט וואָס איהם בעשערט איז וועט ער האָבען אויך מיט וועניג מיהע; דריטטענס, דאָס ער זיך אויך צייט געהמען קאָן השי"ת דינען; פירטענס, דאָס ער קיין שום מענש קיין חנופה טרייבט, און איז פיר קיינעם אונטערטעניג, דאמיט ער זאָל איהם און פרנסה אנגעלעגענהייט הערויס העלפען; פינפטענס, דאָס ער קיינעם קיין השגת גבול און קיין עולה טהוט, וויא מיר זעהען לייד ער און אונזערע דורות, דאָס פיעלע מענשען טהוען אומרעכט און גייען אַרויס פון דת של תורה, זייא ערלויבען זיך דאָס אַללעם פון פרנסה וועגען. כמה וכמה מענשען וואָס ווייזען זיך (בסימני טהרה) ערליך, און זענען לייד ער אַזוי פערפירט, דאָס פון וועגען דער פרנסה איז בייא זייא חילול שבת איין קליינע עבירה, פרעג איך זייא, אויב זייא גלייבען דאָס השי"ת גיבט פרנסה? וואָס קענען זייא אויף דעם תשובה געבען. נאָר דער יצהר"ע טהוט זייא אַזוי פערבלענדען דיא אויגען גלייך וויא עס איז גאָר נישט מעגליך אַנדערש. וויא אויך גיבט עס אַסאַך מענשען וואָס ערליך זענען, נאָר וויל זייא שוואַך פרנסה האָבען, זענען זייא בייא איין אַנדערן און געשעפט איינגעטרעטען, טהוט ער זיין הערר אַללעס נאָך געבען ווען עס אויך איין חילול שבת ויו"ט איז, און ער ווייסט נישט, דאָס ווען איהם פאָרגעשריבען איז דאָס ער פון דאָ פרנסה צו בעציהען האָט, ווען דער הערר אַפילו נישט וויל מוס ער איהם און געשעפט האַלטען אַפילו שלא בטובתו און ער מוס נישט מחלל שבת ויו"ט זיין. וויא אויך פערשטעהען דיא מענשען נישט וויא איין גרוסע עבירה עס איזט

זיך

זיך אויף אמענש צו פֿערלאָזען, וויא מיר שאָן פריהער (סוף קפי׳ ב׳) געשריבען האָבען, זייא ציהען יאָ זעלבער דען דלות אויף זיך, דיא זעלבע זינד יאָ פֿערשאַלטען, וויא דער נביא זאָגט (ירמי׳ י״ז ה׳): אָרוּר הגבר אֲשר יִבטח בּאָדם וּמן ד׳ יסיר לבּו, איז טייטש, פֿערפֿלוכט איז דער מענש, וואָס ער זיך אויף איין מענשען פֿערלאָסט אין ווייכט אַוועק זיין הארץ פֿון השי״ת ח״ו. זאָל זיך דאָס דער מענש גוט איבערלעגען אין זאָל דען אמת ערקענען: *) דער מענש קען זיך יאָ זעלבער נישט גליקליך מאַכען, אין אויך גאָרנישט נעהמען. וויא עס וואָר אַמעשה, עס וואָר אַחסיד, וואָס האָט געהאַט אין שכנות איין סופר וואָהנען, אַמאָהל פֿרעגט דער חסיד דעם סופר, וויא גייט עס? זאָגט דער סופר, זאָ לאַנג דיא האַנד איז געזונד אין קען שרייבען געהט עס גוט. אין דען זעלבען טאָג האָט זיך עראייגנעט דאָס אונגליק, דאָס דער סופר האָט זיך דיא האַנד אָב געהאַקט אין מעהר מיט איהר נישט געשריבען. דיא שטראָף האָט ער געהאַט דאַפֿיר, וויל ער זיך אויף זיין האַנד פֿערזיכערט האָט, וויל דער מענש ברויך צו זאָגען, וויא לאַנג השי״ת העלפֿט מיר גייט עס גוט. איבער דעם זאָל זיך דער מענש געוואָהנען צו ערקענען דיא טובות פֿון השי״ת, נישט וויא דער וואָס זאָגט כּחִי וְעוֹצם ידי עשׂו לי את החיִל הזה (דברים ח. י״ז) דאָס מיט זיין מאַכט אין קראַפֿט ערנערט ער זיך אין מאַכט פֿערמעגען, אין טהוט אַללעס אין נאַטורליכען וועג אויסלעגען, דאָס איז איין גראָסע עבירה, דער זעלבער לייקנעט אין השגחת הבורא, וויא מיר ליידער היינט זעהען, דאָס פֿיעל מענשען אין דער נעטין געפֿאַנגען זינדען: השי״ת זאָל זיך מרחם זיין, אָמן!

ט. דער מענש וואָס קיין בטחון האָט איז איהם זעהר צו דער האַנד צו זינדיגען מיט פֿיעל זאַכען, בפרט געגען זיין חבר, איהם צו בעטריגען, אָדער עטוואָס צו גנבענען, אָבער פראָצענטע צו נעהמען, וויל ער מיינט, דאָס מיט דען ווירד ער זיך איין רייכטום פֿערשאַפֿען, וְלֹא ידע כּי חסר יבוֹאנּו (משלי כ״ח כ״ב), אין פֿערשטעהט נישט, דאָס מיט דען ווערט זיין איינקאָממען נאָך געמינערט. וויאפֿיעל מענשען מיר ליידער היינט צוטאַג האָבען,

וואָס

וואָס זאָגען, ווער עס קען נישט אויך אַביסעל בעטריגען, דער קען קיין סוחר זיין, דאָס איז מעשה יצר! דאָ פרעג איך, ווען בייא זייא בטחון זיין זאָל העטען זייא אַזוי וואָס געזאָגט? זאָלכע מענשען זענען צו בעדויערן, ווען זייא איהרע פעלערהאַפטען גאַנג בעקענען ווערדען, דעמאָלס ווירד שאָן שפעט זיין.

ווען דער מענש איין ערליכער בעל בטחון זיין וויל, מוז ער האַלטען וואָס השי״ת איהם פאָרגעשריבען האָט, דען דער דינער קען וועניג אויף זיין הערן רעכנען ווען ער איהם נישט טרייא דינט. נאָר אומפאַל דער יצר הרע קומט מיט זיין טענה, אין זאָגט, וויא אַזוי קענסט דוא טהאָן דען ווילען פון השי״ת, דאָס איז דיר יאָ זעהער שווער דאָרך צו פיהרען, 1-טענס, מוסט דוא ווערען איין בעל תשובה, דאָס דוא בערייהען זאָלסט וואָס דוא ביז הייטע געזינדיגט האָסט, 2-טענס, איין בעל אמונה צו גלייבען דאָס השי״ת וועט דיר העלפען, 3-טענס, איין בעל בטחון. היינט פרעג איך דיך, אַזוי אַמענש וויא דוא, וואָס האָט שאָן זאָ פיעל בעטריגט אין גאָר וועניג גוטס געטהאָן, אין עבירות זעהר פיעל, אין וואָס פאַר אַזכות זאָל דיר השי״ת העלפען?

אויף דען וועל איך תשובה געבען. דוא זאָלסט וויסען, ליבער לעזער, דאָס השי״ת איז איין גרויסער בעל חסד חנם, ער טהוט פיעל גוטס אומזאָנסט, וויא אויך איז ער אַגרויסער בעל רחמנות, ווען איין מענש נאָך וויא מעהר געזינדיגט האָט. אין ער וויל תשובה טהאָן, נעמט השי״ת זעהר ליעב אָן זיין תשובה, ווען ער ערליך זיך פאָרנעמט זאָלכעס מעהר נישט צוא טהאָן, אין השי״ת העלפט איהם נאָך דאָס זיין תשובה איהם גרינג אָנקוממען זאָל, הבא לטהר מסייעין אותו. וויא אויך זאָגט השי״ת (יחזקאל ל״ג י״א) חי אני נאום ד׳ אם אחפוץ במות הרשע, איך שווער דאַרויף, אויב איך עם וואונש דאָס דער זינדיגער מענש פון וועגען זיינע זינד שטאַרבען זאָל, אין געגענטייל, ער ווינשט זעהר אין וואַרט ער זאָל תשובה טאָהן, אין לעבען בלייבען, אין זאָ באַלד, דער מענש (מהרהר בתשובה) קלערט תשובה צו טהון (אבל לא כהרשעים שמלאים

חרמות) איזט ער ביא השי"ת אלס איין צדיק, וויא מיר געפינען אין דער גמרא זא איין גלייכען (קידושין, המקדש את האשה ע"מ שהוא צדיק וכו' ע"ש) ע"ב ווען דער מענש קלערט תשובה צו טהאן מאג ער שאן רעכט בטחון האבען, אין השי"ת וועט איהם העלפען. מיר זאלען אויך געהאלפען ווערען מיט אללען גוטען, שפע, ברכה והצלחה ויקויים בנו והבוטח בד' חסד יסובבנו אמן.

סליק שער הבטחון

בעזר הבוטח בו, ואתפלל אל ד' בכה, הושיעני נא בשער השגחה.

שער השגחה (אויפזיכט).

א. אין שבט מישראל ווערט געברענגט: מיר זעהען, דאס עס גיבט פילוסופים, וואס לייקענען אין דער השגחה פון השי"ת, זייא זאגען, דאס עס איז נישט זיין כבוד, דאס ער זאל זיך אומזעהן אויף דער פיהרונג פון דער וועלט. קומט אוים, דאס עס גאר איין הפקר וועלט ח"ו איז. אין אמת אבער וויסען מיר (שאין אדם נוקף אצבעו מלמטה, אא"כ מכריזין עליו מלמעלה, חולין ז':), דאס אפי' דאס מינדעסטע וואס עס טהוט זיך איז אללעס מיט דער אויפזיכט פון השי"ת, דאס ברויך א יעדער ייד צו גלייבען. אין דער מענש זאל זיך נישט בעשטרעבען דאריוף איין איבער צייג צו וויסען, מיט חקירות בעסער צו לערנען, וויל דיא אללע וואס טוען אזוי (כל באיה לא ישובון ולא ישיגו ארחות חיים, משלי ב' י"ט) דיא ווערען אפיקורסים; אם ערשטען טהוט זייא דער יצהר"ע פערפיהרען, דאס זייא מיינען דאס ערנסט, דאמיט איבער צייגט צו זיין, דאס השי"ת פיהרט דיא וועלט. צום סוף פערליערען זייא דיא גאנצע אמונה, וויא מיר עס לייבער היינט זעהען. דאריבער זאללען עלטערן זייערע קינדער פאן שטודירען איינהאלטען, נאר וויאפיעל עס איין חוק

חוק המלכות איז, אבער ווען זיא זיך ווייטער ארייין לאזען, ווען דיא עלטערן נאך וויא פרום אין דיא קינדער וויא ערליך זינד, וועט דאס יידישקייט בייא זייא נישט אויסהאלטען. דיא ספרים שרייבען, דאריבער האלט מאן דיא האנד אויף דיא אויגען ווען מאן זאגט „ה׳ אחד” צו צייגען דאס מאן נירגענד נישט זעהען וויל איין איבער-צייג דארויף זיך צו פערשאפען, נאר מיר גלייבען עס באמונה שלימה, דען דער וואס זיך איין איבערצייג מאכען וויל דער פעראירט זיך געווים. — צו פרעגען איז, ווען השי״ת יא איין משגיח איז איבער אללען, ווארום זענען מיר יידען אזוי געשטראפט דאס מעהרערע זיך זעהר שווער ערנערן? דאס איז ליידער דארך אונזערע חטאים, וויא דיא גמרא זאגט, הרעותי את מעשי וכו׳, איך האב שלעכטע אויפפיהרונג, דאס פעראורזאכט מיר שווערע פרנסה. השי״ת זאל העלפען בקרוב אמן.

ב. ווען דער מענש בעטראכט דיא פיהרונג פין דער וועלט איז איהם ריכטיג אגרוים חידוש, ער זעהט, עס איז אמת וויא מעהר פושע מעהר גליק, דאצוא מוס מאן זיך אבער דיא אמונה בענוצען. אום דאמיט דאס ענין צו פערשטעהן (לפי קט שכלינו) ווערדען מיר עטוואס דאפאן שרייבען. וויר זעהען ריכטיג, דאס דיא מעהרסטע טייל רשעים טהוען באגליקען, פאר איינעם גיבט מאן הצלחה, ווייל ער האט אמאהל אמצוה געטהאן, אדער זיינע עלטערן מכבד געווען וויא עשו. בייא דען אנדערןווארט השי״ת אפשר וועט ער תשובה טהאן, פאר זייערע עבירות שטראפט זייא השי״ת נישט אויף דער וועלט, נאר ער צאהלט זייא פאר דיא מצות, דאמיט זיא אויף יענער וועלט קיין שום אנשפרוך האבען עטוואס שכר צוא פאדערן. בייא ערליכע יידען איזט גראד פערקערט, פאר זייערע מצות בעקוממען זייא אויף דער וועלט גארנישט, דאמיט זייא לעוה״ב איין גראסען שכר פינדען, נאר בייא איינינגע מצות וואס אונזערע חכמים האבען געזאגט שאוכל פירותיהן בעוה״ז והקרן קיימת לעוה״ב, דאס מאן בעקאמט איין טייל אויך אויף דער וועלט, אבער פאר דיא עבירות טהוט זייא השי״ת יא שטראפען אויף דער וועלט, כדי זייא זאללען גאנץ ריין קוממען אויף יענער וועלט. דער סדר

ווא ר

וואָר בייא דיא ערשטע דורות. ווען עס האָט זיך זייא איין אומגליק געטראָפען, האָבען זייא השי״ת געלויבט. ווייל זייא אין אכט גענוממען האָבען, וואָס פאַר איין עבירה זייא האָבען געטהאָן, דאָס עס פער־אורזאַכט האָט זאָלכעס אונגליק צו ליידען אין האָבען פערשטאַנען דאָס השי״ת זייא דאַרום גלייך שטראָפט. דאַמיט זייא לעוה״ב קיין פערשטערטע שמחה האָבען זאָללען. גלייך וויא ווען איינער אויף איין חתונה פאָהרט טהוט ער זיך קודם דיא געשעפטע פער זאָרגען. אין זיין הויז מיט שומרים בעוואַכען, דאַמיט ער אויף דער שמחה בערוהיגט זיין זאָל. וויא אויך שטעהט אין דער פסיקתא, ווען איין מענש טהוט איין עבירה וואָס מיט דען דין תורה העט איהם געקוממען מיתה, נעמט השי״ת בייא איהם איין קרבן, דאָס איהם איין אָקס פייגערט אָבער דער גלייכען, לויט וואָס פאַר אַגאַטונג מענש ער איז, דאָס דער צו פאַל בייא איהם איין אונגליק זיין זאָל, הרי מקצת הנפש ככל הנפש. ר׳ יצחק זאָגט, עס שטעהט (תהלים ס״ו ה׳): נוראות בצדק תעננו, השי״ת וועט אונס ווייזען לעתיד וואונדערליכע זאַכען פון וועגען דיא יסורים וואָס מיר האָבען געליטען. דוד המלך האָט געזאָגט צו השי״ת (ט״ז י״א) תודיעני ארח חיים, מאַך מיר וויססען דען וועג פון לעבען, האָט השי״ת געזאָגט, דוד! אויב דוא ווילסט לעבען נעממע פאַרליעב יסורים, וויא עס שטעהט דרך חיים, תוכחת מוסר. דער וועג פון לעבען איז, דאָס מאַן שטראָף רייד אָננעמען זאָל.

ג. כתב בס׳ יד הקטנה, דער מענש זאָל נישט קלערן, דאָס לויט וויא מיר אין דיא פריהריגע צייטען אויסגעזעהן האָבען אין וויא עס מיט אונס יעצט ערגעהט, זאָל ער מיינען, דאָס השי״ת האָט אונס חלילה פערלאָסט, ניין! ער איז אויף אונס משגיח אויך אַצינד אין ביז עוויג. נאָר דער חילוק איז, דאָס פון פריהר איז דיא אויפזיכט געווען עפענטליך. למשל: קריעת ים סוף, אָבער לחם מן השמים, מלחמות סיחון ועוג ול״א מלכים, אד״ג, ווייל אונזערע עלטערן זענען פיעל ערליכער געווען אין דיא צייטען פון אונס, האָט זייא השי״ת אויך זיין ליבשאַפט עפענטליך געוויזען נסים נגלים וואונדער אָפענבאַר. דאָס זיא

עס

עס מיט איהרע אויגען געזעהן האבען **בשידד מערכת**
הטבעיים, דאס עס אויסער דער נאטור איז, אבער היינט ליידער
לויט אונזער אויפפיהרונג זעגען מיר נישט ווערט, דאס וויר עס מיט
אונזערע אויגען זעהען זאללען, **אל תבט אחריך**, עיי׳ **רש״י**,
ממילא מוז דיא השגחה זיין **בהסתר פנים**, פארשטעלט איבער דען
איז אללעס אריין געשטעלט אין **טבעיות** נאטורליכען וועג, אלס עס
איין צופאל ווערע, אין עס ערקענט זיך נישט עפענטליך, וויא עס
שטעהט פ׳ וילך **ועזבתים והסתרתי פני מהם**—(ומה מאד
נאה בזה כפל הלשון, ועזבתים והסתרתי פני וכו׳ והי׳ לאכול ואמר
ביום ההוא הלא על כי אין אלקי בקרבי וכו׳ ואנכי הסתר אסתיר
וכו׳ לכאו׳ למה כפל הקב״ה הסתרה כ״כ פעמים, אבל לפי דברים
אלו יובן, וכך אמר למשה, שכאשר אעזבם והסתרתי פני מהם וכו׳
אז יאמרו הלא על כי אין אלהי בקרבי (שח״ו סר השגחתו מהם)
ע״כ מצאנו וכו׳, אבל לא כן הוא רק ואנכי הסתר אסתיר שלא
יראו השגחתו בפרהסי׳, ועוד נראה לי נכון במה שאמר כאן ב״פ
הסתר אסתיר, כי באמת שני הסתרות נרמז כאן, שמי שהוא בעל
אמונה כדבעי ויש לו עינים לראות יכול גם עתה לראות השגחתו
ית׳ עין בעין וזה הוא הסתר לפשוטים אבל לבעלי מדריגה אסתיר
רק קצת כי א״א להסתיר מהם מכל וכל, וזה נראה לי נכון
לאמיתו. המעתיק). — איך וועל פארבארגען מיין געזיכט פון זייא
דאס זייא מיין הילף נישט זעהען וועלען, אבער השגחה וועל איך
אויף זייא פארט האבען, פון וועגען מיין הייליגען נאממען, וועיל ווען
הש״י זאל ח״ו דיא השגחה פאן אונס אוועק גענומען, העט פאן
דיא רשעים נישט געבליבען קיין שריד ופליט. דאס זאגט שלמה
המלך (אין שה״ש ב׳ ט׳) **הנה זה עומד אחר כתלינו**,
הש״י שטעהט וויא אונטער דער וואנט. **משגיח מן החלונות**,
מציץ מן החרכים ער זעהט אויף אונס גלייך וויא פון דארך
איין קליין פענסטערל, אדער דארך איין שפאלט. אזוי זעהט ער
אויף אונס ארויס פון זיין הייליגע וואהנונג, וויא עס יעדער גוט
פערשטעהט, דאס דער איינוועניגער קען אויף דער ארט גוט ארויס
זעהן, אבער דער וואס דרויסען איז, קען נישט אריין זעהן, וועיל

דארך

דארך אונזערע זינד האבען מיר געמאכט איין (מסך מבדיל ביניני לבין אבינו שבשמים) מויער צווישען אונס אין השי"ת, קענען מיר צו איהם נישט זעהן, וויא אזוי ער העלפט אונס. וז"ש אחר כתלינו שאנו גרמנו לזה הכותל, והוא משלנו, וזה דמיון ומשל למולו כביכול כמי שצריך לו חלונות וסדקים להציץ על ידיהם. (* ווער איין ייד איז אין וויל זיינע קינדער זאללען יידען בלייבען,

דער זאל גלייבען אין השגחת הבורא בלב שלם, און זאל זיך נישט לאזען פערפיהרען פון דיא אפיקורסים, ווען זייער גליק נאך וויא גלענצענד איז. וויא דוד המלך זאגט (צ"ב ח') ויציצו כל פועלי און להשמדם עדי עד, איהר גליק איזט פיר זייא איין גראסעס אונגליק, וויא וועללען זייא אוים זעהן אז השי"ת וועט במהרה בימינו בקרוב ווייזען גיך אין באלד זיין השגחה בפרסום רב עפענטליך, וואס וועללען זייא דעמאלט זאגען אין תשובה געבען אויף עלבון התורה וצדיקים ות"ח, וואס זייא האבען דיא הייליגע תורה אין צדיקים מבייש געוועזען, אין געמאכט ללעג ולקלס צו אללען געשפעט. וויא ליידער דיא לייט עם היינט טהוען, איין ייד וואס גייט אין יידישע מלבושים דער קען שוין כמעט צווישען זייא אויף דער גאס נישט ארוים גיין, דיא רשעי ישראל שפעטען פון איהם מעהר וויא דער אינו יהודי. רבשע"ו השקיפה ממעון קדשיך, זעה נאר וויא גרוים דער צער איז פון דען וואס העט געררן געוועזען איד אין זייא דיך מרחם במהרה אמן.*)

ד. נאך ווערט געברענגט אין ספר יד הק', איין איבערצייג דאס השי"ת האט השגחה אויף אונס יידען, לויט וויא מאן זעהט וויא גראס דאס פיינטשאפט פון דיא אנטיסעמיטען איז אויף דען ייד, ביי אללען עקזעסטירען מיר צווישען זייא, אין דיא שרי מלוכה יר"ה שטייען אונס צוהילף אין אללע הינזיכטען. נאך מעהר בעווייז פון ווען מיר זענען אין גלות וויאפיעל גזרות, שמדות אין צרות מיר האבען געליטען, ביי אללען זענען יידען שטארק ביי דער אמונה טעמו לא פג וריחו לא נמס, אונזער טעם וריח איז נישט צו גאנגען, וואס מיר זענען וויא איין לעמעלע

צווישען

צווישען דיא וועלט, איין אָרעס אונטער דרוקט פאָלק, ווען נישט דיא חסדים דיא גרויסע פון השי״ת העט שוין נישט געוועזען פון דיא רשעי ישראל. לב מלכים ושרים ביד ה׳ השי״ת האָט אין זיין האנד דען ווילען פון אללע געוועלטיגער. ווען דער מענש זאָל זיך גוט איבערלעגען, קען ער זעהן דיא השגחה פון השי״ת אזוי לויטער וויא דיא זון שיינט. דאָס אללעס קען זעהן אין פערשטעהן איד וואָס האָט אמת׳דיג אמונה אן בורא עולם. מן הסתם ברויך יעדער מענש עטוואָס צו טהאָן פון וואָס ער זיך ערנערן זאָל, אבער אָהנע דיא הילף פון השי״ת קען זיך דער מענש וועניג וואָס העלפען. למשל ווען איינער האָט שאָן אפי׳ זיין אייגען גוט, אין האָט עס שוין אויך געאקערט אין געבויעט, פון דעסטוועגען קען ער נאָך נישט געוויס זיין, דאָס ער אויף ברויט אויסגעזאָרגט איז. מוז ער ערשט פון השי״ת בעטען, עס זאָל גיין רעגען אין דער צייט, אין עס זאָל ח״ו קיין האָגעל, וועדער פערשווענונג דארויף קוממען, אין ווען דיא תבואה שוין אפי׳ אָבגעשניטען איז מוז ער אויך בעטען, עס זאָל נישט פערברענט ווערען, אבער איינער איז איין פעכטער, אין האַלט אפי׳ פון דיא בעסטע געטרענקע, דער אנדערער איין געוועלבער אין האָט פון דיא בעסטע וואַרע אין פערקויפט אויף קליינען פראָצענט, ווען זייא אבער קיין חן בייא דער וועלט האָבען איזט אללעס אומזאַנסט, מוססען זייא זיך ערשט בעטען בייא השי״ת למצא חן ושכל טוב בעיני כל בני אדם, אין דאָס ער זאָל זייא גוטע קונדשאַפטען שיקען. אלזאָ קוממט אויס, דאָס צו אַללען מוס מאַן השי״ת בעטען דאָס ער זאָל השגחה האָבען אויף דען מענש! וויא קען ווידער דער מענש זאָגען, איך האָב קיין צייט צו מנין צו גיין, וועדער ערליך שבת האַלטען, וויל מיינע געשעפטען ערלויבען עס מיר נישט, וויא איזט זיין פערשטאַנד? ער ברויך אימּמער צו בעטען פון השי״ת זיינע געשעפטען זאָלען גוט גיין, דערוויל זאָגט ער, דאָס ער קיין צייט האָט אין שוהל צו גיין, וויא דאָס אָרט פון בעטען איזט. דאָ זעהען מיר איבער צייגט, דאָס דער פון דיא פאַרטייא איז וואָס זאָגען כחי ועוצם ידי וכו׳ גלויבען זיך זעלבסט צו העלפען, וויל דיא אמונה בייא זייא לייַדער

שוואך

שוואך איז, דיא זעלבע האבען ריכטיג קיינמאל קיין צייט, אין קומען אויך אוועק פון דער וועלט אהנע צייט (דאיתא בספרים על פסוק ואברהם זקן בא בימים שהי׳ יכול ליתן חשבון מכל ימי חייו מה שעשה מידי יום ביומו וכמו כן כל הצדיקים ע״כ. אבל אלה הרשעים אין להן ימים, שאיננו יכול להראות שום עבודה אפי׳ מיום אחד, והיכן הי ימי חייו! וא״כ הולך בלא עת, המעתיק). וויל זייא האבען פון זייער גאנצעס לעבען צייט גאר נישט אויף צו ווייזען. השי״ת זאל אונז אב היטען פון זאלכע געדאנקען אמן:

ד״ה, אין ספר „כלי יקר״ ווערט געברענגט, ווארום דיא אפיקורסים גלייבען נישט אן השגחת הבורא ב״ה, וויל זייא זעהען דאס דיא רשעים טהוען שלעכטס פיר דיא ערליכע יידען אין השי״ת איז זיך נישט נוקם אן זייא. חוץ דען זעהט מאן, דאס דיא נישט ערליכע געהט עס געוועהנליך בעסער פון דען ערליכען, דאריבער בעוועגט עס זייא צו לייקענען אן דער אויפזיכט פון השי״ת. מיר וועלען אבער איהר אירטום מיט איין משל אויסווייזען: איין קינד וואס האט זיך איין קליינעס שטיבעלע אויף געשטעלט פאן ברעטעלעך, אין שטעקעלעך וויא געוועהנליך, קאמט איין נאכבאר קינד אין גיבט דען שטיבעלע איין שטויס אונד צערטרימערט עס. דאס אנדערע קינד ערהעבט דאס גרעסטע געוויין, לויפט צו דען פאטער מיט איין געפילדער, וואס איהם דא פיר איין אונגליק געשעהען איזט דארך דען נאכבארס קינד. מן הסתם לאכט זיך דער פאטער אוים, אין זאגט גאנץ גוט האט ער עס געמאכט, ווארום ברענגסט דוא מיט דיא צייט מיט זאלכע דומהייטען, פאר וואס געהסט דוא נישט ליבער אין חדר אין דער צייט? דאס קינד זעהט, דאס זיין פאטער נעהמט זיך זיינער נישט אן, וויינט ער נאך העפטיגער אין קלערט, דאס זיין פאטער איהם נישט ליעבט, אבער אין אמת, ליעבט יעדער פאטער געוויס זיין קינד, אין ווען ער נישט זעהט נעהמט ער זיך זיינער אן, נאר נישט געגענווערטיג, דען דאס קינד האט איהם יא גאר נישט געטהאן אין געגענטייל, איין אנדערסמאל וועט ער נישט צו ברענגען דיא צייט מיט דומהייטען. איינם דאס זעלבע איזט עס, מיט דיא תענוגים אין וואהלטאט וואס

דער

דער מענש העט גערן ערדרייכט אויף דער וועלט, וואָס האָט גאָר קיין ווערט, ווער עס פֿערשטעהן וויל. -- הש״י איז אונזער פֿאָטער, ער איז אַ רחום וחנון אין האָט אונס זעהר ליעב. ביא אללען איילט ער נישט דען רשע צוא צאָהלען ווייל ער שלעכטם טהוט דען צדיק, אָבער נאָר אויף דער וועלט צאָהלט ער איהם נישט ווייל דיא וועלט איז נאָר איין עולם של הבל פֿערפֿיהרטע וועלט. דיא וואָס זיך גוט לעבען, מיט דעם זענען זייא נאָך ווענינ גליקליך, אין וועלכע מיט יסורים זייער וועלט צובּרענגען, איז נאָך נישט קיין גרוים אומגליק, אָבער דיא צייט וועט קוממען. וואָס הש״י וועט זיך אַוודאי אָן נעהמען אין וועט יעדען דאָס זייניגע צו טיילען, וויא ער זיך פֿערדינט האָט. — וז״ש אדוננו דוד ע״ה (צ״ד, ו׳) אַלמנה וגר יהרוגו ויתומים ירצחו. ואין הקב״ה משגיח להצילם, א״כ מסתמא לא יִראֶה יה ולא יבין אֱלוה יעקֹב שאיננו משגיח, ע״ז אָמר אי שוטים, אי פתאים! בינו בוערים בעם וכו׳ אם יוצר עין הלא יביט, וודאי יש השגחה והא שאינו נוקם ברשעים כי ד׳ יודע מחשבות אָדם כי המה הבל, כתינוק הצועק לאָביו שחבירו קילקל ביתו של קיסמים וד״ל.

ו. הש״י האָט געזוכט אַגוטע מיטעל פֿאַר ישראל, וואָס עס זאָל זייא דאַדאָרך בּעוועגען ערליך צוא זיין, אין האָט נישט געפֿינגען נאָר אָרעמקייט, ווייל דאָרך דען פֿאַרכטען זייא זיך פֿאַר הש״י, ווייל ווען איינער קיין ברויט, אָבער קיין קליידונג האָט בעט ער זיך צו הש״י, רבשע״ו, העלף מיר. פֿין איין עושר הערט מען נישט, דאָס ער זאָל הש״י זיין נאָממען אַזויפֿיעל רופֿפֿען, ווייל ער שפּירט נישט אַזאָלכע שמערצען דאָס דער נאָממען פֿין הש״י זאָל פֿאַר איהם איין היילמיטעל זיין. דאַריבּער קען דער עושר דען אָרעמען נישט אַזוי גוט טרייסטען, אַלס דער אַנדערער אָרעמער. אויך דאַדאָרך קען דער נויט בּעדערפֿטיגער ענדער מיט עטוואָס געהאָלפֿען ווערען בּייא זיינם גלייכען, אַלס וויא בּייא דען עושר, ווייל דער זאַטטער גלייבּט דען הונגעריגען נישט, וויא אויך טרעפֿט זיך ענדער איין אָרעמער ירא שמים וואָס ער זיצט אין לערנט אַלס איין עושר. יעדען טאָג גייען אַרום מלאָכי חבּלה, זייא ווילען ח״ו

דיא

דיא וועלט פערדארבען, ווען נישט זיא העטטען געטראפפען ארעמע
יידען וואס זיצען אין בתי מדרשים לערנען תורה מתוך דוחק
וצער. הונגעריגער הייט אין פערחלושט, וואס זייער זכות איז מגין
אויף דער וועלט.

נאך איין טעם וואס מיינסטען זענען דיא לומדי תורה אביונים,
געפינען מיר אין תנא דבי אליהו, ווען משה האט גענידערט
מיט דיא לוחות אין האט געזעהן דאס עגל, איז ער פאר גרויס צער
אין שרעקקען, וויא ששום געבליבען, דעמאלט איז נגזר געווארען,
דאס יידען זאללען לערנען תורה מתוך דוחק וצער. אין זאללען
גיין נע ונד ח״ו, אבער השי״ת וועט זייא אוודאי צאהלען פאר זייער
טרחה זייער גוט, אין דען עונש ליידען אבער נישט דיא עשירים,
וואס דען? מן הסתם איז פאר זייא איין אנדערער עונש פערהאנדען
ח״ו, סיידען ווען זייא דיא ארעמע לומדי תורה הערוים העלפן אין
טהוען זייא אונטערשטיצען, ווערען זייא אוודאי פרייא פון אנדערע
עונשים אין קענען נאך בעטייליגט ווערען מיט דען שכר וואס עס
קומט זיך פאר דיא ארעמע לומדי תורה אויף יענער וועלט אמן.
ז. פאר דיא צדיקים איז זייער שכר פערבארגען לעוה״ב, אין דאס
וואס זייא געניסען אויף דער וועלט, דאס איז וועגען זייערע
פיעלע תפילות, גלייך וויא דיא ארעמע לייט, וואס שטעהען אזוי
לאנג בייא דער טיער דאס מאן מוז זייא דיא נדבה געבען. דער
ערליבער זאל אבער נישט קלערען, איך בין ערליך אין יענער
נישט, צום סוף גייט ער אימער העכער אין איך בלייב צוריק,
דאס איז ווייל איהם בלייבט זיין שכר לעוה״ב (עין לא ראתה).
בעפאר מיר דען שער פערפערטיגען ערמאינערן מיר נאך איינמאהל,
דאס אויף יעדע זאך וואס עראייגענט זיך הן צו גוטען,
אדער ח״ו — . . . זאל מאן וויסען, דאס עס איז בהשגחה
פרטיית ממי שאמר והי׳ העולם מיט אויפזיכט פון דען
וואס דיא וועלט ערשאפפען האט, אם תהי׳ רעה בעיר וד׳
לא עשה (עמוס ג׳ ו׳), אין ווער עס זיינע טרעפונגען אין
מקריית צופאל אויסלעגט, דער איז צום בעדויערן, וד״ל.
דוד המלך האט געזאגט (כ״ג א׳) ה׳ רועי לא אחסר, ווען

הש"י ווייזעט מיך פעהלט מיר גאָר נישט, ווייל ממה נפשך בנאות דשא ירביצני ווייזעט ער מיך אויף איין שענעם גראָז, דהיינו עס גייט מיר גוט, על מי מנוחות ינהלני, ער פיהרט מיך ביי שטיללע וואסערן, דהיינו איך האָב פרנסה בלא פיזור נפש, בערוהיגט, אָהנע מיך פיעל צוא פלאָגען איז אוודאי גוט, ווייל נפשי ישובב, איך קען אויך צומאָל מיין נפש ערקוויקען מיט הש"י זיין דינסט, נאָר אפי' גם כי אלך בגיא צלמות, ווען הש"י טהוט מיר אויך יסורים צו שיקען, זעהר שווערע פרנסה אין אויך אנדערע צו פעללע לא אירא רע כי אתה עמדי, האָב איך אויך קיין פאָרכט, ווייל איך ווייס דוא גאָט ביסט מיט מיר, שבטך ומשענתך המה ינחמוני, צומאָל שטראָפסט דוא מיך, דאָס אנדערעמאָל העלפסט דוא מיר, בין איך דאמיט געטרייסט, דען איך זעה דוא פערלאָסט מיך נישט. ווען איך אויך מעהרערעמאָל יסורים האָב, ווייס איך מן הסתם האָב איך געגען דיר געזינדיגט. אין דיא ווילסט מיך פון דיע זינד רייניגען, דאמיט תערוך לפני שלחן נגד צוררי, דוא זאָלסט מיר לעוה"ב פאָרבערייטען איין טיש מיט אללען גוטען געגען מיינע בעלייידיגער, ווען אויך מיינע שונאים מיך יאָגען אין זענגען מיך מצער, זאָג איך, אך טוב וחסד ירדפוני, דאָס עס אללעס צוא גוטען איז, אין עס איז פיעל גנאדע פון דיר, ווייל דאָרך דען ושבתי בבית ד' לאורך ימים, וועל איך זיצען לעוה"ב אין שכנות פון דיר אין וועל דיך אייביג לויבען אָמן ואָמן.

סליק שער השגחה.

כאשר אסלק ידי משער השגחה, אתפלל ואומר שבעני בברכה, ושלח במעשי ידי הצלחה, ומכל יסורין ומכאובין תן לנו הנחה, אין יוצאת ואין צוחה, אמן סלה ועד.

שער יסורים של אַהבה.

דאַ מיר האָבען פֿערפֿערטיגט דען „שער השגחה" וועללען מיר יעצט שרייבען דען „שער יסורים של אַהבה", ווייל ער אויך מיט השגחה פֿערבינדען איז, לויט מיר אויבען מעהרערעמאָל געשריבען האָבען.

א. דיא גמרא ברענגט (נדה ל"א ע"א) עס שטעהט (ישעי' י"ב א'): אודך ה' כי אָנפת בי, איז טייטש, איך לויב דיך גאָט, וואָס דוא האָסט געצערענט אויף מיר. וועללען מיר פֿערשטעהן דאָרך איין מעשה: צווייא סוחרים האָבען גערייזט אויף איין מאַרק מיט פֿערשידענע סחורות, זייא האָבען אָבער געברויכט אויך דען מעער צו רייזען פער שיף, וויא איינער פֿין דיא צווייא האָט געוואָלט דיא סחורה אויפֿגעבען, האָט ער איין שמערץ אויף איין פֿוס בעקוממען, אין האָט געמוסט דען ,מאַרק פֿערלאָזען, אין זאַמט דער סחורה איבער בלייבען. איז ער וויא עטוואָס ברוגז געוואָרען אויף הש"י, וועגען דען אומגליק, אין ענדע אָבער, האָט ער געהערט, דאָס דיא שיף מיט אַללען אין איהר איז ערטראָנקען געוואָרען, האָט ער הש"י געלויבט. זאָגט ר' אֶליעזר, דאָס מיינט אויך דער פסוק לעושה נפלאות גדולות לבדו, הש"י טהוט גרויסע וואונדער אין נאָר ער אַליין וויים דער פֿין, דער מענש קען זיך גאָר אַזוי ווייט נישט מערקען, דאָס ,וויאפֿיעלמאָל עס פֿין איין רעה איין טובה הערויס קומט. דיא גמרא ברענגט אין ברכות, ווען הש"י ליעב האָט, טהוט ער איהם רייניגען פֿין זיינע זינד מיט יסורים, דאָס איז אָבער נאָר ווען דער בעטרעפֿענדער נעמט זייא אָן מיט ליבשאַפֿט, דעמאָלט האָט ער דיא זכי' דאָס ער זיינע יאָהרען אין גוטער ידישקייט אויסלעבט אין האָט איין גוטע עלטער, וויא מיר געפֿינען בייא איוב הצדיק. אין ספרי שטעהט, ר' אֶליעזר בן יעקב זאָגט, אַזוי לאַנג דער מענש לעבט רוהיג, ווערען זיינע עבירות נישט געמינערט, אין ווען עס קומט אויף איהם יסורים קען ער וויסען, דאָס הש"י האָט איהם ליעב בעקוממען וויא עס שטעהט

משלי

(משלי ג׳ י״ב): את אשר יאהב ד׳ יוכיח, וועם השי״ת האָט ליעב טהוט ער ציכטיגען.

ב. מיר געפינען ביי צדיקים אין ערליכע אידען וואָס דאָס לעבען ביי זיי נישט איינציג אויסזעהט. עס איז פאַרהאַנדען אַ צדיק וואָס ער זיין לעבען מיט פערשידענע יסורים צו ברענגט, אין ביי דען צווייטען שאָן וועניגער אין דער דריטטער לעבט שאָן גאַנץ רוהיג אין פיהרט אויס זיין וועלט מיט גרויס נחת אין פרייד, אין אַזוי איז אויך ביי פיעלע איינפאַכע מענשען, וויא די גמרא ברענגט (אין מועד קטן פרק א׳) דאָס רבה אין רב חסדא זענען אַללע צוויא גרויסע צדיקים געווען, ר׳ חסדא האָט געלעבט ניינציג יאָהר, אין האָט דערלעבט ביי זיינע קינדער זעכציג חופות, אין רבה האָט ביי זיך ביי געוואָהנט זעכציגערליי קראַנקהייטען. ביי ר׳ חסדא האָט מאַן געגעבען אַפי׳ פאַר די הונד גוט ברויט זאָלאַנג זיי האָבען איבערגעלאָסט אין ביי רבה האָט אַפי׳ דאָס בני בית קוים געהאַט אשטיקעלע גערשטען ברויט. אויך אין דער היינטיגע וועלט פינדען מיר אַזאָלכע מעשיות, אָבער חלילה דער מענש זאָל זינדיגען ח״ו מהרהר צו זיין דאַרויף, אין עס זאָל איהם אַחידוש זיין ווארום השי״ת פיהרט אַזוי זיין וועלט, דאָס איינער צו פיעל אין דער אַנדערער גאָרנישט האָבען זאָל, השי״ת ב״ה וב״ש טהוט אַוודאי אַללעם ערליך משפט׳ן, ער וויים אַללע פערבאָרגענע זאַכען, פאַר וואָס דאָס אַזוי צו זיין ברויך. —ע״ז צריך לו להיות ידיעה בספר הגלגולים.

(* דער מענש קען דאַרויף נישט קוממען ביז ער איבער הונדערט יאָהר אויף יענעם עולם קומט, דעמאָלט ווערט איהם אַללעם איבער וויזען וויא רעכט דאָס וואָר. — נ״ל המעתיק בזה עפ״י אמת מארץ תצמח (תהלים פ״ה י״ב) שאין שום אָדם יכול לבוא אֶל תכלית האָמת עד שיבוא לעלמא דקשוט ואָז יבין שהי׳ ראוי עוד ליותר יסורים רק שהקב״ה ריחם עליו וז״ש וצדק משמים נשקף*)

ג. מעהרערמאָל טהוט השי״ת דען מענש פריפען, אין שיקט אויף איהם יסורים צו זעהן אויב עס איהם נישט איבעל געפעללען וועט אין אויב ער אויף השי״ת נישט אויפגעטראָגען זיין וועט. אויבוואָהל השי״ת איז איין יודע עתידות ער ווייסט אין פאָרהיניין די געדאנקען

געדאַנקען פֿון יעדען מענש, ער מיינט אָבער אויך דען מענשען צו מאַכען ערקענען ביי דיא וועלט און וויל איהם גרוים מאַכען כדי אַנדערע זאָללען זיך פֿון איהם איין מוסר נעהמען, וויא מיר ביי אברהם אָבינו געפֿינען.

דיא גמרא זאָגט אין ערכין, וועלכעס הייסט דאָס יסורים, וואָס טהוען מכפר זיין אויף עבירות? זאָגט ר׳ אֶלעזר אפי׳ ווען איינער זיך איין מלבוש לאָסט מאַכען און עס איז ניט נאָך זיין ווינש, דבי ר׳ ישמעאל זאָגען, ווען עס גייט פֿעראיבער פֿערציג טאָג אָן יסורים, דער האָט אָבגענוממען זיין חלק עוה״ב. אָבער עס איז איהם איין שטראָף פֿאַרבערייטעט. און ווען עס גייט פֿאָרט גוט, זאָל ער וויסען, דאָס השי״ת וואַרט ביז זיין סוממע ערפֿילט זיין ווירד, אויסגענאָממען ביי איין צדיק איז צומאָל פֿערהאַנדען דאָס ער זוכה איז לשתי שלחנות צו האָבען נחת אויף ביידע וועלטען,

וויא מיר אויבען (קפ׳ ב׳) פֿון רב חסדא געשריבען האָבען.

דיא גמרא ברענגט (תענית כ״א) עס וואָר איינער האָט געהייסען נחום, דיא וועלט האָט איהם גערופֿען נחום, איש גם זו. וואַרום? ווייל ער בלינד וואָר אויף ביידע אויגען און אָבגענוממען פֿון פֿוס און הענד ר״ל, און זיין קערפער איז פֿיל גרונד געוועזען און יעדאָך האָט ער אויף אַללען געזאָגט, גם זו לטובה, דאָס איז אויך צו גוטען. האָט מאַן איהם איבער דעם גערופֿען נחום איש גם זו. אַזוי איז אויך געוועזען מיט ר׳ אֶליעזר בן רב שמעון, מאַן פפֿלעגט איהם אונטער שפרייטען זעכציג לייליכער, דען ער האָט אַזוי געבלוט, דאָס אַללע וואָרען פֿערפֿלעקט. ביי נאַכט פפֿלעגט ער זאָגען צו דיא יסורים, קומט מיינע גוטע פֿריינד און דער פֿריה האָט ער זייא אָבגעשאַפֿט, דאַמיט זייא איהם פֿון לערנען ניט הינדערן זאָללען. און זיינער צייט איז קיין יונגער מענש געשטאָרבען, ווייל זיינע יסורים האָבען אויף דער וועלט מכפר געוועזען. האָט רבי געזאָגט, ווען יסורים זיא אַזוי גוט זענען, וויל איך זייא אויך האָבען, האָט ער זעקס יאָהר דען שטיין געהאַט, ער האָט ניט געקענט משתין זיין, דאַן זעקס יאָהר געדערעם קראַנקהייט, דאָס ער פפֿלעגט פֿירכטערליך שרייען. דאַגעגען אָבער

האָט

האָט דיא וועלט אין זיינער צייט קיין רעגען געבּרויכט. עס איז אַללעס אָהנע רעגען געוואַקסען. וויא אויך זאָגט רב הונא אין פ׳ חלק. וואָס עס שטעהט אין דער תורה והנה טוב מאֹד. דאָס מיינט מען יסורים המכפרין. וויא אויך זאָגט שלמה המלך אזוי: ודרך חיים תוכחת מוסר, דער שטעג פֿין לעבען איז דיא שטראָף. בּייא אַברהם אָבינו שטעהט בּברית בּין הבּתרים ויהי השמש לבוא וכו׳. זאָגט דער מדרש. השי״ת האָט געפֿרעגט דען אַברהם. וואָס פֿאַר איין שטראָף ער אויסערוועלט פֿאַר זיינע קינדער אויף איהרע עבירות. גלות אָבער גיהנם? האָט ער נישט געוויסט וואָס תשובה צו געבען. האָט השי״ת איהם געראָטען דאָס ער דאָס גלות אויספֿוועלהען זאָל. הלוואי מיר זאָללען שוין נישט זינדיגען אין אויף דיא אַלטע עבירות תשובה טהאָן וועללען מיר בּקרוב דערלעבען דיא גאולה. אָמן.

ד. דער זוהר הקדוש (אין ויקרא) בּרענגט. ווען השי״ת שטראָפֿט מיט אַזאָלכע יסורים וואָס זענען פֿערבּאָרגען פֿין מענשען.

דאָס הייסען יסורים של אהבה. אויסגענוממען איין צדיק, וואָס קען דען מענש איין האַלטען פֿין איין עבירה, אין ער טהוט עס נישט. מחמת איין טעם, ווערט ער געשטראָפֿט מיט עפֿענטליכע יסורים. על עון הדור ח״ו. אַזוי זאָגט אויך דאָס ספר „שבט מישׂראל״. ווען דער צדיק זאָגט דען דור קיין תוכחה ווערט ער (נתפס) געשטראָפֿט מיט עפֿענטליכע נגעים. — וז״ש דוד (ל״ט ג׳) נאָלמתי דומיה החשיתי מטוב, ע״כ, וכאבי נעכר. וד״ל. דער מדרש בּרענגט. דאָס יצחק אָבינו האָט געזאָגט פֿאַר השי״ת. פֿאַר וואָס טהוסט דוא פֿערמיידען דיא יסורים פֿין מענשען, אַמעהר ווען דער מענש האָט נישט יסורים אויף דער וועלט טהוט דער מדת הדין אויף איהם געוועלטיגען אויף יענער וועלט? האָט השי״ת געזאָגט. דוא האָסט רעכט, איך וועל ריכטיג בּייא דיר אָנהייבען. וויא עס שטעהט (בראשית כ״ב א׳): ויהי כי זקן יצחק וגו׳. וויא ער איז אַלט געוואָרען, האָט ער נישט געזעהן, אין האָט דאָרך דען גרויסע יסורים געהאַט. אָבער דעם טהוט זיין זכות אויף אונס מגין זיין אין גלות. וויא אויך בּרענגט דער (מדרש אין פ׳ אָמור,) דוד זאָגט.

רבשע״ו

רבש״ע׳ו תודיעני ארח חיים. מאך מיר בעקאנט דאס שטעגעל פון לעבען! האט השי״ת געזאגט, דוד, לעבען ברויכסט דוא? יסורים ברויכסט דוא, דאן וועסט דוא לעבען. וויא אויך האט דוד געבעטען אל באפך תוכיחני, שטראף מיך נישט מיט דיין צארען. דער ילקוט ברענגט דארויף איין משל: איין מלך דער געשווארען האט, זיין זיהן צו לאזען געבען הונדערט מלקות מיט איין שטריק, דאן האט זיך דער מלך מיישב געוועזען ער קען יא אונטער דיא הענד בלייבען, ווער וועט דאן דיא מלוכה איבער נעממען? וואס זאל ער אבער טהאן וועגען דער שבועה? האט ער גענוממען דען שטריק אין האט איהם צוזאמען געלייגט אין געדאפעלט ביז הונדערט, אין האט איהם לאסען איין שטראך געבען אזוי טהוט אויך השי״ת. ער ווייסט. ווען ער זאל אויף אונס ברענגען יסורים לויט אונזערע עבירות וועללען מיר עס נישט אויסהאלטען, אין געשווארען האט ער, אונס נישט צו פארלענדען, טהוט ער דען שטריק דאפלען דאס דיא יסורים אונס גרינגער אנקוממען זאללען.

ד, עס שטעהט את אשר יאהב ד׳ יוכיח. וועם השי״ת האט ליעב שטראפט ער. זאגט דער „נועם מגדים״ עס שטעהט ושכנתי בתוכם, השי״ת רוהט אין הארץ פון צדיק, ווען דער צדיק האט אין זיך אבער אזוי איין פעהלער וואס דארך דען איז ער נישט איין גאנצער צדיק, למשל ער איז נישט קיין גרויסער עניו, אבער קיין גרויסער סבלן אין דארך דעם קען השי״ת אין איהם נישט רוהען, טהוט ער איהם אביסעל יסורים צו שיקען, אין דארך דען קומט ער צו דיא קלאס, דאס השי״ת קען שוין האבען זיין קוואטיר אין איהם. וויא אויך בייא אנדערע מענשען וואס זייא זענען שטאלץ, ווייל עס זייא גוט גייט אד״ג, טהוט זייא השי״ת צישיקען וואס דארך דעם ווערען זייא בייא זיך קליין. וז״ש חז״ל כל שהקב״ה חפץ בו מדכאו ביסורין. על כן איז קיין וואונדער וואס ידען לייבער שווער פרנסה האבען, אין מיט אנדערע הינזיכטען שווער דארך פיהרען, דיא גמרא זאגט (אין ביצה) ישראל עזין הן ידען זענען ווילד, טהוט השי״ת מיט זייא אזוי פיהרען, זייא זאללען נישט אזוי זיין ממילא ווערט אללעס גוט.

דער

דער תרגום טהוט טייטשען אויף חט״א חו״ב. וועללען מיר אויף דעם איין טעם זאגען. ווייל ווען דער מענש ווערט בעשאפען, בעפעהלט מאן איהם דאס ער זאל דען יצר טוב צו הערען, נישט דען יצר הרע. ווען ער אבער דען יצה״ר יא פאלגט. למשל ער הייסט איהם אביסעל אין באאל גיין, אבער אויף איין אנדער אונטערהאלט וויא עס איז תערובת זכרים ונקבות. אין דער מענש קומט דאדורך דעם צו הרהורים רעים שלעכטע געדאנקען איז דאך דער מענש יעצט פערשולדעט געווארען. ווייל ער האט גענוממען וואס נישט צו איהם געהער, ברויך ער דאס אב צו געבען, גלייך וויא איינער איין חוב שולדיג איז. נעמט דאס השי״ת בייא איהם געצאהלט מיט יסורים, לויט וויא נאך דיא תענוגים ווארען פין דער עבירה, איבער דעם איז דאס ריכטיג איין חוב.

מיר וועללען נאך איין טעם זאגען פארוואס דער זינדיגער מענש מוז ליידען יסורים, ווייל ווען דער מענש איין עבירה טהוט בעשאפט ער איין מלאך רע. וואס ער אימער אויף איהם שלעכטעס רעט אויף יענער וועלט. וויא עס שטעהט (אבות פ״ד מ״ג) העובר עבירה אחת קונה לו קטגור אחד. אין ווען דער מענש וויל. דאס דער מלאך זאל אויף איהם נישט מלשין זיין. זאל ער ערליך מתוודה זיין; דאס הייסט. בעקענען זיינע זינד. אין תשובה טהאן, אין אויף זיך נעמען. דאס ער וויל פין וועגען דיא עבירות יסורים ליידען, דאדורך דעם ווערט דער מלאך אומגעברענגט. ווען דער מענש אבער ח״ו קיין תשובה טהוט, ווערט ער געשטראפט אין גיהנם פין דען מלאך וואס ער מיט דער עבירה בעשאפען האט, עפ״י כי פועל אדם ישלם לו. ווען ער אבער יא תשובה טהוט ווערט ער געלייטערט מיט אזאלכע יסורים לויט וויא וואס פאר עבירות ער האט געטהאן, איבער דעם ברויך דער מענש דיא יסורים מיט אהבה מקבל צו זיין.

ו. אונזערע חכמים האבען אויסגעוויזען פין דער תורה, דאס דאדורך יסורים ווערט דער מענש פרייא פין זיינע זינד, פין שן ועין וואס דיא תורה הייסט, דאס ווען דער הערר זיין משרת איין צאן אבער איין אויג ארויס שלאגט, איז ער פרייא, מכש״כ

איבערהויפט

איבערהויפט. ווען דען מענש יסורים האט וואס זייא זיין גאנצען קערפער צו ברעכען, דאס ער פֿון זיינע זינד פֿרייא געשפּראָכען ווירד. ר׳ אליעזר בן יעקב זאגט. עס שטעהט (משלי) מוסר ד׳ בני אל תמאס. דיא שטראָף פֿון גאט ב״ה, זאָלסט דוא מיין קינד נישט פֿערשמאהען. ווארום? וויל את אשר יאהב ד׳ יוכיח. וועם השי״ת האט ליעב דעם טהוט ער שטראָפֿען. דער מענש זאָל זיך בערעכנען וואלט ער געזעהן, דאס השי״ת איהם פֿיעל ווייניגער שטראָפֿט, לויט ער געזינדיגט האט. אין מאן זאָל גלייבען, דאס השי״ת איין ערליכער דיין איז, זיינע משפטים זענען זייער מיט אמת. ער טהוט דען מענשען צאָהלען לויט זיין פֿיהרונג. אויב דער לעזער מיך פֿרעגען וועט. ווען השי״ת יא יעדען נאָך זיין פֿיהרונג צאָהלט פֿאַרוואָס זעהט מען אין מעהרסטען טייל, דאס ערליכע יידען יסורים ליידען אין זענען געבעך נע ונד. השם ירחם, וועל איך דיר זאגען איין ענטפֿער:

אונזערע חכמים זאָגען (ברכות ה׳) דאס דרייא זאכען זענען פֿער-האנדען, וואס עס איז נישט מעגליך זייא צו ערדרייכען נאָר דאָרך יסורים. וועלכע זענען דאס? תורה, ארץ ישראל, אין עולם הבא. ווער עס אשטיקעל יודע ספר איז קען דאס פֿערשטעהן גאנ׳ץ גוט.

(* דער ערליכער ייד וויל דיא אללע דרייא ערדרייכען איבער דעם מוז ער פֿיעל יסורים ליידען. איז אָבער פֿערהאנדען אמייל וואס זיא זיך אין דיא דרייא זאכען נישט קימערן, ליידער דיא האבען ווייניגער יסורים *) וויא אויך טהוט השי״ת מיט דען ערליכען ייד מעהר מקפיד זיין אין צאָהלט איהם פֿאר זיינע עבירות אויף דער וועלט, כדי ער גאנ׳ץ ריין בלייבען זאָל אויף יענער וועלט. וויא מיר שוין מעהרערעמאָל געשריבען האבען. דער מענש זאָל אבער נישט דאכטען וואס טויג מיר ערליך צו זיין. ווען השי״ת דען ערליכען נאָך מעהר שטראָפֿט. דאס איז איין גרויסער טעות, וויל דער וואס ריכטיג מיט דען גאנצען אמת ערליך איז. ווינשט עס אליין דאס השי״ת זיין חוב צו ביסליך איינגעהמען. (אבל לא ע״י יסורים וחלאים רעים). למשל ווען איינער איין גרויסען חוב שולדיג איזט, וואס ער נישט אומשטאנד

איז אויף איינמאָל צו צאָהלען אונד וויים דאָם מאַן איהם זאָ באַלד עקסעקווירען קאַן, ווערעט איהם דען ניכט ליעב דאָם מאַן פון איהם ראַטען צאַהלונג לאַנגזאַם איין נעהמען זאָל, דאַמיט ער ניכט גענצליך צו גרונד געהט, אונד צור שאַנד אין שפּאָט בלייבט? איינם דאָם זעלבע איזט עם מיט דען מענש, ער וויסט דאָם ער ניכט פיעל אויף דער וועלט צו טהאָן האָט, אונד איזט ניכט זיכער יעדען טאָג דאָם מאַן איהם איינבערופט אונד וועגען זיינע פיעלע שולדען גענצליך אין שאול תחתית פערפאַללען לאָסט ח״ו, איזט איהם דען נישט ליבער ווען ער זיך אין איינצעלען אויף דער וועלט אָבצאָהלט? דער ערליכער ייד, וואָם דאָם פערשטעהט ווען אויף איהם יסורים קוממען, טרעסט ער זיך, אויבוואָהל ער עראינערט זיך נישט פאַרוואָם דאָם זיין זאָל, אָבער יעדאָך וויסט ער, דאָם אין צדיק בארץ וגו׳ אין השי״ת איז איין זוכר נשכחות, ער דענקט אַללעם וואָם דער מענש פערשולדעט האָט, אין אַללעם איז לטובה, דאַמיט ער דאַן זוכה איז לרב טוב הצפון לו צו אַללען גוטעם אָמן.

ז. ווען דער גוף האָט יסורים שטאַרקט זיך דאָם נפש, אין ווען דער מענש זיך נאָר אַביסעל געוואָהנט ראָם פירונג פון השי״ת מקבל צו זיין מיט ליבשאַפט, העלפט ער איהם, ראָם עם איהם דאַן נישט שווער אָנקוממט. דיא גמרא ברענגט אמעשה הלל הזקן איז אמאָל אַהיים געקוממען פון אַרייזע, ווען ער איז שוין נישט וויים געווען פון זיין שטאָט האָט ער געהערט איין יעמערליך געשרייא, האָט ער געזאָגט, איך בין בטוח אַז דאָם געשרייא איז נישט אין מיין הויז. פרעגען דיא ספרים, הלל איז דאָך געוועזען בייא זיך זעהר איין עניו, וויא האָט ער זיך ווידער געהאַלטען פאַר זאָ אַצדיק, דאָם ער בטוח וואָר, דאַם דאָם אונגליק נישט בייא איהם איז? ענטפערען זייא, אַדרבה, הלל האָט זיך אימער געפרייט מיט יסורים אין זיין בני בית האָט ער אויך אַזוי געוועגט, אין אַז ער האָט אַצינדער געהערט שרייען, האָט ער געוויסט, דאָם עם נישט אין זיין הויז איז, ווייל זייא שרייען נישט. איך וועל דיר מעהרערע בעווייזע ברענגען, דאָם פון וועגען יסורים זאָל מען נישט שרייען, ווייל דער מענש איז זיך מעהרערעמאָל טועה, ער מיינט, דאָם ער האָט שברי

הלב

הלב צו ערווארטען, דערווייל איז דאס גאר א טעות. עס קומט גאר איין טובה דער פין, וויא מיר געפינגען ביי דיא מעשה פין יוסף הצדיק וויא ער איז פערקויפט געווארען, האט ער געמיינט, דאס ער שפילט מיט זיין לעבען צום סוף איז גאר אגרויסע טובה דער פין געקוממען, ער איז גאר איין מלך געווארען. וזשה״כ (תהלים קמ״ח כ״א) אודך כי עניתני, ותהי לי לישועה, וד״ל.

וויא אויך דער מענש בעט אמאל פין השי״ת אטובה ווייל עס דאכט זיך איהם ווען ער זאל קענען דיא זאך ערגרייכען ווערעט ער פאר איהם אגליק אין פיעלמאל איז דער סוף גאר קיין טובה, איבער דעם בעטען מיר, והטוב בעיניך עשה, דאס וואס אין דיינע אויגען גוט איז, זאלסט דוא טהאן. וז״ש ענני באמת ישעך, דקשה וכי ח״ו יענה בשקר, אמנם בזה נוכל לפרש, אתה יודע איזה ישועה אמיתית, ובזה הישועה ענני ולא בזולתה. והבעה״ט פי׳ רצון יראיו יעשה, מה שהיראים רוצים ממלא להם, ובאשר שהאדם אינו יודע מה שהוא לטובתו ויכול להיות שמזה הרצון יסתעף אח״כ איזה ענין שהוא לרעתם, ואז יצעקו על מה שנתמלא רצונם, עכ״ז גם אז ואת שועתם ישמע ויושיעם, להפוך הכל לטובה, עכ״ד וד״ל.

דאן וויסען מיר דאס אברהם אבינו האט אויסערוועהלט פאר זיינע קינדער יסורים, כדי זייא זאללען ניצול ווערען פין גיהנם, וויא מיר אין דען שער (סוף קפיטל ג׳) געשריבען האבען. וויא אויך דיא יסורים טהוען אויסרייניגען דיא פלעקקען אין פעהלער וואס דער מענש האט אויבען געמאכט מיט זיינע זינדען איבער דעם נעמען צדיקים אויף זיך יסורים, דאמיט זייא זאללען ארדענען וואס אנדערע האבען פערדארבען, דאמיט זייא זאללען ח״ו נישט (נתפס) הערייגעריססען ווערען אין (ערבות) גוטשטייאונג, דען כל ישראל זענען (ערבים) גוטשטייער איינער פאר דען אנדערן.

ח. דיא נשמה פין מענש איז גלייך וויא אליכט, דער שטייגער פין דען ליכט איז, ווען עס נישט גוט לייכט טהוט מאן עס אב שאקלען אין אב ציפפען, דאן לייכט עס בעססער, זא אויך, ווען דער מענש טהוט זינדיגען טהוט דיא נשמה נישט גוט לייכטען, טהוט השם יתברך דען מענש מכבד זיין מיט יסורים וואס

טהוען

טהוּען דען קערפּער אָבּ שאָקלען, לייעכט דיא נשמה בעססער. — דער תד״א בּרענגט, עס שטעהט (איכה ג׳ כ״ז) טוֹב לַגֶּבֶר כִּי יִשָּׂא עוֹל בִּנְעוּרָיו, וואָהל דען מענשען וואָס ער נעמט פֿאַרליעבּ יסורים אין דער יוגענד, קען ער דאַן האָפֿפֿען צו אַגוטע עלטער. עס איז אַמשל אַקינד וואָס עס איז פֿערשמירט, טהוּט עס דיא מוּטטער אָבּ וואַשען, דאָס קינד אָבּער שרייעט און וויינט, אויבּוואָהל דיא מוּטטער טהוּט זיך מיט גראָסער מיהע בּעגעבּען דאָס קינד צו רייניגען, פֿון זיין גוּטען וועגען, דאַמיט דאָס פֿלייש אויף איהם ניכט פֿערדאָרבּען ווירד, אָבּער אוּמזאָנסט, דאָס קינד פֿערשטעהט דאָס נישט, עס וויל ליבּער פֿערשמירט בּלייבּען. וויא אויך דער פֿאָטער טהוּט דאָס קינד ציכטען, און לאָסט עס לערנען, און דאָס קינד איז איהם דאַפֿיר איין שׂונא ווייל ער העט ליבּער געהאַט און דיא גאַססען צו לויפֿפֿען, דאָס וועֶרעט איהם מעהר פֿערגעניגען, און דער שלעכטער פֿאָטער וויל איהם נישט לאָזען, פֿאַר וואָס איז דאָס? ווייל דאָס קינד קיין פֿערשטאַנד האָט, בּיז און דער שפּעטערער צייט, דאַן ווירד ער שאָן ערקענען, דיא גוּטע פֿון דיא עלטערן. גראָד אַזוי איז דער מענש וואָס אויך און דער יוגענד פֿון השי״ת געציכטעט ווירד, אויבּוואָהל ער עס נישט גוּט פֿערשטעהט, וועגען זיין יוּגען פֿערשטאַנד, אָבּער שפּעטער וועט ער עס שאָן און אַכט נעממען, וויא אַגרויסע טובה דאָס איהם וואָר.

עס איז פֿערהאַנדען אַסגולה, דאָס דיא מענשען זאָללען קיינע יסורים האָבּען, דהיינו יְפַשְׁפְּשׁוּ בְּמַעֲשֵׂיהֶם, זייא זאָללען זיך בּאַרעכנען דאָרך וואָס פֿאַר אַ עבירה אַזאָלכע יסורים קוּממען קענען און זאָללען מַצְדִּיק הַדִּין זַיין, פֿיר השי״ת דאָס גערעכט געבּען, און זאָללען נישט טרויערען אויף דיא יסורים, נייערט זאָללען זיך מצער זיין אויף דיא עבירות וואָס האָבּען גורם געוועזען דיא יסורים, ממילא וועללען זייא מעהר אַזאָלכע עבירות נישט טהאָן און וועלען קיינע יסורים ליידען, אַזאָלכע גאַטוּנג מענשען בִּמוֹתָם קְרוּאִים חַיִּים אפי׳ נאָך זייער טויט, ווערען זייא אויך אַלס לעבּעדיג בּעטראַכט, און השי״ת איז זיך מרחם אויף זייא.

דער הייליגער בֵּית יוֹסֵף בּרענגט, אַמענש וואָס איז מקבּל

יסורים מיט ליבשאפט בפנים יפות. טהוט ער אגרויסע מצוה, וויל דארך יסורים ווערט דער יצהר״ע פון גוף אבגעשוואכט אין דיא נשמה ווערט געלייטערט. — דער מדרש ברענגט (אין ויקרא פ׳ ל״ב) ווען דיא צדיקים גייען אביסעל ארויס פון „גן עדן״ זעהען זייא וויא דיא רשעים ווערען געשטראפט אין גיהנם ר״ל, טהוען זייא לויבען השי״ת. וואס ער האט זייא געגעבען יסורים אויף דער וועלט. וויא דער נביא זאגט (ישעי׳ י״ב א׳) אודך ד׳ כי אנפת בי, איך לויב דיך גאט וואס דוא האסט געצערענט אויף מיר, וואהל איז דעם מענש וואס ער איז אמזבח כפרה פאר השי״ת ואיתא בירוש׳ אף אם לא עשה תשובה ומת ביסורין היסורים ממרקין.

ט. אין דיא היינטיגע דורות טרעפט זיך אין מעהרסטען טייל אין איין ישוב, אצווייא דרייא נגידים אין אייניגע בעלי בתים, דיא איבריגע זענען לייִדער ארעמע מענשען, מוסען אבער דיא רייכע וויסען, דאס זייא דארפען זיך נישט ערוויטערן פון דיא ארעמע, ווען עס חלילה אויסקומט איין ענגע צייט ר״ל. אויף וואס פאר איין פאלל אימער עס זיך ערייגנען קען, מן הסתם איז דעם נגיד אימער גרינגער דאס ער זיך העלפען זאל, אין וועט זיך אויך זעהן צו העלפען אין אן דען געמיינעם פאלק טהוט איהם נישט בעקימערן, חלילה! דאס טהאר מען נישט! מען מוז זיך משתתף זיין בצער הצבור אויך פיר זייא זארגען. דיא גמרא זאגט (תענית מ״א) ווען יידען זענען ח״ו אין אצרה ר״ל אין איינער טהוט זיך פון זייא אבשיידען אין זאגט, וואס גייט מיך אן אין קהל, טהוען צווייא מלאכים זייערע הענד אויף איהם לייגען אין זאגען, דער מענש זאל נישט זוכה זיין צו זעהן אין דיא הילף פון קהל, וויא מיר ווייסען דיא מעשה פון אלימלך, וויא עס שטעהט אין מגילת רות, וואס עס האט איהם בעטראפען, וויל ער איז אוועק געלאפען פון דיא ארעמע לייט אין דיא הונגערם יאהרען. דער מענש טאר נישט זאגען, איך וועל עססען אין שלאפען. וואס פעהלט מיר דען. עליו נאמר (ישעי׳ כ״ב י״ג־י״ד) והנה ששון ושמחה וגו׳ ונגלה באזני ד׳ צבאות אם יכופר העון הזה לכם וכו׳. ווען דער מענש האט צער פון השי״ת ווענען. למשל. ער לערנט אבער דאווענט

אין

אין זיינע קינדער ווייגען איבער איהם. ווייל ער זייא זייער געבראָך נישט געבען קען אין ער מאַכט זיך גלייך וויא ער הערט גאָר נישט. אָבער איינער האָט איין שלעכט ווייב וואָס טהוט איהם מצער זיין. ווייל ער לאַנג דאַווענט אָבער לערנט וויא עס שטעהט אין מנורת המאור. דאָס לרוב האָבען ערליכע יידען שלעכטע ווייבער אין שטייען זיך פיעל אוים פין זייא אין השי"ת טהוט דאָס איינגעפליים. ווייל זייא זאָלען האָבען יסורים אויף דער וועלט אין פיעל תענוג אויף יענער וועלט. אָבער איינער איז איין עני ואביון אין פין דעסטוועגען טהוט ער קיינעם קיין עולה, קיין השגת גבול. אַזאָלכע מענשען וואָס אַזוי אַגאַטונג צער ליידען. אויף דיא זעלבע לעגט השי"ת פיעל געוויכט. דיא זענען בייא איהם זייער חשוב. השי"ת זאָל העלפען. דאָס מיר צו אַזאָלכע מדרגה קוממען זאָללען! (* פין דעסטוועגען זאָל דער מענש נישט דענקען. דאָס צדיקים אין ערליכע יידען אייביג יסורים ליידען, חלילה! ווען השי"ת העלפט דען צדיק, דאָס ער אין דיא עלטערע יאָהרען קומט, הערט זיך אַזאָלכע יסורים בייא איהם אויף. עס בעקיממערט איהם גאָרנישט [איתא במדרש ברצות ד' דרכי איש גם אויביו ישלים אתו (משלי ט"ז ז') זו אשתו, גם לרבות מזיקין, פרעושים, יתושים, עיין ילקוט משלי]. אין דיא יאָהרען ווען בייא דיא רשעים דאָס פערגעניגען זיך אויפלעזט. ווייל זייא עס שאָן נישט פערטראָגען קענגען דענסמאָל הייבט זיך אָן דאָס פערגניגען בייא צדיקים. (דאָס מיינט דיא וועלט מיט דען וואָס מען זאָגט. וואָהל דען מלך וואָס ער באַגליקט אויף דער עלטער). — וואָס דער רשע האָט אַזוי איין פערגעניגען אין זיין לעבען נישט געשפירט פין אַללע זיינע אונטערהאַלט וואָס דער צדיק שפירט אין איין טאָג וואָס ער דינט השי"ת. וויר זאָללען אויך אַזוי וואָס דער לעבען, רבשע"ו *). דאָס ספר שבט מוסר ברענגט דער צדיק ווערט גערופען סומך.

איז טייטש איין אונטערלען, דען ווען דיא וועלט זעהט דאָס דער צדיק האָט יסורים אין ער נעמט זייא פאַרליעב אָן, טהוט זיך דיא וועלט דער פין אַמוסר נעהמען אין טרייסטען זיך אין שרייען נישט ווען זייא עטוואָס טרעפט. וויא מיר געפינען (ברכות) בייא ר' יוחנן, עס זענען איהם צעהן קינדער געשטאָרבען ר"ל, האָט ער זיך

גענוממען

גענוממען איין ביין אין האט געוויזען, דאס איז פין דען צענטען קינד, אזוי פפלעגט ער גיין „מנחם אבל" זיין, איבערדעם הייסט דער צדיק סומך.

י. בס׳ כלי חמדה ווערט געברענגט, עס גיבט דרייא פארטייא מענשען וואס בייא יעדער פארטייא איז איין אנדער אופפיהרונג מיט איהרע שטראף. דיא וואס השי״ת ליעב האט, דיא ווערען זא באלד אין איין קארצער צייט געשטראפט; דיא וואס ער האט פיינט ווארט ער ביז זייא איין גראסע סוממע האבען. עס גיבט אבער דיא דריטטע קלאס, וועלכע השי״ת גאר זעהר ליעב האט, דיא ווירדען אין דען זעלבען טאג וואס זייא פערשולדיגען, גלייך געשטראפט. ווייל דאס איז זייא איין גרויסע טובה. וז״ש אשרי נשוא פשע שהקב״ה מענישו בעוה״ז. אמנם יותר טוב מי שלא יחשוב ד׳ לו עון, היינו שאין עושה עמו חשבונות ולא פנקס, רק תיכף יפרענו. וז״ש לעשות משפט עבדו ומשפט עמו ישראל דבר יום ביומו. ודו״ל.

דער מדרש ברענגט, השי״ת האט געפרעגט אברהם אבינו, מיט וואס זאל איך שטראפפען דיינע קינדער פין וועגן איהרע עבירות. מיט גלות אדער גיהנם ? האט אברהם נישט געוויסט וואס ער זאל אויסוועהלען, האט השי״ת איהם געראטען דאס גלות ע״כ. פרעגט דער - רבי ר׳ יהונתן, אין אברהם האט דען נישט זעלבער געקענט פערשטעהן, דאס ענדער גלות וויא גיהנם, איז דען נישט ליבער עוה״ב וויא עוה״ז ? וויא עס שטעהט (אבות פ״ד מי״ז) יפה שעה אחת של קרת רוח בעוה״ב וגו׳ עס איז בעסער איין שעה נחת אויף יענער וועלט פין גאנצעס לעבען אויף דער וועלט. וויא אויך ווען דער מענש טהוט שאן אפילו גלות ליידען פין דעסטוועגען קען ער יא אויך השי״ת דינען לפחות דרייא-מאל אין טאג דאווענען (וכמשז״ל ריקנים שבך וכו׳) אבער אין גיהנם טהוט מאן השי״ת נישט דינען, זאנדערן מאן ליידעט גרויסע יסורים ר״ל.

אונזערע חכמים זאגען, ווען דער מענש העט געוויסט וויא גרויס דיא יסורים דארט זענען, העט ער באשטענדיג אויף זיין פנים געלעגען אין געוויינט אויף זיינע זינד אין העט גאר פארגעסען אן עוה״ז. וויא

פיעל

פיעל טויזענדטער מיילען שווארטץ פייער גיבט עס דארטען. ווייל דארט איז אנדער גאטונג פייער עס לייעבט ניִשט, דארט איז פינסטער (ורשעים בחושך ידמו) וויאזיעל טויזענדטער משחיתים אין מחבלים איז דארט. וואס דען זינדיגען מענש פייניגען, וויאפיעל שלענג אין ענדעסען וואס בייסען אין חיות רעות וואס דעם מענש צו רייסען ר"ל, דער מענש איז אויף דער וועלט בהשקט ובטח, מיט רנהע. ער העט זיך קענען פון דיא ביטערע שטראף אב העלפען אין אויסהיטען נאר ער שלאפט ליידער. רבונו של עולם, וועק אונם אויף אין גוטען געמיינט. (אבל לא ע"י יסורים וחלאים רעים ח"ו) אמן! פון דיא מענשען וואס שפירען ניִשט דען עול פון גלות, זייא מאכען מיט דיא וועלט מיט אללען נייעם אין פיהרונג, דיא זעלבע קוממען געווים גארניִשט אב, אין געגענטייל, דיא לעבען נאר דאס זיא זיך אימער איין גרעסערעס גיהנם ערווערבען זאללען. מיר רעדען אבער פון אזאלכע יידען וואס דאס גלות זייא זעהר קימערט. פון דעסט-וועגען טהוען זייא דאך השי"ת דינען, פאר דיזע וויִרדען איהרע זינד פערגעבען דארך דען גלות, איז זייא מן הסתם ליעבער גלות אלם דאס גיהנם. פאר וואס האט אברהם ווידער ניִשט געוויסט וואס תשובה צו געבען? נאר אברהם האט זיך געפארכטען, טאמער דארך דען גלות וועט חלילה ארוים קוממען אפיקורסות אין שמדות ויתערבו בגוים וילמדו מעשיהם וועלען זייא ח"ו אויך קיין עוה"ב האבען, האט איהם השי"ת מבטיח געוועזען, דאס דיא קינדער וואס ריכטיג ערליך דיין וועלען זיין — דיא וועללען דען דת ישראל ניִשט פערלאזען, איז ער שאן בעשטאנען אויף גלות. וואס עס זאל בקרוב איין ענדע געבען אמן.

יא. דער מדרש ברענגט אמעשה עס וואר אקצב, וואס האט פאר יידען פארקויפט טרפה פלייש אלם כשר. איינמאל אין ערב יוה"כ נאך זיין עססען איז ער ארויף אויף דען בוידען אין איז ארונטער געפאללען אין האט זיך דערהארגעט. אין דאס בלוט האט זיך פון איהם געגאסען, זענען געקוממען דיא כלבים אין האבען עס געלעקט, האט מאן געפרעגט דען ר' חנינא אויב מאן זאל איהם אוועק טראגען פאן דארט. האט ער געזאגט עס שטעהט

(שמות כ״ב ל׳): ובשר בשדה טרפה לא תאכלו, לכלב תשלכון אותו, איז טייטש, טרפה פלייש דארף איד נישט עסען, נייערט פאר דיא הונד ווארפען. דער קצב האט באוויזט דיא הונד מאגען זייא אויך זיין בלוט לעקקען. — וזה הוא עפ״י הגמרא (סנהדרין דף נ״א) סימן יפה לאדם שנפרעין ממנו בעוה״ז עיי״ש.

בס׳ „דרך חכמה״ ווערט געברענגט, דאס אייביג ווערט געצאהלט דעם מענש לויט זיין אויפפיהרונג, תייסרך רעתך מיט דעם וואס דער מענש האט געזינדיגט מיט דעם צאהלט מאן איהם. ווען איינער זינדיגט אין געלד זאכען ווערט ער אויך אין זיין משא ומתן געשלאגען אין אזוי בייא אללע זאכען קומט אוים דאס וואס פאר איין אומגליק עס טרעפט דען מענש, ווען ער האט שכל קען ער געפינען בייא זיך אזוי איין עבירה וואס דאס אומגליק דאצו פאסענד איז פאר איין עונש.

דאס ספר „חובת הלבבות״ ברענגט: איינער האט געזעהן, דאס זיין חבר האט איין מכה אויף זיין פוס, זאגט ער, איך האב מיט דיר מיטלייד, זאגט דער חבר, איך דאנק השי״ת, דאס איך האב דיא׳ מכה נישט אויף דיא אויגען! — עס וואר אמעשה מיט איין דאקטאר אגרויסער חכם, וואס דער מלך איז אויף איהם אמאל ברוגז געווארען אין האט איהם געלאסט אין קייטען שליסען אין אין געפענגניש זעצען אין האט איהם איין שווערען שטיין אויף דען גענאק גענעבען. יעדען טאג האט ער באקוממען איין גערשטען ברויט מיט אביסעל וואסער. פאר דיא (שומרים) וואך האט דער מלך בעפעהלט, זייא זאלען גוט אויסהערען זיינע רייד, ווייל ער איז אגרויסער חכם, ער האט אבער גאר נישט גערעדט. נאך מעהרערע טעג זאגען דיא וואך, מיר זעהען דיינע גראסע שמערצען אין דוא ביסט דיך גאר נישט מצער, זאגט ער, איך וועל ענק זאגען, וואס זאל איך מיך מצער זיין, איך האב בטחון צוא השי״ת דאס ער ווירד מיר העלפען, וויא עס שטעהט (משלי כ״א א׳): פלגי מים לב מלך ביד ה׳ על כל אשר יחפץ יטנו (אם כי כפלגי מים לב המלך, היינו שחוזק לבו של מלך

כפלגי

כפלגי מים עכ״ז הוא ביד ה׳, כי ימין ד׳ רוממה גם על המלך, על כל אשר יחפוץ יטנו. להטיב לנו וד״ל. בשם רב אחד). — אזוי וויא דאס וואסער קען מאן בייגען וויא היען מאן וויל, זא אויך קען השי״ת בייגען דען ווילען פון קעניגען וויא ער וויל. צווייטענס, איך ווייס דאס מיינע זינד האבען דאס געטהאן בין איך מיר עס זעלבסט שולד אין מוס דאפיר יסורים ליידען, כדי איך זאל עוה״ב האבען; דריטטענס, אין דען זכות וואס איך נעם דיא יסורים פארליעב אן קוממען טובות אויף דער וועלט. איך טהוא מיך נאך פרייען וואס איך קיינע גרעסערע יסורים האב, וואס וואלט איך נאך געטהאן מאן זאל מיך פלאגען אויך, אבער מאן זאל מיר קיין ברויט אין וואסער אויך נישט געבען, עס איז נאך פערהאנדען גרעסערע יסורים, וויא עס שטעהט (דברים כ׳) בבקר תאמר מי יתן ערב וגו׳, סוף כל סוף, השי״ת איז אגוטער ותשועתו כהרף עין, ער וועט אוודאי באלד אין גיך העלפען אמן.

יב. עס איז פערהאנדען צוויא גאטונג יסורים, למשל דען נגיד פיינערט איין אקס, אבער דען פשוט׳ן ב״ב איין שאף, אבער דען ארומאן איין לעממעל אבער דען גרויסען דלות איין געפליגעל זאלכע יסורים הייסען של אהבה, וויל דער מענש קען פון דעסטוועגען השי״ת דינען. דען נגיד בעקימערט נישט מעהר דער אקס אלס דען ארומאן דאס געפליגעל, דיא אנדערע יסורים אבער וואס דען מענשען אין קערפער בערירען דאס ער ח״ו נישט דאוועגען אין לערנען קען, דיא זענען פיעל ארגער. אויף דעם בעטען מיר, אבל לא ע״י יסורים וחלאים רעים, דאס השי״ת אונס מיט זאלכע יסורים נישט שטראפען זאל! ווידער גיבט עס יסורים וואס זענען נישט וועגען איין עונש אויף איין עבירה זאנדערן דען מענשען צו ערוועקען פון זיין נארישען שלאף, למשל איינער ח״ו חאלעשט טהוט מאן איהם בייסען אין רייסען פון זיין טובה וועגען, דאמיט ער ערמינטערט ווירד אין דאס שטאמט אהער פון זיינע גוטע פריינד וואס צו דער צייט מיט איהם זיך בעפינדען אין וויא מעהר גוטער פריינד איינער איז, וויא מעהר טהוט ער איהם דארך אזאלכע יסורים מינטערן. וויא אויך איז דאס זעלבע ביא השי״ת ער איז אונס אגוטער פריינד

ווען ער אין אכט נעמט דאס מיר אין הבלי עולם הזה נארישקייט פערשלאפען זענען, אויב דער שלאף בייא זאלכען מענשען פארקאמט, דאס עס נאך איין האפנונג איז איהם צו ערוועקען, טהוט הש״י אויך איהם עטוואס יסורים שיקען, דארך זייא קומט ער צו זיך אין ערוואכט אביסעל. (* ווען דער פאל אבער בייא זא איין מענשען איז, דאס ער שאן זא פערשלאפען איז, דאס מאן איהם נישט ערמינטערן קען, ער איזט שאן *זא אויסגעלאסען, דאס ער קיינמאל קיין תשובה טהאן ווירד, דען זעלבען לאסט הש״י שלאפען אין ערמינטערט איהם נישט, וועיל עס ווירד בייא איהם גאר קיין ווירקונג מאכען, ער בלייבט פערפאללען ר״ל. דאס מיינט דיא הייליגע תורה מיט דען פסוק (דברים ח׳ ה׳) כאשר ייסר איש את בנו ד׳ אלהיך מייסרך, וויא איין פאטער זיין קינד ציכטיגט וואס עס צו גוטען איז, זא ציכטיגט אונז הש״י, דען אזוי לאנג דער פאטער פערשטעהט, דאס עס איז נאך איין האפנונג פערהאנדען דאס עס פון דען קינד איין מענש ווירדען קען דאס ער אין גוטען וועג געהן זאלל, פראבירט ער אללעס מעגליכעס אן צווענדען זיין קינד צו ציכטיגען, ווען דאס קינד אבער שאן ערוואקסען איז, קען ער מיט איהם שאן ניכט דארך ברעכען אונד פערלירט פאן איהם דיא האפנונג אין לאסט איהם שאן לויפען, וועיל ער וועיסט, דאס עס שאן פערדארבען איזט, איין מעוות שלא יכול לתקן ליידער.*)

כתב בס׳ „יש נוחלין״, עס איז איין מצוה דער מענש זאל מצדיק הדין זיין, דאריבער זאל מאן יסורים נישט פערשטויסען אזוי גלייך וויא דאס גוטע וואס הש״י גיבט דען מענשען וועיל ער עטוואס איין מצוה געטהאן האט, וויא דיא משנה זאגט, אלו דברים שאדם אוכל פירותיהן בעוה״ז, דאס עס גיבט אזאלכע מצות דאס מאן אויך פון זייא אויף דער וועלט געניסט, אזוי אויך ווען דער מענש פערשולדעט איז אין הש״י שטראפט איהם זאל ער דאס פיר רעכט בעקענען, אין ווען דער מענש בייא זיך רעדנקט, דאס דיא זעלבע עבירה וואס אויף איהר דיא שטראף פאסענד איז, אויף דער האט ער רעכט תשובה געטהאן פאר וואס זאל ער יעצט

דיא

דיא שטראָף ליידען? זאָל ער וויססען דאָס ער איז זיך טועה, ער ברויך בעסער תשובה צו טהאָן.

כתב בס' „שר שלום" ווען דער מענש נעמט יסורים נישט פֿאַרליעב וועט זיין צער ח"ו נאָך גרעסער זיין, און זיין זאָרג ווירד איהם גאָר נישט העלפֿען, ער ווירד נאָר פֿאָן זיינע זאָרג אָבגעשוואַכט, דיא כחות ענטגעהען איהם און עלטערט זיך פֿאָר דיא צייט און ווירד צוריק געהאַלטען פֿון תורה ותפילה און בעקומט ח"ו נאָך מעהר יסורים. עס שטעהט לד' הישועה על עמך ברכתך סלה, זאָגט דער מדרש שמואל אויף דען, השי"ת וויים וואָס פֿאַר דען מענשען איין הילף איז, פֿיעלמאָל דאַכט דעם מענש, דאָס דער צופֿאַל איז איהם נישט לטובה, צום סוף לאָזט זיך אויס, דאָס עס איין גראָסע טובה וואָר, איבער דעם איז דער מענש מחויב אויף אַללען השי"ת צו לויבען דען אַללעס איז גוט, דאָס זאָגט דער פסוק לד' הישועה, צו השי"ת געהער דיא הילף, ער וויים וואָס פֿאַר יעדען איינסטעל מענש זיין הילף איז, על עמך ברכתך סלה, אויף זיין פֿאָלק שיקט ער אימער ברכות און ישועות, אָמן.

יג. כתב בס' הפלאה, דער שטייגער פֿון דער וועלט איז, דער מענש גיבט זיך אַכט ער זאָל זיך נישט פֿערקילען אָבער נישט פֿערדאַרבען דאַמיט ער נישט קראַנק ווירד, אומפֿאַל עס זיך ערייגנעט דאָס ער יאָ עטוואָס פֿאַסירט אונד דאַדאָרך זיך נישט אין בעסטען שפירט געהט ער זאָ באַלד צום דאָקטער און לאָסט זיך איין מעדיצין געבען און איז אין דער האָפֿנונג קורירט צו ווערען, וועלכער מענש איז דער נאַר דיא מעדיצין ניכט צו נעהמען? מיט דער נשמה איז אויך דאָס זעלבע, איהר קראַנקהייט שטאַמט העער דאָרך דיא עבירות וואָס דער מענש טהוט, וויא דוד המלך ע"ה זאָגט (תהלים ע"ז י"א) חלותי היא שנות ימין עליון (שאַני עושה מימין שמאל ח"ו וד"ל) מיין קראַנקהייט איז וואָס איך האָב אַנדערש געטהאָן לויט דען ווילען פֿון השי"ת, דיא רפואה דער צו איז יסורים, דיא טהוען ריין מאַכען דיא נשמה, א"כ ווער איז דער נאַר דאָס ער קיין מעדיצין נעהמען זאָל? דער מענש ברויך פֿאַר דיא יסורים קיין פֿאַרכט צו האָבען, זאָנדערן פֿאַר דיא עבירות,

וואָס דאָרך זיִיא קומען דיִא יסורים, וויִא דוד המלך ע״ה זאָגט (תהלים קי״ט ל״ט) העבר חרפתי אשר יגורתי, מאַך אוועק בייגען מיינע זינד דען פֿאַר זייא פֿאַרכט איִך מיִך, אָבער משפטיך טובים, דיינע משפטים זענען גוט; השי״ת זאָל העלפֿען עס זאָל אַן אונס מקויים ווערען והסירותי את לב האבן מבשרכם. (יחזקאל י״א י״ט) דאָס מיִר זאָלען בעקומען לוסט איִהם צו דיִנען, ממילא וועלען וויִר קיינע יסורים ליידען אָמן.

בס׳ קול יעקב ווערט געברענגט איין משל. איין מלך דער האָט געהאַט איין בן יחיד זעהר איין געראָטען קיִנד איִן מחמת דען גרויסען ליִבשאַפֿט וואָס איִן דען קיִנד וואָר האָט דער מלך געוואָלט דאָס ער זאָל איִממער פֿרייליִך זיין. איִן ער האָט זיִך געראָטען וואָס דאַצו צוטהאָן איִז, האָט מען איִהם איין עצה געגעבען. דאָס ער איין שעהן פּאַלאַסט אויף בויען זאָל שעהן אויסגעמאָלט איִן אויסמעבעליִרט איִן מיִט אַללערהאַנד שעהנע זיִלבער איִן גאָלדענע כלים צו פֿערזאָרגען איִן שעהנע אָרדענטליִכע דיִנער שטעללען, אונד נעבען דען פּאַלאַסט איין שענעם גאָרטען פֿלאַנצען מיִט אַללע גאַטונג שעהנע ביימער, דאָרך דעם אַללען קען זיין קיִנד איִממער פֿרייליִך זיין. דעם קעניִג האָט דיִא עצה ריִכטיִג געפֿאָללען איִן דאָס אַללעס אַהער געשטעלט אונד זיין בן יחיד היִען איינקוואַטיִרט. מיִט דער צייט איִזט דער זאָהן פֿערקרענקט איִן אַלין שוואַכער געוואָרען, זאָ לאַנג דאָס דער קעניִג זעהט דאָס זיין קיִנד צו גרונד געהט. דיִא דאָקטאָרען ערקלערען, דאָס זיין קראַנקהייט פֿאָן פֿיִעל פֿערגניִגען הערשטאַממט, אונד זיין בעסערונג קען נאָר דאָרך טרויערקייט הערגעשטעלט ווערען! האָט דער קעניִג געשאַפֿט דאָס מאַן זאָל איין אייִנפֿאַך געהייז מאַכען מיִט קליינע פֿענסטער אונד דאָס זאָל אויך נאָר געקלעבט זיין אונד איין אייִנפֿאַך בעט מיִט טיִש אונד בענקעל פֿערזאָרגט זיין איִן עטוואַס נעטיִגע כלים, דיִזע אויך נאָר אויס האָלץ איִן שאַרבען, אונד דען זאָהן היִען איינקוואַטיִרען, דאַמיִט דאָרך דעם וויִרד איִהם דיִא טרויער באַלד קאָממען! וויִא מאַן האָט דעם זאָהן פֿאָן דען שענעם פּאַלאַסט אויסגעשאַפֿט אונד נאָך דאַצו איִן דעם אַרמען הויז איינקוואַטיִרט, וואָר דאָס איִהם זעהר איין וואונדער, אונד קלערט: וויִא קען דאָס זיין? איִך ביִן איין בן

יחיד

יחיד בייא דעם קעניג אין ער האט מיך זעהר ליעב, צום איבערצייג דאס ער האט מיר זא איין פאלאסט הערגעשטעלט אונד איך ווארדע בעדינט מיט גרויסארטיגע דינער אונד וואס איך האב געווינשט ווארדע אללעם אויסגעפאלגט. יעצט זאל מיך מיין פאטער זא פיינד בעקוממען האבען דאס ער מיך אלס איינעם פאן דיא נידערטרעכטיגסטע מיסהאנדעלט! אין ריינע ווארהייט אבער האט איהם יא זיין פאטער פארט ווייטער ליעב, נאר ער האט דאס ניכט פערשטאנען. —

דען פערגלייך דאצו קענען וויר פערשטעהן, השי"ת האט אונס פון מצרים אויסגעלעזט אונד אונס גרויס וואונדער געוויזען אין אונס גערופען בני בכורי ישראל אונד אונס אויסערוועהלט פאן אללע פעלקער פאר זיין פאלק, דארך דיא גראסע ליבשאפט האט ער אונס זא איין לאנד געגעבען, וואס דאס בעסטע אויף דער וועלט וואר אין איז נאך היינט אויך אונד האט אונס געבויעט איין פאלאסט דאס הייליגע בית המקדש שיבנ"ב, דאס דער מענש האט זיך דארט אללעם געקענט אויסבעטען אין מיר האבען דארטען געהאט זעהר שעהנע בעדינונג כהנים אין לוים וואס אונס בעדינט האבען מיט זילבער אין גאלדענע כלים אין ווארען זעהר שעהן געקליידעט אין מיר האבען געהאט איין רעזידענץ שטאט ירושלים תובב"א, וואס דיא הייליגע שכינה האט דארט ענטצווישען אונס גערוהט, דאס שוינהייט פון דער שטאט וואר איין וואונדער איבער דער גאנצער וועלט, דאס איז ביז דעמאלט נישט געוועזען אין יעצט אויך נישט זיין ביז השי"ת וועט זיך אויף אונס מרחם זיין בקרוב, אין אויסערדעם וואס פאר אגרויסע אין שיינע לענדער אין שטעט האבען מיר געהאט, אין מיר ווארען דעמאלט זא פרייליך דאס קיין גרעסערע פרייד איז אן אונס מקויים געווארען וישמן ישרון ויבעט. (דברים ל"ב ט"ו) דאס מיר האבען געזינדיגט אין מיר זינד זעהר פערקרענקט געווארען אין איין שווערע קראנקהייט חולי הנפש, האט השי"ת פערשטאנען דאס אונזער קראנקהייט פון פיעל פערגעניגען הערשטאמט, דאס שאדעט אונז זעהר, האט ער אונס געלאסט פערטרייבען פון

וואַרען זאָלען דעם שענעם פּאַלאַסט. דאַמיט מיר ווידער קורירט דאָרך דער טרויערקייט. יעצט זענען מיר לײַדער אין דען פינסטערן גלות וויא אין איין נאַרען הויז וויא מעהר איינער וויל איד זיין וויא מעהר איז ער פער אַכט ביי דער וועלט. אין וויא מעהר שפּירט ער זיין עלענד אין שאַנד פין דיא אנטיסעמיטען, אָבער השי״ת איז אימער פאָרט דער גוטער אַלס וויא פריהער אין טהוט אַלעם לטובה. נאָר מיר פערשטעהען עס נישט. דאַדאָרך קומט עס אונס שווער פיער, אָבער דאָך ווייסען מיר דאָס עס ווידער גוט זיין ווירד, כל המתאבל על ירושלים זוכה ורואה בשמחתה, (בבא בתרא ס׳). במהרה אָמן.

ד. עס שטעהט אין דער פסיקתא השי״ת רופט דיא מלאָכים בשעת ווען יידישע קינדער האָבען יסורים אין זאָגט. קומט וועל איך אייך ווייזען דאָס פרומקייט פין מיינע קינדער, איך טייל זייא צו פיעל יסורים אין זייא נעמען דאָס אַלעם פאַרליעב אָן, וויא אויך אַצינד זייא לײַדען בזיונות אין גלות אָרימקייט אין ביי אַלען רופען זייא מיך צדיק, ואתה צדיק על כל הבא עלינו וגו׳, ע״כ זאָל דער מענש נישט מהרהר זיין קלערען אויף דיא משפּטים פין השי״ת, דען אַלעם איז זעהר ערליך געמשפּט, אין ווער עס נעמט ערנסט אָן זיינע משפּטים אין איז אונטערטעניג פאַר איהם אין זאָגט, רבשע״ו, דוא ביסט גערעכט אד״ג מיט אַזאָלכע רייד, מיט דען טהוט ער השי״ת דערפרייען, גלייך וויא ער העט געזעסען על התורה ועל העבודה אין העט מקריב געווען כל הקרבנות, ווייל דער עיקר איז ביי השי״ת דער מענש זאָל זיין אָנגענייגט פאַר איהם, אַזוי געפינען מיר אויך זאָגט דיא גמרא אין ברכות חייב אָדם לברך על הרעה וכו׳ דער מענש איז מחויב צו לויבען השי״ת אויף אַשלעכטע בשורה ח״ו, גלייך וויא אויף אַגוטע, ווייל אַמענש ווייס נישט וואָס גוט אָדער שלעכט איז אין ווען עס איהם שלעכט פאָרקאָמט, ברויך ער ביי אַלען השי״ת זיין משפּט פיר רעכט אָן צו זעהן מיט גאַנצען הערצען, נישט זאָגען וואָס קען איך מיר העלפען, אָדער בעססער מאַכען, דער איבערצייג איב דער מענש איז מקבל יסורים באַהבה איז דער סימן וויא פאָלגט:

ווען

ווען דער בעטרעפענדער טהוט זיך צייטענווייס איבער דענקען מיט וואס ער זיינע יאהר, טעג אונד נעכט מיט ברענגט מיט הבל הבלים נארישע זאכען אין ווען ער קומט צו די 40 יאהר אין העכער וואס דער מענש ערשט דעמאלס דען רעכטען שכל בעקומט וויא אין פרק שטעהט בן ארבעים לבינה; טהוט דאס הארץ ווייא אויף די פערגאנגענהייט אין איז מתחרט בערייהעט עס אין וויל תשובה טהאן אין דאכט בייא זיך, ווען ער ערליך איז. רבונו ש״ע איך בין ביז היינט געוועזען איין איש חוטא ופתי נאריש זינדיגער מענש. היינט האב איך מיך מיישב געוועזען איך וויל תשובה טהאן אין די קומענדע יאהרען וואס צו מיין עלטער זיך בייגען פערבעסערן. אין דאפיר וואס איך דאס פין פריהער נישט געטהאן האב נעמע איך אויף מיר סיגופים אצווייא טאג אין חודש צו פאסטען אין אללע וואך אצווייאמאל אין מקוה צוא גיין ווען זיא אויך קאלט זיין ווירד אין פאר די נעכט וואס איך האב פארברענגט וויל איך אללע נאכט עטוואס לערנען אין פאר וואס איך האב קארטען געשפילט ר״ל, אין בין צומאל אויך אין טהעאטער געגאנגען וועל איך מיך פין היינט אן צו ערליכע יידען צו בייגען אין צו צדיקים גיין, אין ער טהוט ריכטיג זא האלטען וויא ער זיך פארגענוממען האט בשעת ער די געדאנקען פין תשובה געהאט האט, ווען עס דאן אויף איהם עטוואס בעזאנדערע יסורים קוממען, קענען מיר וויסען דאס ער זייא מיט ליבשאפט אן נעמט. דען ווער האט איהם דען געגייט דאס ער זעלבער אויף זיך יסורים נעהמען זאל? מן הסתם נאר ווייל ער תשובה טהאן וויל, איבערהויפט ווען השי״ת אויף איהם יסורים שיקט וואס פאר איינע איהם קוממען אויף זיינע עבירות איז ער אוודאי צו פרידען מיט זייא.

ווען דער מענש אבער קיינמאל קיין הרהור תשובה נישט האט ח״ו אין נעמט אויף זיך קיינע דברים טובים [כמאמר הנביא (הושע י״ד ג׳) קחו עמכם דברים] זיינע זינד איבער צו קוממען, נאר השי״ת שיקט אויף איהם יסורים שלא בטובתו נאר ווייל ער קען זיך נישט אבהעלפען איז ער גענייגט צו זאגען געלויבט איז השי״ת פיר אללען, מיט דעם זאגען מיר נאך נישט איבערצייגט דאס ער

ער

ער זיא מיט אהבה צו נעמט. — וז״פ הפסוק נאלמתי דומי׳ החשתי מטוב, היינו נאלמתי מלדבר דברים טובים ודברי פיוס ולהרהר בתשובה, וכאבי נעכר. אז בוודאי גם היסורים איננו מקבל באהבה רק הם עוכרין אותו.

טו. בס׳ כלי חמדה, עס גיבט פיעלמאל וואס עס דאכט דעם מענש דאס דיא יסורים וואס האבען איהם געטראפען זענען שלא ביושר אומרעכט, ווייל ער שפירט ביא זיך נישט זא איין גראסע עבירה, דאס איהם זא איין גרוים אומגליק קוממען זאל. השי״ת איז אבער דאך גערעכט, וויא דוד המלך זאגט (תהלים קי״ט ע״ה) ידעתי ד׳ כי צדק משפטיך, איך וויים דאס דיינע משפטים זענען מיט גערעכטיגקייט, נאר דער מענש טהוט זא פיעל זינדיגען, דאס דארך דיא פיעלע זינד פערגעסט ער גאר וואס ער אלין פערשולדעט האט. דאן ווען דיא שטראף אויף איהם קומט, וויים ער נישט פארוואס דאס איז, אויבוואהל ער איז מפשפש במעשיו הייבט זיך אן צו בערעכנען, נאר אבער ווייל השי״ת איין ארך אפים איז, ער ווארט טאמער וועט דער מענש תשובה טהון, ער זאל איהם נישט ברויכען צו שטראפען, אין דער צייט אבער וואס השי״ת טהוט ווארטען, פערגעסט דער מענש אין זיינע זינד, השי״ת אבער ער איז זוכר כל הנשכחות פערגעסט נישט, וויא דוד המלך זאגט (תהלים ס״ט ו׳) אלקים אתה ידעת לאולתי ואשמותי ממך לא נכחדו, רבשע״ו דוא ווייסט וואס איך האב פערשולדעט מיט מיין נארישען ישכל אין איך קען מיינע זינד פין דיר נישט פערלייקענען, דעסגלייכען געפינען מיר ביא דיא הייליגע שבטים ווען יוסף האט זייא אלס מרגלים שפיאנען בעטראכט, אויבוואהל זייא האבען געוויסט דאס זייא דער פין ריין זענען, האבען זייא געזאגט יא וויר זענען יעצט ריין, אבל אשמים אנחנו מיר זענען אבער פין לאנג פערשולדעט על אחינו פין וועגען אונזער ברודער אין דיא מעשה איז געוועזען בעפאר מיט צווייא אונד צוואנציג יאהר, זעהט מען וויא לאנג השי״ת ווארט. עס איז איין משל צו איין גנב וואס מען האט איהם פער־אורטיילט, ווייל ער איין פערד געגנבעט האט, פאר דעם אורטייל

אויסשפרעכען

אויסשפּרעכען זאָגט מען איהם דאָס ער זאָל זיין פֿערבּרעך אנערקענען
ווירד מאַן איהם זיין שטראָף פֿערגרינגערן, זאָגט ער, יעצט האָב
איך נישט וואָס צו אנערקענען, נאָר פֿאַר איינינע יאָהר האָב איך
איין מוילאייזעל געגנבעט, אָבער קיין פֿערד! זאָ איזט עס מיט דען
מענשען, ווען ער זאָל וועניגסטענס בעקענען, דאָס השי״ת מיט זיין משפט
גערעכט איזט, האָט ער וועניגסטענס ווערט געוועזען, דאָס השי״ת זאָל
זיך אויף איהם מרחם זיין אין איהם פֿערגרינגערן, ער קלערט אָבער,
דאָס ווען ער נישט בעקענט קומט איהם קיין שטראָף אין פֿערגעסט
אָן ומודה ועוזב ירוחם, דאָס ווען מען אנערקענט טהוט זיך
השי״ת ערבּאַרמען ומציל את נפשו.

בס׳ שער המלך ח״ב, מיר ברויכען מקבל צו זיין יסורים גאָר
גערן, דען גראָד אַזוי וויא מיט יעדער מצוה טהוט זיך דער
מענש שאַפֿען אמליץ טוב מגיד יושר, אַגוטען מלאך אין
דער טהוט אויף איהם בעוה״ב אימער גוטעס רעדען, אַזוי אויך
ווען עס אויף דען מענש ח״ו יסורים קומט אין ער טהוט השי״ת
דאָס רעכט געבען טהוט ער מיט דעם אויך בעשאַפֿען אמלאך קדוש
נאָך איין גרעסערן סנגור פֿערטיידיגער, וויא אויך פֿין יעדע
עבירה ווירד איין (קטגור) שלעכטער מלאך בעשאַפֿען הנקראים
נגעי בני אָדם, דער טהוט אימער אויף דען מענשען העטצען
דאָס השי״ת זאָל זיך נוקם זיין אין ווען דער מענש איז דיא יסורים
מקבל באהבה ווערט פֿין דען מלאך המחבל אַגוטער מלאך
לא די דאָס ער איז נישט מקטרג, קיין העטצער, אדרבה ער
ווערט נאָך אסנגור, אַגוטער פֿריינד, ווען דער מענש האָט זיך
נישט איבער צו וועקסלען איז איהם אוודאי נישט גוט, ער זאָל
זיך אָבער מיט שכל גוט בערעכנען, וויא גוט שפּעטער דאָס איהם
קומען ועט, ווערט ער געטרייסט, ווייל דיא חכמים ז״ל זאָגען,
דאָס דען זעלבען איז זיין לעבען קיין לעבען, אין ער וועט קיין גיהנם
האָבען, וויא אויך ווען דער אָרימער טהוט דאָס דחקות פֿערליעב
נעהמען האָט דאָס פֿייער פֿין גיהנם צו איהם קיין צוטריט אין זיין
שכר איז זייער גרויס לעוה״ב אין ער ברענגט אישועה אויף דער
וועלט.

דאָס

דאָס ספר זכירה ברענגט, עס איז אסכנה פאַר דעם וואָס מהוט פעראַכטען יסורים. ווייל ער ברענגט אויף זיך אימער מעהר ח״ו. דיא גמרא זאָגט אין סוטה, ווער עס איז מקבל יסורים באהבה איז גלייך וויא ער העט מקיים געוועזען כל התורה אין מען איז איהם מוחל אַללע עבירות ו מ ת י ש כ ח ה׳ ו ה מ א ד ס ט ״ א ו י מ ה ר ה ש פ ע.

דער מענש זאָל וויסען, דאָס ע צ ב ו ת. טרויערקייט איז זעהר איין שלעכט אַרטיקעל צו אַללען, נייערט ווען דער מענש העט יערן מקיים געוועזען אַמצוה אין ער קען זיא נישט גרייכען, אָדער ער העט גערן געדינט השי״ת כ ד ב ע י אין קען נישט. אויף דען איז גוט אַביסעל צו געלעגט צו זיין, דאַמיט איין מיטעל צו טרעפען. אָבער פון וועגען יסורים דאַרף מען נישט צו טרויערן נאָר וואָס דיא הייליגע תורה אונס פאָרשרייבט.

דער מענש בּרויך צו בעטען השי״ת ער זאָל איהם העלפען ווייל אַללעס שלעכטעס קען מען פון זיך פערמיידען מיט תפלה אפי׳ ווען עס איז חלילה אַגזרה מן השמים אין זיין מזל איז נישט גוט זאָל זיך דער מענש נישט פערמיידען פון תפלה, אין זאָל נישט זאָגען ווען מיר דאָס אויפדערלייגט איז וואָס ועט מיר דען מיין געבעט העלפען דאָס איז נישט אָמת ש א י ן ל ך ד ב ר ש ע ו מ ד ב פ נ י ה ת פ י ל ה, ווייל דער כח פון תפילה איז זעהר גרויס, ווען ער חלילה נישט אין גאַנצען געהאָלפען ווירד, האַבען מיר יאָ איין כלל. דאָס תפילה עושה מחצה, וועט ער וועניגסטענס אַהאַלבע ישועה האָבען ווען אויך נישט באַלד. שפּעטער. ל א כ ל ה ע ת י ם ו ל א כ ל ה ז מ נ י ם ש ו ו ת נישט אַללע צייטען זענען גלייך. א י ן ל ך א ָ ד ם ש א י ן ל ו ש ע ה, נישט אַללע ווערען אויף איינמאָל געהאָלפען. דאָס וועט נאָר זיין בקרוב בייא דער גאולה שלימה וועללען מיר אַללע אויף איינמאָל געהאָלפען ווערען השי״ת וואַרט נאָר, דאָס מיר אַללע אין איינעם איין גוטע תפילה אַרויף שיקען זאָללען, דאַמיט ער אַגוטע ישועה דאַפיר שיקען וועט, דאָס איז בייא אונס ישראל איין כלל, דאָס ת ש ו ב ה, ת פ י ל ה

וצדקה

וצדקה (אין מאן איז עס אויך מקיים ווירד השי״ת אויך מקיים זיין) מעבירין את רוע הגזרה, אמן!

סליק שער יסורים של אהבה.

אוחילה לאל אחלה פניו כשם שעזרתני לסיים שער יסורים של אהבה כן תעזרני ולכל ישראל לשוב מאהבה.

שער תשובה מאהבה.

פאר וואס מיר האבען געשריבען דען שער תשובה מאהבה נאך דעם שער יסורים של אהבה. וועסט דוא פערשטעהן פאן ערשטען קפיטל פאן שער תשובה מאהבה.

א. בשם ספר קול יעקב דיא גמרא זאגט (סוטה מ״ט) מיום שחרב בית המקדש כל יום ויום מרובה קללתו משל חברו. פין ווען אן דאס בית המקדש איז חרוב געווארען, איז יעדערער טאג וואס שפעטער ארגער פין דען פריהריגען. פאר וואס? דאס וועללען מיר פערשטעהן מיט אמשל: עס וואר איין רייכער מאן דער האט געהאט איין בן יחיד, דער זוהן האט זיך זעהר גוט געלעבט וויא געווענדליך אמאל איז ער זעהר קראנק געווארען דיא דאקטארען האבען זיין קראנקהייט ניכט געקענט ערקלערען, זא לאנג איין גראסער פראפעסאר האט ערקענט דאס זיין קראנקהייט פאן פיעל שלאפען הער שטאמט. אונד וייל ער קיין בעוועגונג מאכט. האט זיך דער פאטער מיישב געווען ער וועט איהם ניכט געבען זא איין גוט געלעגער וויא ביז הער, ממילא ווירד ער וועניגער שלאפען. ער האט עס ריכטיג איינגעטראפען. ער האט וועניגער געשלאפען. מיט איין צייט אבער, האט ער זיך געוואהנט אויך מיט איין שלעכט געלעגער אין האט ווייטער פיעל געשלאפען. האט דער פאטער נאך איין ארגער געלעגער אנגעשאפט. ער האט זיך אבער צו דען אויך געוועהנט, זא לאנג ביז מאן האט איהם גאר קיין געלעגער געגעבען זאנדערן דיא בלאסע ערד. מיט דער צייט אבער האט ער אויך אויף דער ערד גאנץ פיין אונד פיעל געשלאפען

האט

האט דער פאטער געמוסט וואכטער שטעללען, דיא האבען איהם געשלעפט אין געשטויסען, וויא אויך אנדערע צרות אויסגעשטעלט, דאמיט ער זאל נישט שלאפען.

הנמשל מובן. יעצט ווירדען מיר שאן פערשטעהן פארוואס דאס גלות פארט אין איינעם איממער גרעסער אין העפטיגער איז, צום ערשטען זעממער אונס געווען אין אונזער לאנד, מיר האבען געלעבט פערגעניגליך, וויא איין בן יחיד ביא איין רייכען פאטער, זענען מיר פערקרענקט געווארען בחולי הנפש (עיין לעיל בשער יסורים קפי' י"ג) השי"ת האט פערשטאנען, דאס אונזער קראנקהייט שטאמט הער, וויל מיר גאנץ בערוהיגט לעבען אונד זעהר גוט שלאפען, אונד מאבען גאר קיין בעוועגונג, וויל מיר האבען געהאט אונזערע דינער וואס אונזערע ניטער בעארבייטעט האבען, אונד עס איז אונס געוואקסען פון אללען גוטען, זא האט ער אונס אין גלות פערשריבען, דאמיט מיר זאלען קורירט ווערען, היינו תשובה טהאן, דערוויל האבען מיר זיך אין גלות גאנץ גוט געוויינט אין האבען גאהר פערגעססען וואס מיר האבען פערשפילט. מיר קענען שאן אויך אין גלות לעבען אין גאנץ פיין שלאפען, האט אונס השי"ת דאס גלות נאך מעהר פערגרעסערט, איממער פארט גרעסער, וויא מיר עס ליידער זעהען (עין בעין) כדי מיר זאלען ניכט שלאפען, היינו' אבער דאס מיר טהוען נאך קיין תשובה, קוממען אללע טאג נייע יסורים וואס מיר האבען פריהער נישט געוויסט, וויא מיר זעהען וויא דיא פרנסות ווערען טאג טעגליך געשוואכט, אין וויא שווער מיר קענען קינדער אין יידישען דרך ערציהען, ווער עס העט שאן יא געוואלט דאס קינד זאל איהד זיין וויא שווער ער עס אויספיהרען קען, ביא אללען מוסט דוא וויססען דאס אין אונזער לאנד איז נאך מיט חסד קענען אנדערע לענדער אין מאן פערשטעהט נישט פאר וואס דאס איז, ע"כ אחינו בני ישראל לכו ונשובה אל ה' כי הוא טרף וירפאנו, (הושע ו' א') במהרה בימינו אמן.

ב. דאס ספר חובת הלבבות שרייבט, עס איז פערהאנדען אמייל מענשען וואס זאגען, דאס מאן קען היינטיגעם טאג זעהר שווער

תשובה

תשובה טהאָן, דען מאַן קען אויף זיך נישט נעהמען קיינע ס י ג ו פ י ם
(סיגופים הייסט דער מענש זאָל זיך זעלבער בעשטראָפען), מען
קען ח״ו קראַנק ווערען, ווייל דער מענש איז שוואַך, דאָס איז אָבער
שקר, ערשטענס, ווער תשובה טהאָן וויל האָט אויך בטחון אויף
השי״ת דאָס עס ווירד איהם גאָר נישט שאַדען. (* צווייטענס, ווער
הייסט איהם דען דאָס אייז אויף האַקען אין זיך טובל זיין? אָבער
ער זאָל דרייא טאָג דורכזאַם פאַסטען, אָדער ער זאָל זיך אין
שנייא לעגען, פרעג איין גוטען ייד וועסט דוא זעהן וואָס ער ווירד
דיר הייסען, איך זאָג דיר אין פאָרהיניין, ער וועט זאָגען, דוא זאָלסט
ערליך שבת האַלטען, אַכטגעבען אויף דיא תפלין און ציצית זייא
זאָלען כשר זיין און זאָלסט ערליך דאַווענען, אַלע טאָג עטוואָס
לערנען, דיינע קינדער אין יידישען דת ערציהען, און דער גלייכען!
פון דען אַלען קען מאַן נאָך נישט קראַנק ווערען, עס וועט דיר
נאָר אין אָנפאַנג אַביסעל שווער אָנקומען, דער מענש מוז אָבער
וויסען, אויב ער ערליך תשובה טהאָן וויל, וועט איהם השי״ת
העלפען, הבא לטהר מסייעין אותו, ער ברויך נאָר אָן
צו הייבען, וויא דיא גמרא זאָגט פון השי״ת ווענען פתחו לי פתח
כחודו של מחט וכו׳. *)

הגם עס קען זיך אַמאָל טרעפען דאָס אַמענש ווערט דאָרך עטוואָס
אַדבר מצוה אָבגעשוואַכט, דאָס איז ווייל ער האָט דאָס געטהאָן
שלא לשמה, נישט מיט דען גאַנצען האַרץ, ער האָט אויך איין
אַנדערע אויסזיכט געהאַט דאַביא, אָבער ווייטער האָבען מיר אַכלל
(קהלת ח׳ ה׳) שומר מצוה לא ידע דבר רע, ווער
עס איין מצוה רעכט אָב היט דעם טרעפט קיין שלעכטער צופאַל
אָדער קען עס זיין וויא דער חובת הלבבות זאָגט, ווען עס טרעפט
דען מענשען עטוואָס איין שאָדען, גראַד דעמאָלס, ווען ער האַלט
אין איין דבר מצוה דאָס איז אַגרויס חסד פון השי״ת, דען דער
מענש האָט געווים איין גרויסע עבירה געטהאָן אויף וועלכער ער
אַגרויסע שטראָף פערדינט. השי״ת ווייסט אָבער דאָס דיא שטראָף
איהם זעהר שווער איזט, וואַרט ער אייגענפליים ביז דער מענש אין
עטוואָס איין מצוה טהאָן האַלט, דאַמיט דיא מצוה זאָל אויף איהם

שוצען

שוצען, דאָס דיא שטראָף זאָל איהם גרינגער זיין. ווען ער אָבער אין איין אַנדערע צייט געשטראָפט ווערעט העט איהם פיעל ערגער געוועזען אָבער נישט דאָס איין דבר מצוה יעמאַנדען עטוואָס איין שאָדען אָדער קראַנקהייט פערורזאַכט. —של״ה הקדוש, עס שטעהט ביי גלות מצרים וימררו את חייהם, דאָס דיא מצרים האָבען זייא דאָס לעבען פערביטערט, זאָגט דער של״ה, דאָס דיא צרות וואָס זייא געליטען האָבען וואָר אויך נאָר פין וועגען זייערע חטאים (* והראי' דאָס גלות האָט זיך יאָ אָנגעהויבען פין ווען יצחק אָבינו איז געבוירען געוואָרען (עיין רש״י) אין איידער דיא אַרבעט פין מצרים האָט זיך אָנגעהויבען, האָבען אונזערע עלטערן נישט געליטען אַזאָלכע יסורים. דאָס האָט זיך הערשט אָנגעהויבען וויא דיא אָבות אין שבטים זענען געשטאָרבען, נאָר וויל דאָס דור איז פערדאָרבען געוואָרען, האָבען זייא אַזאָלכע יסורים געליטען, אין דאָרך דיא יסורים האָבען זייא תשובה געטהאָן, וויא עס שטעהט ויצעקו בני ישראל אל ד׳ וגו׳ האָט זייא השי״ת געהאָלפען. אַזוי אויך ווען דער מענש איז זיך מיישב בשעת ווען ער האָט יסורים מה חרי האף הגדול הזה אין זאָגט מן הסתם טהוט מיר דאָס השי״ת נישט אומזאָנסט אין ער איז מהרהר בתשובה אין בעסערט זיך ריכטיג, ווערען איהם דיא יסורים גערעכענט אַלס ער העט געברענגט קרבנות אויף זיינע חטאים. השי״ת זאָל אונס העלפען דאָס מיר זאָלען שכל בעקומען אין נישט וואַרטען ביז מאַן אונס ח״ו אויף וועקען זאָל, ויקוים בנו מקרא שכתוב (יחזקאל י״א י״ט) יהסירותי את לב האבן מבשרכם אמן. *)

ג. מעהרערע מענשען וואָס טהוען אין איינעם תשובה, זייא פאַסטען

איין תענית ציבור אין זאָגען ערליך תהלים אין וויינען

זיך אַביסעל אוים פאַר השי״ת, אפי׳ זייא טהוען דאָס וויל עס האָט זייא ח״ו איין קראַנקהייט אָדער אַבלבול געטראָפען פין דעסטוועגען נעמט השי״ת דיא תשובה באַלד אָן. דיא גמרא זאָגט (סנהדרין צ״ז ע״ב) ווען יידען טהוען תשובה ווערען זייא אוים געלעזט, ווען אָבער חלילה נישט, גיבט השי״ת אויף זייא אַרוים אַזאָלכע גזרות דאָס זייא מוזען תשובה טהאָן. פרעג איך דיך, איז דען נישט

בעסטער מיט גוטען ? אפשר ווערסט דוא ליבער לעזער קלערן, דאס פאר גזרות איזט קיין פארכט, עס קען שאן ניכט ערגער זיין, מי יתן והי׳ הלוואי בלייבסט דוא גערעכט.

אין ספר יסוד התשובה ווירד געבראנגט : דער מענשן וואס וויל תשובה טהאן ברויך צו האלטען ביא דער גראד, דאס ער זאל הערען וויא מאן בעליידיגט איהם און ער זאל שווייגען, וויא מיר געפינען ביא דוד המלך ע״ה, דאס שמעי בן גרא האט איהם געשאלטען און ער האט געשוויגען, אויבוואהל דוד וואר איין מלך און האט געהאט מאכט זיך נוקם צו זיין און יעדאך האט ער דאס סובל געוועזן בפרט אונזער גאטונג מענש וואס מכף רגל ועד ראש אין בו מתום, ער איז פילל מיט עבירות אויף דער העכסטער גראד פון קאפף ביז פוס, וויא איין גרויסער סבלן ברויך ער צו זיין און אללעס פארליעב צו נעהמען און זיך דיא נאטור צוברעכען און איין מעביר על מדותיו צו זיין קיין בעל מחלוקת !

(* איבערהויפט אויף איין מענש וואס מעהר חכם וירא שמים איז פון איהם, נישט וויא מיר געפינען ליידער אין דיא היינטיגע דורות עס טרעפט זיך איין עם הארץ וואס האט קיין שכל אפי׳ צו ווערלט זאכען, וועדער צו עטוואס איין אנדער ענין יעדאך דאכט זיך איהם אין פערשטעהט. דאס דער רב טהוט נישט גוט, לא די דאס ער נישט פאלגט, איז ער נאך (מלעיג על דברי חכמים) קלוגער פון רב. איך פרעג איהם, פון וויא ער האט דעם שכל גענוממען ? אזוי איין שכל גיבט יא השי״ת נישט. דאס מאן זאל זיין איין מתנגד אין אבעל פלוגתא קריגספיהרער אויף ערליכע יידען, דעם שכל נעמט מאן זיך אליין, אבער פון וויא ? דאס איז נישט פון דער רעכטער זייט נייערט לייד͏ער פון דער אנדערער — וואס עס צו קיין ייד געהער. השי״ת זאל אוודאי אונס פון אזוי איין פערשטאנד אב היטען, איך ברויך פון דען נישט פיעל צו שרייבען, דען פיר דען ערליכען איז וד״ל (געגונג) און פאר דען וואס ער האלט שאן פון יענער זייט בין איך נישט בכח איהם צו העלפען. *)

וויא אויך אין ספר קול בוכים בשם ר"מ קורדברי ז"ל ווערט געברענגט, דאס דיא בעסטע תשובה איז, דער מענש זאל זיין איין סבלן, זעהע נאר ליבער לעזער, מאן זאל דיך פרעגען, אויב דוא קלערסט תשובה צו טהאן? העטעסט דוא געזאגט, איך העט גערן, אבער איך קען נישט. ווער דיר איינער זאגען, איך וועל דיר איין עצה געבען, דהיינו ער וועט דיר למשל זאגען. ווילסט דוא שאדען ליידען אין געלד זאכען? ווירסט דוא אוודאי זאגען, ניין! השי"ת זאל מיר העלפען גוטע געשעפטען צו מאכען. ווילסט דוא קינדער שאדען ליידען? ווירסט דוא זאגען, חלילה וחלילה! אין ווירסט איהם נאך וועלען איין פאטש אויך געבען, איך וויל יא מיינע קינדער מגדל זיין מיט נחת. ווילסט דוא קראנק זיין? רחמנא יצילני, מן הסתם נישט! ווילסט דוא שטערבען פאר דער צייט? חס מלהזכיר, דאס אוודאי נישט! כללו של דבר, וואס ער וועט דיך פרעגען ווירסט דוא אויף אללען זאגען ח"ו, ניין, השי"ת זאל היטען, רחמנא יצילני, חס מלהזכיר אד"ג, היינט פרעג איך דיך מיט וואס דען זאל דער מענש זיינע עבירות איבער קוממען בייא זיין לעבען, תורה לערנט ער נישט, תשובה קען ער נישט טהאן, יסורים ברויך ער נישט, וואס דען? ווער עס איז אבער (מעביר על מדותיו מעבירין לו על כל פשעיו) איין סבלן וואס הערט וויא מען בעליידיגט איהם אין שווייגט, איבערהויפט מיט זאלכע שלעכטיגקייטען וואס אין איהם נישט איז. אין ער העט געקענט זיינע בעליידיגער גאנץ ריכטיג בעאנטווארטען, אין יעדאך טראגט ער נישטמאל אין הארץ קיין שנאה געגען דיא בעליידיגער, אין געוויינט זיך אזוי דאס עס איהם גארנישט פערדרוסען זאל, דאס הייסט איין אמת׳דיגער (מעביר על מדותיו) סבלן וע"ז נאמר (שופטים ה׳ ל"א) ואוהביו כצאת השמש בגבורתו. - וז"ש יתן למכהו לחי לומר הכה תכה ומקבל באהבה, ע"י איננו צריך סגופים אחרים ולא זה אף זו, ישבע בחרפה, בזכות אותו חרפה ישבע בכ"ט.

ד. ווען דער כח פין גוף ווירד געשטארקט, דעמאלס ווירד דיא נשמה געשוואכט, ווען דיא נשמה ווידער געשטארקט ווירד, בלייבט דער קערפער געשוואכט, דער קערפער בעקוממט כח פון גוט

עססען

עסטן אונד טרינקען אד״ג, דיא נשמה ווידער פֿין מצות אין מעשים טובים, איבערדעם זעהט מען אין מיינסטענטייל האָבען דיא צדיקים אין ערליכע יידען קיין כח אין גוף וויל זייער כח שטרעקען זייא פֿאַר דען נפש אין דער איינפֿאַכער מענש האָט כח אין גוף. וויל ער פֿאַר דען נפש ווייניג טראַכט כשזה קם זה נופל. יעצט ווירד זיך דער מענש טראַכטען, וואַרום זאָל איך געבען כח פֿאַר דער נשמה דאָס מיין קערפער זאָל צו גרונד געהן, וויל איך דיר געהן צו פֿערשטעהן מיט איין פסוק פֿין דער תורה, זיא זאָגט אונס (דברים ל׳ י״ט) ובחרת בחיים למען תחי אתה וזרעך, דוא זאָלסט דיר אויסערוועהלען דאָס לעבען, דאַמיט דוא זאָלסט לעבען זאַמט דיינע קינדער, איזט צו פֿרעגען וואָס ברויך מיר דאָס דיא היילינע תורה פֿאַר צו שרייבען? אָהנע דען גיבט זיך דער מענש גוט אַכט אויף זיין לעבען, ער איז איממער פֿאָרזיכטיג דאַרויף אין העט איממער נאָך מעהר גערן געלעבט, גיבט אונס דער מדרש צו פֿערשטעהן מיט אַמשל: איין מענש וואָס ער אין איין שטאָט רייזט, ער איז אָבער נישט גוט בעקאַנט אין וועג, האָט ער איינעם געפֿרעגט, זאָג מיר דען וועג וויא הערום ווערעט בעססער? זאָגט איהם דער יעניגער עס זינדען פֿיר דיר צווייא (דרכים) וועגען, איינער צייגט זיך אין אָנפֿאַנג זעהר איין גוטער וועג, ברייט אין טריקען, צו לעצט אָבער איזט ער זעהר שלעכט, עס זענען שאָן אין איהם מעהרערע פֿער־אונגליקט געוואָרען, דער צווייטער ווידער צייגט זיך אין אָנפֿאַנג זעהר שלעכט אין שמאָל, ווען מען אָבער שאָן אין פֿאַהרען האַלט פֿערבעסערט ער זיך איממער פֿאָרט. דוא קענסט געהן אויף וועלכען דוא ווילסט. מן הסתם וויל ער געהן אויף דען וועג וואָס העבט זיך גוט אָן. שרייעט איהם איינער נאָך, איך וואַרנע דיך אויף דען וועג ניכט צו געהן, כי אין חכם כבעל נסיון, וויל דיא אַללע וואָס אויף דעם וועג געגאַנגען זינד זענען פֿעראונגליקט געוואָרען, זאָנדערן געהע אויף דען וועג וואָס זיך אין ערשטען שלעכט צייגט דען צו לעצט איז ער זעהר גוט. דער סימן פֿין. דיא צווייא וועגען איזט רעכטיג, אָבער נישט לינקס וד״ל. — זאָ איזט עס מיט אונס מענשען דער וואָס טהוט זיך אויסערוועהלען אין עוה״ז האָט

פֿאַר זיך זעהר איין ברייטען אין גוטען וועג, לסוף אָבער איז דער וועג זעהר שלעכט אין ביטער וואָס פֿיעלע טויזענדטער דאָרך איהם פֿעראונגליקט געוואָרען זענען, וועך עס זיך אָבער עוה״ב פֿערשאַפֿפֿען וויל, הגם דאָס אין אָנפֿאַנג איהם דער וועג זעהר שלעכט אין ענג פֿאָרקאָמט אָבער ווען ער זיך נאָר העריין לאָסט ווירד איהם אימער גרינגער אין צור לעצט גאָר זעהר ברייט אין גוט, פֿאַר זיך זעלבער אין פֿיר זיינע קינדער, דאָס מיינט דיא היילינגע תורה ובחרת בחיים. דאָס דער מענש זאָל זיך דען וועג אויסוועהלען וועלכער איהם אין זיינע קינדער אויך עס לעצט צום לעבען פֿיהרען זאָל נישט ח״ו פֿערפֿאַללען צו ווערען.

(* דאָס איז אָבער גוט פֿאַר דען מענש, אַזוי לאַנג ער נאָך נישט אין דיא אַלטע יאָהרען קומט, דאָס ער קיין כח האָט תשובה צו טהאָן, נייערט ער זאָל זיך מיישב זיין אין דיא יונגע יאָהרען, וויא שלמה המלך ע״ה זאָגט, זכור את בוראיך בימי בחורותיך, געדענקע אן דיינען בעשעפֿער זאָ לאַנג דיא נאָך יונג ביסט, דעמאָלס האָט מאַן קראַפֿט אויך אויף דען שמאָלען אונד שווערען וועג העריין צו לאָססען, אָבער שפּעטער, פֿאַרכט מען זיך גאָר אָן צופֿאַנגען מיט זאָ איין וועג. וואָהל איזט דען מענש דער עטוואָס שכל האָט אין פֿאָרברייטעט זיך אויף צוא לעצט, דאָס ער זאָל ח״ו ניכט אָרגער זיין פֿאָן איין בהמה! ליבער לעזער איבער לעגע דיר דיא זאַך וועניגסטענס איין פֿירטעל שטונד אין טאָג אונד באַרעכנע דיך וויא אַלט דוא ביסט אונד וויא אַלט דיינע עלטערן אָדער גראָס עלטערן זענען געוועזען ווען זייא זענען געשטאָרבען ע״ה אונד זעהע וויאפֿיעל יאָהר דוא האָסט נאָך ביז צו דער סוממע־הייטע פֿרעג איך דיך, אויב דוא עס גלויבסט, דאָס דוא אויך דיא רייזע מאַכען ווירסט? זעהע נאָר ווען דוא איין רייזע פֿאָן איינינגע וואָכען ווילסט מאַכען וואָס פֿיר איין פֿאָרבערייטונג דוא מאַכסט, אויבוואָהל דוא קענסט פֿילייכט אַללעס אויף דיא רייזע פֿיר געלד בעקאָמען, גראַד וויא צו הויז, פֿילייכט נאָך בעססער, אָבער ווען דוא דיא גראָסע רייזע מאַכען ווירסט איבער הונדערט יאָהר דאָרט בעקאָמסט הוא גאָרנישט נאָר וואָס דוא דיר מיט נעמסט, כי אין

מעשה

מעשה וחשבון בשאול אשר אתה הולך שמה! יעצט בערעכנע דיך, וויאפיעל האסט דוא דיר שאן פארבערייטעט? זעהר וועניג ליידער, פיללייכט גארנישט אונד דיא צייט לויפט אימער וויא איין שנעל צוג הער, אויף איינמאל הערט מען נאר, דער איזט געפערליך קראנק, דער אנדערער געשטארבען ב"מ. הש"י זאל העלפען, דאס מיר שכל האבען זאללען, אונד דיא גאולה ערלעבען אמן.

אחיי ורעי עתה נבוא לחתימת השער, יעצט ווערדען וויר דען שער זיגלען. אין דען שער ווערט געבענגט איינינגע קפיט' וואס דער מעתיק איבערזעצער פאן זיך זעלבער געשריבען האט (לפי מה שנראה סימנו כמבואר בהקדמה) וויר פילייכט יעמאנד פרעגען וויא קאמסט דוא מיר "דברי תוכחה" צו שרייבען? וויל איך מיך פערעקסקוזירען.

מקודם כל תדע שלא מחכמה שאלת על זה, ז"ל קרי איזהו חכם הלומד מכל אדם. דער ילקוט ברענגט, דיא גמרא זאגט, ווען איינער גנבט איין ביסעל ווייץ אין טהוט דאס אן בויען וואלט דיא שטראף ברויכען צו זיין עס זאל נישט וואקסען, אבער הבא על אשת איש ח"ו וואלט זיא ניכט געברויכט מעוברת צו ווערען, ניין! עולם כמנהגו נוהג, דיא וועלט פיהרט זיך וויא געוועהנליך אין איהר פארעם נאר דיא וואס פערדארבען זיא מיט איהרע עבירות אונד שלעכט אויפפיהרונג דיא ווירדען שאן חשבון געבען אויף אללען, הש"י האט אונס אויף דער וועלט געשיקט וועלכע ער לטובתינו פיר אונזער גוטען וועגען להשלמת נפשותינו ערשאפפען האט אין אונס געווארנט שלא לחבל את העולם דאס וויר זיא נישט צופיהרען זאללען וויא עס ווארר אין דור המבול ודור הפלגה ואנשי סדום דיא ערשטע דורות, אין יעדער איינסטעל יעד מוז וויסען אין זאגען שבשבילי נברא העולם, דאס פין זיינעטוועגען איזט דיא וועלט ערשאפפען וואורדען עשה מצוה אחת הכריע א"ע ואת כל העולם לכף זכות וכו' דען איין מענש קען בעוועגען דיא וועלט צו פעראונגליקען קען איך אויך ח"ו מיט איהם פעראונגליקט ווערען, איבערהויפט וויר וויסען

דאפאן

דאפאן דאס כל ישראל ערבין זל"ז ווער יידען זענען איינס פיר דאס אנדערע גוט שטעהער. אלזא ווען איך ביא יעמאנדען זעהע דאס ער זיך נישט לויט דיא פארשריפט פון אונזער תורה פיהרט, בין איך פערפליכטעט איהם צור רעדע צו שטעללען ווען ער מיך אויך בעליידיגט, דירף עס מיך ניכט קיממערן, אויסגענאממען ווען איך וויים דאס ער מיך גאנץ געוויס ניכט אויסהערן ווירד. אויף זא וואס זאגט שלמה המלך ע"ה אל תוכח לץ פן ישנאך שטראפע ניכט דען שפעטלער דען ער ווירד דיך פיינט האבען, וויא אויך (משלי כ"ג ט') באזני כסיל אל תדבר כי יבוז לשכל מליך אין דיא אויהרען דען דוממען זאלסט דוא נישט רעדען, דען ער ווירד פעראכטען דיינע קלוגע רעד וויא אויך זאגען אונס דיא חכמים ז"ל (יבמות ס"ה ע"ב) כשם שמצוה על אדם לומר דבר הנשמע, כך מצוה על אדם שלא לומר דבר שאינו נשמע, (עיין בס' ישמח משה פ' דברים בתחילתו) גראד אזוי וויא עס איז אמצוה מוכית צו זיין איינעם וואס איך וויים דאס ער מיך הערען ווירד — פונקט זא איזט איין מצוה ניכט צו שטראפען דען זעלבען וואס איך וויים דאס ער מיך נישט הערען ווירד. אויף אזוי וואס זאגט דיא גמרא שב ואל תעשה עדיף. עס איזט בעססער רוהיג צו זיצען אונד עס ווירד צו זיין אונגליק אויסגעהן, פיר אזוי איינעם זאג איך אויך גארנישט אונד אן אונס ווירד מקויים ווערען לא תאונה אליך רעה, עס ווירד אונס גארנישט געשעהן אמן ואמן. *)

רבונו של עולם דוא זאגסט שובו אלי ואשובה אליכם מיר זאגען אבער השיבנו ה' אליך ונשובה, חדש ימינו כקדם, במהרה אמן.

סליק שער התשובה.

כאשר עזרתני להחל ולגמור שער התשובה, אנא תכון תפילתי קטורת, והושיעה נא גם בשער ההתחברות.

שער ההתחברות.

אין דען שער וועל איך שרייבען מיט וועלכע געזעללשאפט דוא זאָלסט דיך פיהרען.

א. (*ווייל מיר האָבען אין פֿריהריגען שער געשריבען פֿון תשובה, אין דאָס איז נישט מעגליך נאָר ווען דער מענש פֿיהרט זיך מיט ערליכע יידען, דער אָבער וואָס זיך געזעללען וויל אויך מיט דער פּארטייא וואָס דיא וועלט מיט צו מאכען ליעב האָבען, דען זעלבען איזט איין שווירינקייט תשובה צו טהאָן, ווייל דיא געזעלשאַפט ערלויבט עס ניכט, אין גענענטייל, ער ווירד דאָרך זייא נאָך מעהר פערפֿיהרט, דען וואָס דיא אויגען זעהען דאָס לערנט מען, אין דער מענש ווערט זאָ ווייט פערפֿיהרט, דאָס זיין גאנצער פערשטאנד ווירד היען געריסען דאָס ער זיך פֿיהרען זאָל אלס דיא געזעללשאַפט, אויב עס יאָ אָדער ניכט גוט איזט. איבערדעם שטעהט אין דער קר״ש ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם, איהר זאָלט אייך נישט ווענדען נאָך ענקער הערץ, וואָס עס ווירד פערפֿיהרט פֿאָן דיא אויגען וד״ל. העין רואה, והלב חומד, וכלי המעשה גומרים, דען ווען איהר אייך יאָ נאָך געבען ווירד, זאָג איך אייך אשר אתם זונים אחריהם, זייא וועללען אייך אזוי ווייט פערפֿיהרען ביז צו חטא פֿין זנות ח״ו. וויא אויך געפֿינען מיר (אבות פ״ב מ״י) חמשה תלמידים היו לו לר׳ יוחנן ב״ז, ר׳ יוחנן האָט געהאַט פֿינף תלמידים, דיא וואָרען דיא גרעסטע פֿין זיינע תלמידים האָט ר׳ יוחנן געזאָגט זייא זאָלען אויסוועהלען איין גוטען וועג וויא זאָ דער מענש זיך פֿיהרען זאָל. זאָגט ר׳ אֶלעזר, (דער וואָר איינער פֿין דיא תלמידים) עין טוב איין גוט אויג, איז צו פֿערשטעהן דאָס דער מענש נאָר דאָס צו זעהן ברויך וואָס פֿיר זיין נפש גוט איז, אין דאָס קען מען נאָר זעהן ווען מען זיך געזעללען טהוט מיט ערליכע יידען. איבערדעם זאָגט ר׳ יהושע ווייטער חבר טוב, דאָס מען גוטע חברים האָבען זאָל, נאָך מעהר זאָגט ר׳ יוסי שכן טוב דאָס מאן נאָר אין שכנות (נאַכבאַר) פֿין איין ערליכען ייד-וואָהנען זאָל,

דאמיט מאן קיין שלעכטעס זעהט. זאגט ר׳ שמעון ווייטער, הרואה את הנולד, דאס איין מענש ברויך צו זעהן אויף שפעטער ווען ער זיך מיט ערליכע מענשען פיהרט בלייבט ער ערליך, אונד ווען מיט דיא אנדערע פארטייא ווערט ער אויך וויא זייא. אין ר׳ אלעזר זאגט לב טוב, איין גוט הארץ ווען דער מענש אויף זיך איין גוט הארץ האבען וויל, אין זיך גוטעס פערשאפפען, זאל ער פאלגען וואס דיא פריהריגע תלמידים געזאגט האבען. דער וואס אבער דאס נישט פאלגען טהוט דער איז אויף זיך זעלבער איין רוצח. ווען מען יעמאנדען פרעגען זאל אויב ער זיך איין גוטער פריינד איז? וועט ער לאכען, אין זאגען, וואס פיר איין פראגע איז דאס? גאנץ געוויס בין איך מיר איין גוטער פריינד! זאג איך איהם דאס ער בייא זיך פיעל זאכען טרעפען קען, וואס ער טהוט זיך מעהר מיט זייא וויא דער גרעסטער רוצח, נאר ער פערשטעהט עס נישט, ווען ער אבער שטרעבען זאל מעהרסטענטייל מיט ערליכע יידען זיך צו פיהרען, העטען זייא איהם פין זיין שלעכטען וועג הערויס געפיהרט. דער עיקר איז דער מענש ברויך צו וויסען דאס כל התחלות קשות, ווען איינער וויל אנהייבען גוט צו זיין, געהט עס שווער, ווייל דער יצהר״ע לעגט זיך איהם אין וועג, אין טהוט אללעס מעגליכעס אן ווענדען, דאס דער מענש בייא זיין פערפיהרטען וועג בלייבען זאל. מאן מוז אבער וויסען דאס אונזערע חכמים זאגען הבא לטהר מסייעין אותו ווען איינער הייבט נאר אן וואס עטוואס תשובה צו טהאן, העלפט איהם השי״ת דאס ער אימער העכער געהן קען. השי״ת זאל אונס העלפען אין כח אין שכל געבען, דאס מיר אן הייבען זאלען ויפתח לנו פתח כפתחו של אולם אמן*)

ב. דוד המלך זאגט אל תתחר במרעים אל תקנא בעושי עולה, כי כחציר מהרה ימלו וכירק דשא יבולון, איז טייטש, עס איז איין גוטע עצה מען זאל זיך ערווייטערן פין דיא רשעים, מען זאל נישט זעהן זייער הצלחה, ווייל דער מענש וועט זיך נישט קענען אויפהאלטען נאך צו קלערען. פארוואס דיא רשעים האבען יא אזוי אגליק אין דער ערליכער ייד נישט, אין מען קען חלילה פערפיהרט ווערען, איז

דיא

דיא בעסטע מיטעל צו ערווייטערן זיך, ווייל ווער עס גלייבט אן השי"ת דארף וויסען דאס זייער גליק איז איין אומגליק, ווייל השי"ת צאהלט זייא פאר זייער ביסעל מצות אויף דער וועלט, וויא מעהר דאס גליק שיינט זייא, וויא וויינינער בלייבט זייא לעוה"ב, און ווען זייער גליק לעזט זיך אויף, איז אסימן דאס זייא האבען שוין גאר נישט. למשל איין בוים וואס אויף איין פייכט ארט שטעט, דער טריקענט נישט זא שנעל, ווען ער אבער יא אנהייבט צו טריקענען, איזט שאן אוים מיט אידם, זא איזט עס מיט דיא רשעים. זא לאנג זייא האבען עטוואס פייכטונג פון עטוואס איין מצוה האבען זייא דאפיר הצלחה ווען עס זיך אבער אויסלאזט דער זכות פון זייערע מצות ווערען זייא אפגעשאפט פון ביידע וועלטען, איבערדעם זאל זיך איין מענש נישט וואונדערן ווען ער זעהט דאס זייער הצלחה מעהרערע צייט דויערט, דאס איז דארום אזו וויא מיר געשריבען האבען, אדער זייא האבען עטוואס א זכות אבות, אדער זייא האלטען אזוי א מצוה וואס פאר איהר קומט זיך הצלחה אויף דער וועלט. למשל, מיר זעהען דאס מעהרערע פון זייא געבען צדקה אין עס שטעהט ארוים אין דער תורה נתן תתן לו למען יברכך, דוא זאלסט דען ארעמען געבען, וועל איך דיך בענטשען. — הגם שאינם יודעין האיך ליתן ולמי ליתן וגם אינם נותנין לש"ש רק בשביל קבלת פרס, עכ"ז הקב"ה נותן להם שכר שלא יאמרו שהוא מקפח שכרם. — און זייא געבען ריכטיג, נאר מיט דעם בעדינגנים דאס השי"ת זייא אויך געבען זאל אויף דער וועלט, נישט לשם שמים. (* דער ערליכער ייד גיבט אבער, דאמיט עס איהם איבער הונדערט יאהר ענטגעגען קומען זאל און השי"ת צאהלט יעדען לפי מדרגתו, לויט זיין וואונש. ביייא אללען בעקומט דער ערליכער אויך עטוואס אויף דער וועלט, אלו דברים שאדם אוכל פירותיהן בעוה"ז וכו'. למשל, איין אויבסט בוים מאן געניסט דאס אויבסט מעהרערע יאהרען און דער בוים בלייבט אימער פארט, דער ערליכער ייד פערלאנגט נאר עטוואס דאמיט ער זיך ערהאלטען קענען זאל אבער דאס מעהרסטע טייל זאל איהם בלייבען אויף ווען ער עס נעטיגער ברויכען ווירד *) אויף דעם ווידער וואס עס גיבט, דאס ערליכע יידען יסורים האבען,

זאגט

זאָגט דוד המלך (ל"ז ג') בטח בה' ועשה טוב, דאָס דער מענש זאָל זיך נאָר אויף השי"ת פערלאָזען און זיך פיעל מעשים טובים פאַרבעריישען, וויא ווייט מעגליך איז. עס וועט שאָן קאָממען דיא צייט, דאָס ער אַללעס פערשטעהן ווירד, מאן זאָל זיך נאָר אכט געבען דיא וועלט פאַר קיין עיקר צו מאכען, ווייל זיא איז נאָר איין (עולם העשי') וועלט וואָס דאַצוא געהער, דער מענש זאָל זיך פאַרבערייטען וואָס ער שפּעטער בלייבען ווירד. וועך עס שנייט זיממער האָט זיין געברויך ווינטער התקן עצמך בפרוזדור כדי שתכנס לטרקלין (אָבות פ"ד מכ"א) וד"ל.

ג. דוד המלך האָט געזאָגט צו השי"ת, רבש"ע! דוא זאָגסט מאַן זאָל נישט מקנא זיין דיא רשעים מיט זייער הצלחה אין עוה"ז וואָס זייא האָבען, אַמעהר זעה נאָר דאַרך דען טהוען זייא שאָן וואָס זייא ווילען, ווען דער ערליכער ייד האָט אפי' שאָן אפאָר גולדען אָדער עטוואָס איין געשעפט, גייט דער רשע און טהוט זיך בייא איהם אויסלייען און צאָהלט נישט, אויבוואָהל ער בלייבט איין לוה רשע ולא ישלם, דאָס בעקימערט איהם נישט און זאָגט נאָך, וואָס קאָן ער מיר דען טהאָן, ער ווירד מיך רופען צו איין דין תורה? דער רב שאַפט מיר נישט, ער ווירד מיך געריכטליך קלאָגען? בייס געריכט בין איך געניטער אַלס ער! ווען איין ערליכער ייד העט אָבער דיא הצלחה געהאַט וויאפיעל גמילת חסד העט ער געטהאָן און וויאפיעל צדקה העט ער געגעבען, וויאפיעל אָרמע מענשען העט ער מיט געשעפטען פערזעהן און וויאפיעל אָרמע קינדער העט ער געלאָסט לערנען [1]), האָט השי"ת תשובה געגעבען, מה' מצעדי גבר כוננו, פון גאָט זענען דיא טריט פון מענשען אויפגעריכט. דאָס הייסט דאָס ערגעהן פון מענשען איז ניכט צום ערקלערען, ווייל אַללעס איז מיט אויפזיכט פון השי"ת, מוסען מיר פערשטעהן למשל מיר זעהען עס איז פערהאַנדען אָרמע מענשען, וואָס אין דיא פריהריגע יאָהרען וואָרען זייא רייך, זייא האָבען זיך זעהר ערליך געפיהרט צדקה געגעבען, גמילת חסד געטהאָן, יעדאָך זענען זייא אָרעם געוואָרען,

ז 7

ווידער

[1]) וז"ש הכתוב (ל"ז כ"ב) כי מבורכיו (הם הצדיקים) יירשו אָרץ ומקולליו הם הרשעים שהם באָרור אשר לא יקום יכרתו.

ווידער איז פערהאנדען רשעים וואס האבען קיינמאל קיין גמילת חסד געטהאן וועדער צדקה אין וויללען אויך הייטע פאן אזוי וואס נישט וויססען אין זעגען פארט רייך, וועלען מיר דאס מיט איין משל פערשטעהן. איין דאקטער דער מעהרערע קראנקע בעהאנדעלט, איינעם טהוט ער פערביטען דאס עססען, דען אנדערן דאס טרינקען, דען דריטטען דאס רויכען, דען פירטען איזט אללעס ערלויבט. ער פערביט איהם גארנישט. דער וואס קיין שכל האט, קען דא זאגען, געוויס האט דער דאקטער פאן דען עטוואס בעקוממען, דאמיט ער איהם אללעס ערלויבען זאל, דער אבער וואס פערשטענדליך איז זאגט, אין געגענטייל ווייל דער דאקטער יעדע קראנקהייט פערשטעהט, אונד וויים וואס צו דער קראנקהייט שאדען קען, אזוי טהוט ער עס דען קראנקען פערביטען לויט וויא ער פערשטעהט, אבער פארוואס האט ער דען פירטען אללעס ערלויבט ? ווייל ער וויים דאס איהם נישט צו העלפען איזט. ער איזט אין גרעסטען געפאהר, אלזא וואס נוצט דאס פערביטען, אויך יעדען פאלס האלט ער דיא קראנקהייט נישט אויס. יעצט וועללען מיר פערשטעהן דען אינהאלט, פאר וואס דער ערליבער איז פעראָרעמט אונד דער רשע רייך, דען מיר וויססען, דאס מיר מענשען זענען פערקרענקט בחולה הנפש דארך אונזערע עבירות, יעצט גיבט עס דרייא קלאס מענשען צדיקים, בינונים (מיטעל קלאס) אין רשעים, דער דאקטער צו דער קראנקהייט איז נאר השי"ת, ער פערשטעהט וואס פיר איין מעדיצין יעדער איינסטעל מענש צו דער קראנקהייט ברויך, אונד וואס איהם צו פערביטען איז לויט זיין פערשולדיגען. אלזא געהען מיר אין דער רייהע, דען צדיק פיר איהם איז אללעס גוט, וויא זא השי"ת טהוט מיט איהם אימער, דען ער וויל פין עוה"ז גאר נישט וויססען, ער וויל נאר געזונד זיין דאמיט השי"ת צו דינען. דעם מיטעל מענש טהוט השי"ת אימער מיט עטוואס איין מעדיצין פערזעהן צו מאל יסורים אדער געלד שאדען אבער אנדערע שברי הלב דאמיט ער איהם אימער ערשיינערט, דאס ער זיך אכט געבען זאל, (עיין באר מים חיים תחלת פ' בא, דעם רשע, פאר איהם גיבט עס שאן קיין הילף, ער איז שאן גאנץ פערפאלען, דען ער האט גאר קיינע געדאנקען תשובה

תשובה צו טהאָן, זאָ עקסיזטירט פיר זאָ איין געפערליכען קיין מעדיצין, וויא דער נביא זאָגט (ישעיה א׳ ה׳) על מה תכו עוד תוסיפו סרה, אַלזאָ ווען ער שאָן פאָן עוה״ב גאַנץ אָבגעוויזען איזט מאָג ער זיך שאָן עוה״ז בעקאָמען לאַסען. עס שטעהט אין יוצר פין ראש השנה עד יום מותו תחכה לו לתשובה דאָס זאָ לאַנג דער מענש לעבט האָפפט השי״ת אימער דאָס ער תשובה טהאַן ווירד, וויר זעהען אָבער דאָס פיר זאָלכען איזט זעהר איין שווערע האָפפנונג דער אָבער וואָס נאָך נישט זאָ ווייט האַלט דעם טהוט השי״ת אימער מיט עמוּאָס ערמאַנען, ווייל דיא אויסזיכט איזט גוט וז״ש (משלי כ״ב ב׳) עשיר ורש נפגשו עושה כלם ד׳.

עס איזט אָבער דאָך צו בעוואונדערן, היתכן זאָל דען דער ערליכער זאָ פערשעמט זיין דאָס גאָר אויף דעם בעטעל ברויט אַנגעוויזען זיין זאָל ח״ו? אין אֶפשר וועלען זיינע קינדער נישט עומד בנסיון זיין, זייא וועלען נישט אויסהאַלטען דען דלות אין דאַרף דעם דאָס פינטעלע אֶמונה ח״ו פערלירען, דאָס זאָל מען נישט קלערען, ווייל עס שטעהט (תהלים ל״ז כ״ד) כי יפול לא יוטל כי ד׳ סומך ידו, ווען דער ערליכער אויך פאַלט אין דער נעץ פין עניות אָבער השי״ת לאָסט איהם ניכט אין גאַנצען פאַללען ער ערגרייפט אַן איהם זאָ באַלד אין שטעלט איהם אויף, איבערדעם זאָל זיך יעדער ייד באַגלייבען דאָס השי״ת קען זיין וועלט רעגעלמאָסיג פיהרען מיט יעדען מענשען לויט זיין קלאָס, נאָר אֶמונת ישראל זאָל מאַן האָבען דאַן איז אַללעס צו גוטען.

ד. דער עיקר איז, דאָס מיר ברויכען צו וויססען, דאָס דעם גליק וואָס מיר זעהען דאָס פיעל זאַכען טהוט דער אֶפיקורס ענדער דערגרייכען מיט קליינע מיהע אַלס דער ערליכער מיט גרוים טירחא, ווייל השי״ת וויל נישט דאָס דער ירא שמים זאָל האָבען עוה״ז בשלימות ווייל דאָס איז פאַר איהם קיין טובה, ווייל דיא זעלבע תענוגים וועלען איהם שפעטער בעסער קומען.

(* איין משל דערצו, אמענש וואָס עסט אַגוט מאָהלצייט אין פער-דאַרבט זיך דען מאָגען אין מוס 4 וואָכען צו בעט ליגען אין קען גאָרנישט געניסען, ווען ער זאָלטע דאָס פאָן פריהר וויססען

וויסען העטטע ער געוויסס נישט געוועזן געגעססען. אזוי אויך השי"ת וויים דאס מען קען זיך אין עוה"ז אזוי פערדארבען, דאס מען זאל עוה"ב אין גאנצען פערשפילען. האט ער אויף דעם גוטען קינד רחמנות אין לאסט איהם דאפאן נישט געניסען, צו בעוויין זעהען מיר, דאס צדיקים וואס האבען שאן אזוי וויט געברענגט, דאס זייא עוה"ז גאר נישט שאדען קען. האבען זייא ריכטיג אויך עוה"ז וויל השי"ת וויסט, דאס זייא פון דעסטוועגען אויך עוה"ב האבען וועללען אין זענען זוכה לשתי שלחנות.*)

דיא וועלט זאל געווארענט זיין, זיך נישט צו געזעללען מיט אזאלכע מענשען וואס ווילען נישט עקסיזטירען לויט דען שלחן ערוך אין מאכען זיך נייע דינים. זייא וועהלען זיך אויס זאלכע דינים וואס זייא געפעלט אין ווילען נישט געהן אין וועג פון אונזערע עלטערן. דען כלל זאל איד וויסען, וויא באלד ער וועט זעהן דאס איינער נאר איין דין פון שלחן ערוך אויסטרעט איינגעפלייס, איבערהויפט ווען עס גיבט אזוי אגעמיינדע וויא היינט ליידער דיא אויפגעקלערטע מענשען אויסזעהען, חלילה וחלילה מיט זייא איין חברותה צו מאכען, וייל זייא טהוען גאר נישט פרעגען אויף וואס אונזערע חכמים האבען אונס פארגעשריבען, זייא זאגען, דאס זייא זענען להבדיל גרעסערע חכמים אין טהוען נאר אזאלכע מצות וואס דער שכל איז זייא מחייב, אבער פאן דיא מצות וואס זייא נישט ערקלערן קענען פון דיא לאכען זייא. למשל תעניתים פאסטען צו דען האבען זייא קיין כח, אתרוג בענטשען דאס איז וויא איינער וויל. פסח האלטען דאס יא, זכר ליצ"מ! אבער וויא אזוי? מאן ברויך אויך מצות צו עססען, אבער פון דעסטוועגען מאג מען אויך איין גלאז קאפפע מיט קיפעל פרישטיקען — כללו של דבר, זייא מאכען פון אללען אגעלעכטער, אין דאס האט זיך נישט געמאכט אויף איינמאל, דאס האט זיך לאנגזאם אנגעהויבען, ביז עס אצינדער אזוי וויט געקומען איז דאס זייא גענצליך אויסגעטרעטען האבען אין דער וואס טהוט זיך מיט זייא חברותה מאכען ווען ער נאך וויא ערליך איז, ווערט ער הערריין געריסען, אין זיינע קינדער וועלען שאן אזוי וויא זייא זיין, איבערדעם זאל מען זיך אכט געבען דאס מאן זאל

ח״ו נישט אוסטרעטען איין דין פון שלחן ערוך. ווייל פון דען ווירד בטוח קיין גוטס הערויס קומען אין ווער עס נישט פאלגט דער האט קיין חלק אין יידישען באשאפער. אין דער וואס פאלגען ווירד קען בטוח זיין דאס ער מיט זיינע קונדס קינדער יידען בלייבען ווע׳לען אין ערלעבען די גאולה במהרה אמן.

סליק שער ההתחברות.

אתן תודה להאל הטוב שע״ע עזרני מהתחברות ובטובו הגדול יעזרני ויוציאני גם מן העניות.

שער העניות.

ווייל מיר האבען בעפאר געשריבען מען זאל נישט מקנא זיין די רשעים מיט זייער הצלחה, איבערדעם שרייבען מיר גלייך דארויף דען שער העניות. ווייל זייער קערפער איז נאר רייך אבער די נשמה איז זייא זעהר פערארעמט.

א. די גמרא זאגט (חגיגה ט׳ ע״ב) אלי׳ הנביא האט געזאגט צו ר׳ אלעזר עס שטעהט (ישעי׳ מ״ח י) הנה צרפתיך ולא בכסף, בחנתיך בכור עוני. איז אויפגעדרינגען דאס השי״ת האט נאך געזוכט אללע גוטע מיטלען, אין האט נישט געפינען פאר יידען אזוי אגוטע מיטעל אלס עניות. זאגט דער מהרש״א הקדוש דעם טעם. ווייל עניות טהוט ריין מאכען די ישראל פון זייערע זינד.

דער מדרש חזית ברענגט, שלמה המלך ע״ה זאגט (שה״ש) כשושנה בין החוחים כן רעיתי בין הבנות זאגט ר׳ נחוני׳ דאס איז טייטש אזוי ווי די בלום וואס שטעהט צווישען די דערנער ווי דער ווינט בייגט זי שטעכען זי די דערנער וואס שטעהען ארום איהר, פון דעסטוועגען שטעהט דאס הערצעל פון דער בלום ארויף, אזוי זענען אויך די ישראל, אויבוואהל זייא ליידען גרויס גלות אין די שונאי ישראל שטעכען זייא פון אללע זייטען יעדאך איז זייער הארץ צו השי״ת אין האפפען צו זיין

הילף

הילף, וויא דוד המלך ע״ה זאָגט (תהלים כ״ה ט״ו) עֵ י נ י ת מ י ד אֶ ל ד׳ וגו׳ מיינע אויגען זענען אייביג צו השי״ת, ווייל איך ווייס ער וועט מיר העלפען.

דער מדרש זאָגט, דיא שווערסטע יסורים אויף דער וועלט איז דער דלות. וויא אויך טהוען דאָס אונזערע חכמים איבערווייזען פֿון דער מעשה פֿון איוב ווען דער שטן האָט אויף איהם מקטרג געווען אין השי״ת האָט איהם געוואָלט פראָבירען האָט זיך איוב ליבער אויסדערוועהלט כל היסורים נאָר דען דלות נישט, דער זוהר הקדוש זאָגט, איבערדעם איז ענוות שיין פֿאַר יידען. ווייל להבדיל ביניהם טרעפען זיך דלותים וואָס זייא שעלטען. אָבער יידישע קינדער הערט מען דאָס נישט, זייא גלייבען דאָס איז מיט השגחה לטובה אין דען זכות וועללען זייא געהאָלפען ווערען, כה״ד (שמואל־ב׳ כ״ב כ״ח) וְאֶת עַם עָנִי תּוֹשִׁיעַ וד״ל.

עס שטעהט אָ נ כ י אֶ פ ד ם ו ה מ ה ד ב ר ו ּ ע ל י כ ו ז ב י ם, זאָגט רבא (ע״ז דפ״א) דאָס השי״ת זאָגט, איך טהוא זייא מיט דען דלות אויסלעזען פֿון זייערע זינד, זייא לטובה וועגען, אין זייא רעדען אויף מיר ליגען אין מיינען איך טהוא זייא דאָס צו שלעכטען.

בס׳ ק ו ל י ע ק ב, אָ ר ז ״ ל (חגיגה ט׳ ע״ב) י א ה ע נ י ו ת א ל י ה ו ד א י כ י ב ר ז א ס ו מ ק א ל ס ו ס י א ח י ו ר א, איז טייטש, דאָס אָרימקייט איז שעהן פֿאַר יידען, וויא אַרויט צוימעל פֿאַר אַ ווייס פֿערדל. איז שווער צו פֿערשטעהן, פֿאַרוואָס זייא האָבען דאָס פֿאָלק צו אַזוי וואָס פֿערגלייכט. פֿאַרוואָס נישט צוא איין אַנדערע שוינהייט? נאָר דאָס ענין איז אַזוי, דיא אַללע מצות אין מע״ט וואָס מיר טהוען אין גלות האָבען ליידער איין קליינען ווערט, פֿאַרוואָס? ווייל מיר וויסען ליידער נישט וויא אַזוי איין מצוה צו טהאָן, מיט. וואָס פֿאַר איין כוונה געדאַנקען אַפי׳, אַזוי וויא מיר העטטען שאָן געקענט טהיען מיר אויך נישט, למשל מיר לייגען תפלין אין דאַווענען, הייסט דאָס אַדאַווענען, ווען אונזער מוח איז דיל מיט אַנדערע געדאַנקען, יעדער מענש קען דאָס וויסען ביייא זיך, דאָס ווען ער דאַווענט האָט ער אין זין דאָס טהאָן אין יענ״ץ טהאָן אין ער וואַרט קוים דאָס ער זאָל שאָן פטור ווערען, אלס

וויא

וויא יעמאנד העט איהם געצווינגען דאס ער פֿערטיג מאַכען זאָל אַלס איין פּאָסט אַרבּייט. אָבּער שבּת האַלטען וויא דאָס ליידער אויסזעהט מאַן קען צווישען טויזענד איינעם טרעפֿפֿען ער זאָל וויסען וויא זאָ שבּת צו האַלטען, דעסגלייכען איז בּייא אַללע מצות אַזוי, וואַרום ? וויל מיר האָבּען בּאַשטענדיג אין זין נאָר דיא פּרנסה וּבָהֶם נֶהְגֶה יוֹמָם וָלָיְלָה, אויף דעם קלערען מיר טאָג אין נאַכט, הכלל פֿרעג איך דיך האָט דאָס איין טעם אַזאָלכע מצות אין אַזאָלכע שבּתים אָבּער ימים טובים ? ווען השי"ת זאָל אונזער דינסט גוט וועלען בּעטראַכטען העט ער געזעהן דאָס ער זיך זעהר פֿאָפֿט אָן אונס — נאָר וואַרום דען נעמט ער אונזער עבודה פֿערליעבּ ? וויל ער ווייס דאָס מיר גרוים גלות ליידען אין זעהר שווער עקסיזטירען קענען אין יעדאָך טהוען מיר איהם אויך דינען, מאַכט ער זיך נישט וויסענדיג, דאָס מיינען אונזערע חכמים מיט וואָס זייא פֿערגלייכען אונס צו איין ווייס פֿערד וואָס האָט אַרויט צײַמעל, וויל דאָס צײַמעל אין זיך זעלבּער איז יאָ נישט שעהן, אין דאָס ווייסע פֿערד אויך נישט, אַללע צווייא צוזאַם זענען זייא שעהן, דעסגלייכען אונזערע מצות אין זיך זעלבּער זענען זייא נישט וויא מאַן בּרויך אונד נישט שעהן, נאָר וואַרום איז השי"ת מיט זייא צופֿרידען ? וויל מיר שווער גלות ליידען אין שווער פּרנסה זוכען אין דאָך טהוען מיר וואָס מעגליך, אַללע צווייא צוזאַם האָבּען שאָן עטוואָס איין ווערט. ווען מיר אָבּער דאָס עניות נישט פֿערליעבּ נעהמען, וואַרום זאָל השי"ת אונזער דינסט פֿערליעבּ נעהמען ? אַזוי האָט אויך דוד המלך ע"ה געזאָגט, הַבֵּט מִשָּׁמַיִם וּרְאֵה וּפְקוֹד גֶּפֶן זֹאת וכו' שְׂרוּפָה בָאֵשׁ כְּסוּחָה, רבּשע"ו אויבּ דוא ווילסט זעהן אין בּעטראַכטען אונזער אויפֿפֿיהרונג זאָלסט דוא אויך בּעטראַכטען אונזער בּעשטאַנד דאָס גרויסע גלות, עניות ודחקות, אין שווערע פּרנסה, אין מיר טהוען דיך דאָך דינען וויא וויים מעגליך איז, אַזוי זאָגט אויך שלמה המלך ע"ה אין שה"ש שְׁחוֹרָה אֲנִי וְנָאוָה, דאָרף דען וואָס איך בּין פֿערשוואַרצט אין פֿערשמאַכט אין גלות, דאָרף דעם בּין איך שעהן מיט מיינע מעשים.

אזו ווערט אויך געברענגט בס׳ יערת דבש מה שאמר דוד אפתח בכנור חידתי, דוד המלך האט געזאגט איך וועל עפענען וויא אפידעלע מיין מויל, ווארין ווען מען שפילט אויף דען פידעל וויא מעהר מאן טהוט דרוקען אויף דיא זאטלען (סטרינגעס) וויא שענערע שטיממע גיבט עס, אזוי איז אויך איד וויא מעהר ער איז צוגעדרוקט פון יסורים, וויא בעסער לייכט זיין נשמה אין דאס איז געוועזען דיא גרויסע מעלה ביי דוד המלך, ער האט אייביג גרויסע שונאים געהאט, וואס האבען איהם גרויסע יסורים געטהאן, ביי אללען האט ער השי״ת געדינט מיט גרוים ליבשאפט. דיא מענשען אבער וואס האבען דאס נישט פערשטאנען האבען אוים איהם געשפעט אין געלאכט, איבערדעם זאגט ער בני איש עד מה כבודי לכלימה וויא לאנג נאך וועט איהר מענשען פון מיר שפעטען אין נישט פערשטעהן דאס דיא יסורים זענען מיר לטובה דען נאר מיט דען קען זיך אמענש ריינען. ווען ער איז מקבל יסורים באהבה אבער נישט דאס ער איז איין עושר, ווארין ד׳ מוריש ומעשיר רייך אבער ארעם מאכט השי״ת אבער ווען ער רייניגט זיך דאס ער איז מקבל יסורים באהבה אין איז נישט מהרהר אויף השי״ת דאס איז אגוטער אופן, וויל דאס פון איהם אהער שטאמט אין ער ווירד דארך דעם ניצל ווערען פון גיהנם אין אללע עונשים לעוה״ב אמן.

ב. (במדר׳ פ׳ אמור) ר׳ יהושע בן לוי איז אמאל געוועזען אין רוימי אין האט געזעהן דאס דיא שטאט זעהר שעהן איז אין דיא מענשען זענען זעהר רייך, ווידער האט ער געזעהן איין ארמען וואס האט געשלאפען אויף איין שטיקעל טאקען אין מיט איין אנדער שטיק וואר ער צו געדעקט, האט ער געזאגט דבושע״י עשירות גיבסט דוא אן איין צאהל, אין דלות גיבסט דוא אויך אן איין צאהל. וויר וועלען דא איינינע זאכען אוים רעכענען וואס דארך זייא קען דער מענש פעראָרעמט ווערען, דאמיט מאן זאל זיך היטען. אסאך איהרע זענען ארעם, וויל זייא האבען זיך געפרייט ווען זייערע חברים אבער שכנים זענען פעראָרעמט געווארען ושמח לאיד לא ינקה. וויא אויך ווען מען זעהט איינעם אין איין אומגליק אונד מאן בעט ניכט פאר איהם.

פיצל איהרע ווערען דליתים ווייל זייא נעהמען רבית (פראָצענט)
פון יידען, מעהרערע זאָגען זיך נוהג זייא שרייבען זיך איין
היתר עסקא כדי יוצא צו זיין פאַר דיא וועלט, דגם דאס
דיא חכמים האָבען אונס דאָס מתיר געווען, אָבער וויא זאָ? ווערי
דער היתר איז געשריבען כדינה. אָבער זייא ווייסען נישט לא
מינה ולא מקצתה קיין אנהייב אין קיין סוף, זייא טהוען
איינעם נאָר דיא אויגען פערבלענדען, אין ווייסען נישט דאָס זיא
זיך זעלבער בלענדען, זייא בעקומען דאַרך דעם דען דלות. ווער
עס וויל אָבער ניצל ווערען פון עון רבית זאָל ער גיין צו דען רב אָבער
דיין ער זאָל איהם שרייבען איין היתר עסקא זאָ וויא מאַן ברויך.
ומי שלא נזהר בנטילת ידים, אויך ווען איינער גיבט
זיך נישט אכט צוא וואשען וויא מאַן ברויך. וויא אויך ווען איינער
ווירד ח״ו נכשל בזרע לבטלה אין טהוט קיין תשובה באַלד אויך
אין עון שנאַת חנם, דאָס הייסט ווען מאַן איינעם פיינט האָט
אומזאָנסט. ער האָט גאָרנישט פערשולדעט זאָגט דיא גמרא (שבת ל״ב)
דאָס דער עונש איז דאַרויף עניות, אין ווען איינער רעדעט שטאָלץ. [1]
וויא אויך טרעפט זיך איין אָרימער קומט נאָך איין נדבה אין דער
בעל בית טהוט איהם זאָ בעטראַכטען אין דאַכט זיך, פיר זאָ
איין געזונטען יונג זאָל איך געבען איין נדבה, זאָגט השי״ת (לא די)
נישט גענוג דוא גיבסט איהם נישט טהוסט דוא איהם נאָך איין עין
הרע געבען אין דען וואָס איך האָב איהם געגעבען, איבער דען איזט
מאַן ח״ו נישט זוכה דאָס קינדער זאָלען איינעם ערבען — כמ״ש
והוליד בן ואין בידו מאומה.
פיעלמאָל טהוט איינער בעטען פון השי״ת זאָ עטוואָס וואָס עס איז
נישט מעגליך איהם צו געבען, ער בעט אָבער פאָרט. שיקט
מאַן איהם אַנדערע יסורים ח״ו. כדי ער זאָל אויף זייא בעטען אין
זאָל פערגעסען אין דער פריהריגער בקשה.

ג. וויא גענוועגדליך איזט עס, דאָס דער אָרמער זיך בעדויערט, וואָס
מיט איהם אייגענטליך זיין קען. עוה״ז האָט ער נישט. עוה״ב
קען ער זיך נישט פערשאַפען, ווייל ער קיין צדקה אין גמילת חסד

טהאן

[1]) שנא׳ ד׳ מוריש ומעשיר וסמוך ליי׳ אל תרבו תדברו גבוה.

טהאן קען, זיין ביסעל פרנסה איז איהם קוים גענוג זיינע קינדערלעך
צו ערהאלטען, נישט ער זאל געבען דאפאן פיר אנדערע, הכלל ער
קלערט אין וואס פאר איין האפפנונג לעב איך? דאס זאל זיך קיינער
דאכטען, מיר ווייסען גוט דאס · רחמנא לבא בעי. השי״ת זעהט
אויף דיא גוטע געדאנקען אויב דער מענש עס ערנסט מיינט, אהנע
בעשריג דאס ער העט גערן גוטס געטהאן, ווען ער עס אויך דאן
נישט מוצא מכחו לפועל בעהויפטען קאן, ווירד עס איהם
אויך יענער וועלט גערעכענט אלס ער עס אויספיהרליך געטאהן העט,
מחשבה טובה הקב״ה מצרפה למעשה אין ווען דער
ארמער גיבט נאר איין פרוטה צדקה איז דאס ביא השי״ת אזוי חשוב
אלס דער עושר מיט זיין גרויסער נדבה. מיר געפינען דאס ר׳ חנינא
בן דוסא איז געווען איין גרויסער אביון וויא אויך ר׳ שמעון בן יוחאי
מיט זיין זאהן ר׳ אלעזר וואס זענען דרייצעהן יאהר געזעסען אין
איין הייל אין האבען קיין צדקה געטהאן אין יעדאך האט דיא וועלט
פיעל גענאסען אין זייער זכות, וויל השי״ת האט געוויסט דאס זייא
העטען גערן אויך צדקה אין גמ״ח געטהאן נאר עס וואר זייא נישט
מעגליך! אדרבה דיא גוטע געדאנקען פון דען צדיק איז ביא השי״ת
פיעל מעהר אנגענוממען אלס זייער נדבה וואס זייא געגעבען העטען,
ווארין דאס ענוות איז אגרויסע טובה פאר דיא צדיקים אין מעהרערע
הינזיכטען, דען אפשר ווען זייא העטען עשירות געהאט מעגליך דאס
זייא העטען ווייניגער צדקה געגעבען לויט וויא זייא העטען געברויכט
צו געבען, אין השי״ת איז מיט זייא מדקדק כחוט
השערה זעהר פינקטליך, העט זייא דאס פאר אגרויסע עבירה
גערעכענט געווארען, וויא אויך דיא יסורים וואס זייא האבען מחמת
דען דלות אין טהוען דאך השי״ת דינען אין קיינעם בעטריגען,
ווערט זייא פיעל מעהר פיר איין גרעסערע מצוה גערעכענט אלס
דיא נדבה פון עושר אין דאדארך וואס זייא ליידען דחקות האט
דיא וועלט פרנסה, וויל זייא ליידען יסורים שטאט אללע, פאר
דעם איז זייא פארבערייטעט עושר וכבוד גענוג לעוה״ב, ווארין
אגרעסערע מעשה צדקה פון דען ברויך מען נישט.

ד אין

ד. אין אמת איז דער ארימער אויך אנגיד ווארין דאס געלד וואס
דער עושר פערמאג, דאס איז יא נישט זיין געלד. ער איז נאר
איין גבאי דארויף, דען דאס געלד פון מעהרערע מענשען האט
השי״ת איהם געגעבען צו בעהאלטען [1].

צומאל איז דיא היימישע ארימע לייט איהר געלד ביי דעם
היימישען נגיד, איבער דען זעהט מאן געוועהנליך דאס דער
היימישער ארימער ביי דען נגיד איין ווירטשאפטער אד״ג איז, און
ער בעקומט פון איהם זיין געהאלט און באמת איז דאס געהאלט
גארנישט דאס נגיד זיין געלד, ווארום דען דינט ער איהם ווידער?
וויל ער גיבט אכט אויף זיין געלד, ווארין וויל דער ארימער
קיין הצלחה האט, ווען ער העט זיין ביסעל געלד אין דער האנד
געהאט התעיף עיניך בו ואיננו העט עס זא באלד דען
סוף געהאט, מוז ער עס נאר צו ביסליך בעקוממען, מעגליך איבער
דעם שטעהט אין דער תורה דאס מאן טאר מיט איין יידיש משרת קיין
שווערע מלאכה ארבייטען, וויל זאפיעל קומט זיך דעם נגיד נישט.
צובעוויז מען זעהט צומאל דאס דעם משרת זיך איהם דאס מזל
אביסעל הייבט אין זאמעלט זיך דאס געלד אונטער זיין שוטץ און
וויל איהם שאן מעהר נישט דינען, וויל ער איז שאן נישט מחויב
וויל דער הער האט מעהר קיין אויפזיכט דארויף, נאר דיא וועלט
פערשטעהט דאס אללעם נישט און מיינט דאס עס נאטור זאבען
זענען, דאס איז אבער שקר. ווארין דיא הייליגע תורה זאגט אונס
ארוים, כי לי בני ישראל עבדים ולא עבדים
לעבדים. והרבה יש לדבר מזה ואין להאריך בזה
רק למבין, דאס מיר זענען נאר זיינע דינער, צומאל אבער איזט
דען ארמען זיין געלד ביי איין פרעמדען נגיד און וויים נישט וויא,
מוס ער ליידער הערום געהן ביז השי״ת העלפט דאס ער איהם
טרעפט כדי ער זאל ביי איהם עטוואס איין שטעללע בעקוממען
און זיין געלד פון איהם צו בעפרייען. זאל זיך דאס יעדער נגיד
גוט איין פאססען און וויססען דאס זיין עשירות פרעמד געלד איז.
ער איזט נאר דער קאסע פרעצעפטאר, אויבוואהל ער מאכט זיין
רייכטום

[1] אפשר בשביל זה נקרא נגיד שהוא לשון נגיד ומצוה לאומים.

רייכטום אויך ערבען פאר זיינע קינדער. דאס איז אויך נאר דאס זכות פון גבאות, דאס בעקוממען דיא קינדער ירושה, צו בעוויין מיר זעהען דען פאלל ביא מעהרערע דאס דיא עלטערן ווארון רייך אין דיא קינדער זענען פערארעמט, דאס איז וועיל דיא עלטערן האבען דאס גבאות נישט גוט געפיהרט. האט הש"י דאס גבאות פון דיא קינדער וועק גענומען (עיין אוה"ת פ' משפטים).

(* נאך איין טעם שיינט מיר אויף דעם עניות פון ערליכע יידען לויט וויא עס שטעהט אין דער תורה פ' ראה נתון תתן לו ואל ירע לבבך וגו' כי בגלל וגו' כי לא יחדל וגו' ע"כ אני מצוך וגו' אין זכות פון צדקה טהוט הש"י דען מענש בענטשען, וויא עס שטעהט עשר תעשר בשביל שתתעשר, זאגט אונז דיא תורה, דאס מיר זאלען דען ארמען זיין גוטע נדבה אדער אנדער געברויך געבען, מיט גוטען געמיעט נישט ח"ו דאביא איין שלעכט הערץ צו האבען, דאמיט הש"י אונז אויך מיט גוטען ווילען געבען זאל אין דיא מצוה קען מאן אימער צו יעדער צייט טהאן ווארון ארמע לייט טרעפט מאן צו יעדער צייט. מן הסתם איז דיא ברכה פון הש"י (כפלי כפלים) פיעלפאך דאפעלט, לויט וויא אין אן וועם מאן האט דיא מצוה מקיים געוועזן, איבערדעם וועיל הש"י וויל יידישע קינדער מזכה זיין אין זייא געבען שפע ברכה והצלחה, טהוט ער מסבב הגלגל זיין זא פיהרען, דאס ערליכע יידען אין תלמידי חכמים זאללען אביונים זיין אין מוסען מחזיר על הפתחים נע ונד הערום גיין, דאמיט יידישע קינדער זאללען דארך זייא געבענשט ווערען. דען · פון וועגען דער נדבה קען שאן אויך דער ב"ב איין ברכה האבען דאס קען אויך זיין וואס אונזערע חכמים ז"ל מיינען דאמיט דאס יותר ממה שהב"ב עושה עם העני, העני עושה עם הב"ב. פיעל מעהר טובה טהוט דער ארמער דעם ב"ב וואס ער גייט צו איהם נאך אנדבה אלס דער ב"ב וואס ער גיבט איהם. כנ"ל המעתיק נכון*) זאל היינט דער ב"ב וויססען וויא אזוי מאן ברויך יידען ת"ח אבער אנדערע אביונים. יעדען לויט

זיין

זיין קלאס מכבד צו זיין דאמיט ער וועט אין זייער זכות געבענטשט ווערען מיט שפע, ברכה והצלחה. בני חיי ומזוני אמן.

סליק שער עניות.

אנא תבוא תחינתי לפניך, שיקוים בי יגיע כפיך כי תאכל אשריך והצליחני בכל אשר אפנה לכל רוח. והושעני נא גם בשער הווכות.

נאך דעם מיר האבען פערפערטיגט דען שער העניות וועט יעמאנד זאגען, אללעס רעכט דאס פאר כללות ישראל איז א טובה ווען ערליכע יידען ארעם זענען, אבער וואס פאר איין טובה איז דאס רשעים רייך זענען? איבערדעם האבען מיר גלייך דארויף געשריבען דען שער הוויכות. וואס ער ווירד אין איהם שטעהן מעהערע טעמים אויף צדיק וטוב לו. רשע ורעה לו — הפכתי לטובה.

שער הווכוח.

א. בס' שבילי אמונה ווערט געברענגט. עס האט געפרעגט איין מין (דאס איז איינער פון דיא וואס גלייבען נישט בהשגחת הבורא) צו איין חכם מישראל. ווען עס אמת זיין זאל דאס השי"ת האט ענק אויסערוועהלט פון אללע פעלקער פיר זיין הייליג פאלק אין פיר זיינע קינדער, פארוואס לויט וויא עס מיט אייך ערגאנגען איז פון ווען דיא וועלט שטעהט. ווייזט אויס, דאס איהר זענט נאר איין טפל צופעל פאר דיא וועלט אין דיא איבעריגע אומות פעלקער זענען דער עיקר צוליב איבערצייג דיא אבות פון ישראל זענען געוועזן אברהם אין שרה זייא האבען קיינע קינדער געהאט אין האבען דאדורך געלעבט מיט גרויס צער, אויף דער עלטער האבען זייא געהאט דען יצחק איז ער אויף זיין עלטער בלינד געווארען פון וועגען צער (עיין רש"י) אין האט געהאט צווייא קינדער יעקב אין עשו. דיא האבען מיט איין אנדער אימער מחלוקת געהאט, דער יצחק האט געוואלט בענטשען דען עשו נאר יעקב

האט מיט חכמה דיא ברכות בעקוממען אין האט דאדורך געמוסט וועק פון זיין היימאטה וויל עשו האט איהם וואללען הרגענען, אין איז ביא דעם לבן שאף היטער געוועזן, ביא טאג האט איהם דיא היטץ געברענט, ביא נאכט איז ער פאר קעלט ערפרארען אין האט זיין גאנץ לעבען מיט צרות אנגעברענגט זא לאנג ער זאמט פאמיליע זענען געקוממען אויף מצרים, דארטען איז זיין זאהן יוסף געוועזן איין קעניג און האט זיך גערימט וישימני לאב לפרעה אויבוואהל ער איז איד און וואר איין שקלאף יעדאך איז ער קעניג. דאן זענען אללע יידען שקלאפען געוועזן אין מצרים ביז משה אין אהרן האבען זייא געהאלפען, ווירד זייא דאס גערדאכט אין דער תורה פיעלמאל דען חסד וואס השי״ת האט זייא געטהאן, אמעהר אנדערע פעלקער האבען יא דאס נישט געברויכט זייא ווארען קיינע שקלאפען אין איהר מאכט אויף דען זאפיעל סימנים פסח, מצה, מרור, ארבע כוסות, אין ביא דיא מעהרסטע מצות ווירד אייך אימער דאס גערענקט אין ווען איהר זינד שאן בעפרייט געווארען האט איהר אפי׳ אביסעל וואסער נישט געהאט אין איהר האט אייך געקריגט מיט ענקער גאט אין מלך, דאס ווייזט אללעם דארויף, דאס דיא וועלט ברויך אייך נישט אין איהר זענט איהר צור לאסט.

תשובה. האט איהם דער חכם תשובה געגעבען, ווען עס זאל קיין אנדערע וועלט זיין נאר דיזע, העסט דוא רעכט געהאט, אבער דא עס איזט נאך איין וועלט פערהאנדען, וואס זיא אימער אונד עוויג שטאנדהאפט איז אונד פיעל מעהר אין ווערט שטעהט פאן דיזער וועלט, זא האסט דוא אומרעכט אונד איך וועל דיר עס מיט איין משל איבערווייזען.

איין מלך בשר ודם וואס ער זיצט אין זיין קעניגליכען הויף, דאס הויף איז אין דרייען געטיילט: אייסערסטע, מיטטעל, איינווענדיג, אין דען איינווענדיגען הויף דארף קיינער הערייז קאממען אהנע אוידיענץ, דאס מיטעלסטע איזט פאר דיא שרי מלוכה אין דען אייסערסטען איזט שאן פאר יעדען ערלויבט. ביא דיא אללע דרייא העפע שטעהען וואך, ווען זיך איינער פאן דיא וואך ענטגעגען שטעלט אונד וויל איינעם הערייז לאזען, אויבוואהל עס

מאג

מאַג זיין דאָס דער זעלבער ווען ער אויך אין איינוועגדיגען
הויף קוממען זאָל ווערעטה ער אויך איין איש מכובד (עהרע מענש)
געוועזען ביא דען קעניג, אַללעס איינס, דיא וואך האט דען קראַפט,
מאַג עס זיין ווער אימער, זאָ איזט עס אויך מיט דער וועלט, זיא
איזט נאָר איין דאָרך גאַנג וואָס אַללע מענשען דאָרך געהען דאָס
איז גאָר איין קליין חשיבות איבערדעם הייסען דיא מענשען אין
איהר (אומות העולם) דיא פעלקער דער וועלט, ווייל דיא וועלט
געהער זייער צו בעקאָממען, אָבער ישראל וואָס זיא זענען מעהר
געאַכט ביא השי״ת, האָט ער זיא געגעבען יענע וועלט כל ישראל
יש להם חלק לעוה״ב אללע זינד דאָרט בעטייליגט לויט
איהר פערדינסט, אין אַזוי וויא עס איז נישט מעגליך הערייץ צו
געהן אין דען איינוועגדיגען הויף ביז וויא לאַנג מאַן בעטרעט נישט
דאָס אייסערליכע, אַזוי אויך מוססען יידען דאָרך געהן דיא וועלט,
דאַמיט זיא קאָממען קענען אויף יענער וועלט אין אַזוי וויא ווען
איינער וויל דאָס איינוועגדיגסטע הויף בעזוכען מוז ער זיך אַנקליידען
לכבוד דען מלכות, אַזוי אויך מוזען מיר יידען זיך אויסצירען מיט
מצות אין מע״ט אויף דער וועלט, דאַמיט מיר עטוואָס מיטנעהמען
אויף יענער וועלט כמ״ש התקן עצמך בפרוזדור כדי
וכו׳ אָבער דיא אומות העולם זענען דאָרטען גאָר ווייניג בעטייליגט,
נאָר דיא גאָר גוטע — אין ווארום יידען האָבען נישט אויך דיא
וועלט ? ווייל דיא צוויא וועלטען זענען איינס פערקערט פון דער
אַנדערער. וואָרין ווען איינער וויל זיך דיא וועלט בעקוכען לאָסען
מיט גוט עססען אין טרינקען אין פערגעניגליך לעבען דאָס איז איין
גרויסער (עכוב) צוריקהאַלט פאַר דיא זעלבע וואָס זיך עוה״ב
פערשאַפען ווילען, דאָס איזט איין פערגלייך צו איינעם דער בעזאָפען
איז אונד שרייט אין דיא גאַסען דאָס ער איין געבילדעטער מענש
איז אונד וויל איין גראָסע שטעלע ערדייכען. (* איבוואָהל דער
לעזער ווירד מיך פרעגען, ווירר זעהען יאָ אויך דאָס זיך צדיקים
גוט לעבען אין זייא פערשאַפען זיך פאָרט עוה״ב, אויף דען ווירסט
דוא דיא אַנטוואָרט פינדען אין סוף שער תענוגי עוה״ז ע״ש קפי׳ ג׳*)

(* ווען דער בעטרעפענדער זיך אויף דער עלטער מיישב

איז

אִיז אִין הֶעט גֶערִין תְּשׁוּבָה גֶעטָאהן ווייל עֶר שְׁפִּירְט דָאס דִיא אַלֶע פֶערגֶענִיגֶען אַיין עֶנדֶע גֶעגֶעבֶּען, עֶס בֶּעקָאמְט אִיהם קֵיין עֶססֶען, קֵיין טְרִינקֶען אָדֶער אַנְדֶערֶע פֶערגֶענִיגֶען עֶר הָאט אָבֶּער שׁוֹין קֵיין קְרַאפְט צוּרִיק צוּ צִיהֶען זַיין גֶעוואָהנְהַייט. דָאס אִיז אַיין מָשָׁל, אַיין גְרָאף דֶער זִיךְ אַיין רַייט פֶערד הַאלְט אוּנד עֶס ווִירד דֶערְמִיט קֵיין אַנְדֶערֶע אַרְבַּייט גֶעטָאהן אִין יֶעדָאךְ בֶּעקָאמְט עֶס זֶעהר גוּטֶע קָאסְט אוּנד קְווַאטִיר, ווען דָאס פֶערד אוֹיף דֶער עֶלְטֶער קָאמְט אוּנד קָאן שׁוֹין נִישְׁט גוּט לוֹיפֶען נֶעמְט מֶען עֶס פִיר אַיין לַאסְט פֶערד. נַאטִירְלִיךְ בֶּעקָאמְט עֶס שׁוֹין נִישְׁט זָא אַיין קָאסְט, דָאס פֶערד קֶען אָבֶּער גָארְנִישְׁט צִיהֶען קֵיין לַאסְט. עֶרְשְׁטֶענְס אִיזְט עֶס נִישְׁט גֶעוואָהנְט, צְווֵייטֶענְס, פֶעהלְט אִיהם דִיא גוּטֶע אָבְּווַארְטוּנג, עֶס בֶּעקָאמְט אִיהם יָא נִישְׁט דִיא פִּיטֶער. זָא אִיזְט עֶס מִיט דֶען מֶענְשׁ לְהַבְדִיל זָא לַאנְג עֶר אִין הַיא יוּגֶענְד אִיז שְׁמֶעקְט אִיהם דִיא קָאסְט גוּט אִין הָאט לוּסְט אַלֶע פֶערגֶענִיגְלִיכְקֵייטֶען זִיךְ נָאךְ צוּ גֶעבֶּען אוּנד דִיא לַאסְט פוּן הַשֵּׁי״ת זַיין דִינְסְט ווִיל עֶר אוֹיף זִיךְ נִיכְט נֶעהמֶען, ווייל בַּייא דֶער יוּגֶענְד אִיזְט דָאס אַיין זֶעלְטֶענְהַייט דָאס פְרוּם צוּ זַיין בַּייא זַייא אַיין פֶערגֶענִיגֶען זַיין זָאל, ווען עֶר שׁוֹין אָבֶּער אוֹיף דֶער עֶלְטֶער קָאמְט אוּנד דִיא אַלֶע פֶערגֶענִיגֶען אַיין עֶנדֶע גֶעגֶעבֶּען, ווִיא זָא זָאל עֶר דֶען יֶעצְט אוֹיף זִיךְ זָא אַיין לַאסְט נֶעהמֶען, עֶר אִיזְט יָא זָאווַאס נִישְׁט גֶעוואָהנְט, עֶר הָאט דָאס קֵיינְמָאל נִישְׁט מִיט גֶעמַאכְט, אִיבֶּערְהוֹיפְּט עֶס בֶּעקָאמְט אִיהם קֵיין עֶססֶען ווֶעדֶער טְרִינקֶען, פוּן ווָא זָאל עֶר דֶען כֹּחַ הֶער נֶעהמֶען? דֶער עֶרְלִיכֶער יִיד אָבֶּער אִיזְט אִין גֶעגֶענְטֵייל, ווען עֶר יוּנג אִיזְט הַאלְט עֶר זִיךְ אַיין פוּן דִיא אַלֶע ווָאלְטְהַאטְ אוּנד בֶּעגְנִיגְט זִיךְ מִיט ווִיאפִיעל הַשֵּׁי״ת אִיהם גִיבְּט, שְׁטְרֶעבְּט נִישְׁט זִיךְ גוּט צוּ לֶעבֶּען אד״ג, זָאנְדֶערְן הַשֵּׁי״ת צוּ דִינֶען אוּנד אִיז מְקַיֵּים מַאֲמַר שְׁלֹמֹה הַמֶּלֶךְ ע״ה זְכוֹר אֶת בּוֹרְאֶיךָ בִּימֵי בְּחוּרוֹתֶיךָ עַד אֲשֶׁר לֹא יָבוֹאוּ יְמֵי הָרָעָה, דָאס מַאן הַשֵּׁי״ת אִין דִיא יוּגֶענְד גֶעדֶענְקֶען זָאל, ווען עֶר דַאן אוֹיף דֶער עֶלְטֶער קָאמְט אִיזְט אִיהם ווָאס אִימֶער גְרִינְגֶער דִיא לַאסְט פוּן הַשֵּׁי״ת זַיין דִינְסְט, ווייל עֶר דָאס עֶססֶען אוּנד אַנְדֶערֶע פֶערגֶענִיגֶען אוֹיף יֶעדֶען פַאל נִישְׁט בְּרוֹיךְ אוּנד צוּ דֶער דִינְסְט אִיזְט עֶר שׁוֹין

געוואָהנט

גֶעוואָהנט, יעצט איבערלעגע דיר מיין פֿריינד אויב דוא מיר דאָס
אבשטרייטען קענסט וד"ל. *)

וויא וועניגער תענוגים מאַן טהוט זיך אָן אויף דער וועלט בלייבט
מעהר צייט זיך עטוואָס צו פֿערשאַפֿען אויף יענער וועלט,
דאַריבער האָט אונס השי"ת פֿערבאָטען מעהרערע זאַכען וואָס זייא
מיט תענוגים פֿערבינדען זענען, דאַמיט מיר זאָלען זיך נישט
העריין לאָזען אין וואָס נישט פֿאַר איין געהער, דאַמיט מיר זאָלען
איין רייגען רוהיגעם שכל האָבען, דיא גוטע ענדע דאָס עוויגע לעבען
צו פֿערשאַפֿען וד"ל.

(* וויר ווערדען עס פֿערשטעהן מיט אַמשל, יעדע עלטערן, בעשטרעבען
זיך איהרע קינדער אין דיא יונגע יאָהרען צו לאָזען לערנען
פֿאַרוואָס ? ווייל דאָס קינד זאָל עטוואָס איין קענטנים בעזיצען,
דאַמיט עס איהם געלונגען זאָל דאַדאָרך זיך שפּעטער צו ערנעהרען
לויט וויא אימער דיא אָלטערן פֿערשטעהען, וואָס פֿאַר דען קינד
גוט זיין קען דאָס ער לערנען זאָל אין עס זאָל אויך פֿאַר זייא
איין עהרע זיין דאָס דיא קינדער נישט דום בלייבען, דען דאָס
קינד וואָס אין דיא יוגענד נישט לערענט שטעהט אין דיא שפּעטערע
יאָהרען אין קליינעם ווערט. אָבער איין איינפֿאַכער משרת אָדער איין
טאָגלעהנער להבדיל בין אאא"ל, הקב"ה געהט מיט אונס אויך דען
שטריך, ער וואָרענט אונס, דאָס מיר אין זיין דינסט פֿלייסיג זיין
זאָלען, דאַמיט וויר אויף יענער וועלט וויא אויך אויף דער, אין
שעהנעם גלאַנץ זיין זאָללען אין ער זאָל דאָרך אונס כבוד האָבען
אין זאָגען קענען: ישראל אשר בך אתפאר נישט מיר זאָלען
אַלס משרתים וועדער טאָגלעהנער אויסזעהן דאָס ער מיט אונס ח"ו
שאַנד האָבען זאָל, גראָד וויא עלטערן מיט זאָלכע קינדער*)

פֿון דעסטוועגען טרעפֿען מיר אויך צווישען יידען זאָלכע וואָס זענען
זוכה לשתי שלחנות צו אַלע צוויא וועלטען אָבער
וועניג, צו דען מוז מען אין איין הויכע מדריגה זיין, אין אויב דוא
ועסט פֿרעגען ווען עס אַזוי גוט איז, דאָס מיר קיין עוה"ז האָבען
זאָלען פֿאַרוואָס בעטען מיר פֿון גלות ערלעזט צו ווערען? דאָס איזט
פֿאָן וועגען צוויא טעמים: איינס, ווייל אונזער שכל איז נישט
קלאָר

קלאָר השי״ת צו דינען וועגען דיא פיעלע שאַנדע אין שפּאָט וואָס מיר לייִדען צו יעדער צייט פֿין אונזערע בעליידיגער; צווייטענס, ווייל מיר דיא מעהרסטע טייל מצות נאָר אין אונזער לאַנד האַלטען קענען, וויא איך מוסט דוא וויססען. דאָס וואָס פֿיינער איזט אימער ווענינער, אונד טהייערער, אונד וואָס אָרדינערער איזט אימער מעהר אונד ביליגער, צו בעווייז וויסטונג איזט מעהר אַלס בעוואָהנטע אָרטער. לענדער איז מעהר אויף דער וועלט אַלס אֶרץ ישׂראל. פֿעלקער איזט מעהר אַלס יידען. אין זאָ וויא השי״ת האָט איין טאָג ליכט דיא זאָן, אונד איין נאַכט ליכט דיא לבנה אונד דיזע לייכטען פֿיר דיא גאַנצע וועלט. זאָ האָט ער אויך נאָר איין פֿאָלק ישראל וואָס וועגען זייא האָט ער דיא וועלט בעשאַפֿען.

(ביז העֶר איזט דיא תשובה פֿין חכם.)

ב. נאָכדעם דאָס עס איז פֿערהאַנדען נאָך איין וועלט, וואָס דאָרט וויִרד געצאָהלט פֿאַר דיא צדיקים דער שכר פֿאַר זייערע גוטע מעשים, האָט שאָן דער מענש זיך נישט צו וואונדערן ווארום עס איז דאָ ערליכע יידען וואָס האָבען קיין עוה״ז. אין דיא רשעים האָבען יאָ. — איך ווערדע דיר דאָס יעצט צו פֿערשטעהן געבען אויף מעהרערליי אַרט. (זעהע דאָס משל אין שער יסורים קפיטל י״ג). ערשטענס מוסט דוא וויססען. הן אֱמת ריכטיג דאָס עס איז פֿערהאַנדען ערליכע יידען וויא אויך צדיקים עכ״ז אין צדיק בארץ וכו׳ אָבער דאָס אַמענש זאָל זיך גענצליך אָבהיטען קענען גאָר נישט צו זינדיגען, דאָס איז אונמעגליך, ווארום? וויל דער מענש זעלבסט ווייס נישט וואָ ער פֿעהל געהט איבערדעם טהוט השי״ת דעם ערליכען שטראָפֿען אויף דער וועלט, דאַמיט ער יענע וועלט האָבען זאָל אָהנע הינדערניס. וויא מיר זעהען ביי משה אין אהרן דאָס וועגען איין פֿעהלער וואָס זייא האָבען געמאַכט האָט זייא השי״ת אויף דער וועלט געצאָהלט (עיין פ׳ חקת) וויא אויך געפֿינען מיר אין דער גמ׳ קידושין. דאָס דער מענש וואָס האָט מעהר מצות פֿין עבירות שטראָפֿט איהם השי״ת פֿאַר דיא עבירות אויף דער וועלט. צווייטענס, עס שטעהט אין דער הייליגער תורה (פ׳ תצא קפי׳ כ״ד) והאיש אשר אתה נשה בו יוציא אליך את העבוט

החוצה. איז טייטש וויא פֿאָלגט, געווענדליך איזט עס ווען אייגער פֿערשולדעט איזט אונד האָט ניכט צו צאָהלען נעמט מען איהם איין משכון, זאָגט אונס דיא תורה, דאָס מיר דעם משכון ניכט זעלבסט נעהמען זאָלען, נאָר דער בעל חוב זאָל אונס דאָס געבען אונד זאָגאַר מיר זאָלען אין זיין וואָהנונג ניכט געהן. מן הסתם קען מען פֿערשטעהן, דאָס ער ווירד מיר געבען זאָ איין משכון וואָס ער ניכט נעטיג ברויך אונד עס בייא איהם איין קליינען ווערטה האָט. בייא אַללען שרייבט אונס דיא תורה. אימפֿאַל ווען ער עס ברויך מוס איך עס איהם צו דער נאָטווענדיגער צייט צוריק געבען! זאָ איזט עס מיט אונס יידען, וויר זינדען אַללע בעלי חובות (פֿערשולדעטע) פֿיר הש״י אונד קענען ניכט צאָהלען, געבען מיר דאָס משכון עוה״ז היען, ווייל דאָס האָט בייא ערליכע יידען איין קליינען ווערט, פֿאָן דעסטוועגען ווען עס אויסקאָמט, דאָס מיר דאָס משכון ברויכען למשל דיא זאַכען וואָס מיר מוסען האָבען שאָן וועגען אונזער לעבענס מיטעל, דעמאָלס פֿערלאַנגען מיר דאָס פֿאָן הש״י צוריק, אין הש״י איז (אַ רב חסד) זייער אַגוטער, וויא מיר זעהען וואָס עס זיין מוס צו דעם העלפֿט ער אונס, דיא רשעים אָבער מיינען, דאָס דיא וועלט איזט דאָס גאַנצע לעבען אין וועס עס דאָ גוט געהט דער איז גליקליך איבער דעם ווען זייא טהוען עטוואָס איין מצוה מיינען זייא נאָר דאַמיט דאָס הש״י זאָל זייא צאָהלען אויף דער וועלט. אין הש״י טהוט — זייער וואונש ערפֿיללען, וויא מיר עס זעהען, אין מעהרסטען טייל געהט זייא גוט, אין דאָס וויססען זייא ניכט ווען דער ערליכער ייד האָט געוואָלט זיין שכר אויף דער וועלט האָט ער פֿיעל טויזענד מאָל גליקליכער געווען פֿאָן זייא (וז״ש לתת לאיש כדרכיו וכפרי מעלליו).

דריטענס ווידער איז פֿערהאַנדען דאָס צדיקים אין ערליכע יידען מוזען ליידען יסורים ח״ו פֿין וועגען דיא זינד פֿין דען דור, וויא עס שטעהט והוא מחולל מפשעינו מדוכא מעונותינו, וויא אויך פֿיעל מאָל ווייל זייא געבען זיך ניכט דיא מיהע צו פֿערווערען דיא רשעים וואָס זינדיגען כמ״ש הוכח תוכיח וכו׳ ולא תשא עליו חטא מכלל לאו וכו׳!

יעצט ווערדע דיר אויך צו פערשטען געבען נאך איין פאל ווארום די רשעים האבען עוה"ז, דאס איז אויך אין איינינע טעמים געווענד, ערשטענס עס איז נישט מעגליך דאס ער האט אין זיין לעבען קיין מצוה נישט געטאהן אונד דאס האב איך שאן מעהרערעמאל געשריבען, דאס זייא פערלאנגען איהר שכר אויף דער וועלט, אין השי"ת זאל זייא נאך געבען דאס גרעסטע פערגעניגען איז דאס אללעס נישט צופיעל פאר דער קלענסטער מצוה ווארון ווען ער האט זיין שכר וויא וועניג בעקומען לעוה"ב ווערעט דאס אלטין מעהר געווען וויא דער גרעסטער תענוג אויף דער וועלט, ווער קען איהם אבער דאפיר ווען ער יעדאך עוה"ז וויל אונד השי"ת וויל פיר איהם נישט שולדיג זיין ער האט פאן וואס צו צאהלען איהם איזט עס (כביכול) אללעס איינס, דא אבער דארט. —

צווייטענס קען זיין, דאס עס ווירד פאן דעם רשע געבארען ווערדען איין גוט קינד אונד דאס עשירות איזט פיר איהם פארבערייט, וויא מיר געפינען דאס פין אחז המלך, ער ווער אגרויסער רשע איז יחזקי' המלך געבארען, וואס ער וואר אגרויסער צדיק, מיר זעהען דען פאלל מעהרערע מאל דאס אויף איין דארען וואקסט איין רויז.

דריטענס מאג זיין, דאס השי"ת וויל מיט דעם רשע אנדערע שטראפען, גיבט ער איהם עשירות, דאמיט ער זאל כח האבען, וויא עס שטעהט הוי אשור שבט אפי, ונתת חרבי ביד מלך בבל.

פירטענס קען זיין, השי"ת ווארט אין שטראפט איהם נישט באלד, כדי ער זאל איהם דאן איין גראסע שטראף געבען אויף איינמאל וויא מיר געפינען בייא די מצרים זייער סוף!

פינפטענס השי"ת גיבט אייגענפלייס דען רשע עשירות ער זאל קיין תירוץ האבען דאס ער האט נישט געקענט ערליך זיין וועגען דען דלות, בעקאמט ער אללעס, דאמיט מאן איהם דאן צייגען וירד דאס ער יעדאך נישט גוט וואר, אין אפשר ווירד ער תשובה טהאן מי יתן!

ג. אין קידושין זאגט דיא גמרא דיא צדיקים זענען גלייך צו איין בוים וואס שטעהט אויף איין ריין ארט, נאר איינינע צווייגען

בייגען

בייגען זיך אויף איין אומריין ארט ווען דיא צווייגען ארונטער גענימען ווערען בלייבט דער בוים גאנץ ריין. דיא רשעים ווידער זענען גלייך צו איין בוים וואס שטעהט אויף איין אומריין ארט, נאר איינינע צווייגען בייגען זיך אויף איין ריין ארט. נעמט מאן ארונטער דיא צווייגען בלייבט דער בוים גאנץ אומריין. זא טהוט הש״י פון דיא ערליכע נעמט ער זיך געצאהלט פאר דיא עבירות בלייבען זייא אין גאנצען ריין. פיר דיא רשעים צאהלט ער פאר דיא מצות בלייבען זייא גאנץ אומריין לעוה״ב.—

דוד המלך זאגט אין תהלים ה׳ צדיק יבחן הש״י טהוט פריווען דען צדיק, דער מדרש ברענגט דארויף איין משל דער שטייגער איז ווען איינער קומט צו איין טעפנער עטוואס ערדען געשיער צו קויפען קלאפט דער טעפנער מיט דען פינגער אויף דער כלי צו ציינען דען קייפער דאס ער איהם גוטע כלים גיבט, ווען ער איהם אבער אויך איין פעלערהאפטען טאפף העריין מישען וויל גיבט ער אכט דאס ער אויף איהם נישט קלאפפען זאל, ווארון עס קען איהם פון דער האנד פאלען שטיקער.

(הנמשל מובן) זא אויך הש״י איז אונזער באשעפער, וויא דער (יוצר) זאגט כי הנה כחומר ביד היוצר אין הש״י רימט זיך מיט אונס ישראל אשר בך אתפאר, ער ווייזט דאס ער מאג מוט אונס וואס אימער טהאן אין מיר האבען איהם פארט ליעב, דאס קען ער אבער נאר טאהן מיט ערליכע יידען, אבער נישט מיט אויסגעלאסענטע, איבערדעם טהוט ער נאר דעם צדיק פראבירן אין קלאפט אויף איהם מיט דעם גלות שטעקען, אבער נישט אויף דער אנדערער פארטייא, ווייל זייא וועלען עס נישט אויסהאלטען.

דער זוהר הקדוש ברענגט אויך איין טעם דארויף, פארוואס דיא רשעים געהט עס גוט ווארון מיר ווייסען פון דיא הייליגע ספרים דאס איין מענש קען מעהרערע מאל מגולגל ווערען אויף דער וועלט קוממען, למשל ווען ער שאן אמאל וואר אויף דער וועלט נאר ער האט זיך נישט ערליך געפיהרט אין האט זיין נשמה דארך מעהרערע עבירות פערפלעקט. דאן ווען ער שטארבט

שיקט

שיקט מאַן איהם ווידער אַהער. ער ווירד אויף עס ניא געבאָרען
ווער ווייסט וויא, דאַמיט ער זאָל אויסבעסערען וואָס ער דאָס ערשטע־
מאָל געפעהלט האָט. דאָס מגולגל ווערדען ערעייגענט אויף
מעהרערלייא אַרטען. עס איז פערהאַנדען דאָס אייגער אין ערשטענמאָל
זעהר שלעכט וואָר, יעצט מוס ער אַללעס אויסבעסערין אין וואָס
נישט מעגליך איז מוס ער דאַפיר יסורים ליידען! ווידער איז פער־
האַנדען פערקערט דאָס ער אין ערשטענמאָל גוט וואָר, נאָר ער האָט
עטוואָס ווענינ נישט אין אָרדנונג געברענגט אין וואָר דאַדאָרך
געצוואונגען צוריק צו קאָמען שהקב"ה מדקדק וכו' אין וויא באַלד
ער דיא זאַך אויסריכטען טהוט איזט גוט.

דאָס איז וואָס מיר זעהען, דאָס צדיקים צומאָל נישט אַלט ווערען!
ווידער איזט פערהאַנדען דאָס אייגער אין ערשטענמאָל האַלב־
אונד האַלב גיט וואָר, האָט מען איהם ווידער הערגעשיקט זיך געגצליך
צו אָרדינען דערווייל האָט ער זיך גאָר אין גאַנצען פערדאָרבען,
צאָהלט מען איהם אויס פאַר דיא מצות וואָס ער אין ערשטענמאָל
געטהאָן האָט, דאַן בלייבט ער פערפאַללען ר"ל איבער דעם גיט
עס פאַר דיא רשעים גוט וואָרון אין מעהרסטענטייל זענען זייא פין
דער פאַרטייא, אין זאָ איזט פיעלערלייא גלגולים פערהאַנדען וואָס
זיך נישט בעשרייבען לאָסט.

ד. אין ספר יד משה שטעהט, מען האָט געפרעגט דען גאון אין
פיליזאָף רבינו אַברהם אבן עזרא, פאַרוואָס עס איז פערהאַנדען
צדיק וטוב"ל צדיק ורע"ל פאַר אַטייל צדיקים איז עס
גוט אין אַטייל שלעכט? האָט ער תשובה געגעבען: וואַרום פרעגט
איהר זאָ איין זאַך וואָס איין מענש קען נישט פערשטעהן, דאָס
פערשטעהט נאָר השי"ת אַליין, אָבער איין מענש פערשטעהט צומאָל
אַפשוט משפט אויך נישט, וויא עס האָט זיך אַמאָל בייא איהם
געטראָפען מיט צווייא מענשען וואָס האָבען געדרייזט אין איינעם.
האָט זיך איינער מיט גענומען צווייא לאַב ברויט, דער אַנדערער 3
אויף דען וועג, האָבען זייא בעגעגענט נאָך איין רייזענדען, דער האָט
אָבער קיין ברויט געהאַט, האָט ער זייא געבעטען, זייא זאָלען איהם
אויך געבען, ער ווירד צאָהלען. ריכטיג, זייא האָבען איהם געגעבען,
וויא

וויא דאָס ברויט איז אויסגעגאַנגגען, האָט ער זייא געצאָהלט 5 גולדען, האָבען זיך דיא צוויא ניט געקענט אויסגלייכען. ווייל דער וואָס האָט געהאַט 3 ברויט, האָט געוואָלט 3 גולדען אין דער אַנדערער האָט געוואָלט גראָד אויפטיילען. זענען זייא געגאַנגגען איין דין תורה אָבהאַלטען. האָט דער דיין געמאַכט דען פסק, דאָס דער פון 3 ברויט בעקאָמט 4 גולדען אין דער פון 2 בעקאָמט 1 גולדען. ווער דען פסק האָט געהערט, האָט זיך אויסגעלאַכט, דאָס מען זאָל איינעם צו פסקונען מעהר וויא ער פערלאַנגט! האָט מען דאָס משפט פאַר געלייגט פאַר דען גאון אבן עזרא ז״ל אויב דאָס רעכט איז? האָט ער געזאָגט: איהר שוטים! ווען איהר ניט פערשטעהט דאָס משפט פון איין מענש, וויא זאָ ווירד איהר פערשטעהען דאָס משפט פון השי״ת, וואָס צו זיין חכמה איז קיין סוף? פערשטעהט נאָר גוט. זייא האָבען געהאַט 5 ברויט אין האָבען געגעססען זעלב דריטען מוס מאַן יעדעס ברויט אין דרייען טיילען. 5 מאָל 3—איזט 15, קומט אוים אויף איינעם 5 טייל, היינט דער וואָס האָט געהאַט 2 ברויט, דאָס הייסט 6 טייל, האָט ער נאָר געקענט 1 טייל וועקגעבען, דער אָבער וואָס האָט געהאַט 3 ברויט דאָס הייסט 9 טייל האָט קענען 4 טייל וועק געבען קאָמט דעם 1 גולדען אונד דעם 4, גולדען, איזט שאָן דאָס משפט ערליך? נאָר מענשען טהוען ניט פערשטעהן, לאָבען זייא זיך זעלבסט אוים! — עס איז דאָ נאָך איין טעם, פאַרוואָס צדיקים אין ערליכע יידען זענען אָרעם, ווייל השי״ת ווייס, ווען זייא זאָלען רייך זיין, העטען זייא שטאָלץ געווען, אָבער זייא העטען ניט געטהאָן דיא מצות אין מע״ט אויף זאָ איין פיינער אַרט וויא זייא טהוען אַצינד, ווייל זייערע געדאַנקען העטען אימער געשטאַנען צו זייערע געשעפטען.

אָדער עס איז נגזר געוואָרען, דאָס דער צדיק זאָל זיך משדך זיין מיט איין עושר וואָס איז איין פשוטער מענש, אין ווען דער צדיק זאָל אויך איין עושר זיין, העט דאָס זעהר שווער צוגעגאַנגען, יעצט אָבער איז דער בזיון שאַנד פאַר דען צדיק ניט אַזוי גרוים, איין איבערצייג דאַרויף האָבען מיר, עס איז דאָ אַסאַך נגידים וואָס האָבען זיך משדך געוועזן מיט צדיקים אין דער נאָך זענען זייא

פעראָרעמט

פעראָרעמט געוואָרען, ווייל השי״ת האָט זיין זאך שאָן אויסגעפיהרט. אין ספר תפלה למשה להר״מ אלמושנינו געפינען מיר

איין תירוץ פארוואָס השי״ת צאָהלט נישט פאר דעם מענש אויף דער וועלט לויט זיין אויפפיהרונג ווייל מיר וויסען אין זעהען, דאָס די וועלט בעזיצט די פרייאהייט בחירה. וויא איינער וויל קען ער זיין גוט אין פרום, אָדער שלעכט אויסגעלאסען. דעם שכר לוין ווירד מאן הערשט צום סוף געוואָר, ווען השי״ת העט אָבער פאר די ערליכע געגעבען זייער שכר אויף דער וועלט אין אויך פאר די רשעים זייער עונש, שטראָף, העט די בחירה זיך אויף געלעזט, ווער העט דען זאָ אנאר געוועזען א רשע צו זיין, ווען ער די שטראָף פיר די אויגען זעהט.

זאָגט אָבער השי״ת, ניין! שכר מצוה בהאי עלמא ליכא.

דאָ צאָהל איך נישט פאר קיינע מצות, וויא אויך קיין שטראָף פיר די רשעים, יעצט קען מען פערשטעהן פארוואָס די וועלט פאר השי״ת קיין מורא האָט, אמעהר מאן זעהט יאָ אין די הייליגע ספרים וואָס פיר איינע עונשים שטראָף עס גיבט אויף יענער וועלט, וויא אונטערשטעט מאן צו זינדיגען, נאָר ווייל עס איז נאָר פארגעשריבען, אין זייא זעהען עס נישט מיט די אויגען גלייבען, זייא נישט, צו איבערצייג דעם טויט זעהען זייא יאָ אין האָבען קיין מורא מכל שכן פיעל מעהר דאָס זייא האָבען קיין מורא פאר זאָלכע זאכען וואָס נישט צו זעהן אין ברויכען נאָר צו גלויבען. [1]

ד״ה, עס איז וואר. דאָס עס נישט צו פערשטעהן איזט פארוואָס רשעים האָבען עוה״ז אין ערליכע יידען זענען מחוסר לחם ברויט לאָז, עס איז אָבער זאָ איין זאך וואָס מאן דארויף נישט קלערען דארף קיין שום טעם ווייל מאן אויף דען רעכטען טעם נישט קומען קען, נאך מעהר די רשעים אליין זענען מודה דאָס עס

---

1) וז״ש דוד אם אין במות זכרך מה שרואים בעיניהם אעפ״כ לא יזכרו בה׳ מכל שכן בשאול מי יודה לך, שלא ישיבו ע״י שאול וגיהנם א״כ קשה הי׳ מהראוי שיגלה להם הקב״ה לעתים עונשי גיהנם היד ד׳ תקצר? ויראו ויבושו, אך התירוץ א״כ בטלה הבחירה, וז״ש גם שלמה הע״ה טוב מראה עינים מהלך נפש, היינו הי׳ טוב שיראה כל אדם בחייו איך הנפש מהלכת שם בגיהנם אך גם זה הבל ורעות רוח שא״כ בטלה הבחירה.

עָס איז דאָ צווישען זייא זאָלכע מענשען וואָס זעהען נישט ווערט דיא הצלחה וואָס זייא האָבען און ווען מיר זאָלען מיינען דאָס דעם עוה"ז וואָס זייא האָבען איז ריכטיג אַגוטער ביסען און איין שיינע מתנה, דעמאָלט איז ח"ו דער כבוד התורה אין גאַנצען פערלאָשען וויא איז ווידער דיא הבטחה כי מכבדי אכבד פערזיכערונג פון השי"ת דאָס דיא וואָס ווע‍לען דיא תורה עהרען און שעטצען וועלען אויך געעהרט און געשעצט זיין, מוז נאָר געווים זיין דאָס זייער כבוד און עוה"ז האָט אַקליינעם ווערט און זייער גליק וועט זיך מיט גאָרנישט אויסלאָזען.

מיר וועלען דיא זאַך גוט פערשטיין מיט איין משל, איין פאָטער וואָס האָט איין בן יחיד מן הסתם האָט ער איהם זעהער ליעב און גיבט איהם אַללעס וואָס ער פערלאַנגט. אַמאָל האָט דאָס קינד געזעהן ביי דעם פאָטער אַשטוק פערשימעלט ברויט מיט פערשטונקען פלייש. האָט ער דאָס פערלאַנגט פאָן איהם צום עסען, דער פאָטער אָבער האָט דאָס פיר דיא הינד געוואָרפען, האָט דאָס קינד געוויינט, ווייל לויט זיין שכל האָט איהם אויסגעוויזען דאָס דער פאָטער האָט ליבער דיא הינד פאָן איהם. האָט איהם איינער געזאָגט, אַצינד זעהע איך דאָס דיא קיין פערשטאַנד האָסט נאַטירליך קענסט דיא פערשטיין דאָס איין מענש האָט נישט אַזוי ליעב דיא הינד דאָס ער זאָל זייא אָן זעטען מיט ברויט און פלייש. איבער הויפט דאָס ער האָט זייא נישט ליבער פון זיין קינד איז דען דאָס פאַר דיר איין עסען? דאָס געהער פאַר דיא הינד, איין מענש קען זיך יאָ פון דען פערדאַרבען, דאָס ער ח"ו דאַרף דען דאָס לעבען פערשפילען זאָל, והנמשל מובן, זאָ זעהנען מיר אויך, מיר זעהען דאָס פירונג פון דער וועלט, און דיא תענוגים וואָס מענשען טהוען זיך אָן לויט אונזער שכל דאַכט אונס דאָס ברויך גוט צו זיין, השי"ת ווייס אָבער דאָס דיא תענוגים זעהנען פאַר ערלעכע יידען זעהר שעדליך גיבט ער דאָס אַוועק פיר דיא רשעים פני הדור כפני הכלב — זייא זעהנען שאָן אויף יעדען פאַלל פערלוירען, אויסער זייא וועללען תשובה טהאָן מי יתן והי'.

און מדרש תולדות שטייט דער תנא יוסי בן יועזר האָט געהאַט איין

שוועסטערן

שוועסטערן זאהן ער האט געהייסען יקום איש צרורות דער וואר זעהר אויסגעלאסען. איז אמאל אויסגעקאמען עס וואר אצייט פין גזירות ושמדות ר״ל אין דער יקום איז געריטען אויף איין שיין פערד אים שבת, וויא ער אזוי רייט זיעהט ער וויא איין מענש טראגט אהאלץ אין שרייעט אויף דען האלץ וועט מאן אויף הענגען יוסי בן יועזר, איז דער יקום געקוממען צוא דען יוסי ב״י אין זאגט איהם זעהע נאר איך בין אימער געגאנגען אין גלוסטיג פין מיין הארץ, אין האב אללעס געטהאן וואס איך האב געוואלט אין היינט זעהע אויך אויף וואס פאר אפערד איך רייט אין דוא האסט אללען דיין לעבען תורה געלערנט אין גאט געדינט, אין זעהע אויף וואס פאר איין פערד דיין הערר- וויל דיך מאכען רייטען! זאגט יוסי מה דעך פאר רשעים וואס טהוען איביג שלעכטץ, נאר צוא אמאל וואס זייא טהוען אמצוה גיבט זייא הש״י אזוי אגרויסען עוה״ז. וויא פיעל מעהר פאר דיא צדיקים וואס דינען הש״י באשטענדיג וויא גרויס אין גיט וועט זיין זייער עוה״ב, זאגט יקום אלעס רעכט, אבער איז נאך פערהאנדען אמענש וואס זאל הש״י אזוי פלייסיג דינען וויא דוא פאר וואס זאל דיר קוממען אזוי אגרויסע שטראף, זאגט יוסי עס איז נישט פערהאנדען אצדיק וואס זאל צוא אמאל נישט עטוואס זינדיגען מיט אקלייניגקייט, יעצט זעהע נאר מהדעך פאר דיא צדיקים וואס טהוען נאר צוא אמאל אקלייניגע עבירה בעקאממען זייא זא אגרויסע שטראף, וויא פיעל מעהר דיא רשעים, וואס פאר איין שטראף וועלען זייא בעקאממען לעוה״ב! זעגנען דיא רייד פין יוסי זעהער אין הארטץ אריין פיר דען יקום אין האט בעקומען אגרויסען הרהור, תשובה צוא טהאן אין האט אן זיך מקיים געוועזען ארבע מיתות ב״ד, סקילה, שריפה, הרג, וחנק, דהיינו ער האט זיך געמאכט איין גאלגען אין האט געבען איהם ארום געפאקט האלץ אויף פייער, אין מיטען דען האלץ האט ער אריין געשטעקט אשפיעס מיט דען שפיטץ ארויף, אין האט ארום דען האלץ געמאכט איין צוים פין שטיינער שוואך געפאקט עס זאל גרינג קעננען איינפאלען. דאן האט ער דען האלץ אונטער געלייגט אביסעל פייער עס זאלל זיך שטאט אין שטאט דערצינדען

דאן

דאַן איז ער אַרויף אויף דען גאַלגען און האָט זיך געהאָנגען, דאָס איז חנק דען ער איז דערוואָרגען געוואָרען. דאָס האָלץ וואָס ער האָט געפאַקט האָט זיך ערצינדען און זיינע קליידער האָבען זיך דערכאַפּט אויף איהם, דאָס איז שריפה. דאַן האָט זיך דער שטריק אויף זיין האַלז איבער געבּראָכען און ער איז אַרונטער געפאַללען אויף דער שפּיעס און איז צו שטאָכען געוואָרען, דאָס איז הרג. דאָ וויא דער גאַלגען האָט זיך אונטער געבּראָכען און איז אומגעפאַלען אויף דען שוואַכען שטיינערן צוים זענען דיא שטיינער אויף איהם אַרויף געפאַללען און האָבען איהם צו שטיסען דאָס איז סקילה, אַזוי האָט ער מקדש השם געווען! און דער יוסי בן יועזר איז ענטשלאָפען געוואָרען האָט מאַן איהם געוויזען אין חלום וויא דאָס בעטעל פון יקום פליעט מיט איהם אין גן עדן אַריין, האָט ער זיך געוואונדערט, וויא דער יקום האָט אַזוי אין דער געשווינד, תשובה געטהאָן, און איז נאָך פריער אין גן עדן פון איהם! (יש קונה עולמו בשעה אחת).

דער זוהר הקדוש ברענגט איין כופר (דער לייקנעט אין אַללען) האָט געפרעגט דען ר' אליעזר איהר יידען זאָגט דאָס איהר זיינד דאָס פיינסטע און נאָהעסטע פאָלק צוא השי"ת מעהר פון אַללע פעלקער, וואָרום האָט איהר ווידער מעהר יסורים פון אַללע פעלקער, צווייטענס, איהר עסט קיין שקצים ורמשים און טהוט אייך ערווייטערן פון אַללע אומרייניגע עסענוואַרג, און מיר עססען אַלדינג, און יעדאָך זיינד מיר שטאַרקער פון אייך! זאָגט ר' אליעזר, איך וועל דיר דערציילען, למשל ווען עס קאָמט עטוואָס אַשמערץ אויף דען מענש וועלכעס א ב ר גליעד ערשפירט צום ערשטען? געוויס דאָס האַרץ וויל עס דאָס פיינסטע א ב ר איזט פון אַללע אברים זאָ אויך ווען עס קוממען יסורים אויף דער וועלט שפירען דאָס באַלד יידען ווייל זייא זענען דאָס פיינסטע פון דער וועלט! און זאָ וויא דאָס האַרץ ליגט אין מיטען דען גוף (קערפּער) זאָ איזט צוגעטיילט פיר יידען ארץ ישראל וואָס ליגט אין מיטען דער וועלט! צווייטענס וואָרום מיר עססען קיין שקצים ורמשים. מוסט דוא פערשטעהן! ווען דער מענש עטוואָס עסט געהמען זיך אַללע אברים אַטייל דאַפאָן פון

דען

דען בעציהען זייא זייער חיות (לעבענס קראַפט) דאָס האַרץ נעהמטע זיך צום ערשטען דאָס ריינסטע ווייל עס אויך דאָס פיינסטע אבר איזט פון גאַנצען גוף. יידען זענגען אויך דאָס פיינסטע פאָלק ביא הש״י אַלס דאָס האַרץ ביים קערפער אַלזאָ וויא אַזוי זאָללען זייא קעננען פערטראָגען שקצים ורמשים ? דאָס געהער פיר אונריינע אברים ! (*וואָס איהר האָט ווידער מעהר כח פון אונס דאָס איזט אויך איבער דען. וואָרום וויא אָרדינערער דאָס בעשעפניש איז וויא מעהר כח האָט עס, צו איבער צייג איין חי׳ וואָס דיא וועלט עסט נישט, דיא האָט דען גרעסטען כח איין בהמה האָט שאָן וועניגער כח ווייל זיא איזט אויסגעאיידעלט מאַן קען זיך מיט איהר בעדינען אונד איהר פלייש איז גוט צום עסען ! ביא מענשען איזט דאָס זעלבע, וויא מעהר פערגרעבט ער איז האָט ער מעהר כח אין וויא איידלער אַלס וועניגער, אין ווייל יידען זענגען דאָס איידעלסטע פאָלק האָבען זייא דען קלענסטען כח.

דער גרעסטער ויכוח (שטרייט) איז וואָס מיר האָבען אַללע אונזער לעבענסטאָג מיט דען יצה״ר׳ע וואָס דער דען מענשען צו אַללען שלעכטען רייצט אין דער מענש מוס זיך זעהר אַכט געבען אין שכל האָבען מיט איהם מלחמה צו פיהרען, וואָרום אַיד וויל יאָ גוט אין פרום זיין נאָר דער יצה״ר לאָסט איהם נישט וויא דיא גמרא זאָגט גלוי וידוע לפניך שרצונינו לעשות רצונך מי מעכב שאור שבעיסה ושיעבוד מלכיות יהי רצון שתצילנו מידם ונעבדך אָמן כן יהי רצון. *)

סליק שער הוויכוח.

בעזרת בורא רוח, ואָנא אֶת תפילת עבדך תחזה, והושיעה נא בשער תענוגי עוה״ז.

שער תענוגי עולם הזה.

דאַמיט דיא רשעים זאָללען זיך נישט איינרעדען דאָס זיא ערליך זינד איבער דעם קאָמט עס איהנען דאָס זייא עוה״ז האָבען. ווערדען

מיר יעצט איין נייעם שער שרייבען צו איבער ווייזען דאס איין ערליכער ייד ווען ער זיך אויף תענוגים טהאן קאן דירף ער עס אויך נישט טהאן.

א. אין ספר בן המלך ונזיר ווערט געברענגט. עס איז געוועזען אמלך וואס האט זעהר ליעב געהאט תענוגים נאך צו גיין און האט פיינט געהאט פרוממע מענשין. דער מלך האט אבער געהאט איין גוטען פריינד דער אויך פרום וואר. און האט געווען דעם מלך ארויסגעפירט פון דעם נארישקייט — אמאל בייא נאכט האט דער מלך נישט געקענט שלאפין האט ער געשיקט נאך דעם גוטען פריינד ער זאל מיט איהם אביסעל שפאצירען גיין אין דער שטאט — וויא זייא זענען געגאנגען האט איהם דער גוטער פריינד פערפירט אין איין ארעם געססעל אריין וואס דארט איז געוועזען אקליין שטיבעל דארט האט געוואהנט איין ארמער ערל, בייא טאג האט ער געארבייט און וואס ער פלעגט פערדינען האט ער זיך געקויפט געטרענק און האט זיך געמאכט בייא נאכט אגאנצע שמחה, וויא זייא זענען אהינען געקוממען, זאגט דער גוטער פריינד צום מלך זיעהע נאר הערייין אין דען שטיבעל, האט דער מלך געזעהן דאס דארט ברענט א ליכט אין דער ארמער ערל שפילט אויף זיין פידעלע, און זיין בני בית טאנצען און זייא טרינקען צו ביסלעך משקה פון איין קליין ערדענען קריגל ! זאגט דער מלך צו זיין גוטען פריינד, וויא אשגעון דאס איז פון אזוי אביסעל משקה זאל מאן זיך אזוי איין אונטערהאלט מאכען, — זאגט דער פרוממער פריינד אדוני המלך, אזוי וויא דוא טהוסט דיך פערוווינדערן אויף דעם ארמען דאס ער אזוי איין נאאר איז — אזוי אויך דיא אללע וואס האבען מעהר שכל פון דיר זאגען דאס דיין עוה״ז איז אויך איין ש ט ו ת נארישקייט והראי׳ זיעהע נאר דוא ברויכסט צו דיינע תענוגים הייזער אין שלעסער אין שיינע גערטנער אד״ג — אין דער ארמער ערל מאכט דיא קינ״ן מיט אביסעל משקה — אין איהר וועט לסוף אללע צווייא אויף איין ארט גיין — אין איינענע הייזער האבען — איז דער מלך געבליבען שטיין אין האט נישט געוויסט וואס צוא ענטפערען.

אין

אין ספר הזכרונות להגאון ר׳ חײקל זצ״ל ווערט געברענגט עס זענען פערהאנדען מענשען וואס זאגען דאס השי״ת וועט זײא נישט שטראפען מיט גיהנם פאר וועגען זײערע זינד — ווײל אונזערע חכמים זאגען דאס אברהם אבינו האט אויסערוועלט בײא השי״ת דאס ער פאר זײנע קינדער אין שטאט דען גיהנם, גלות געבען זאלל — (זעהט אין שער יסודים של אהבה סוף קפי׳ ג׳) הײנט אז מיר זעמיר אין גלות וועללען מיר קײן גיהנם לײדען — אין זײא פערשטעהן נישט אז דאס איז נאר געזאגט אויף א זאלכע מענשען וואס זײא שפירען דיא שמערצען פין גלות ישראל אין גלות השכינה אין דארך דען גרויסען צער וואס זײא האבען געזעהן זײא צו מאל אין אײן עקסטערע שטיבעל, אדער ווען זײא זענגען אלײן אויף דען פעלד אין טהוען זיך אויסוויינען, אין אין דיא דרײא וואכען פין שבעה עשר בתמוז ביז תשעה באב געהען זײא ארום מיט צובראכענע הערצער אין פערגעססען נישט דעם אומגליק וואס עס האט זיך אונס אין דער צײט געטראפען, אין אן דען גרויסען חילל השם וואס דארך דען איז. וויא עס מיר לײדער זעהען עין בעין וואס דאס קאן גאר אײן אײנפאכער מענש נישט פערשטעהן —
אזאלכע מענשען קוממען אב איהר גיהנם מיט דען גלות.

דיע פאך מענשען אבער וואס לאזען זיך דיא וועלט בעקוממען אין לעבען גאנץ רוהיג אין אז עס קומט דיא האלבע נאכט ווען מאן ברויך תצות צו זאגען טהוט ער זיך אומקערען אויף דער אנדערער זײט אין שלאפט נאך בעססער אין ווען ער אין דער פריה אופשטעהט נעמט ער דיא תפילין אין דרײט געשווינד אין האט שאן באלד געדאווינט דאן רוהיג פרישטיגען, אין לויפט צו זײנע געשעפטען אדער אויף דען פעלד אדער אין קאפפעהויז ביז מיטטאג דאן ווידער ביז אבענד, מנחה אין מערב צו דאווינען מיט מנין, דאס איז איהם נישט מעגליך. וואס דען? געשווינד אין דערהײם, דאס אויך אמאל יא אמאל נישט. ספירה צײלען טהוט ער נישט — ווארום? ווײל ער ווײס געוויס דאס ער וועט אײנמאל פערגעססען וועט ער דאך ממילא שאן מעהר נישט צײלען מן הדין הײבט ער גאר נישט אן. דאן איז ער זעהר הונגעריג מוז מאן נאכטמאלצו

נאכטמאלען אין אביסעל רייכערען, אונד אביסעל זיך דארך גיין איז דא איין טהיאטער איז אוודאי גוט. ווען נישט אביסעל קארטען שפילען מיט מנין — דאס אללעס מוז ער טאן דען ער שפירט פין דען קאמט איהם אשטיק געזינד צוא. פין דעסוועגען איז ער איין ערליכער ייד לויט זיין שכל. ווען עס קומט שאן ר"ח אלול, נוא, וויל ער אביסעל תשובה טהאן טראגט דעם טלית בייטעל אין שוהל צום געפאללען אויך דאס תהלים אין טהוט שאן דערמיט דארט וויא זיין געוואנהייט, וויא באלד ער האט געהערט שופר בלאזען איז ער דאך אוודאי יוצא לכל הדיעות! ווען דיא סליחות טעג אין דיא היילינע טעג זענען שאן דא האט ער שאן דעם שיינעם אין געביגעלטען קיטל פארבערייטעט עס קאמט ראש השנה בעט ער זעהר ערליך כתבינו בספר חיים טובים אין פרנסה בריוות וויל דאס ברויך ער זעהר נעטיג— אבער ווען עס קומט צוא עשה למען שמך הגדול הגבור והנורא שנקרא עלינו אין צוא דיא אללע תפילת וואס זענען געשטעלט אויף גלות השכינה אין אויף גלות ישראל וואס דאס איז דער עיקר פין דיא טעג דאס זאגט ער געשווינד אוועק ווארין דאס טהוט איהם נישט אזוי וויא. — אזאלכע מענשען קוממען געווים נישט אב זייער גיהנם מיט דען גלות ווארין פאר איהנען איז דאס גלות זעהר אקליין אומגליק אדרבה זייא טהוען עס נאך פערלענגערען ר"ל, עס שטייט אם אשכחך ירושלים תשכח ימיני איז טייטש וויא פאלגט ווען יידען זענגען ארוים פין ירושלים תובב"ב אין גלות אריין האט דיא שטאט נאך זייא זעהר געוויינט האבען יידען איהר צוא געשווארען דאס זייא וועללען אן איהר נישט פערגעסען גלייך וויא איין מענש קען זיין רעכטע האנד נישט פערגעסען ווייל ער זיא אימער ברויך — ווער עס אזוי דענקט אן ירושלים אין אימער טרויערט בסתר פערבארגען אויף דען גרויסען חילל השם אין אויף דען גלות דעם וועט השי"ת אוודאי אבהיטען פין גיהנם אמן.

ב. דער מענש אבער וואס שכל האט דער גייט איין אנדערן דרך— מן הסתם נישט יעדער קען איין חסיד אבער אבטלן וועדער

ארבי

אַרבּי זײַן, מיר מײנען נישט דאָס נאָר מיר בּעטען זיך אַזוי גוט ווי דער מענש טהוט זיך זײַן זאַך אויסריכטען וואָס דאָס איז נאָר צ ו ר כ י ה ג ו פ נ י ו ת קערפּערליכעס געבּרויך אַזוי זאָל ער אויך זעהען אוים צו ריכטען צ ו ר כ י נ ש מ ת ו וואָס די נשמה בּרויך ווען ער זיך שטעלט דאַווענען זאָל ער ערליך דאַווענען און נישט זיך אײלען אַהײם צו לויפען פרישטיגען און דאַן צוא די געשעפטען, אײן מענש בּרויך זיך צו מאַכען אַטאַקס איך וועל נישט עסען וועדער געשעפט מאַכען בּיז איך וועל נישט ערליך תהילים זאָגען און דאַווענען און אַשטיקעל מוסר ספר לערנען ווי לאַנג עס בּרויך צו דויערען זאָל עס דויערען 1) אַזוי וואָס הײסט יסורים של אהבה, אפילו ווען עס וואָלט געבּרויכט אויף דען מענש צו קוממען יסורים, ווײל ער אָבער אויף זיך אַזוי אײן דרך נעמט איז בּײא השי"ת אַזוי חשוב גלײך ער וואָלט אויף איהם יסורים געשיקט.

והראי' עס שטײט אין הײליגע ספרים דאָס ווען אײן מענש הערט אויף אין מיטטען עסען ווען ער נאָך געגעסען האָט און האַלט זיך אײן פון וועגען שלא למלאות תאותו זיך נישט אַזוי וואָהל צוא לעבען איז בּײא השי"ת חשוב גלײך ווי ער וואָלט געפאַסט — וואָרין אימּמער אוז בּעסער ווען דאָס עסען דרוימען איז אײדער אײנוועניג דען ווי ווײניגער דער בּויך איז אָנגעשטויסען ווי קעמוטער איז פאַר דער נשמה — ווי מיר זעהען, צוא וואָס דאָס עסען אײנעם בּרענגען טהוט דען ווער עס זיך געוויינט אַגוט פלײש מיטאַגמאַהל צו עסען און דאַרויף גוטען ווײן צו טרינקען וואַקסט אין איהם אַללע טאָג דער יצר הרע, וואָרין אַזוי בּאַלד מאַן עסט און טרינקט שמעקט גוט דער שפּאַציר מיט אַגוטע ציגאַרע און דאַן אַביסעל שלאַפען אין דער בּויך וואַקסט — און דער בּעל דבר בּעקימט כח וכשזה קם זה נופל און ווי מעהר כח ער בּעקימט ווערט דער יצר טוב אַלס שוואַכער ר"ל, אָבער דען ווי ווייט מעגליך איז זאָל זיך דער מענש אײנהאַלטען פון תענוגים. דאָס מײנט שלמה המלך ע"ה מיט וואָס ער זאָגט אין קהלת

כל

1) כמו שעשה ר' יוחנן הובא במס' כריתות ע"פ נשבע להרע ולא ימיר שהי' אומר אהי' בתענית עד שאַסיים הפרק או הפרשה.

כל מה שבכחך עשה וויא ווייט דער מענש זיך שטאַרקען קען דאָס ער זיך איינהאַלטען זאָל פין מותרות איבעריגע זאַכען זאָל ער זעהן מיט אַללע קרעפטען זיך אַנצושטרעבען.

(* דוד המלך האָט געזאָגט לבי חלל בקרבי איז טייטש ער שפירט אין זיך דאָס דער יצר הרע האָט זיך בייא איהם אויפגעהערט ער גלוסט צו גאָר נישט אין אמת איז עס איין וואונדער דאָס דוד זיך אַזוי וואָס ריהמט. נאָר אָבער זאָגט ער באַלד ווייטער עס זאָל דער וועלט קיין חידוש זיין וואָס איך קיין יצר הרע האָב, וואָרין ברכי כשלו מצום ובשרי כחש משמן איז טייטש איך בין שוואַך פין דיא פיעלע תעניתים וואָס איך פאַסט אויף מיינע צרות אין מיין קערפער איז גענצליך אָב געצערט איך האָב אין מיר קיין פעטטען*)

(* ג. איך וויים עס וועט זיך טרעפען מענשען וואָס וועלען זאָגען פאַרוואָס לאָזען זיך דיא רבי״ם אַזוי וואָהל גיין? אין פירען דיא ברייטע טישען? מיט דיא גוטע מאַכלים, איך גיב דיא מענשען קיין שולד וואַרום זייא זאָגען דאָס, דען זייא פערשטעהען דאָס גאַנצע פיהרונג נישט, הגם עס וועט יעמאַנד פרעגען פין וויא איך פערשטעה ער האָט רעכט, איך פערשטעה אויך וועניג, בייא אַללען פערשטעה איך מעהר פין איהם, והראי׳ מיר איז גאָר נישט קשה — אין וויאפיעל איך קען דיר צוא פערשטעהן געבען וועל איך דיר זאָגען, זעהע נאָר וואַן מאַן גיט פאַר דען צדיק דאָס ביסעל עססען, וויא אַזוי ער עסט דאָס, אָבער לייג נאָר גוט צוא דיינע אויגען אין דען שכל — יעצט איבער קלער דיר ווען דאָס עססען העט געגעגען דיר געשטאַנען וויא אַזוי העסט דוא געגעססען — אין דיא פאָר ווערטער האָב איך דיר ליבער פריינד פיעל געזאָגט ווען דוא שכל האָסט זייא דיר משער דאָס איבעריגע — אין אַזוי גיב נאָר אַכט אויף אַללע זאַכען וואָס אַצדיק טהוט וועט דיר גאָר נישט הארב זיין! פין דעסטוועגען זעהע נאָר אַסאַך צדיקים וויא שיין זייא זענען, דוא מיינסט זייא לעבען זיך אַזוי גוט. ניין, דוא האָסט אַטעות, האָסט דיא געזעהן איין לאָמטערון פין שיין גלאָז פערביג. ווען מאַן שטעלט אַריין איין ליכט וואָס ברענט, זעהט מאַן וויא שיין דאָס

גלאָז

גלאָז איז. ווען מאַן אָבּער דען לאָמטערין ניט שיין אין זויבּער האַלט ערקענט זיך ניט דאָס שיינהייט פון דען גלאָז, אַזוי זאָלסט דוא וויסען, דיא צדיקים זענען דאַרום שיין ווייל זייא האַלטען זייער קערפער זעהר אָבּגעהיטען, דאָס ער זיך קיינע תענוגים טהוען זאָל, איבּערדען טהוט דיא נשמה פון זייא אַרוים לייכטען גלייך וויא דאָס ליכט פון לאָמטערין נ ר ד ׳ נ ש מ ת אָ ד ם אויבּוואָהל מיר האָבּען אויך איין נשמה דער לאָמטערין איז אָבּער ניט ריין הייני דער גוף אין מיר טהוען איהם ניט אָבּרייניגען ליידער — הש״י זאָל אונז עפענען דיא אויגען דאָס מיר דען אמת זעהען זאָללען אָמן. *)

עס שטייט (משלי) ט ו ב א ר ו ח ת י ר ק ו ש ל ו ה ב ו מ ש ו ר

א ב ו ת ו ש נ א ה ב ו זאָגט דאָס ספר כלי חמדה דען טייטש עס איז בּעססער צו עסען אַ פשוט מאכל אין שלום צו האָבּען מיט הש״י, איידער זיך אָן צו עססען מיט גוטע מאַכלים אין הש״י צו דערצערנען ! דיא ספרי מקובלים שרייבּען ווען אַ מענש זאָל זיך אויפהאַלטען זעקס יאָהר ער זאָל ניט עסען קיין פלייש האָט זיך דער יצהר״ע בּייא איהם אויפגעהערט, על כן דאַרף אַמענש זיך צו בּעטען בּייא הש״י ער זאָל איהם געבּען כח, דאָס ער זיך פון דיא תענוגים איינהאַלטען זאָל, וועט איהם וואָהל זיין בּזה ובבא אָמן.

סליק שער תענוגי עוה״ז.

אָנא ה׳ הושיעני להתענג מתורתך ועבודתך, וחלציני מתענוגי טיט ורפש ואל תביאני לידי חשבון נפש.

שער חשבון הנפש.

(*דא מיר דען שער פערפערטיגט האָבּען, וועט זיך טרעפען מענשען וואָס וועלען פרעגען, ווען הש״י האָט מיר אָבּער דאָך געהאָלפען דאָס עס מיר גוט געהט אין איך קען מיר גוט לעבּען, וואָרום זאָל איך.

אִיךְ דָאס נִישט טהאָן ? צוּא וואָס דעֶן געֶהעֶר מֵיין עשירוּת ? אָבּעֶר צוּ וואָס דעֶן פלאָג אִיךְ מִיךְ ? זאָג אִיךְ זַייא דאָס עֶס גאָר אֵיין גרויסעֶר טעוּת אִיזט, דעֶן וועֶם השי״ת גִיבּט אֵיינעֶם שפע אִין בּרכה דאָס געֶהעֶר נִישט פִיר אִיהם אַלֵיין זאָנדעֶרן דאָס עֶר זאָל דעֶרמִיט צדקה אִין גמ״ח טהאָן — מִיט וועֶם מאַן בּרויךְ צוּ טהאָן — נִישט נאָר מִיט אֵיין פרעֶמדעֶן אַפילוּ מִיט זִיךְ אַלֵיין אויךְ, דאָס הֵייסט, אַנשטאַט דעֶן וואָס עֶר זִיךְ תּענוּגים אָהן טהאָן ווִיל, זאָל עֶר לְפּחוּת אֵיינמאָל אִין יאָהר צוּ אֵיין צדיק הדור פּאָהרעֶן. דעֶן דאָס דעֶרהאַלט אֵיינעֶם בֵּיים יִידִישקֵייט. דאָס אִיז אֵייבִּיג געֶוועֶן אֵיין עַ מ וּ ד ה ח ז ק אַסגוּלה פּאַר אַיִד, וּבפרט הַיינט — ווערֶ דאָס נִישט מִיט געֶמאַכט האָט ווֵיים גאָר נִישט וואָס דאָס אִיז. אִין דעֶר מעֶנש זאָל זִיךְ נִישט דאַכטעֶן דאָס מִיט מֵיין געֶלד מעֶג אִיךְ טהאָן וואָס אִיךְ ווִיל. ווערֶ ווֶעט מִיר דעֶן פאָר שרֵייבּעֶן, זאָג אִיךְ דִיר אויף דעֶן זאָגט שלמה המלךְ (קהלת) כ י ע ל כ ל א ל ה י ב י א ךָ אֶ ל ה י ם לְ מ ש פ ט דוּא וועֶסט אויף אַלעֶן חשבּון געֶבּעֶן אִיבּעֶר הוּנדעֶרט יאָהר, אִיבּעֶרדעֶם האָבּעֶן מִיר בּאַלד געֶשטעֶלט דעֶם שער חשבּון הנפש נאָךְ דעֶן שער תּענוּגי עוה״ז דאַמִיט דעֶר מעֶנש זאָל זִיךְ גאָר נִישט פאַר גרִינג האַלטעֶן, עֶס אִיז קֵיין הפקר וועֶלט — וואָהל אִיז צוּ דעֶן וואָס זִיךְ רעֶדעֶן לאָסט אִין זאָגט מ כ ל מ ל מ ד י ה ש כ ל ת י *.)

א. דעֶר מדרש משלי בּרעֶנגט דעֶר מעֶנש זאָל זִיךְ גוּט אִין אַכט נעֶמעֶן אִין געֶדעֶנקעֶן ווִיא פאָרכטבּאַר דעֶר יום הדין אִיז, דאָס עֶרשטעֶ פרעֶגט מאַן דעֶן מעֶנש אִיבּעֶר הוּנדעֶרט יאָהר האָסט דוּא געֶלעֶרעֶנט תּוֹרה ? זאָגט עֶר לְמשל יאָ, פרעֶגט מאַן אִיהם וואָס האָסט דוּא געֶלעֶרעֶנט ? זאָגט עֶר לְמשל חוּמש, פרעֶגט מאַן אִיהם וואַרוּם האָסט דוּא נִישט געֶלעֶרעֶנט אויךְ משניוֹת ? אִין גמרא ? שלחן ערוּךְ ? אַזוֹי פרעֶגט מאַן אִיהם אִימעֶר ווֵייטעֶר, ווִיא אַזוֹי זעֶהט מאַן אוּים אִין אַזוֹי אַצֵייט? אִין דאָ שטֵייעֶן שאָהן דִיא מלאכי חבּלה אִין ווִילעֶן זִיךְ נוֹקם זֵיין. אִין נאָךְ בּעֶפאָר דעֶר מעֶנש זִיךְ פִין דעֶר וועֶלט גֵייט לֵייגט מאַן אִיהם פאָר זֵיין בּוּךְ וואָס אִין אִיהם שטֵייט אויף געֶצֵייכנעֶט אַלעֶס וואָס עֶר אויף דעֶר וועֶלט געֶטהאָן האָט, אִין עֶר בּעֶקעֶנט אַלעֶס אִין שרֵייבּט זִיךְ אוּנטעֶר אִין דאָס

זֶעהט קֵיינֶער נָאר עֶר אַלֵיין ווייסט וואָס עֶס טהוּט זִיךְ מִיט אִיהם ! ווען עֶר עֶטוואָס גוּטֶע מעשים מִיט פִיהרט הייסט מַאן דִיא מלאכי חבלה זַייא זָאלֶען אִיהם נָאךְ גֵיין לָאזֶען אִין מַאן פֶערהֶערט אִיהם ווייטֶער, זָאגט עֶר לְמשל אִיךְ הָאבּ נִישט גֶעלֶערֶענט ווייל אִיךְ הָאבּ נִישט גֶעקֶענט, מֵיינֶע עֶלטֶערֶען הָאבֶען מִיךְ נִישט גֶעלָאסט לֶערנֶען. פְרֶעגט מַאן אִיהם אוֹיבּ עֶר הָאט מחזיק גֶעוועזֶען לומדי תורה, ווָארִין דֶער וואָס טהוּט אוּנטֶער שטִיצֶען תלמידי חכמים אִיז גְלֵייךְ ווִיא עֶר הָעט אַלֵיין גֶעלֶערֶענט, גֶעפִינט מַאן אִיהם עֶטוואָס גוּטֶע מליצים ווִירד אִיהם פֶערגְרִינגֶערט פִין זַיינֶע עונשים. ווען ח״ו נִישט קֶען מַאן זִיךְ משער זַיין — ע״כ לִיבֶּער לֶעזֶער זָא לַאנג דוּא קֶענסט אִין נָאךְ דָא בִּיסט זֶעהֶע פִין דַיין טובה ווֶעגֶען דִיךְ פָאר צוּזֶעהֶן !

דָאס ספר מעלות ומדות שרייבּט דָאס אִיז ידוע דָאס השי״ת צָאהלט מדה כנגד מדה אַיינְס פִיר אַיינְס, ווען דֶער מֶענְשׁ קוּמט אוֹיף יֶענֶער ווֶעלט צוּם משפט. דֶער מֶענְשׁ וואָס הָאט זִיךְ נִישט בֶּעגֶעגְנִיגֶען גֶעלָאסט מִיט ווִיאפִיעֶל השי״ת הָאט אִיהם במנוחה אִין עֶרלִיכֶען ווֶעג גֶעהָאלְפֶען, נָאר עֶר הָאט אִימֶמֶער גֶעשטְרֶעבּט נָאךְ אִין נָאךְ גֶעשֶעפְטֶען צוּא מַאכֶען, זָאגט אִיהם דָאס בית דין מֵיין קִינד אַזוֹי ווִיא דוּא הָאסט דִיךְ בֶּעמִיעט נָאךְ גֶעשֶעפְטֶען, פַארוואָס הָאסט דוּא נִישט גֶעשטְרֶעבּט אוֹיךְ נָאךְ מצות ומע״ט דוּא הָאסט דִיךְ גֶעזֶעהֶן צוּ פֶערזָארגֶען גוּט צוּ עֶסֶען, גוּט צוּא טְרִינקֶען, גוּטֶע קְלֵיידֶער, אַגוּטֶע דירה, אָד״ג פַארוואָס הָאסט דוּא אָן השי״ת פֶערגֶעסֶען? וואָס הָאסט דוּא גֶעבְּרֶענגט, וואָס זָאגט מַאן אִין אַזוֹי אַצַייט ? ווען דֶער מֶענְשׁ הָאט אָבֶּער מדות הסתפקות היינו זִיךְ בֶּעגְנִיגֶען גֶעלָאסט מִיט ווִיאפִיעֶל השי״ת אִיהם גֶעגֶעבֶּען הָאט אִין נִישט דִיא גַאנצֶע צַייט פִיר דִיא גֶעשֶעפְטֶען גֶעגֶעבֶּען נָאר אוֹיךְ זִיךְ צַייט גֶענוּמֶען צוּא עֶטוואַס אַדבר טוב, אַשטִיקֶעל מוסר אָבֶּער חומש אִין רש״י אָד״ג צוּ לֶערנֶען, אָבֶּער זִיךְ נִישט אַזוֹי צוּ אַיילֶען פִין שוּהל אָבֶּער בית המדרש אַרוֹיס צוּ לוֹיפֶען, ווען עֶס דֶערנָאךְ זַיין יום הדין קוּמט הָאט מַאן אוֹיף אִיהם רחמנות אִין השי״ת הייסט אִיהם אַגוּטֶען פסק אַרוֹיס צוּ גֶעבֶּען, אִין זָאגט צוּם ב״ד הגם עֶר הָאט ווֵיינִיג מצות גֶעבְּרֶענגט זָאל דָאס בַּייא אַייךְ חשוב זַיין גְלֵייךְ עֶס ווֶערֶעט אַסאַךְ, ווָארִין דָאס בִּיסֶעל

פרנסה

פרנסה וואס ער האט געהאט האט ער אויך פערליעב אנגענומען אין האט זיך צייט גענומען אויך צוא דען ביסעל מצות ומע"ט וואס ער האט געברענגט. דאס הייסט מדה כנגד מדה, זאל זיך דאס דער מענש גוט איבער לייגען, אין נישט ווארטען ביז אויף דער עלטער דעמאלט האט ער שאהן נישט פין וויא צייט צו נעממען אלעס צו פארעכטען.

ב. דאהער דארף אמענש נישט גייציג זיין איין געשעפט צו מאכען ווען דיא צייט איז פין דאווענען אבער אמצוה צו טהאן אין דער מענש זאל נישט זאגען ווען איך וועל דאס געשעפט נישט מאכען אצינדער וויא אזוי וועל איך מפרנס זיין מיין בני בית אין דירה געלד אין שטייער צאהלען ? אויף דען האט דוד המלך ע"ה געזאגט בטח בד' ועשה טוב איז טייטש פערלאז דיך אויף השי"ת אין נעם דיר צייט אויך צו עטוואס דברים טובים השי"ת האט גענוג געשעפטען ער טהוט יעדען דאס זייניגע צו טהיילען. מאן ברויך קיין מורא צו האבען דאס מאן עטוואס פערשפילט. איבער הויפט דיא צייט פין דאווענען איז קבוע אויסגעזעצט אין מאן קען זעהר לייכט עובר קריאת שמע זיין. וויא אויך מיט מנין צו דאווענען איז זעהר אגרויסע מצוה בפרט פראסטע מענשען וואס קענען נישט לערנען אין טהוען נישט מעהר נאר דאס ביסעל דאווענען אין דיא איבעריגע צייט טהוען זייא נאר מיט געשעפטען צוברענגען, וויא קענען זייא אויף זיך אזאלכע גזלנים זיין, ווען עס מנין דא איז, דאס זייא ערב ובקר קיין קדושה וברכו הערען זאלען, ובפרט במה מענשען מאן זעהט דאס ווען זייא שאהן יא אין שוהל אבער אין בית המדרש קוממען אין טרעפען נישט איינעם דער זיך שוין זאל פאר דען עמוד דאווענען, כאפען זייא ארויף אין אראב דיא תפלין, דאס מאן קען עס גאר נישט צו זעהן (אוי לאותו בושה אוי לאותו כלימה על מהרץ ולמהרץ !) אין דער מענש זאל זיך נישט איינרעדען איך קען אויך אין דערהיים דאווענען, וויא עס שטעהט בכל המקום אשר אזכיר את שמי וכו' [1])
דאס

[1]) ראיתי ע"ז פירש נחמד שידוע שהכהן גדול לא הי' יכול להוציא
את

דאָס איז מעשה יצר בכל המקום איז טײַטש אַמקום קדוש וויא עס אַמקום קבוע איז וואָס ייִדען דאַווענען דאָרט אין ווער עס מיט זייא נישט מיט האַלט פון וועגען זייַנע געשעפטען. דער הייסט איין שכן רעה, אויסער עס טרעפט זיך דען מענש צומאָל איין אונס (רחמנא פטרי׳) דאָס איז אָבער נאָר צומאָל! פיעל מאָל טרעפט זיך דאָס השי״ת טהוט דען מענש מנסה זיין פראָבירען גראָד ווען ער ברויך עטוואָס אַדבר מצוה צו טהאָן טרעפט זיך איהם עטוואָס איין געשעפט, ווייל השי״ת וויל זעהן וואָס ער וועט טהאָן אין וועלכעס עס וועט בייא איהם מעהר חשיבות זיין, און אויב ער וועט קיין מורא האָבען דאָס ער דאָס געשעפט פערשפילען ווירד, אויב ער ריכטיג גלייבט וויא עס אין זוהר הקדוש שטעהט, מאן דשם בטחוני ותוקפי׳ כדקא יאות לא יכלין לאבאשא לי׳ כל בני עלמא. איז טײַטש ווער עס פערלאָסט זיך אויף השי״ת מיט דען גאַנצען האַרץ, קען איהם די גאַנצע וועלט קיין שלעכטץ טהאָן וויא אויך זאָגט דוד המלך אלהי בך בטחתי אל אבושה לעולם, רבונו של עולם ווען איך מיך אין דיר פערזיכער ווער איך קיינמאָל נישט פערשעמט אָמן.

ג. אין סנהדרין פ׳ נגמר הדין ברענגט די גמרא אַמעשה מיט אַמוכס מויטנער ארשע וואָס איז געשטאָרבען. אין דען דאָזיגען טאָג איז אָבער אויך געשטאָרבען אַגרויסער צדיק זענען אַללע געגאַנגען זיך מתעסק זיין מיט דען צדיק, און צו דען רשע זענען נאָר געגאַנגען זייַנע פריינד. האָט מען די אַללע צוויא אויף איינמאָל פון דער שטאָט אַרויס געטראָגען זענען אָנגעקומען ערלים און האָבען זיך אָנגעהויבען מיט זייא צו שלאָגען, זענען די אַללע מקברים ענטלאָפען און האָבען די צוויא מתים דאָרט געלאָסט אין וועג, נאָר איין תלמיד איז געבליבען נעבען דען אָרון פון דען צדיק צו היטען איהם. וויא די ערלים זענען אַוועק זענען ווידער אַללע

חשובים

את השם בביטוי שפתים רק פתח את פיו והשם יצא מעצמו מפיו והיינו בכל מקום אשר אזכיר שאני בעצמי אזכיר וד״ל. ובזה מיושב ג״כ בעבודה כשהי׳ שומעין את השם יוצא, שהי׳ צריך לומר שומעין א״ה מפי כ״ג— אלא מה היא יוצא שיצא מעצמו.

חשובים פֿון דער שטאָט געקומען דען צדיק מקבר צו זיין, דערוויל האָבען זייא זיך טועה געוועזען אין האָבען זיך גענומען דען אָרון פֿון דען רשע, דער תלמיד האָט געשריגען איהר זענט אייך טועה, זייא האָבען אָבער דאָס נישט געוואָלט הערען אין זענען זיך ווייטער געגאַנגען, אין דען רשע׳ס פֿריינד האָבען זיך געטראָגען מיט דען צדיק, בייא דער קבורה האָט מען ריכטיג דערזעהן דאָס עס איין טעות וואַר, עס איז אָבער שוין פֿעראיבער דער תלמיד האָט זיך מצער געוועזען אויף דער מעשה אין האָט געקלערט דאָס זאָל זיין דער שכר פֿון מיין רבי וואָס האָט כל ימי חייו תורה געלערענט, אין וואָס פֿאַר אַגוטין האָט דען דער רשע געטהאָן דאָס ער איז נקבר געוואָרען בכבוד גדול, איז דער רבי צו חלום געקומען אין האָט געטרייסט ער זאָל זיך נישט מצער זיין אין זאָגט איהם קום וועל איך דיר ווייזען מיין גרויסען כבוד אין גן עדן, אין ווייא דער רשע הענגט אויף דיא טיער פֿון גיהנם אין דיא אַנגלען פֿון דער טיער גייען אויף זיינע אויערען. נאָר דאָס איז מיר געקומען וויל איך האָב איינמאָל געהערט וויא איינער האָט איין תלמיד חכם מבזה געוועזען אין איך האָב געשוויגען! אין דער רשע האָט ווידער איינמאָל געמאַכט אַגרויס מאָהלצייט פֿאַר דען שטאָט הויפטמאַן, האָט זיך ערואיינגנעט דאָס ער איז נישט געקומען, האָט ער דאָס מאָהלצייט פֿיר אָרעמע לייט צו טהיילט, איז דאָס דאַפֿיר דער שכר געוועזען. פֿון דער מעשה קען יעדער מענש פֿערשטעהן, דאָס עס זאָל קיינעם קיין חידוש זיין אויף קיין שום זאַך, דיא מעשה וואָר אויך פֿאַר דער גאַנצער שטאָט אַגרויס וואונדער, אָבער השי״ת האָט גאַנץ רעכט געמשפט אין אַזוי איז עס בייא אַללע זאַכען אין בייא דען גאַנצען פֿירעכטין פֿון דער וועלט:

(* ווען איינער ווירד זאָגען איך האָט שאָהן געטהאָן תשובה, איך ווייס אָבער גאָר נישט וויא אַזוי אָהן צו הייבען, דאָס איז קיין תירוץ (שאל זקניך ויאמרו לך) זאָל ער גיין צו איין צדיק וועט ער איהם לערנען וואָס ער זאָל טהאָן, ולא תסור מן הדרך אשר יאמרו לך, אין אַזוי וויא ער ווירד דיר הייסען זאָלסט דוא טהאָן, ווען מיר יאַ האַלטען דער בייא דאָס עס קומט אויס אַמאָהל

דאָס

דאָס מאַן ברויך צו אַצדיק צו פֿאָהרען. הגם מיר ווייסען דאָס עס פֿיעל מענשען צו צדיקים פֿאָהרען אָבער נאָר פֿין וועגען בקשות, אָבער וועגען יראת שמים צו לערנען דאָס איז זייער וועניג נעבעך; וויא אויך פֿין וועגען בקשות גיבט עס כמה מענשען לצים, וואָס גלייבען נישט דאָס אַצדיק קען מיט זיין תפילה העלפֿען דאריבער וועללען מיר שרייבען אפֿאר קפיטל פֿין דען דאָס יעדער זיך אין אַכט נעהמען זאָל וואָס דאָס ענין איז אין וועללען דיא קפיטל רופֿען שער הצדיקים. *)

סליק שער חשבון הנפש.

חשוב עבדך לטוב. ואתן תודה להאל הטוב. ותשועתך אלהים תשגביני. ונזכה לקבל פני משיח צדקינו.

שער הצדיקים.

א. אין ספר קול יעקב ווערט געברענגט. וויר וויססען גוט דאָס פֿערצייטען ווען מיר זענען געוועזען אין אונזער לאַנד פֿלעגען אונזערע עלטערן עולה רגל זיין, זייא זענען דרייאמאָל אין יאָהר געגאַנגען אויף ירושלים פסח, אין שבועות, אין סוכות, וויא עס אין דער תורה שטעהט לאָמער זעהן צוא וואָס האָט השי״ת דאָס פֿערלאַנגט פֿין אונס? אמעהר עס זענען יאָ דעמאָלט אויך געוועזען זינדיגע מענשען וואָס זייא זענען נישט ווערט געוועזען אין דער שטאָט ירושלים צוא זיין, אין וואָס פֿאַר אַ נחת האָט דען השי״ת פֿין זייא געקאָנט האָבען? זאָגט דער קול יעקב דאָס דער וועג אַליין וואָס זייא זענען געגאַנגען האָט זייא געהייליגט אין גערייניגט. ווען זייא זענען געקומען צוא דיא טויערען פֿין דער שטאָט, זענען זייא שאָהן ווערט געוועזען אַריין צוא גיין!

דאָס מיינט שלמה המלך וואָס ער זאָגט אין שה״ש מה יפו פעמיך בנעלים בת נדיב, וויא שיין זענען דיינע שריט דיא פֿירסטען טאָכטער! דאָס ס׳ כלי חמדה ברענגט אויף דען פסוק, עס זענען געוועזען פֿערשידענע גאַטונג מענשען בייס עולה רגל זיין,

וויא

וויא גאוועלדליך עס איז שאהן, עשירים, מיטעל מענשען, און ארמע, נאטירליך ווער עס איין עושר וואר האט זיך איין געשפאנט זיין פיאקער, וויא זייא זענען אבער געפארען און האבען געטראפען דיא חבריתה וואס זענען געגאנגען מיט גרוים פרייד און געזאנג, זענען זייא ארינטער פון זייערע פיאקערס און זענען אויך געגאנגען צו פוס, פון וועגען גרוים ליבשאפט, דאס מיינט דער פסוק מה יפו פעמיך, וויא שעהן זענען דיינע שריטטע, בת נדיב, דוא הערליכסטע טאכטער וואס דוא האסט געקאנט זעהר שעהן פאהרען, און ביסט דאך צו פוס געגאנגען, פון וועגען מיין ליבשאפט.

(* ב. דאס וואר דעמאלס, בזמן שבית המקדש קיים, היינט אבער ליידער דאס מיר דאס פערשפילט האבען, ביז השי"ת וועט זיך בקרוב מרחם זיין אויף אונס, וויא אזוי זאלען מיר אצינדער דיא מצוה פון עולה רגל מקיים זיין? שטייט אין היילינגע ספרים דאס ווען דער מענש צוא אצדיק פארט איז גלייך וויא ער העט עולה רגל געוועזן וויא דיא חכמים זאגען, חייב אדם להקביל פני רבו ברגל, אמענש איז מחויב בייא זיין רבי צוא זיין אים יו"ט קען מאן נישט אללע יו"ט לפחות איינמאל אין יאהר, ווער דאס נישט אנגעהויבען האט וויים גאר נישט וואס דאס איז. וויר וועלען אויף דען זאגען אמשל. איין מענש וואס קיינמאל אין קיינע בעדער וואר, און ווען ער הערט דאס איינער פארט אין באד לאכט ער איהם אוים, ווייל ער האט אינהאלט פון דער זאך נישט פערשטעהט, ער איז אבער אמאל פערקרענקט געווארען און דיא דאקטארען האבען איהם פעראָרדענירט איין באד, וואר דאס איהם זעהר דערווידער און קלערטע בייא זיך וואס וועל איך דארט טהאן? וויאזא וועל איך דאס זויערע אונד פערשטינקענע וואססער טרינקען? וואס האט ער זיך אבער געקענט העלפען, דער דאקטער האט איהם געזאגט, ווען ער און באד ניכט פאהרט איז ער און געפעהר. ער איז ריכטיג געפאהרען און האט זיך אויך דארט בייא דען באד דאקטער געמאלדען, אונד ער האט איהם פעראָרדענירט דאס ער גאנץ פריה 3 גלעזער וואססער צו טרינקען האט — דאן אם 10 אוהר ווידער, אבענד דעטטא. וויא ער דאס דערהערט האט, קלערט

ער

ער בײַא זיך, דאָס װירד ניכט זײַן. װיא קען איך אַזױפיעל שלעכטעס װאַססער טרינקען. ער האָט אָבער פאָרט זעהר מורא געהאַט פיר דער קראַנקהײַט אין האָט אָנגעפאַנגען צו פּראָבירען מיט דעם װאַססער, אַלס דען בײַם ערשטען גלאָז האָט עס איהם ניכט זעהר געשמעקט, אָבער עס װאָר דאָך ניכט אַזױ שלעכט װיא ער עס זיך פאָרגעשטעלט האָט, צו דען אַנדערן גלאָז איז ער שאָהן געגאַנגען רוהיג אױך צו דען דריטטען, הכלל דיא דרײַא פריה גלעזער זינד פעראיבער, װען עס געקוממען איז דיא צװײַטע רײַע צו דיא צענער גלעזער, דאָרט האָט ער שאָהן קײַן שום קונצען געמאַכט, אױך ניכט בײַא דיא אָבענדיגע, איבערנאַכט האָט איהם דאָס װאַססער גראָס װירקונג געמאַכט, אונד העט געגרען גלײַך בײַם אױפשטעהן װידער געטרינקען דען דאָס װאַססער האָט אַזױ אײַן אײַנגענשאַפט אַן זיך, דאָס עס אימטער מעהר צו טרינקען פערלאַנגט, ער האָט שאָהן קוים ערװאַרטעט צו דען ברינדעל צו לויפען אונד װיל דען װאַכטער פאָן דאָרט אײַניגע קרײַצער געבען, דאַמיט דאָס ער איהם 4 גלעזער געבען זאָלל שטאָץ 3. דער זאָגט איהם אָבער, דאָס איז מיר ניכט ערלױבט, דער דאָקטער איז אױף אַזױ װאָס זעהר ברוגז, כללו של דבר, דער האָט דאָס װאַססער אַזױ ליעב בעקאָמען דאָס ער העט נאָר אימטער אין ברינדעל געגרען געזעסען: נאַטוראַל איזט עס מײַן פרײַנד גראָד אַזױ מיט אונזער ענין, דער מענש װאָס נאָך קײַנמאָל בײַא קײַן צדיק װאָר, װײַס ער נישט אויב דאָס צו עטװאָס ניצלעך איז, װען ער הערט דאָס יעמאַנד פאָרט צום רבי לאַכט ער איהם אויס, דערװײַל אָבער האָט זיך בײַא איהם ערײַגנעט עטװאָס אײַן קראַנקהײַט דאָס ער אין עטװאָס פערזינדיגט איזט, װאָס דאַדאָרך ערהאַלטען זיך בײַא איהם קײַנע קינדער ר"ל, ער װײַסט גאָר ניכט װאָס צו טהאָן, ער בעקלאָגט זיך פיר זײַנע גוטע פרײַנד װיא דער סדר איז שאָהן אין זאָ אײַן צײַט, זײַא ראָטהען איהם דאָס ער זאָל פאָהרען צו אײַן גוטען ייד, ער קלערט בײַא זיך װאָס װעל איך דאָרט טהאָן ? איך האָב דאָס קײַנמאָל נישט פּראָבירט אָבער װאָס װעט מיר דען דער רבי העלפען פון זײַן גלעזעל װײַן אָבער פון דען שיריים קען איך נאָך װעניג געהאָלפען װערען,

ער

ער האָט אָבער פאָרט מורא ווייל ער זעהט דאָס צו קינדער האָט ער זעהר אַקליין גליק, אויף איינמאָל ווערט ער געוואָר דאָס זיינע גוטע פריינד רישישען זיך צו פאָהרען אויף שבת צום רבי, ער איז זיך מיישב ער פאָרט אויך, ער קומט אַהין אין וויל גיין נעמען שלום עליכם ביים רבי שטעהט דער גבאי ביים טיער אין לאָסט נישט אַריין גיין, ער בלייבט שטיין ער האָט געמיינט וואָס פאַר אַמויתם ער וועט דאָ זיין פאַר זיינע פאַר גולדען צום סוף לאָסט מאַן איהם נישט אַריין! וואָס זאָל ער טהאָן ער וואַרט שאָהן איבער אַשטיקעל צייט ביז מאַן האָט איהם אַריין געלאָסט, ער האָט שאָהן אויך שלום גענוממען, ער וויל שוין זיין בקשה אוים פאַקען, דער רבי זאָגט אָבער איך האָב אַצינד קיין צייט, מוז ער ווידער וואַרטען, ער גייט אַרוים דאָ זעהט ער וויא דיא בטלנים לויפען אַרום, איינער אין מקוה דער אַנדערער מיט דיא ליכט אויף שבת דער דריטטער שרייט שוין שיר השירים ער קלערט זיך מיט אַזאָלכע לייט אַשבת אָב צו פיהרען איז אויך איין אָב קומעניש, וואָס קען ער זיך אָבער העלפען! הכלל עס קומט שוין דער הייליגער שבת, ער האָט געדאַווענט אין געגעסען ביים רבי'ם טיש עס וואַר נאָך צו דערליידען, ער האָט זיך אַרגער פאַרגעשטעלט, אין דער פריה איז ער שוין מיט מעהר לוסט געגאַנגען דאַווענען אין אויך צום רבי'ם טיש וואָרין ער האָט געזעהן דיא חסידים זענען נעכטען זעהר אָרענטליך געוועז מיט גרוים דרך ארץ, צום שלש סעודות העט ער זיך שוין גערען געוועז אַרויף געשטיפט נעבען רבי'ן אין העט שאָהן גערען געוועזן געכאַפט אשטיקעל שיריים וואָרין דאָס פשעטעל איז איהם זעהר גוט געפעללען, מאַן האָט איהם אָבער נישט געלאָסט, וויא עס קומט שוין זאָנטאַג פריה צום געזעגענען גייט ער אַריין צום רבי מיט גרוים ליבשאַפט, ער גיט דאָס קוויטעל, דער רבי זאָגט איהם, גייט געזונטער הייט, השי"ת וועט שוין העלפען, ער העט נעבעך נאָך אַביסעל גערען גערעט מאַן לאָסט אָבער נישט. ער גייט זיך אַוועק בשלום, אין איז זיך מיישב אין קומט צוריק אין וויל נאָך אַמאָל אַריין גיין ער גיט דעם גבאי נאָך אַפאָר קרייצער ער זאָל איהם נאָר אַריין לאָזען ער לאָסט איהם אָבער נישט, כללו של דבר, ער העט שוין גערען

נאָר

נאר אין גאנצען בעשטענדיג נעבען רבי׳ן געווען. ווען עס קומט שאהן צום אנדערנמאל פאהרען ווארט ער שוין נישט מאן זאל איהם רופען. ער איז דער ערשטער ווייל ער האט שוין קוים געווארט דאס ער צייט האבען זאל, ווארין ער האט אין אכט גענומען דאס די לייט זענען קיינע נארנים. דאס איז ריכטיג וויא אגוט באד וואס העלפט צום קערפער, אזוי העלפט דאס צו דער נשמה, נאר כל התחלות קשות דער אנהייב איז שווער. ווייל דער בעל דבר לאסט נישט, ווארין דאס ניצט איהם נישט, אבער הבא לטהר מסייעין אותו ווער עס אנהייבט העלפט איהם השי״ת דאס ער עס מיט מאכען קען. השי״ת זאל אונס אויך העלפען, אמן! *)

ג. דער אלשיך הקדוש זאגט. דאס צדיקים טוהען גרוים וואונדער מיט דען כח פין דער תורה דאס איז אין יעדען דור אויך היינט צו טאג, נאר פארוואס טרעפט מאן ווידער צדיקים וואס האבען יסורים? אבער זייא זענען ארעם? אויף דען זאגט דער רוח הקודש מאן זאל זיך נישט וואונדערן, ווארין זייא ליידען פין וועגן דען דור, אין טוהען אויף ישראל מגין זיין.

(* עס גיבט מתנגדים אין אפיקורסים וואס רעדען אויף צדיקים ווען זייא זעהען בייא זייא יסורים, זייא זאגען וואס פארט מען צו איהם, ווען ער קען זיך אליין נישט העלפען, אין ווייסען נישט דאס דער צדיק איז אויף זיך מקבל לויט וויא דער רצון פין השי״ת איז. אבער פאר איין אנדערן טהוט ער יא העלפען. ער איז גוזר אין השי״ת איז מקיים, אין דער צדיק נעמט ליבער אויף זיך יסורים כדי דער ייד זאל געהאלפען ווערען, אין טהוט ליידען פין וועגן כללות ישראל, אין שטעלט זיך איין דאס לעבען ווען ער זעהט דאס יידען זענען אין אצרה ח״ו מציונו כמ״פ בגמ׳ דאמרו בית ישראל אנו כפרתן ווייל ער קען נישט צו זעהן בשום אופן דאס א ייד זאל יסורים האבען, וויא אויך אין דען דור וואס דער צדיק לעבט ווערט דאס גאנצע דור געהאלפען אין זיין זכות. ער לאסט קיין גזירה צו שלעכטען. הקב״ה גוזר והצדיק מבטל איבער דעם שרייעט דער נביא הצדיק אבד ואחז״ל לדורו אבד דער צדיק ווען ער פערלוירען ווערט פעהלט ער זייער פאר זיין דור ווארין וויא לאנג דער צדיק

לעבט

לעבט טהוט ער זעהר אכאך איינהאלטען, דען זיין זכות איז מגין אויף דער וועלט. ווען השי"ת וויל אבער ח"ו דיא וועלט שטראפען, נעמט ער זיך קודם צו דען צדיק ר"ל כדי ער זאל איהם נישט איינהאלטען, וויא מיר געפינען דאס השי"ת דאט משה רבינו נישט אריין געלאסט אויף ארץ ישראל ווייל ער האט געוויסט דאס ייזען וועלען זינדיגען, און אז משה וועט מיט זייא זיין וועט דאס בית המקדש נישט חרוב ווערען, און נאך איין טעם איבער דעם איז ער געשטארבען אין דער מדבר כדי דיא מתי מדבר זאללען אין זיין זכות אויף שטיין תחיית המתים! זעהען מיר דאס דער צדיק איז מגין אויף זיין דור, און מהוט העלפען! וויא אויך אנדערע יידען תלמידי חכמים יראי השם וואס נייען נעבעך ארום נע ונד פון וועגען פרנסה וועגען, און וויאפיעל. אנדערע יידען עס האבען פרנסה אין זייער זכות. וויא מיר געפינען עיין אוה"ח פ׳ משפטים ע"פ כי יהי׳ בך אביון, איין טעם פארוואס טהוט השי"ת מיינסטען דען ת"ח שטראפען מיט עניות? חייל דארף דען קען דער אנדערער מיט איהם צדקה טהאן, קומט אוים איבער דען איז דער ערליכער ייד איין אביון ווייל ער זאל דען בעל בית אטובה טהאן ווזש"ה בך אביון בשבילך צום סוף אז דער תלמיד חכם קומט אריין בייא אסאך מענשען איז מען איהם גאר נישט מכבד, אסאך מאל נאך מבזה חלילה זעהע נאר וויא פיעל מאל דיא הייליגע תורה אויף דען ווארינט — כי לא יחדל אביון מקרב הארץ ע"כ וגו׳ — נתן התן לו ואל ירע לבבך כי בגלל הדבר הזה (דייקא) יברכך לא תאמץ את לבבך ולא תקפוץ וגו׳ און נאך וויא פיעלמאל דיא תורה אלטין ווארינט אויף דען! גלייבט מיר מיינע ברודער אז עס דארף איינעם צוגיין דאס הארץ פאר גרוים רחמנות וואס מען זעהט בייא אסאך ערליכע יידען וואס זייא ליידען בשביל כללות ישראל פון וועגען דען דור היינט פרעג איך דיך היתכן דער ייד מהוט ליידען פון דיינעט וועגען לסוף ווילסט דוא איהם גאר נישט קענען איז דאס רעכט אזוי? — וויא אויך כמה פעמים עס קומט אוים. דאס דער צדיק אליין פארט ארום

פין

פין וועגען טובת הכלל וואס ער ווייסט שוין — נאר ער וויל זיך נישט גרויס מאכען אין זאגט נישט אויס, ער מוז דאך זיך אבער דאך מיט עטוואס פערטהיידיגען ביי דער וועלט — וואס דאס ענין פין דער נסיעה איז, מאכט ער זיך וויא ער ברויך געלד, הגם ער מאכט זיך נישט אזוי פין געלד, ער מיינט אין מעהרסטען יידען א טובה צו טהאן, אין זייא מחזיר למוטב צו זיין, וויא דער נביא זאגט הטו אזנכם ולכו אלי שמעו ותחי נפשכם נייגט אייערע אויערען אין קומט צו מיר הערט מיך אויס וועט איהר לעבען.)

וויא אויך איז פערהאנדען מקומות דאס עס וואר פין פריהער א תקנה דאס מאן האט יידען געגעבען זייער נדבה מקופת הקהל וואס זייא האבען געהאט אטאקס וויא פיעל איטליכער האט געגעבען צוא דער קופה אללע חודש אין פין דען האט מאן נדבות געטיילט כדי דער ארימער זאל נישט ברויכען אין דיא הייזער צו גיין, לסוף וויא עס איז געווארען אגזירת המלכות דאס מאן טאר נישט ארום גיין שנארען האבען זייא דיא תקנה אויך איינגעשטעלט ווארין זייא זענען דאך שוין בטוח דאס דער אורח וועט סייא וויא זוי נישט גיין. פרעג איך, איז דאס אדרך? זייא זענען אויף זיך גוזר (אגזירה לגזירה) וואס מאן האט זייא נישט פערבאטען, אין זייא וויסען נישט אז דאס איז נעבעך נישט לטובה, דער בורא עולם זאל העלפען דאס מיר זאלען בעקומען א לב טוב אמן.*)

ד. עס איז פערהאנדען מענשען וואס גלייבען נישט אהן דיא צדיקים, ווארום? ווייל ער איז איינמאל געפאהרען צו דען צדיק מיט א בקשה אין דער צדיק האט איהם נישט געהאלפען פאהרט ער שוין מעהר נישט! וועל איך דיר ברענגען אויף דען איין ענין וואס שטעהט אין ספר כלי חמדה, דוד המלך זאגט עת לעשות לד' הפרו תורתך. עס איז פערהאנדען אמאל אצייט וואס מען טהוט צו שטערן איין דין פין דער תורה וואס דארך דען קען אטובה פאר יידען זיין, וויא מיר מעהרערע אזאלכע זאכען געפינען אליהו שהקריב הפר בבמה יוכיח! דער סדר פין דער וועלט איז ווען איינער איז עטוואס אין אצרה

ר״ל פֿאַהרט ער צו אַגוטען ייד, גיבט איהם אַקוויטעל מיט אַפדיון ער זאָל פֿאַר איהם מתפלל זיין. דאָס מוכט דוא אָבער וויסען דאָס דער צדיק איז אַזוי לויט וויא דאָס דור איז — למשל איז דאָס דור ערליך האָבען דיא צדיקים גרוים כח, איז דאָס דור אָבער נישט ערליך האָבען דיא צדיקים אויך אַ קלענערן כח אפשר יכול להיות מכח זה נקראו צדיקי הדור איבערדעם פֿערצייטען דאָס דיא וועלט איז נישט אַזוי שלעכט געווען האָבען דיא צדיקים אַגרויסען כח געהאַט. וואָס שפּעטער דיא דורות זענען ערגער געוואָרען האָט דער צדיק אַ קלענערן כח והוא מחולל מפשעינו: איז דיא ישועה אָן מענש אַנהענגליך נישט אָן צדיק ווען דער מענש ווערט איז, קען איהם דער צדיק העלפֿען, ווען ח״ו נישט איז דער צדיק נישט. שולד. קומט אוים דאָס דאַרף דיא חטאים פֿון דער וועלט קען דער צדיק נישט העלפֿען — דאָס איז דער פירוש אין פסוק, עת לעשות לה׳ דיא צייט איז געוואָרען פֿאַר השי״ת ער טהוט אליין געוועלטיגען אָהנע דאָס דער צדיק זאָל איהם איינהאַלטען, וואָרום? ווייל הפרו תורתך וויר האָבען צור שטערט דיין תורה האָט דער צדיק קיין כח, בעטען מיר דיך אָבער רבונו של עולם השיבנו ד׳ אליך ונשובה, העלף אונס מיר זאָלען תשובה טהאָן, ממילא חדש ימינו כקדם וועלען מיר ווייטער האָבען אַזאַלכע צדיקים וויא פֿערצייטען ונזכה לגאולה שלימה אָמן.

סליק שער הצדיקים.

שער הגאולה.

א. בס׳ יד יוסף ווערט געבּרענגט אויף דען פסוק (שה״ש) דומה דודי לצבי או לעפר האילים, הנה זה עומד אחר כתלינו משגיח מן החלונות מציץ מן החרכים. השי״ת איז גלייך צו איין הערש וואָס ער לויפט אין זעהט אַלץ אַהינטער, אַזוי אויך השי״ת וואָס ער ווערט גערופֿען

דודי

ד ו ד י מיין פריינד ער לויפט דיא גאולה ברענגען, אין זעהט אליין אהינטער אויב מיר זענען ליידער נישט ווערט ע ו מ ד א ח ר כ ת ל י נ ו, שטעלט ער זיך אהינטער דער וואנט. גלייך וויא ער וויל נישט זעהן אונזערע מעשים, מ ש ג י ח מ ן ה ח ל ו נ ו ת, ער קוקט פין דיא פענסטער דאס זענען דיא צדיקים וואס זייא לייכטען אויף דער וועלט גלייך וויא עס לייכט זיך דורך דיא פענסטער, דאס אין זייער זכות זאל ער דיא גאולה ברענגען, מ צ י ץ מ ן ה ח ר כ י ם, ער זעהט אבער אויף דיא מיטל מענשען וואס דורך זייערע מעשים האלטען זייא אויף.

נאך איין פשט שטעהט ווארין מיר ווייסען דאס מיט דיא עבירות מאכען מיר א ח ו מ ת ב ר ז ל אמויער צווישען אונס אין הקב"ה גלייך וויא דער בוי מייסטער נעמט אליין צו אשטיין ביז ער שטעלט אויף אשטארקע מויער אזוי אויך זענען דיא עבירות דיא שטיינער פין דער מויער אין מיר קענען צו השי"ת נישט צו קוממען מיט אונזערע תפילות, דורך דען ווערט דיא פרנסה געשוואכט, ווען דער מענש וויל זיך ווידער נעהער מאכען צו השי"ת מוז ער קודם דען יצהר"ע שוואך מאכען אין תשובה טהאן מיט דען טהוט ער צו ביסליך דיא מויער לעכערען ביז עס ווירד אין איהר וויא אפענסטער אין דארט קען ער צו השי"ת צו קוממען, דאס מיינט דער פסוק (עומד אחר כתלינו) השי"ת שטעהט אונטער דער מויער מ ש ג י ח מ ן ה ח ל ו נ ו ת ער וואלט גערען משגיח געוועזען אויף אונס דורך דיא פענסטער מ צ י ץ מ ן ה ח ר כ י ם אבער אפשר וועט איינער אשפאלט מאכען אין דער מויער ער זאל דארט ארוס צו אונס זעהן קענען, איבערדעם דארף ביא אמענש טייער זיין ווען ער אויך נאר אקליינע מצוה טהאן קען, ווארן ווען מאן טהוט פין איין מויער וויא אקליינעם שטיין ארוים רייסען דער אנדערער געהט שוין גרינגער [1]) מיט דער צייט קען עס איהם געלונגען דיא גאנצע מויער איין צו ווארפן ווארין איין מצוה ברענגט דיא אנדערע, פין דעם קען דער מענש פערשטעהן דאס ער האט אויף השי"ת נישט זיך

[1]) שכר מצוה מצוה שאם אדם עושה מצוה הש"י הוא בעוזרו שיהי' נוח לו לעשות מצוה אחרת.

זיך צו בעקלאגען ווען עס איהם נישט גוט געהט, ער איז זיך זעלבסט שולד מהרסיך ומחריביך ממך יצאו; אז ער וועט אבער גוט זיין, וועט איהם ממילא גוט גיין אמן.

(* וויא אויך ווייסען מיר דאס וועגען מחלוקת און שנאת חנם ווערט דאס גלות ח״ו פערלענגערט וויא עס שטעהט אין ספרים דאס דעם חרבן בית שני איז איבער דעם געוועזן. ווען מיר אבער שלום האבען אויף דער וועלט מאכען מיר אויך שלום אויף יענער וועלט איבערדעם האט דיא הייליגע תורה געשריבען אללע מצות וואס געהערין בין אדם לחבירו. צווישען איין מענש און דען אנדערין. פין שלום וועגען, כדי מיר זאללען גלייך זיין צו דיא מלאכים וואס צווישען זייא גיבט קיין מחלוקת. וואריין ווען עס מחלוקת איז צווישען יידען טהוט השי״ בייא זייא נישט רוהען, אונזערע חכמים זאגען, ווען ישראל זענען בשלום מיט אנאנדער האבען זייא קיין קטיגור. העטצער׳ וואס זאל אויף זייא שלעכטס רייצען אין השי״ כביכול געהט פין א נישט אוועק, אפי׳ ווען זייא זענען ח״ו (ע״ז) נישט גוט, אבער ווען מחלוקת פארגייט איז וואס אמאל ארגער ח״ו. וואריין אללע וועלטען זעהען דארך דיא ישראל צוזאם געקניפט. און ווען מיר מאכען דארך מחלוקת איין אבטייל צווישען אונס אויף דער וועלט ווערט ח״ו אויך איין אבטייל אויף יענער וועלט, און דאס קען יעדער פערשטעהן ווען דאס רעגימענט מיליטער נישט איינס האלט קען זייא דער פיינד גאר לייכט בייא קומען׳ איבערדעם דויערט אונזער גלות אזוי לאנג — ביז השי״ וועט זיך בקרוב מרחם זיין אמן. *)

וויא אויך ווייסען מיר דאס דיא נשמה פין יעדען ייד איז אויסגעהאקט פין כסא הכבוד דען שטול וואס השי״ זיצט דארויף גלייך וויא מען האקט אוים איין שטיין פין אבארג און ווען עס איז אבטייל הונטען צווישען דיא נשמות דערקענט זיך דאס אויבען ברויך זיך איעדער מענש צו היטען ער זאל אין השי״ זיין שטול קיין פעהלער מאכען און דער מענש קען אנדערש נישט מקיים זיין דיא מצוה אנכי ולא יהי׳ לך דאס ער זאגען קענען זאל דאס ער קיין אנדערין בעשעפער האט נאר השי״ אליין, וואס דאס

איז

איז דיא ערשטע מצוה פון דיא עשרת הדברות צעהן געבאט, נאר ווען ער זיך אב היטט פון דיא דרייא עבירות לשון הרע, מחלוקת, שנאת חנם, אין געגענטייל דער מענש ברויך נאך צו גיין שלום צו מאכען צווישען אנדערע, דאריבער וויל ערליכע יידען ווייסען וויא וויט מחלוקת שאדען טהוט, טהוען זייא זיך אבהיטען, דאס ווען איינער זייא מבזה איז שווייגען זייא שטיל, וויא דיא משנה זאגט תלמידי חכמים מרבים שלום בעולם אויסגענומען ווען זייא זעהען ־דאס מען וויל אזוי וואס טהאן וואס עס צום יידישען דת שאדען קען, דארטען שווייגען זייא ניט. (* וויא עס ליידער הייגט אזאלכע מענשען גיבט וואס העטען גערן דאס יידישקייט אונטער געברענגט אויף אזוי וואס טאר מען ניט שווייגען, ווארין ווען מען דערצו געשוויגען העט ווערעט ח״ו שוין אוים מיט דען יידישקייט דאס איז אמלחמת מצוה והעושה שלום במרומיו יעשה שלום עלינו אמן. *)

ב. עס שטעהט כל יושבי תבל ושוכני ארץ בנשוא נס הרים תראו וכתקוע שופר תשמעו — פרעגט דאס ספר כלי חמדה, עס העט יא געברויכט צו שטיין „בנשוא ובתקוע" (לא בכף הדמיון) נאר דער נביא מיינט אזוי דאס דער מענש וואס איז אמתדיג ערליך ברויך זיך איהם צו דאכטען גלייך וויא ער העט געהערט שופר של משיח אין גלייך וויא ער זעהט דאס מאן האלט דען פאהן פון שלום, אזוי ברויך דען מענש זיין הארץ צו פלאטערן אויף דער גאולה, דאס מיינט דער פסוק (כל יושבי תבל) דיא אללע מענשען וואס בעשעפטיגען זיך אין וועלט זאכען (ושוכני ארץ) אין דיא אללע וואס זענען בייא זיך גאר ניט געאכט אין זענען גלייך וויא דיא ערד זאלט איהר בייא אייך דאכטען וויא גלייך איהר הערט דען שופר אין זעהט דען פאהן ווארין דיא גאולה שלימה וועט בקרוב זיין גאר אומגערעכט.

השי״ת זאל העלפען דאס מיר עס דערלעבען זאלען אמן.

דאס ספר מסילת ישרים ברענגט דער מענש זאל ניט זאגען ·וואס בין איך אין ווער בין איך, דאס איך זאל בעטען אויף דער גאולה וועט דען מיין געבעט עטוואס ניצען אמעהר וויאפיעל צדיקים אין חסידים

עָס האָבּן געבּעטען אִין האָבּען נִישט דערלעבּט וועט השי״ גראָד מִיךְ אויסהערן? דאָס אִיז אַשטוּת אויף דען זאָגט דִיא גמרא אִין סנהדרין אִיבּערדעם אִיז אָדם הראשון בּעשאַפען געוואָרען אַליין כדי יעדער מענש זאָל קענען זאָגען (בּשבילי נברא העולם) דאָס פִין זיינעטוועגן אִיז דִיא וועלט בּעשאַפען געוואָרען אִין דער מענש בּרויךְ דאָס זיינִיגע צוּ טהאָן אִין צוּ בּעטען אויף גלות השכינה וואָרין פִין דען האָט השי״ גרוים נחת דאָס ער ווייזען קען דאָס זיינע קִינדער האָבּען אויף אִיהם רחמנות אִין ווִילען ער זאָל העלפען
למען שמו הגדול והקדוש אָמן.

דִיא גמרא בּרענגט אִין סנהדרין ריב״ל האָט געטראָפען אֵלי׳ הנביא האָט ער אִיהם געפרעגט ווען קומט משיח האָט אֵלי׳ תשובה געגעבּען פרעג אִיהם אַליין. זאָגט ריב״ל זאָג מִיר אַסימן וויא אַזוי זעהט ער אוים אִין וויא קען אִיךְ אִיהם טרעפען זאָגט אֵלי׳ דוא וועסט אִיהם טרעפען צווִישען דִיא אָרִימע מענשען ער העלפט זייא יסוּרים ליידען ער טהוט זיךְ קיינע תענוגים אֶלא משתתף בּצערן של ישׂראל טרויערט מִיט יִידען אַזוי געפִינען מִיר בּייא משה רבּינו וואָס ער אִיז אויפגעוואַקסען בּייא פרעה אִין האָט געהאַט כל טוב פִין דעסטוועגען אִיז ער געגאַנגען זעהן וואָס יִידען טהוּען, וויא עס שטעהט (שמות) ויצא משה אֶל אֶחיו, עיין רש״י אִין ער האָט זיךְ פאָר זייא אָנגענומען אַזוי דארף איטליכער יִיד צוּ טהאָן וואָס ער וועניג דאָס גלות שפִירט. זאָל ער
אָבּער זעהן וויאַפִיעל יִידען זעהר שטאַרק שפִירען.

(* ווער שׂכל האָט זאָל זיךְ אִיבּערלעגען וויא גרוים דאָס גלות אִיז
אִין וואָס אַמאָל אַלטץ גרעסער אִין איין מדינה שפִירט מען עס מעהר אִין דער אַנדערער וועניגער. אִין אונזער מדינה אִיז עס נאָךְ מִיט חסד ווייל מִיר אַמלכות של חסד האָבּען יר״ה. ווען נִישט דאָס, אִיז דאָ וועלף געגוג וואָס העטן געוואָרן צוּ רִיסען ח״ו. וויא זעהט עס אָבּער אוים אִין אַנדערע מדינות דאָס אִיז נִישט געניג וואָס מִיר שפִירען וועניג דער כלל ישׂראל אִיז געבּעךְ זעהר מבוזה וואָס מאַן קען זיךְ עס גאָר נִישט משער זיין ווען מאַן זאָל ווִיסען וויא וויט דאָס הייגט גרייכט העט

מאַן

מאן בעשטענדיג געוויינט. מיר וועלען אויף דען איינינע משלים ברענגען דאמיט עס יעדער פערשטעהן וועט וואס מיר פערלארען האבען, השי"ת ברוב רחמיו יחזיר אבידתינו בקרוב אמן.

ג. אין ספר קול יעקב שטעהט איין משל. אגרויסער נגיד האט געהאט איין איינציגע טאכטער זיא וואר זעהר געראטען אין אללע הינזיכטען אין האט ניכט געוואלט חתונה האבען נאר מיט אזוי איין מענש וואס זאל אויך אין אללען געראטען זיין, זיא האט זעהר פיעל געווארט זא לאנג זיא האט געזעהן דאס אנדערע טעכטער וואס מיט איהר אין איין עלטער זענען האבען שוין קינדער. האט זיא זיך זעהר געשעמט אין האט זיך געבעטען צו השי"ת ער זאל זיך אויף איהר מרחם זיין אין מיט אגוטען זווג אויפרעכטען. השי"ת האט ריכטיג איהר געבעט אויסגעהערט אין האט איהר בעשערט זעהר איין שענעם בחור וואס וואר אין אללען געלערענט. אין האט געקענט זעהר איין טייערע מלאכה וואס דאס ווערקצייג צו דער מלאכה האט פיעל געלד געקאסט. אין זיא האט איהם גענומען אין האבען ריכטיג זעהר גוט געלעבט. מיט דער צייט האט ער דארך זיין טעטיגקייט פיעל שונאים בעקומען וויא געווענדליך — אין זייא האבען איהם אגרויס בלבול געמאכט. עס איז זא ווייט געקומען ער האט זיך ניכט געקענט העלפען סיידען ער זאל ענטלויפען גאר אין א פרעמד לאנד וויא דאס יונגע ווייב האט דאס געוואר געווארען האט זיא זעהר יעמערליך געוויינט. אין האט צו זיך אליין גערעדט וויאפיעל יאהרען איך האב אויף דיר געווארט אין מיט טרערען האב איך דיך בייא השי"ת אויסגעבעטען לסוף האב איך מיך אזוי וועניג מיט דיר געפרייט. אין וויינט גאר פירכטערליך, דער מאן האט מיט איהר מיט געוויינט. ער האט זיא אבער אויך געטרייסט אין זאגט מעהרערע א זאלכע צופעללע האבען זיך געטראפען, וואס פערפירסט דוא מעהר פון אנדערע? זיא האט אבער קיין טרייסט גענומען אין זאגט ווען עס יא ריכטיג איז דאס עס האט זיך אויך פאר אנדערע ווייבער אזוי וואס געטראפען וואר דאס אומגליק ניכט אזוי גרויס וויל זייא האבען שוין מיט זייערע מאננער מעהרערע יאהרען געוואהנט אין דיא ליבשאפט וואר צווישען זייא שאהן אלט אין האבען אויך שוין

קינדער

קינדער מיט אנאנדער קען דיא ליבע קיין ענדע געבען איז איין האפנונג
דאס זייא ווידער צוזאם קומען וועלען. ביי מיר איז עס אבער אנדערש.
דיא ליבשאפט צווישען אונס איז יונג און קינדער האבען מיר אויך
נישט מעגליך דוא ווירסט אן מיר פערגעססען בין איך דאן פערפאללען.
הכלל וויא אזוי זאל איך זיין געטרייסט. זאגט ער ווייסט דוא וואס
איך האב זעהר טייער ווערקצייג וואס אהנע דען קען איך מיין
מלאכה נישט פיהרען איך וועל דיר דאס געצייג פאר איין משכון
געבען קענסט דוא שוין געוויס זיין דאס איך וועל צוריק קומען!
ריכטיג מיט דען וואר זיא געטרייסט און האט דיא משכנות צו
גענומען און ער איז אוועק בשלום. הכלל עס איז פאראיבער
מעהרערע יאהרען און זיא האט פון איהם גארנישט געהערט. מיט
דער צייט האט זיא איינעם געטראפען וואס ער האט איהם געזעהן
אין אוזייט לאנד. האט זיא איהם געפרעגט. אפשר ווייסט דוא ווען
ער קומט צו מיר צוריק? זאגט ער מיר דאכט זיך דאס ער וועט
מעהר צו דיר נישט קוממען ווארין מיר האט אויסגעוויזען דאס ער
אן דיר שוין גאנץ פערגעססען האט דוא קומסט איהם גארנישט
אין זין אריין און ער שמועסט קיינמאל נישט פון דיר. זאגט זיא.
וויא זא קען ער פיהרען זיין מלאכה זיין גאנץ ווערקצייג איז דאך
ביי מיר. הייבט ער אן צו לאכען און זאגט דוא מיינסט דאס
ער פיהרט דיא מלאכה ער האט דאס אין גאנצען פערלאסט ער איז
א פראסטער פאקקעל טרעגער ער טראגט שווערע זעק אויף זיינע
פלייצעס פון דען ערנערט ער זיך. וויא זיא האט דאס געהערט
האט זיא זעהר געוויינט און פערגאסען בוך טרערען און דאכט זיך
אצינדער איז שוין אוים מיט מיין האפנונג! ע"כ המשל.

(הנמשל לזה) דער פערגלייך צו דען איז השי"ת האט געגעבען פאר
יעדער מדינה הערען און געוועלטיגער און קעניגען
כמ"ש בהנחל עליון גוים, ואלה המלכים אשר
מלכו בארץ אדום, נאר יידען האבען ביז אין דער צייט
קיין מקום מנוחה געפינען, וויא אויך ארץ ישראל וואר אין דער
צייט נישט גוט בעזעסען וויל עס וואר אין מעהרערע הענט נישט
ביי איין קעניג, ביז השי"ת האט געהאלפען אין איהר באשערט

זעהר

זעהר איין טייער פאָלק דיא ישראל, אין זיא וואר מיט זייא זעהר צו פרידען, אין זייא מיט איהר, אין האבען זיך זעהר געפרייט מיט אנאנדער, וויא דער מדרש זאָגט עס גיבט אזאָלכע לענדער וואָס אָבער דיא בעזיצער פאססען נישט צום לאנד אָבער דאָס לאנד פאסט נישט צו זייא, ארץ ישראל פאסט אָבער זעהר שעהן פאר יידען אין יידען פאססען פאר איהר, וואָרין זייא זענען דאָרט געקומען צו זעהר איין גרויסען שטייגער מיט תורה אין יראָה אין שעהנע מדות אין צו רוח הקודש וואָרין דיא לופט האָט זייא קלוג געמאכט וויא אויך ארץ ישראל איז דאָרך זייא אין זעהר שענעם גלאנץ געשטאנגען איין גוטען שם געהאט מיט דיא אללע מצות וואָס צו איהר געהערען, למשל „טומאות „וטהרות „קדשים „תרומה „מעשר „קרבנות, הכלל עס וואר זעהר איין שענער זווג, מיט דער צייט אָבער האָט דאָס איין ענדע געגעבען אין דיא שונאים האָבען אונס פין דאָרט אוועק געטריבען, האָט דיא שטאָט ירושלים נאָך אונס זעהר געוויינט וויא עס שטעהט אין מעהרערע ספרים דאָס דיא שטיינער פין דיא מויערן האָבען אזוי געשריגען דאָס זייער געשרייא איז וואָרען געהערט אין הימעל, אין השי"ת האָט אויך מיט איהר געטרויערט, אין האָט זיא געטרייסט דאָס דיא ישראל וועללען זיך ווידער צו איהר אומקערען זיא האָט אָבער קיין טרייסט גענומען, האָט השי"ת בייא אונס צו גענומען אונזער ווערקצייג פאר איין משכון היינו דיא גוטע מדות וואָס מאן ברויך צו דער תורה, אהבה אין יראָה, קדושה אין חכמה אין דיא נבואה אין רוח הקודש אין דאָס זיסעקייט פין דער תורה כמ"ש אדוננו דוד מתוקים מדבש וגו' וויא מיר עס ליידער היינט זעהען דאָס עס וועניג מענשען גיבט זייא זאָללען שפירען אגוטען טעם אין דער תורה, אין דאָס אללעס ווערקצייג איז געבליבען פאר אמשכון כדי מיר זאָללען מוזען תשובה טאָהן אין בעטען השי"ת דאָס ער אונז ווידער אין אונזער לאנד ברענגען זאָל דאָס מיר אונזערע משכנות צוריק בעקומען זאָללען כדי מיר זאָלען קענען אונזער טייערע מלאכה פיהרען וויא פין פריהר, אין מיט דיא משכנות וואר

שוין

שוין ירושלים געטרייסט דאס מיר וועללען מוזען צוריק קומען צו איהר מיט פרייד. [1]

וויא מיר זאגען אבער אוועק אין גלות האבען מיר פאר גרויסע צרות גאר פארגעססען אן תורה אין מצות און האבען נישט געקענט קיין תשובה טהאן. מיט דער צייט שטאט און שטאט איז אלטין צו ביסליך פארגעססען געווארען און מיר האבען זיך גענומען צו אנדערע מלאכות וויא עס שוין אין גלות אויסזעהט! דיא שטאט ירושלים האט אבער אלטין אויף אונס געהאפט. זיא העט אונס געדען דיא משכנות צוריק געגעבען (ואין קול וקשב) און זיא הערט פון אונס נישט און וויים גארנישט וואס דאס זיין זאל. אזוי לאנג זיא האט געוואר געווארען דאס מיר האבען זיך גענומען צוא אנדערע געשעפטען. וויא מיר ליידער אויף אונזער געניקען טראגען. מיט תורה זיך צו בעשעפטיגען אבער מצות טהאן. וויא ווען וואס דאס האבען מיר שוין אין גאנצען פערגעססען מיר ברויכען שוין נישט דיא משכנות. וויא זיא דאס ערגאנגען איז פון דעמאלט אהן. יאמערט זיא און וויינט זעהר אויף איהרע יונגע יאהר זיא האט זיך מיט אונס זעהר וועניג געפרייט. און מיר האבען קיין שכל דאס מיר זאללען זיך איבערלעגען וואס מיר פארלארען האבען, אז עס גייט איינעם אין גלות גוט מיינט ער עס גיבט שוין קיין בעסערעס. און ער וויים נישט וויאפיעל מעהר גליק ער פערשפילט האט. השי״ת ירחם עלינו במהרה.

ד. נאך איין משל ווערט געברענגט אין ספר תולדות אדם, עס וואר אמאהל א יונגער מענש וואס איז אהער פערלאפען פון אפרעמדער מדינה ער וואר זעהר ארעם אבגעריססען און האט זיך געזוכט עטוואס צוא טהאן ער זאל קענען עקסיסטירען. ער האט געארבעט וואס אימער וועגען דען שטיקעל ברויט. און ווען ער האט קיין ארבעט בעקומען איז ער ארום געגאנגען שנארען. פלוצעם האט השי״ת איהם געשיקט הצלחה און האט אנגעהויבען צו ביסליך צו האנדלען און עס איז איהם זעהר גוט געגאנגען און האט וואס אמאל אלטין גרעססער געהאנדעלט. און איז געווארען אגרויסער עושר,

מן

---

1) וזשה״כ אם אשכחך ירשלים תשכח ימיני כי לא אמצא נ״ר בעבודתו יתברך בארץ נכרי׳.

מן הסתם האט זיך איהם שוין געטראפען גוטע שדוכים וויא געוועהנדליך אין האט ריכטיג געטראפען אגרויסען נגיד זיין טאכטער אין דערצו נאך אשענעם כדן אין האט זיך אשיין הויז געבויעט. אין האט געפירט ארענדעל וויא איינער פין דיא גרויסע גבירים. דאס האט אזוי געדויערט אשענע פאר יאהר, ער האט שוין געהאט עטליכע קינדער וואס וואראן זעהר איידעל געצויגען וויא ביי א נגיד אין זענען זעהר שעהן געוועזען אין קלוג, הכלל עס וואר אללעם זעהר גוט! מיט דער צייט האט זיך אבער דאס רעדעל צוריק געדרעהט, אין דאס גליק האט זיך צו ביסליך אויפגעהערט. ער האט זיין הויז געמוזט פערקויפען וויא אויך צו ביסליך פין דען שענעם הויז ווירטשאפט וואס ביי אנגיד געפינט זיך ער האט זא לאנג פערקויפט ביז עס וואר שוין נישט וואס צו פערקויפען. וואס טהוט ער אצינד? ער האט נעבעך ווייטער געמוזט אנהייבען צו גיין מבית לבית וויא אין דיא יונגע יאהרען, ער האט זיך נעבעך אויפגעהויבען מיט ווייב אין קינד אין איז געגאנגען, וויא ער איז ארוים פין דער שטאט האט ער זעהר אנגעהויבען צו וויינען אין איז אזוי געגאנגען וויינענדיג, האט איהם אנגעטראפען איינער פין דיא נגידים פין דער שטאט אין פרעגט איהם, וואס ער וויינט. זאגט ער וויא זאל איך נישט וויינען. דוא ווייסט וויא א נגיד איך בין געוועזען אין וואס פאר א הויז איך האב געפירט היינט בין איך אזוי ווייט געקוממען איך זאל מוזען מיט מיין ב"ב ארום גיין נע ונד, איז עס נישט קיין געוויין? זאגט דער נגיד הער נאר ברודער לעבען וואס איך וועל דיר זאגען, געדענקסט דוא פאר 30 יאהר ביסט דוא א הער געקוממען אבגעריסען אין הונגעריג בארפיסיג, לאז דיך דאכטען דוא ביסט קיינמאל קיין נגיד געוועזען, אין דוא ביסט ווייטער ביים ערשטען וואס האסט דוא היינט געביסט? זאגט ער איך דענק דאס אללעם גאנץ גוט אין דוא זאגסט זעהר רעכט, דאס ווערעט אבער געשמיסט ווען איך העט היינט נאר אליין געוועזען אן ווייב אין קינד העט איך מיך שוין געלאסט טרייסטען, היינט אבער איך האב גענומען א ווייב פין א גרויס הויז אין האב מיט איהר קינדערליך וואס זענען זעהר איידעל געצויגען געווארען וויא דוא ווייסט וואס זאל איך מיט זייא

טהאן

טהאָן ? וויא זאָל איך זייא אראָב לייגען שלאָפען אָבער וואָס זאָל איך זייא געבען צו עססען ? וויא אַזוי זאָל איך זייא קליידען ? ווען איך זעה, זייא גייען געבעך מיט מיר אַרום קומט מיר אָן צו חאַלעשען, עס איז אַזוי גרויס מיין אומגליק אַ וויא גרויס דיא וועלט איז, וואָס זאָל איך אַצינדער טהאָן ? ענטפער מיר אַצינדער, אין הייבט אָן צו וויינען מיט ווייב אין קינדער אַללע אויף דען הויכען קול, אין דער נגיד האָט מיט זייא מיט געוויינט פאַר גרויס רחמנות, (ע״כ המשל).

(הנמשל) עס איז אֶמת דאָס מיר וואָרען אין מצרים שקלאַפען אין מיר האָבען זעה״ר שווער געאַרבעט אין מאַן האָט אונס גרויסע צרות אויסגעטיילט דער נאָך האָט אונס השי״ת אויסגעלייזט אין גענעבען דיא תורה אין האָט אונס באַזעצט אין אֶרץ ישראל אין עס איז אונס זעהר גוט געגאַנגען, מיט דער צייט האָט זיך דאָס גליק אויפגעהערט אין מאַן האָט אונס ווידער פאַרטריבען פין דאָרט אין מיר מוזען ווייטער גלות ליידען היינט שרייען מיר אין בעטען זיך מיר ווילען ווידער קיין אֶרץ ישראל קומען, איז דאָס זעלבע צו פרעגען וואָס איז דאָס געשרייא אַמעהר לאָז דיך דאַכטען דוא בּיסט נאָך אין מצרים, דוא וואָרסט גאָר נישט אין אֶרץ ישראל, אויף דען געבען אָבער דיא ישראל תשובה דאָס איז אַללעם רעכט ווען מיר העטטען היינט אויך אין דען שטייגער געוועזען וויא דעמאָלט מיר האָבען קיין תורה געהאַט אין קיינע מצות פאָרגעשריבען, עס וואָר אונס אַללעם ערלויבט מיר האָבען נישט געוויסט פין אָסור אין מותר, היינט אָבער דאָס השי״ת האָט אונס דיא תורה געגעבען וואָס זיא זעהר הייליג אין איידעל איז אין מיר האָבען בעקומען תרי״ג מצות וואָס זענען אונס אַזוי ליעב וויא דיא שיינע קינדער אין זייא גייען מיט אונס אַרום אין גלות דאָס איז אונס זעהר ווייא [1]) אַזוי לאַנג מיר זענען געוועזען אין אונזער לאַנד אַפאָר הונדערט יאָהר אין מיר האָבען געהאַט אונזער בית המקדש אונזער כהן גדול מיר האָבען אַללע טאָג דיא מצות פין קרבנות מקיים געוועזען

[1]) וזה פי׳ המדרש, לא עליכם כל עוברי דרך הביטו וראו אם יש מכאוב כמכאובי אשר עולל לי וכתב במדרש תמן תנינן תולדותיהם של צדיקים תורה ומע״ט מפני שדורש עולל מלשון עוללים ויונקים.

געוועזן, אין אללע איבעריגע מצות וואס זענען (תלוים בארץ) געוועזן צוא האלטען, דארטען האבען אללע איין בעשטאנד געהאט, אין השי"ת האט גרויס נחת געהאט, היינט איז דאס ליידער אללעס אין גלות אין דיא מצות גייען מיט אונז ארום נע ונד מיר קענען זייא נישט מקיים זיין דאס לערנען וואס מיר האבען דעמאלט געלערנט דאס וואר אוואונדער אויף דער וועלט אללע פעלקער האבען זיך געוואונדערט אויף דער גרויסע חכמה וואס ביי אונז וואר היינט געבעך ספדו תורה כי חוללה תפארתך קלוגט דיא תורה עס איז פערשטערט דיין שוינהייט אין מיר האבען קיין לאנד, קיין בית המקדש, קיין מזבח, קיינע קרבנות וואס זאללען אויף אונז מכפר זיין, אין וויעפיעל מצות האבען מיר שוין פערפעהלט זייט מיר זענען אין גלות פעראיבער וויאפיעל הונדערט יאהרען אויף דען ברויך איינעם דאס הארץ זעהר ווייא צוא טהאן ווען עס איינעם נאך וויא גוט גייט אין צוא בעטען השי"ת ער זאל זיך מרחם זיין ויגאלינו גאולה שלימה במהרה אמן.

ה. אין ספר קול יעקב ווערט נאך איין משל געברענגט, איין גרויסער עושר דער האט געהאט איין שלעכטען זאהן ער האט זיין עשירות אויף איין שלעכטער ארט אנגעברענגט האט זיך דער פאטער זעהר געזארגט ווען דער זאהן איהם יירשנען זאל, וועט פין דען עשירות גאר נישט בלייבען אין איין קארצער צייט, האט ער זיך מיישב געוועזן אין האט געלאסט אויף מויערן זעהר איין שיין געביידע אין האט אריין געשטעלט שעהן מעבעל אין זעהר שעהנע גאלד אין זילבערנע כלים אויסער דען האט ער געלאסט מאכען אין דיא וועגט פערבארגענע פלעצער אין האט דארט בעהאלטען זיין גרויס עשירות פין דען האט קיינער נישט געוויסט נאר איינינע גוטע פריינד האט ער דען סוד פערטרויט מיט בעדינג דאס זייא זאללען דאס פאר זיין זאהן נישט אויס זאגען ביז ער וויד נישט רעכט צום שכל קוממען אין זיך גוט אויף פיהרען, דערווייל האט זיך עראייגנעט דאס אונטער דער צייט איז דאס געביידע פערברענט געווארען מיט אללען וואס דרינען וואר, דער גרויסער שאדען האט יעדען בערירט אין ווער עס איז פאר דען ארט פערביי געגאנגען
האט

האָט ער פאַר גרויס רחמנות געוויינט, דאָס רחמנות וואָר אָבער נישט ביי יעדען מענשען גלייך, וואָרין צו זאָ איין גרויסען עושר קומט יאָ נישט ווער אימעצער הערין, עס וואָרען יאָ פיעל מענשען וואָס האָבען דאָס הויז נאָר געקענט פין אויסענווייניג, די מענשען אָבער וואָס וואָרין ביי דען עושר אויך אין הויז, אין האָבען דאָס שיינהייט אויך פין איינוועניג געקאָנט דאָס שיינע מעבעל אין גאָלד אין זילבערנע כלים די האָבען מעהר געקלאָגט אין געוויינט, דער עושר אָבער אין זיינע גוטע פריינד די האָבען אין מעהרסטען געקלאָגט וויל זיי האָבען געוויסט אויך פין די גרויסע אוצרות וואָס דאָרט וואָר בעהאַלטען וואָס פין דען האָט קיינער נישט געוויסט נאָר זיי! אזוי וואָר עס מיט אונזער בית המקדש שיב״ב די אומות העולם האָבען דאָס נישט געקענט פין איינוועניג נייערט זיי האָבען געזעהן דאָס שיינהייט פין דער שטאָט ירושלים אין דאָס שיינע בית המקדש, ווי דאָס איז חרוב געוואָרען האָבען זיי געזאָגט הזאת העיר כלילת יופי משוש כל הארץ דאָס זאָל דען זיין די שיינע שטאָט וואָס וואָר צו איין פרייד פאַר דער גאַנצער וועלט, האָבען די ישראל געזאָגט לא עליכם כל עוברי דרך איהר ווייסט נאָר וואָס אויסענווייניג איז געוועזן מיר ווייסען אָבער מעהר צו קלאָגען וואָרין מיר האָבען אויך געזעהן דאָס שיינהייט פין איינוועניג אין פיעלע גאָלד אין זילבערנע כלים וואָס דאָרט וואָר פיר אונס שטייט זיך אָן צו קלאָגען, [1]) אָבער הש״י אין זיינע נביאים אין כהנים זיי האָבען נאָך מעהר געקלאָגט וואָרין זיי האָבען געוויסט פין די גרויסע אוצרות וואָס דאָרטען בעהאַלטען וואָר, היינו פין די גרויסע סודות וואָס דאָרט האָט געשטעקט אין וואָס פאַר אַ טובות עס איז אַרויס געקומען פאַר דער גאַנצער וועלט דאָרך דער עבודה פין בית המקדש [2]) אין דאָרך דען עולה רגל זיין אין דאָרך די מצות וואָס מאַן האָט דאָרטען מקיים געוועזן אין היינט איז דאָס אַללעס

צוּר

[1]) כי מציון תצא תורה ודבר ד׳ מירושלים לן יאות למבכי לן יאות למיעבד הספדא להוריד דמעה פלגי מים, שכל שפע הקדושה בא משם.

[2]) וז״ש במסתרים תבכה נפשי היינו על עניני נסתרים שנתבטלו.

צור נישט געווארען, אויף דען ברויך מאן צו שרייען געוואלד אין צוא בעטען דאס השי"ת זאל זיך מרחם זיין בקרוב אמן.

*) איך קאממע דיך ליבער פריינד נאך עטוואס אויפמערקזאם צו מאכען לויט וויא עס אויסזעהט אין דער וועלט לייידער מיט דעם שבת האלטען איבערהויפט ווינטער דער טאג איז קליין עס קומט אויס פיעלמאל דאס דיא הויז פרוי וויים נישט וואס פריהר צו טהאן אין דער מאן מיינט דאס ער טאר זיך גאר נישט אריין מישען אין דיא ווייבערישע זאכען וויא צו בעדויערען איז עס דאס ווינטער ווען דיא טעג אזוי קליין זענען עס איז שאהן 4 נאכמיטאג אין דיא ארבעט איז נאך נישט פערטיג מאן מוז שאהן ליכט צינדען אין דאס פלייש איז נאך נישט געקאכט,ווארנע איך דיך ליבער פריינד עס זאל דיר גאר נישט צו פיעל זיין וואס אימטער מיט צו העלפען אין הויז איבערהויפט וויא עס איין משרת אויך נישט דא איז, אין אכט געבען אזוי באלד דיא צייט קומט פין ליכט בענשען דאס עסען וועק צו נעהמען פין דער שפאר ווארין ווען דאס נאר נאך איין זאט טהוט איז דאס אסור שבת צו עסען, אין ווען דוא אין געשעפט ביזט זאלסט דוא מיט איין שטונד פאר ליכט צינדען געשווינד אהיים לויפען אין זעהן וואס עס טהוט זיך, גרייט אן דיא לייכטער שטעק אן דיא ליכט אין דער מאן ליכט צינדען אין זאלסט ביז דעמאלס נישט גיין אין שוהל ביז אללעם איז אין ארדענונג. וויא אויך דיא וואס האבען א ווירצהויז, האב איך געזעהן וויא זייא לאזען מיט זייער משרת פערקויפען ברוינפען דיא זענגען אללע מחלל שבת, מאן מוז דען משרת ארוים געבען דען ברויפען פרייטיג אין בילליגער רעכנען לויט וויא מאן פערקויפט אין ווירצהויז כדי זיא זאל דער בייא פערדינען, אין נעהמע בייא איהר עטוואס געלד פארהיניין אין דאס איבעריגע בלייבט זיא שולדיג ביז נאך שבת אין ווער עס טהוט נישט אזוי דער איז מחלל שבת. וויא אויך מוז מאן אכט געבען ווינטער דע וואס שטעללען קיין טשאלענט אין לאזען דאס עסען דערווארמען דאס מאן דאס עסען אויף אזוי איין פלאטין שטעללען דאס אפילו עס זאל וויא אגרוים פייער זיין זאל נישט מעגליך זיין אז דאס זאל אנהייבען צו זידען אין מוז עס לאזען

ארויף שטעללען מיט דעם משרת נאך איידער מען מאכט פייער, עס איז ליבער פריינד אין דע דינים זעהר פיעל צו שרייבען, ווער עס לערענט נישט דע דינים פון שבת פיר דעם האפט איך נישט אויב ער האלט שבת, איינס דאס בעסטע דאס מאן זאל זיך מאכען איין חברה אין שבת נאכמיטאג זאל דער רב אבער איינער וואס קען לערנען פאר טראגען דע דינים פון שבת, אין איין דארפסמאן זאל האבען אזוי אספר אויף עברי טייטש וואס שטעהט דרינען דיא דינים פון שבת וויר האבען יא ליידער אין דען גלות נישט נאר דען היילינגען שבת אין יו״ט אין דיא היילינגע תורה, פון דער תורה לערנען ליידער גאטעס האבען מיר אויף אסאך ערטער גאר וועניג וואס צו רעדען, וועך עס אבער שבת ערליך האלט שטעהט דאס עס איז גלייך וויא ער העט מקיים געוועזן דיא גאנצע תורה יעצט לעג דיר איבער וואן דיא ערליך שבת האלטען ווירסט וויא אלעכטיג גן עדן דיא ווירסט האבען, אבער נישט אזוי וויא איינינגע האבען דען מנהג וואן מאן בענשט ליכט לייגט ער אוועק דיא פייף אבער דיא ציגאר אין נעמט ארויס פון דיא טאשען וואס ער האט ביא זיך אין נעמט דאס סידור׳ל אין לויפט זאגען לכו נרננה היצט מיינט ער שוין וואס פאר אצדיק אין פעלצעל ער איז, רבונו של עולם זייא דיך מרחם, *) פרייטיג אגאנצען טאג מוז מען קלערען וואס האב איך צו טהאן דאמיט איך זאל נישט קוממען צו חילול שבת, השי״ת זאגט היעט אב דען שבת, וועל איך דיך אב היטען אגאנצע וואך פון אללען שלעכטען אמן.

חתימת הספר – נאך רעדע.

בעפאר איך ענדיגע דאס ספר מוז איך מיר פון הארץ אברעדען אין ערקלערען דען לעזער, דיא פיהרונג פון דער וועלט, עס גיבט מענשען פערשידענע קלאססען, וויא מאן עס גוט זעהט, איך רעדע נישט פון דע וואס ליידער שאהן פון גאנצען יידישען דת אויסגעטרעטען האבען אין בענעהען זיך מיט דען וואס זייא נאר שבת אין יו״ט גייען אין שוהל, אדער גאר זאלכע דע שבת

אויך

אויך נישט געהן נאָר יו״ט (הערען דען חזן) ווער שמיסט נאָך פֿון דע וואָס בעגעהען זיך אויך נאָר מיט ראש השנה אין יו״כ לײדער דעמאָלס דאַווענען זײא אויך נישט נאָר הערען דען קאַנטאָר, אין יום כפור קוממען זײא אין טעמפּעל אַם 10 אוהר פֿיז 12 דאַן געהט מאַן צו הויזע ביז 3 אוהר דאַן צו נעילה ביז 5 אוהר אונד פֿערטיג, איך שרײבע דיר דאָס ליבער לעזער דאַמיט דוא זעהן זאָלסט וויא ווײט דער מענש קען פֿערפֿיהרט ווערען דאָס ער צו ביסליך פֿון ידישען דת געגצליך אויסטרעטען טהוט, פֿיר דיא זעלבע מענשען מאַכט מאַן קײנע מוסר ספרים דען פֿיר זײא העלפֿט גאָרנישט וויא שלמה המלך זאָגט (משלי כ״ז כ״ב) אם תכתוש את האויל במכתש בתוך הריפות בעלי לא תסור מעליו אולתו ווען דוא זאָלסט צו שטויסען דען נאַר אַ וויא אין אַ מײזער וועט ער פֿון זײן נאַרישען שכל נישט אָב לאָזען, נאָך איין פסוק (משלי כ״ג) באזני כסיל אַל תדבר כי יבוז לשכל מליך אין דיא אויערען פֿון אַנאַר זאָלסט דוא נישט רעדען וואָרין ער וועט בעלײדיגען דײנע קלוגע רײד, נאָך איין פסוק איז (משלי כט) איש חכם נשפט את איש אויל ורגז ושחק ואין נחת דער קלוגער מענש טהוט שטרײטען מיט דעם פֿערנאַרטען מענש אויב ער שטרײט מיט בײזען אָדער מיט גוטען העלפֿט עס גאָרנישט. אַלזאָ האָט מאַן מיט אַזאָלכע נישט וואָס צו רעדען, איך מוז דיר ליבער לעזער נאָך ברענגען איין פסוק נישט צו גלויבען דאָס איך ח״ו שעלט, גאָט בעהיעט. דיא לײטע ערמאַנען זיך נישט אין ווײסען נישט פֿון פסוק (משלי כ״ט) איש תוכחות מקשה עורף פתע ישבר ואין מרפא ווער עס ברויך שטראָף רעדע אין וויל זײא נישט הערען ווערט פֿלעצליך פֿעראונגליקט וויר רעדען אָבער פֿון אַ זאָלכע מענשען וואָס האַלטען זיך ביים ידישקײט וויפֿיעל זײא ווײסען אין ווען זײא העטען מעהר געוויסט העטען זײא מעהר געטהאָן, דאַהער ליבער פֿרײנד דוא האָסט דאָס ספר געקויפֿט ווײל דוא האָסט גערען אַמוסר ספר אין ווערסט אויך דרינען לערנען אין איך האָב מיך בעמיעט עס אַהער צו שטעללען אײנפֿאַך ידיש מיט אַגרינגע שפּראַכע

איך

איך בעט דיך זעהר דוא זאלסט נישט מיינען דוא טהוסט לעזען איין ראמאן אבער אמעשה; ביכעל דאס ווען דוא האסט עס דארך געלעזען ברויכסט דוא עס שאהן נישט. דוא זאלסט וויסען דאס אונזער הייליגע תורה וויא מעהר מאן לערענט זיא וויא מעהר איין גוטען טעם שפירט מאן אין איהר, ווען דוא האסט שאהן דארך געלערענט הייב אן נאך איינמאל, ווירסט דוא זעהן דוא ווירסט יעצט בעססער פערשטעהן, וואס דוא האסט פריהר נישט גוט פערשטאנען אין ווערסט עס געדענקען, אין ווען דיא ווערסט דאן זעהן בייא דיין חבר, אבער בייא איין צוזאממען קונפט, וואס דיר נישט געפעלט אין דוא האסט עס אין דען ספר געזעהן ווערסט דוא וויסען זייא צו רעכטפערטיגען, אין זאגען דאס איך האב א מוסר ספר וואס שטעהט אזוי אין אזוי, דער מענש וויא לאנג ער לעבט אויף דער וועלט זארגט ער אימער אויף שפעטער, דער פאלל איז בייא יעדען מענש אין בייא דיר אויך ליבער לעזער דוא קלערסט אימער וואס פיר איין געשעפט דוא העסט געקענט מאכען דוא זאלסט פערדינען איין סוממע — אבוואהל דוא האסט פין וואס צו לעבען עס איז דיר אבער נישט גענוג אימער זארגסט דוא אויף נאך דוא קענסט זעהן מענשען וואס זענען שאהן אלט 70 יאהר אין זענען רייך אין נאך האבען זייא דען גרויסען רייץ נאך געשעפטען צו מאכען איך העט זייא שוין נאכגעגעבען זייא וועללען זיך איינסערען דאס זייא ווילען זייער וויב אין קינד אויף איבער הונדערט יאהר פערזארגען יעצט זיינע קינדער וועללען אויפוואקסען וועללען זייא אויך אזוי טהאן אין זייערע קינדער דעסגלייכען מעשה אבות יורשים הבנים קומט אויס דאס קיינער קומט נישט אויף יענער וועלט פערזארגט ווייל ער פיר זיינעט וועגען גאר נישט געזארגט האט. איך וועל דיר ליבער פריינד דערציילען א מעשה, אין דע פריהדיגע יאהרען האבען מיר געהאט אצדיק ר' מאירל פרעמעשלאנער זי"ע אשטיק וועלט איז צו איהם געפאהרען אמאל איז צו איהם געקוממען אגרויסער נגיד פרעגט ער איהם, וואס זיין בקשה איז, זאגט ער, איך האב קיין שום בקשה, זאגט דער רבי, וואס טהוט איהר דא? — (נגיד) איך האב געהערט דא איז ארבי

בין

בין איך אָב געשטיגען איך זאָל איהם קענען — (רבי) פֿין וויא זענט איהר? — (נגיד) פֿין לעמבערג — (רבי) פֿין וויא קומט איהר? — (נגיד) פֿין לאָשקעוויטץ — (רבי) וואָס האָט איהר געטהאָן דאָרט? — (נגיד) איך האָב פֿערקויפֿט אָקסען — (רבי) פֿין וויא האָט איהר געהאַט אָקסען? — (נגיד) איך האָב זייא געקויפֿט — (רבי) אַז איהר האָט זייא געקויפֿט האָט איהר דאָך זייא געברויכט. פֿאַרוואָס האָט איהר זייא ווידער פֿערקויפֿט? — (נגיד) איך בין אַסוחר, קויף אין פֿערקויף — (רבי) צו וואָס איז דאָס גוט? — (נגיד) וויא הייסט דאָס איז מיין פרנסה — (רבי) צו וואָס ברויכט איהר פרנסה? — (נגיד) מיט דען בין איך מגדל מיינע קינדער — (רבי) אין דער נאָך? — וועל איך זייא חתונה מאַכען — (רבי) אין דער נאָך? — (נגיד) וועל איך האָבען אייניקלעך — (רבי) אין דער נאָך? — (נגיד) וועל איך האָבען אַגוטע עלטער — (רבי) אין דער נאָך? הכלל ער האָט איהם אַזוי ווייט פֿערפֿיהרט מיט דעם אין דער נאָך דאָס ער האָט שוין נישט געוויסט וואָס תשובה צו געבען, זאָגט דער רבי, מיין ליבער ייד, אַז איהר האָט נישט קיין בקשה צו מיר, האָב איך אַבקשה צו אייך, זאָרגט איהר אייך אויף אין דערנאָך! אַזוי איז עס ליבער לעזער מיט אונס, מיר טוהען אימער זאָרגען אין קלערען אויף אַזאָלכע זאַכען וואָס איבער הונדערט יאָהר קומט דער פֿין קיין שום נוצען אַרוים, דער מענש זאָרגט אויף אין דערנאָך אָבער נאָר פֿאַר דער וועלט אָבער ליידער נישט פֿאַר דען לעצטען אין דערנאָך — דאָס פֿערגעסטמאַן נעבעך אין גאַנצען ווען דער מענש שוין קומט אויף דער עלטער, אין קען שוין גאָרנישט טהאָן דעמאָלס ערמאַנט ער זיך ערשט, וויא האַלט איך אין דער רעכנונג עס איז איהם שוין גענוג לייד אויף דע פֿריהריגע יאָהרען עס איז אָבער פֿעראיבער, איין פֿערשפּעטיגטע באַן קען מאַן נישט נאָך לויפֿען. איך וועל דיר נאָך דערציילען אַקליינע מעשה. דער הייליגער רבי ר' משה לייב סאַסעווער זי"ע איז אַמאָל אַהיים געקומען פֿין אַוועג דע קינדערלעך האָבען קוים געוואַרט ער זאָל שוין קוממען, מן הסתם וועט ער זייא עפּעס ברענגען, דיא רעבעצען האָט געוואַרט עפּעס געלט. דערווייל האָט ער גאָרנישט געברענגט וואָרין ער האָט אַללעס וואָס ער האָט

בעקוממען אויסגעטיילט צדקה, האָט דע רעבעצען מיט דע קינדערלעך געשריגען געוואַלט וויא געשיקט זיך אהיים צו קוממען אין גאָרנישט צו ברענגען, האָט ער ז״ע אויך געשריגען אין געוויינט אין האָט געזאָגט רבונו של עולם זעה וואָס דע שרייען, פאַרוואָס איך האָב גאָרנישט געברענגט אוי געוואַלד וויא וועט נאָך שרייען משה לייב ער וועט נישט ברענגען גאָרנישט אויף יענער וועלט, יעצט איבער לעגע דיר דע מעשה — ליבער פריינד וואַן איך צום ביישפיעל דיך פרעגען זאָל אויב דוא גלייבסט דאָס עס איז דאָ איין גאָט אויף דער וועלט, ווירסט דאָ געגען מיר מיט רוגז אויפשטעהן אין זאָגען פאַר אַזוי איין מענש האַלטען זיא מיך איך זאָל דאָס נישט גלייבען יעצט וועל איך פרעגען אויב דוא גלייבסט עס איז פערהאַנדען עוה״ב יענע וועלט ווירסט דוא מן הסתם אויך זאָגען, וויא הייסט איך זאָל נישט גלייבען יעצט פרעג איך דיך ווען ווירסט דוא אָנהייבען עטוואָס צו טהאָן דאָס דוא זאָלסט דיר עטוואָס אָנגרייטען אויף יענער וועלט דען דאָס ווירסט דוא מיר יאָ נאָכגעבען דאָס ביז יעצט האָסט דוא נאָך זעהר וועניג פון דער סחורה אָפשר ווירסט דוא מיר זאָגען דאָס דוא האָסט דיך יאָ פאָרגעזעהן, פרעג איך דיך אַדרבה לערען מיך אויך וואָס איז דאָס, ווירסט דוא מיר זאָגען וויא הייסט איך דאַווען יאָ אַללע טאָג אין לעג תפילין, איך האַלט שבת אין יו״ט אין האָב מזוזות אויף דע טיהרען אין האָב אַרבע כנפות מיט ציצית זאָג איך דיר טהוא נאָר גוט בעטראַכטען דיין דאַווענען וויא אַזוי דאָס זעהט אוים, דאָס דוא קענסט נישט אַמאָל פערטייטשען וואָס דוא זאָגסט אין וויא געשווינד דוא מאַכסט דאָס פאַרטיג, אין ווען האָסט דוא דיר געלאָסט בעקוקען דיא תפילין אויב זייא זענען כשר וואָס דאָס מוז זיין אַללע 3 יאָהר, אין ווען האָט מאַן בעקוקט דע מזוזות אין אָפשר אַז דוא וועסט דיך נישט געפינען בעליידיגט אויב דוא ביסט דיר בודק דע ציצית אַללע טאָג וויא דער דין איז, אין וויא אַזוי זעהט אוים דיין שבת האַלטען, דיין יו״ט האַלטען, דוא העסט אין וועניגסטענס געלאָסט דיינע קינדער לערנען דאָס זייא זאָללען דיר קענען אַטובה טאָן איבער הונדערט יאָהר דוא טהוסט אָבער דיינע קינדער לערנען אַזוי וויא דוא ביסט

זייא

נר   נאָכרעדע   דוד

זייא זאָללען דיר קענען צום געשעפט צו העלפען, נוא וואָס קען זיך מיט דיר טהאָן איבער הונדערט יאָהר קלערסט דוא אפשר דאַרטען אויך געשעפטען צו מאַכען, יאָ ליבער פריינד דוא מוסט דיר אָבער קאַפּיטאַל מיט נעהמען, מצות אין מעשים טובים, צדקה, תשובה, האָסט דוא דיך אַמאָל אויסגעווייִנט פאַר השי״ת ווען קיינער האָט נישט געזעהן אין זאָגען רבונו של עולם וואָס וועט זיך מיט מיר טהאָן? השי״ת זאָל זיך ערבאַרמען איבער אונס ווייא פערדונקעלט זענען אונזערע אויגען, אין ווייא שוואַך איז אונזער פערשטאַנד ווייא געוואַלד ברויך מאַן צו שרייען אויף דען גרויסען עלענד ווייא דאָס יידישקייט היינט אויסזעהט השי״ז זאָלל אונס עפענען דייא אויגען אין דאָס האַרץ אין דען שכל דאָס מיר זאָללען ח״ו נישט פערגעססען אין איהם אָמן.

איתא במדרש רבה בהר פ ל״ד והוא מגמרא תמורה י״ג וכי ימוך אחיך הה״ד רש ואיש תככים נפגשו וכ׳ עושה כולם ד׳ רש זה רש בתורה ואיש תככים זה ששונה סדר או שני סדרים עמד רש עם איש תככים וא״ל השניני פרק אחד והשנהו מאיר עיני שניהם ד׳ קנו העולם הזה והעולם הבא.

דער אינהאַלט פון דען מדרש איז דאָס איינער וואָס ער קען אַביסעל לערנען ברויך צו לערנען מיט דען אַנדערען וואָס נישט קען.

איך האָב ליבער לעזער דאָס מיינינע געטהאָן, פין וויאַפיעל השי״ת האָט מיר געגעבען האָב איך אויך דיר צו געשהיילט, ווען דוא פאָלגעז ווירסט וועללען מיר אַללע צווייא זוכה זיין צו עולם הבא, האַבע דיר שאָהן מעהרערעמאָל, געזאָגט דאָס אין דיינע עלטערע יאָהרען ווירסט דוא גערען פאָלגען דייא צייט וועט אָבער קאָר״ץ זיין, לעגע דיר גוט איבער מיינע רייד אין פערשטעה, דייא וועלט זאָגט אַווערטל איך האָב צייט תשובה צו טהאָן איך בין נאָך נישט אַזוי אַלט, אוי נעבעך ווייא אַסאַך ווערען איינבערופען אָבוואָהל זייא זענען נישט אַלט, איך ווינש דיר ליבער פריינד דוא זאָלסט אַלט ווערען אין אַ גוטע עלטער האָבען, אָבער איין פערזיכערונג אויף דען קען מאַן זיך נאָר מאַכען בייא השי״ת דאָס מיר זאָללען דערלעבען דייא גאולה שלימה ויראו עינינו וישמח לבנו.

אוהה

אודה ה׳ בכל לבב, ובתוך רבים אהללנו אשר הי׳ בעוזרי להוציא מחשבתי לפועל, ולזכות את הרבים כן יעזרני עוד כל ימי חיי, לזכות ולזכות עם כלל ישראל עד אשר נראה בעינינו בביאת דוד גואלינו ויתגדל ויתקדש שמי׳ רבה במהרה בימינו. *)

תיקון על חטא הכללי.

ליבער לעזער איך שרייבע היער אין איין געלעגענהייט וואס איך דען אינהאלט פין דער זאך נאר אויף לשון קודש שרייבען מום אויבוואהל עס איז דיר נייטיג צו וויסען, ראטהע דיך פרעג איינעם דער לשון קודש קען ער זאל דיר דיא זאכע ערקלערען.

ראיתי להדפיס פה תיקון על חטא הכללי לזכות את הרבים, ויהי׳ גם לי לזכות לכפרת חטאת נעורי.

הנה אבוא בזה לכתוב איזה ענין מה ששמעתי כמה פעמים מכבוד קדושת אדמו״ר האי סבא קדישא נזר ישראל והדרו בעהמ״ח כמה ספרי קודש מרן ייט״ב אב״ד דק״ק סיגעט ונדפס בספרו ייטב לב פ׳ נשא דף ז׳ והעתקתים אות באות שיהי׳ לי להקדמה על מה ולמה נתעוררתי להדפיס תיקון על חטא הכללי וזה לשונו הקדוש מה ששייך להענין:

עוד ירמוז באמרו כי יעשו מכל חטאת האדם וגו׳ מה שאמרתי בעמדי במקהלות בין כסא לעשור לעורר לבב העם להשליך רוע שאור עד״מ לחולה שכל אבריו כואבים לו מכף רגל ועד ראש יקראו לרופא ואם לבבו ישכיל אם לתת לו תרופה וסמי רפואה לכל אבר ואבר בפרוטרוט כל הסמים לא יספיקו עוד וחקר מהיכן מקור שורש החולאת הזה בא אין זה כ״א מחמת שאכל מאכלים רעים ונתקלקל האצטומכא ומזה בא חמימות או קרירות שבקרבו המכאיב כל אבריו ע״כ אמר טוב תתי לו להקיא או לשלשל לזכך האצטומכא וממילא רפאות תהי׳ לעצמותיו וכ״כ בחולי הנפש מכף רגל ועד ראש אין בו מתום מלא חטאים ועונות ופשעים ולתת רפואות לכל אבר ואבר בפ״ע הזמן יכלה וכו׳ ע״כ נעמוד על

המחקר

המחקר מהיכן נצמח כללית החולאת אין זה כ״א מכח שהעין רואה והלב חומד וכלי המעשה גומרים בין ער בין ישן או שמהרהר ביום ובא לידי טומאה בלילה ר״ל ופוגם באות ב״ק כללא דכלהו שייפין ומזה עבירה גוררת עבירה להחטיא גם שאר האברים כי בנפול היסוד הוא קדושת האבר הזה נופל כל הבנין כנודע ומי יאמר זכיתי לבי מזה ואם דוד הע״ה בקש חטאת נעורי ופשעי אל תזכר אנן יתמי דיתמי מה נענה וכי יקום אל וכי יפקוד ויספור וימנה אשמותינו בזה אשר רבו מלמנות מה נאמר ומה נדבר להצטדק לפניו הלא נבוש ונכלם עתה הגיע העת לחננה ופלגי מים תרדנה עינינו מאין הפוגות בלב נשבר נדכא ונכלם באמור אליו אנא הלבן כתמי חטאי שושנה יתביאני צל ידך תחת כנפי השכינה. אחי ורעי מי בכם יראי ה׳ יאזין יקשיב וישמע כי ע״י חטא זה גלינו מארצינו גלה יקרנו וניטל כבוד מבית חיינו חרבה עירינו ושמם בית מקדשינו זה זמן זמנים טובא עבר זמן כלה קציר ואנחנו לא נושענו ולדעתי זאת תורת המסורה לא תוציא מן הבית מן הבשר חוצה. כי מגרעות נתן לבית סביב חוצה. הן אראלים צעקו חוצה. ירמוז להזהיר על חטא זה שלא להוציא לבטלה. וזה לא תוציא מן הבית מן הבשר חוצה ועצם שם העצם ב״ה לא תשברו בו בחטא זה כי ע״י חטא זה כביכול אין שמו שלם ואין כסאו שלם הוא ביהמ״ק כסא לרגליו וז״ש כי מגרעות נתן לבית סביב חוצה ועי״ז אראלים צעקו חוצה והבן ויצא לנו מכ״ז כי מתהלה צריך לתקן פגם אב״ק כללא דכולהו שייפין ואז יקל מעליו חליו ויתרפאו יתר אבריו.

ע״כ לשונו הקדוש הצריך לענינינו.

נאום זמירת ישראל, חטאת נעורי ופשעי אל תזכור, אתם אחי ורעי ובפרט בחורי חמד כקטן כגדול תשמעון אם הארז בלבנון לא הי׳ לו בושת מלבקש על חטאת נעוריו מה יענו דורות זמננו ואם אמנם כמה דיו כבר נשפך וכמה ניירות מלאים מזה מכמה גדולים שלפנינו וכמה אופני תשובה כתבו הם זצוק״ל אבל כולם לא נאמרו רק ליודעי ספר ומביני דעת אבל מה יעשו אלה עזובי

קיר

קיר שאף לא ידעו במה יכשלו ובפרט שלכמה מהן יזדמן אף ביום צום ח״ו אוי ואוי ואינם יודעין מה שלפניהם, שומו שמים על זאת ואף שאותם שהם מיודעי ספר וכי לכל אחד מהם הספרים האלה בביתם להבין מהם מה פגמו ומה תקנתם ע״כ אבוא בזה להודיע מה שקבלתי מרבותי הלא המה אדמו״ר הגה״ק בעל ייטב לב מסיגעט ומבנו ממלא מקומו בעל קדושת יו״ט זצוק״ל ואח״ז מצאתי דבריהם והם לא באו להעמים על החוטא אדרבה רק ענינים קלים ואת זה אשר הראה לי מו״ר הק׳ בעל קדושת יו״ט בספר לקוטי עצות להקדוש מוהר״ן זצ״ל וז״ל תיקון גדול למקרה לילה ח״ו לומר עשרה קפי׳ תהלים לאותו היום ואלו הן:

מכתם לדוד קפיטל	טז	למנצח על ידותון	עז
לדוד משכיל ״	לב	תפלה למשה	צ
אשרי משכיל ״	מא	הודו לה׳ קראו בשמו	קה
כאיל תערוג ״	מב	על נהרות בבל	קלז
למנצח אל תשחת	נט	הללו אל בקדשו	קן

ומי שזוכה לאומרם באותו היום אין צריך לפחוד עוד מהפגם הנורא של המקרה ח״ו כי בוודאי נתקן ע״ז עכלה״ק.

ובלתי ספק כי אם תוכל לטבול באותו היום ולא תתפלל עד אחר הטבילה הוא חיוב גדול, ובאם לאו תרחץ ממתניים ולמטה, ועתה אחי אם דבר גדול דיבר אליך הנביא הלא תעשה ואף שאמר אליך רחץ וטהר.

ועתה אבוא אליך וברכתיך ד׳ ישמרך מכל רעה וישמור את נפשך וצאתך ובואך, שהפגם הזה אם יזדמן חלילה וחלילה ביום צום איתא בספרים שאם עלתה לו שנתו מובטח לו שהוא בן עוה״ב, ותוכל להבין מזה גודל הפגם ואודיעך תיקון גם ע״ז, מה שקבלתי ואח״כ מצאתי נדפס בכמה מחזורים עכ״ז לא מנעתי מלכתבו וגם ידוע לי מעשיות כאלו ואשר כן עשו ועלתה בידם, ואשר כן לא עשו — וחבל על דאבדין, קודם כל אזהירך שלא תעשה רעש ולא לגלות לשום אדם ותלך לטבול ורחץ וטהר בצנעה

בצנעא [1]) (הגם שראיתי בכמה ספרים שאסור לטבול אבל כן קבלתי ממורי ורבי הקדוש בעל יוטב לב זי"ע) ותלבש מכנסיים אחרים ואח"כ צוה המובא בס' ע"ח וז"ל שם למי שאירע סוב לבן בליל צומא רבא טוב לו שיאמר כל שלשים יום רצופים אחר יוה"כ כל הפיוטים של ד' קדושות המסודרים בשחרית במוסף במנחה ונעילה בהכנעה ודממה וינצל ויתחיל משחרית מיד מה שמסודר לאחר לאל עורך דין המתחיל ובכן לך תעלה ומי יתנה תוקף בשברון ודכאות רוח וכאשר תבוא לכתוב על יד נביאך אל תאמר הקדושה רק תתחיל מיד לומר אל ברוב עצות וכשתבוא לכבודו מלא עולם תתחיל מיד תמיד תתלונן וכשתבוא למקומו הוא יפן תאמר אליך ועדיך ואח"כ תאמר אליך תלויות עד ימלוך ד' לעולם, ואח"כ תתחיל מה שמוסד במוסף עשה למען שמך וקדש וכו' ותתחיל מיד אז מלפני בראשית ותאמר ע"פ אופן הנ"ל עד ימלוך, ואח"כ תתחיל במנחה בפיוט כי רכובו עד הנערץ, ונקדש בקודש ואח"כ תתחיל בנעילה שערי ארמון כאן תאמר כל הקדושה עד ימלוך ד' לעולם ואח"כ חמול על מעשיך עד המלך המשפט ולא יותר ואח"כ לסיים במזמור קמ"ג ה' שמע תפילתי וכו' ואל תבוא במשפט וכו' למען שמך ה' תחיינו.

וכאשר שידעתי שרבים ילאו לחפש ולמצא כל המקומות הללו ובפרט המאחרים לבוא וממהרים לצאת ע"כ להקל מעליהם סדרתי את כל הסדר על מכונו אשר עלה לי לעת כזאת הוצאות הדפוס על סך עצום וד' הטוב הוא יודע מחשבות שלטובת הכלל כוונתי, ויהי' גם לי לכפרת עונותי אמן.

---

1) **ותטבול באשמורת הבוקר ועצה טובה אשמיע שיצוה הרב שלא יסגירו המקוה אולי ח"ו יש מי שיצטרך לטבול.**

וּבְכֵן וּלְךָ תַעֲלֶה קְדֻשָּׁה, כִּי אַתָּה אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ מוֹחֵל וְסוֹלֵחַ:

מי יתנה תוקף תהלתיך, מי ישנן שיעור שבחיך, מי ירנן רוב רוממותיך, מי יקצוב קריאת קדשתך, מי יצפצף צבי צבאותיך, מי יפרש פלאי פארך, מי יערוך עוצם עזוזיך, מי ישיח סגב סלסוליך, מי ינובב נוי נצחך, מי ימלל מעש מוראך, מי ילהג למד לקחך, מי יכיל כסא כבודך, מי יידע יופי יקריך, מי יטיף טוב טעמיך, מי יחוה חקר חדותיך, מי יזיז זיו זוהריך, מי יורה ועד ותיקותיך, מי יהגה הוד הדרתך, מי ידלה דיע דתותיך. מי יגיד גודל גבורתך, מי יברר ברור בינתך, מי יאמר אומץ אילותיך, כי כשמך כן תהלתיך, כתהלתך כן אמרתך כאמרתך כן בריתך, כבריתך כן גדולתך, כגדולתך כן דעתך, כדעתך כן הליכתך, כהליכתך כן ועידתך, כועדתך כן זהרתך, כזהרתך כן חופתך, כחופתך כן טהרתך, כטהרתך כן ישרתך, כישרתך כן כמירתך, ככמירתך כן לבישתך, כלבישתך כן מדתך, כמדתך כן נעימתך, כנעימתך כן שררותך, כשררותך כן ענותנותך. כענותנותך כן פרישותך, כפרישותך כן צניעותך. כצניעותך כן קדושתך, כקדושתך כן רוממותך, כרוממותך כן שבחך, כשבחך כן תפארתך, ושמך מרום על כל ברכה ותהילה, על כל תוקף ותפארה, על כל שבח ושירה, על כל רנן ורחישה, על כל קדוש וקריאה, על כל צפצוף וצהלה, על כל פאר ופציחה, על כל עוז וענוה, על כל ספור ושיחה, על כל נצוח ונגינה, על כל מען ומלה, על כל לבוב ולחיזה, על כל כבוד וכריעה, על כל יחוד ויראה, על כל טעם וטהרה, על כל חוסן וחידה, על כל זמר וזמרה, על כל ודוי ותודה, על כל הלל והודיה, על כל דבור ודעה, על כל גודל וגאוה, על כל ביטוי וברכה, על כל אומר ואמירה, אלהי האלהים ואדוני האדונים, מלך על כל מלכים, מושל על כל מושלים, איום על כל אימים נורא על כל נוראים, רם על כל רמים, גאה על כל גאים, נשא על כל נשאים, גבוה על כל גבוהים, ומביט אל עניים ונכאים, ואת שחים ודכאים, להחיות לב נדכאים, רוח שפלים וחלכאים, על כן גדלת יי אלהים, ונתעלית על כל אלהים, כי אין כמוך באלהים, ואין זולתך בתחתונים, ואין בלתך אלהי האלהים, שמים ושמי השמים כבודך ספרים, כנפות הארץ זמירות לך משמיעים, שרפי הקודש קדושתך

מקדישים

מקדישים, אופני המרכבה כבודך מברכים, כוכבי בוקר יחד מרננים
ויריעו כל בני אלהים, משברי ים שמך מאדירים, הררי גובה ועצי יער
מרננים, נהרות כף ממחאים, חיתו ארץ וזיז שדי שרים כחוללים, תנינים
וכל תהומות מהללים כבחללים, וכל יצורי בראשית פוצחים הלולים,
לשם קדשך אל אלים, וכולם אליך משברים ומיחלים לתת להם ציד
מאכלים, ומפתיחת ידך נזונים ומתכלכלים, ומזיו הודך שבעים
ומתמלאים, כי כבודך שמים וארץ מלאים, מי כעמך ישראל גוי אחד
בארץ, המאמירים אדנותיך, המיחידים אלהותך, המברכים שם כבוד
מלכותך, המספרים תהלתך, העורכים תחן לחלותך, המנעימים זמר
לעלותך, המעריכים רון לרצותך, השופכים שיח לפתותך, והם עמך
ונחלתך, צאנך וצאן מרעיתך, קודש ראשית תבואתך, קדם קניניך
וסגלתך, חלקך וחבל שפרתך, ישראל תפארתך ישורון מבחר מנתך
הדבקים באמונתך, ההוגים בדתך, החפצים בתורתך, העוסקים ביראתך,
התמידים בעבודתך, הנכספים לחצרות ביתך, הכמהים בקודש חזותך,
התאבים לקרבתך, הנהרגים על תורתך, הנסקלים על אהבתך, הנשרפים
על עדותיך, הנחנקים ונטבחים ונטבעים ונתלים ונקברים חיים על יחוד
קדושתך, הקרואים עדתך, יסוד אגדתך, ואתה אל אין גדול כגדלתך,
והם עדיך כי אין בלתך. ומה יעצור כח ילוד אשה נוצר מטפה באושה,
ומה יעוז עוזך לדרשה, שבחך בפה לפרשה, נצחך בניב לארשה,
להטיף צקון ולחישה, להפיל תחנה ובקשה, ומחיתו עליו קשה ודרכו
מעקשה, ונתיבתו נתוסה ונטושה, וחטאתו על לוח חרושה, חקוקה
ומפורשה, וגז ועף בחישה, וגוע ומת בחלושה, וגויתו בגיא נטושה,
בתחתיתו ארץ רטושה, באישון חושך כפושה, באשמנים רפושה.
בטמון חבושה, כמשה ויבשה, נמסה ועבשה, ביבשת מיבשה. וכלו
מלא בושה, ומה יעצים עתר וגישה, וישיח ויהמה ברגישה. ומאז הכל
גלוי לפניך, ואין להסתר מעיניך, ואין להחבא מפניך, כי בכל משוטטות
עיניך: וגלוי לך כי יציר חומר הוא, הבל הבלים הוא, עלה נדף הוא,
קש יבש הוא, חרס את חרסי אדמה הוא, אנוש אנוש הוא, כי כשמו
כן הוא, אדם אפר דם מרה הוא, בשר בושה סרוחה רמה הוא, מיוחס
בחטא הוא, מחולל בעון הוא. ויצר לבו רע מנעוריו, חורש רע במגוריו.
אורב לו במסתריו, מקנן כנחש בסתריו, כזבוב במפתחי חדריו, מבאיש

העיסה

העיסה בזוהמת שאוריו, מסיתו להטות אשוריו, והוה לו בעוכריו, חשוב לו כצריו. והוא ראש לכל צורריו, מצר לו בכל מצריו, צודה לו בכל עבריו, מרגיז כל איבריו, מעציבו בדבריו, מחטיאו ברוע הרהוריו. מתנקש להפילו במכמוריו, מתנכל לדחותו במהמוריו, וצר לו במצוריו לולי אתה עוזר לו מצריו, ובכל יום ויום מתחדש עליו, חושב מחשבות עליו, להתגולל ולהתנפל עליו, לעקשו בארחות עקוליו, להאשימו באשמת געוליו, להלעינו בממסך תרעליו, ואיננו דורש לשלום אליו, פחים טומן לרגליו, רשת פורש ליד מעגליו, מוקשים שת במסלוליו, כורה שחת בשביליו, למוג לב ולהרבות מכשוליו, וכהולם פעם הולמו בכלפות וכשיליו, על כן יאמרו מושלי משליו, אי לבית שמהרסיו ומחריביו משליו, ומה יצדק במפעליו, ומה יזכה במעלליו, כי שודד בא בגבוליו, לשדדו ללוחמו ברוב תחבוליו. לכן הקדמת רפואה ותעלה, והעלית ארוכה לנהלאה ונחלה, והכנת צרי וחתול ללא חתלה, והגהת מזור להרטות מחלה, וקבעת יום זה לסליחה ולמחילה, לבא שעריך בתודה ובתהלה, לקדם פניך בתודה וחילה, להזכר בו רבוצי מכפלה, בעת רצון לשמוע תפלה, להעביר כל שמץ ותפלה, להניא כל און ותהלה, להצמיח צדקה ותהלה, להפר כעס ולהרבות חמלה, להרים מכשול ולהסיר תקלה, לפנות דרך ולישר מסילה, לתת לשובבים טהרה וטבילה, להעמיד רוח והצלה, להשליך עון בעמקי מצולה, לשאת זדון ומעילה, ומכל ימים יום זה קדשת, ועל כל ימים אותו עלית, ובו מכל יום בחרת, ומיוצרו אותו לך אחדת. ולדור דע כוחו ידעת, ואודם די זהב בו ותרת, ומכתב חרות לעניו נתת, וסלחתי כדבריך בשרת, ועל הרעה נחמת, ועל בניך רחמת, וכגבוה שמים חסדך למו הגברת, וכרחוק מזרח ממערב פשעם הרחקת, וזכות הררי קדם זכרת, וכאב את בן אותם רצית ועל כל אום ראשם נשאת, וקרנם בכבוד רוממת, ומשפל הגבהתמו והתללת ואות לטובה עמהם עשית, וחבתם לכל הראת, ואהבתם לעין כל גלית, ולשכון בתוכם תאבת, ולחנות ביניהם חמדת, ולשבת בועדם אוית, ועין בעין למו נראית, ובין כרובים כבודך צמצמת, וענן יקרך על כפורת הצעת, וענן הקטורת לכסותו היום פקדת, ומאז לסליחה אותו שמת, ולכפרה אותו יסדת, ומצותיו בדתך צוית, וכתבת ושנית

וְשִׁלַּשְׁתָּ, וְאַזְהָרוֹתָיו פֵּרַשְׁתָּ, וְעוֹנָשָׁיו פִּלַּשְׁתָּ וְקָרְבְּנוֹתָיו קִצַּבְתָּ, וַעֲרֶךְ עֲבוֹדוֹתָיו סִדַּרְתָּ, וּרְצוּי הַזָּיוֹתָיו סִפַּרְתָּ, וְרִקּוּחַ תְּמְרוּקָיו הֶעֱדַפְתָּ, וְסֵדֶר מַעַרְכוֹתָיו הוֹסַפְתָּ, וְטוֹהַר טְבִילוֹתָיו מָנִיתָ, וְקִדּוּשׁ רְחִיצוֹתָיו חָשַׁבְתָּ, וְאַזְכָּרוֹתָיו בְּשֵׂכֶל תִּיַּמְתָּ, וְתוֹרוֹתָיו וִדּוּיָו סָכַמְתָּ, וְעִנּוּיָו בְּפֶקֶד רָשַׁמְתָּ, וְלוֹבֶן עֲטִיּוֹתָיו חִוִּיתָ, וּפִזּוּי שְׂרָדָיו הוֹרֵיתָ, וְעִלּוּי מַחְלְצוֹתָיו בֵּאַרְתָּ, וְשִׁנּוּי מַחְלְפוֹתָיו לִמַּדְתָּ, וּלְקָדוֹשֶׁךָ אוֹתָם מָסַרְתָּ, וְכָל תּוֹרוֹתָיו הוֹדַעְתָּ, וְכָל דָּתוֹתָיו חָקַרְתָּ, וְכָל מִשְׁפָּטָיו חָרַצְתָּ, וְכָל חֻקוֹתָיו חָקַקְתָּ, וְכָל גְּזֵרוֹתָיו גָּזַרְתָּ, וְכָל עִנְיָנָיו חָרַטְתָּ וְחֶבְלוֹ מִכֹּל הִנְעַמְתָּ, וְחָלְשׁוֹ מִכֹּל הִשְׁפַּרְתָּ, חוֹפֶשׁ לִרְצוּצִים אוֹתוֹ שִׁוִּיתָ, דְּרוֹר לִשְׁבוּיִם אוֹתוֹ הִתְוֵיתָ, פְּקַח קוֹחַ לַאֲסִירִים אוֹתוֹ תִּכַּנְתָּ, יוֹם עָשׂוֹר לָעֲשִׂירִיָּה חָקַקְתָּ, שַׁבַּת שַׁבָּתוֹן לְשׁוֹבְתֵי עוֹנֶג שַׁתָּה, יוֹם כִּפּוּר לְנוֹתְנֵי כוֹפֶר תַּתָּה. לְכַפֵּר עֲוֹנוֹת, לִמְחוֹת זְדוֹנוֹת, לְכַלֵּה פְּשָׁעִים, לְהָתֵם חֲטָאִים, לְטַהֵר טְמֵאִים, לְהָדִיחַ דָּמִים, לְצַחְצֵחַ כְּתָמִים, לְהַרְחִיץ צוֹאִים, לְהַלְבִּין כַּשֶּׁלֶג שָׁנִים, לְצַחֵר כַּצֶּמֶר אוֹדְמִים, לְמָרֵק חוֹבִים, לְנַקּוֹת חַבִּים, לְזַכּוֹת אֲשֵׁמִים, לְזַכְּךְ אֲשָׁמִים. לְוַתֵּר לְנִתְאָמִים, לִסְלוֹחַ לְכָל עֲדַת תְּמִימִים. וְעַמְּךָ בְּיוֹם זֶה יַחַד נֶאֱגָדִים, וּבְחִין לְפָנֶיךָ נוֹעָדִים, וּשְׁכִינָתְךָ אִתָּם מוּוְעָדִים, וְנֶעֱצָרִים וּמִתְוַעֲדִים, וּבְיִרְאָה אוֹתְךָ עוֹבְדִים, וּבְאֵימָה עוֹמְדִים, וּבְגִילָה רוֹעֲדִים, וּבִתְחִלָּה מְסַלְּדִים, וּפִשְׁעֵיהֶם מִתְוַדִּים, וּמִשְׁתַּחֲוִים וּמוֹדִים, וְכוֹרְעִים וּבוֹרְכִים וְסוֹגְדִים, וְאַרְצָה לְךָ קוֹדִים, וְדַלְתוֹתֶיךָ שׁוֹקְדִים, וּכְאַחַד נֶאֱחָדִים וְיִחוּדְךָ מְיַחֲדִים, וּקְדוּשָּׁתְךָ מְעִידִים, וֶאֱמוּנָתְךָ מְסַהֲדִים, וְצִדְקָתְךָ מַגִּידִים, וְחַסְדְּךָ וַאֲמִתְּךָ לֹא מְכַחֲדִים, וְעוֹרְכִים שֶׁוַע בְּמַעֲמָדִים, וּמִזְרִיחָה וְעַד שְׁקִיעָה שִׁבְחָךְ מַתְמִידִים, וּפְגִיעוֹת חָמֵשׁ מֵאֶמֶשׁ מַעְתְּדִים, מוּל עֲבוֹדוֹת חָמֵשׁ בְּעִתּוּדִים, וּלְשִׁמְךָ מְהוֹדִים, בְּכָל עוֹז וּמְאוֹדִים, וְכֻלָּם צָמִים וּמִתְעַנִּים, יַחַד אָבוֹת וּבָנִים, גְּדוֹלִים וּקְטַנִּים, בַּחוּרִים וּזְקֵנִים, וּמַרְבִּים תְּנוּנִים, וּמְדַבְּרִים תַּחֲנוּנִים, וְעוֹרְכִים רְנָנִים, וּמְרַנְּנִים וּמִתְחַנְּנִים לְפָנֶיךָ אֲדוֹנֵי הָאֲדוֹנִים, לִפְדוֹתָם מִכּוֹבֶד עֲוֹנִים, וְלִמְחוֹת פְּשָׁעֵימוֹ כַּעֲנָנִים, לִשְׁעוֹת שַׁוְעָם מִמְּעוֹנִים, לְהַאֲזִין מֵהֶם שִׂיחַ מַעֲנִים, כִּי הֵם דַּלִּים וְאֶבְיוֹנִים, וּבְצִלְּךָ מִתְלוֹנְנִים, וּבְאֶבְרָתֶךָ מִתְגּוֹנְנִים, וּבְסִתְרְךָ נִצְפָּנִים, וּבְךָ נִשְׁעָנִים, וּכְעֵינֵי עֲבָדִים אֶל יַד אֲדוֹנִים, וּכְעֵינֵי שִׁפְחָה אֶל יַד גְּבִרְתָּהּ לְךָ פּוֹנִים, לְהַרְבּוֹת לָמוֹ פִּדְיוֹנִים, לְכַבֵּס מִצַּחַן דְּפִיוֹנִים, לְהַצִּיל בְּצוּל זְדוֹנִים, לְשַׁתֵּק בַּעֲלֵי דִינִים, לְאַלֵּם מְלַשְׁנִים, לְוֹטְשֵׁי

חִצִּים וְכִדּוֹנִים, לְהָשִׁיב חֶרֶב לִנְדָנִים, לְהַגְבִּיר מְלִיצֵי יוֹשֶׁר וְזִכְיוֹנִים וּלְהַחֲסִים קַטֵּגוֹרִים עִמָּהֶם מְדָנִים, וְסֵדֶר סְלִיחָה מְכִינִים, וְדִבְרֵי רִצּוּי מְכֻוָּנִים, וּבְרִית שְׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה מִדּוֹת אוֹפַנִּים, אֲשֶׁר אַלְפַּת לְנֶאֱמָן בְּחֶזְיוֹנִים, בַּעֲבוּר כְּבוֹדְךָ עַל פָּנִים, בְּדַבֶּרְךָ עִם צִיר פָּנִים אֶל פָּנִים, וְכָל הַיּוֹם בָּם מִתְגַּלְגְּלִים וְנֶאֱפָנִים, וְעֶרְךְ וִדּוּי מְשַׁנְּנִים, וְצִדְקוֹתֶיךָ מְתַנִּים, לִזְכּוֹר לָמוֹ שְׁלֹשֶׁת אֵיתָנִים, וְיוֹם קָדוֹשׁ חִתּוּנִים, לְחַלְּצָם מֵרֹאשׁ פְּתָנִים, לְהַדְרִירָם מִפֶּרֶךְ מְעֻנִּים, לְדַלּוֹתָם מִדְּכוּי תַּנִּים, לְהַעֲלוֹתָם מִבּוֹר שְׁאוֹנִים, לְנַתֵּק מֵהֶם מוֹסְרוֹת שׂוֹטְנִים, לְפַצּוֹתָם מִלַּעַג שַׁאֲנַנִּים, לְהַצִּילָם מִנְּאִיּוּנִים, לְהָשִׁיב שְׁבוּתָם כַּיּוֹנִים, לְמַלְּטָם מִתּוֹפֶת דֵּרָאוֹנִים, מִלַּהַט מִתְהַפֶּכֶת בְּדִמְיוֹנִים, רִשְׁפֵּי לַהַב וַעֲשׁוּנִים, מְדוּרַת אֵשׁ וְאוּדִים עֲשֵׁנִים, לְנַצְּחָךְ בְּשִׁיר כְּעַל שׁוֹשַׁנִּים, וְרִבּוֹתַי קוֹדֶשׁ צְבָא עֶלְיוֹנִים, בְּשׂוֹרָם כִּי תַצְדִּיק בָּנִים, אֲשֶׁר לַעֲבָדִים לְךָ נִקְנִים, יִתְמְהוּ זֶה לָזֶה בְּתַמְהוֹנִים, וְכִתֵּי כִּתִּים הַמּוֹנִים הֲמוֹגִים, יַשְׁמִיעוּ וְיֹאמְרוּ בְּאֶרֶשׁ שְׁנוּנִים, מִי אֵל כָּמוֹךָ נוֹשֵׂא עָוֹן זֶרַע אֱמוּנִים, וְעוֹבֵר עַל פֶּשַׁע נִטְעֵי נַעֲמָנִים, אַשְׁרֵי הָעָם שֶׁכָּכָה לוֹ עוֹנִים, וְאַשְׁרֵי הַגּוֹי שֶׁיְיָ אֱלֹהָיו רוֹנְנִים, וְיַקְדִּישׁוּךָ עֶלְיוֹנִים, וְיַעֲרִיצוּךָ תַּחְתּוֹנִים, וְאָז אֵלִים יַאֲדִירוּךָ, בְּרָקִים יְבָרְכוּךָ, גְּדוּדִים יְגַדְּלוּךָ, דּוֹלְקִים יִדְרְשׁוּךָ, הַמּוֹלָה יְהַדְּרוּךָ, וָתִיקִים יוֹדוּךָ, זַכִּים יַזְכִּירוּךָ, חֲיָלִים יְחַסְּנוּךָ, טְהוֹרִים יְטַעֲמוּךָ, יְקָרִים יְיַחֲדוּךָ, כַּבִּירִים יַכְתִּירוּךָ, לוֹהֲטִים יְלַבְּבוּךָ, מַלְאָכִים יַמְלִיכוּךָ, נוֹגְנִים יְנַצְּחוּךָ, שְׂרָפִים יְסַלְּדוּךָ, עִירִין יְעַלּוּךָ, פְּלָאִים יְפָאֲרוּךָ, צְבָאוֹת יְצַלְצְלוּךָ, קַלִּים יַקְדִּישׁוּךָ, חזן רִבְבוֹת יְרוֹמְמוּךָ, שַׁנְאַנִּים יְשַׁבְּחוּךָ, תַּרְשִׁישִׁים יַתְמִידוּךָ, קְדוּשָּׁה מְשֻׁלֶּשֶׁת.

אֵל בְּרוֹב עֵצוֹת תִּכֵּן אֶת רוּחַ, טֶרֶם בִּכְרוּב טָס וַיֵּדֶא עַל כַּנְפֵי רוּחַ, גַּם פֶּלֶס וּמִשְׁקָל שָׂם לְרוּחַ, טֶרֶם דְּבָרוֹ בִּזְרִיזוּת תַּעַשׂ הָרוּחַ, הֲלֹא עַל סְעָרָה הֶעֱמִיד הָרוּחַ, טֶרֶם וּמֵאוֹצָר יוֹצִיא אֶת הָרוּחַ, זֶה יָם הַגָּדוֹל יָטִיל בּוֹ אֶת הָרוּחַ, טֶרֶם חֵיל נוֹזְלִים יְעָרִים הָרוּחַ, טַעַם יָפוּץ אֵל וַיַּעֲמִיד הָרוּחַ. טֶרֶם יִזְּלוּ מַיִם יַשֵּׁב הָרוּחַ.

לָכֵן כָּל לַיִל בְּיָדוֹ תּוּפְקַד כָּל רוּחַ, טֶרֶם לְאֶצְלוֹ תָּשׁוּב הָרוּחַ, מְרוּקָּם בְּצַלְמוֹ נָפַח בּוֹ נִשְׁמַת רוּחַ, טֶרֶם נְשָׁמָה אֵלָיו תּוּאֲסַף עִם רוּחַ,

סלול

תִּיקּוּן עַל חֵטְא הַכְּלָלִי

סְלוֹל נַן נָטַע מִתְהַלֵּךְ לְרוּחַ, טֶרֶם עַל פְּנֵי גֵיא הֶעֱבִיר הָרוּחַ, פָּץ עֲבוּר מוֹרְדִים לֹא יָדוֹן רוּחַ, טֶרֶם צָרְחוּ סוּר וַיִּכְלוּ מֵרוּחַ, קֶדֶם כֹּל נִקְרָא אֱלֹהֵי הָרוּחַ. חזן טֶרֶם רִחֵף עַל פְּנֵי מַיִם רוּחַ, שַׁלְטוֹן לֹא שָׁם לַיְּצִיר לִכְלֹא אֶת הָרוּחַ, טֶרֶם תְּנָה מְנַגֵּן אָנָה אֵלֵךְ מֵרוּחַ.

לָכֵן כָּל אֲשֶׁר בְּאַפָּיו נִשְׁמַת רוּחַ, אָכֵן בֶּאֱנוֹשׁ הִיא הָרוּחַ, יְסַלְדוּ יְסַלְסְלוּ לָאֵל בּוֹרֵא רוּחַ, כְּחַיָּה וְאוֹפַן עֵת יָבֹא בָם הָרוּחַ.

תָּמִיד תִּתְלוֹנֵן בְּיָדְךָ כָּל נֶפֶשׁ, שְׁגָגוֹת וּזְדוֹנוֹת לְךָ תּוֹדֶה הַנֶּפֶשׁ, רָצִיתָ לְהַמְצִיא כּוֹפֶר לְנֶפֶשׁ, קָדוֹשׁ לְבַעֲבוּר תְּבָרֶכְךָ כָּל נֶפֶשׁ, צוֹם אֶבְחָרֵהוּ קְרָאתָ עִנּוּי נֶפֶשׁ, פֶּשַׁע בְּלֹא דַעַת לֹא טוֹב לְנֶפֶשׁ, עָמָל וְכָל פּוֹעַל לֹא יִמַּלְאוּ נֶפֶשׁ. חזן סִכּוּךְ אֵבָרִים תְּמַלֵּא חַיַּת נֶפֶשׁ, נֶעֱרָם מִכֹּל נַהֵם יְצִיאַת הַנֶּפֶשׁ:

לָכֵן בְּכָל צָרָה אֶשְׁפּוֹךְ לְךָ אֶת הַנֶּפֶשׁ, כְּצִפּוֹר מִפַּח לְמַלֵּט בָּנוּ נֶפֶשׁ, יַחַד כָּל הַנְּפָשׁוֹת לְךָ כְּאַחַת נֶפֶשׁ, מְהוֹרֶיךָ הֶחְדַּלְתָּ מִכָּל טְמֵא נֶפֶשׁ, חֶשְׁבּוֹן וְדִין בְּעֵת תֵּת כָּל נֶפֶשׁ, זַכָּה וּטְהוֹרָה בִּהְיוֹת הַנֶּפֶשׁ, וְשׁוֹבֵי לִמְנוּחָיְכִי תֹּאמַר לְנֶפֶשׁ, הֲלֹא בִּצְרוֹר הַחַיִּים תִּצָּרֵר הַנֶּפֶשׁ, דּוֹרְשֵׁי הֶגְיוֹן דַּת מְשִׁיבַת נֶפֶשׁ. חזן נַם זֵדִים בְּהָעִיקָם נֶפֶשׁ, בְּכַף הַקֶּלַע תְּקַלַּע מֵהֶם הַנֶּפֶשׁ, אֵלֶיךָ אֵל בְּאוֹמֶן אֶשָּׂא אֶת הַנֶּפֶשׁ.

לָכֵן בְּכָל לֵב וּבְכָל מְאוֹד וּבְכָל נֶפֶשׁ, אֲיַחֵד זִכְרְךָ תָּמִיד נֶשֶׁף וְשַׁחַר עַד אַשְׁלִים לְךָ אֶת הַנֶּפֶשׁ.

אֵלֶיךָ וְעָדֶיךָ יָבֹא כָל בָּשָׂר, תַּחַת כִּי מַעֲשֶׂיךָ לֹא כְּמַעֲשֵׂה בָּשָׂר, בְּיָדְךָ תֶּאֱסוֹף רוּחַ כָּל בָּשָׂר, שֶׁאַתָּה הוּא אֱלֹהֵי הָרוּחוֹת לְכָל בָּשָׂר, גַּם לְרִמָּה הוּא רִבּוּי בָּשָׂר, רוֹעַ פֶּה הוּא הַמַּחֲטִיא בָּשָׂר, דּוֹר שֶׁטֶף כְּהִשְׁחִית וָעַשׁ זִמַּת בָּשָׂר. חזן קָצַפְתָּ וְנִמַּתָּ בְּשַׁגָּם הוּא בָשָׂר, הֲלֹא בְּקִצְפְּךָ עַל חַטֹּאת בָּשָׂר, צוּר זָכוֹר תִּזְכּוֹר כִּי הֵמָּה בָשָׂר.

לָכֵן בְּיָדְךָ אֶפּוֹל וְלֹא בִּידֵי בָשָׂר, פְּקוּדַּת דִּינְךָ לֹא כְּדִינֵי בָשָׂר, זֶה אַתָּה הוּא אֱלֹהֵי הָרוּחוֹת לְכָל בָּשָׂר, עוֹרֵךְ וְנוֹתֵן לֶחֶם לְכָל בָּשָׂר, חַי לְכָל הַחַי קָרָאתָ בָּשָׂר, סִכַּכְתָּ גִּיד וָעֶצֶם וְאָרַגְתָּ עוֹר וּבָשָׂר, טְהוֹרָה

תטמא

תְּטַמֵּא כְּזַיִת בָּשָׂר. נָא לָבֵן אוֹי לְבָשָׂר מִפְּנֵי בָּשָׂר. יָלִיל צָרִים שָׁמַעְנוּ וְסָמַר בָּנוּ בָּשָׂר. חזן מֵעֶיךָ יֶהֱמוּ עַל כָּל בָּשָׂר. כְּבוֹד שֵׁם קָדְשְׁךָ יְבָרֵךְ כָּל בָּשָׂר. לִמּוּד דָּתְךָ מַרְפֵּא לְכָל בָּשָׂר

לָכֵן לְעֵת תִּשְׁפּוֹךְ רוּחֲךָ עַל כָּל בָּשָׂר. גָּלוּי כְּבוֹדְךָ יִרְאֶה כָּל בָּשָׂר. וּבְהַשְׁמִיעֲךָ שַׁוְעַת יַהֵם כָּל בָּשָׂר.

אֵלֶיךָ תְּלוּיוֹת עֵינֵינוּ יְיָ אֲדוֹנֵנוּ. בָּרוּךְ בְּמַקְהֲלוֹת עַמֶּךָ. מָה אַדִּיר שִׁמְךָ. גָּאֳלֵנוּ שַׁוְעַת מְמַעֲנֵינוּ יְיָ אֲדוֹנֵנוּ. דָּר בִּשְׁמֵי מְרוֹמֶיךָ. מָה אַדִּיר שִׁמְךָ. הֵן לְךָ הֶאֱמַרְנוּ יְיָ אֲדוֹנֵנוּ. וּמִי כָעַם מְרוֹמְמֵי שִׁמְךָ. מָה אַדִּיר שִׁמְךָ. זְכוֹר בְּרִית אֵיתָנֵנוּ יְיָ אֲדוֹנֵנוּ. חַי כִּי אֵין זָר עִמְּךָ מָה אַדִּיר שִׁמְךָ. טָהוֹר לְשִׁמְךָ קִנֵּנוּ יְיָ אֲדוֹנֵנוּ. יְחִידִי הַדָּן בְּעוֹלָמֶךָ. מָה אַדִּיר שִׁמְךָ. כּוֹחֲךָ יִגְדַּל מַלְכֵּנוּ יְיָ אֲדוֹנֵנוּ. לִבֵּנוּ רָחַשׁ לְרוֹמְמֶךָ. מָה אַדִּיר שִׁמְךָ. מְנוֹף בִּזְרוֹעַ גְּאַלְתָּנוּ יְיָ אֲדוֹנֵנוּ. נְהַלֶּלְךָ כְּאֵילֵי מְרוֹמֶךָ. מָה אַדִּיר שִׁמְךָ. סְעָדֵנוּ וְסָמְכֵנוּ יְיָ אֲדוֹנֵנוּ. עֲנֵנוּ וְנוֹדֶה לְשִׁמְךָ. מָה אַדִּיר שִׁמְךָ. פְּדֵנוּ וְחָנֵּנוּ יְיָ אֲדוֹנֵנוּ. צוּר עוֹלָמִים שִׁמְךָ. מָה אַדִּיר שִׁמְךָ. קוֹמְמֵנוּ וַהֲקִימֵנוּ. יְיָ אֲדוֹנֵנוּ. רַחֲמֶיךָ יְקַדְּמוּ זַעְמֶךָ מָה אַדִּיר שִׁמְךָ. שְׁמַע קוֹל תַּחֲנוּנֵנוּ. יְיָ אֲדוֹנֵנוּ. חזן תִּתְרוֹמֵם מִנְּשׂוּאֵי רַחַם. מָה אַדִּיר שִׁמְךָ. שִׁמְךָ אֵל לְבָבֵנוּ יְחוּדְךָ יַחַד הַנֶּעֱמָנוּ.

חזן אַדִּיר אַדִּירֵנוּ יהוה אֲדוֹנֵנוּ מָה אַדִּיר שִׁמְךָ בְּכָל הָאָרֶץ. וְהָיָה יהוה לְמֶלֶךְ עַל כָּל הָאָרֶץ בַּיּוֹם הַהוּא יִהְיֶה יהוה אֶחָד וּשְׁמוֹ אֶחָד. יהל וּבְדִבְרֵי קָדְשְׁךָ כָּתוּב לֵאמֹר. יִמְלוֹךְ יהוה לְעוֹלָם אֱלֹהַיִךְ צִיּוֹן לְדוֹר וָדוֹר הַלְלוּיָהּ.

עֲשֵׂה לְמַעַן שְׁמֶךָ. וְקַדֵּשׁ אֶת שִׁמְךָ עַל מַקְדִּישֵׁי שְׁמֶךָ בַּעֲבוּר כְּבוֹד שִׁמְךָ הַנַּעֲרָץ וְהַנִּקְדָּשׁ כְּסוֹד שִׂיחַ שַׂרְפֵי קֹדֶשׁ. הַמַּקְדִּישִׁים שִׁמְךָ בַּקֹּדֶשׁ דָּרֵי מַעְלָה עִם דָּרֵי מַטָּה קוֹרְאִים וּמְשַׁלְּשִׁים בְּשִׁלּוּשׁ קְדוּשָּׁה בַּקֹּדֶשׁ.

אָז מִלִּפְנֵי בְרֵאשִׁית. דָּת וָכֵס הֵשִׁית. אָמְנָה יוֹם יוֹם. אֲצוּלָה אִתּוֹ בְּחֶבְיוֹן. בֵּאֲרָהּ לְשַׁעֲשׁוּעִים. בָּהּ לְנַקּוֹת חֵטְא עִם מְשֻׁוְּעִים. נָמַר בַּעֲצָתָהּ כָּל בָּאוֹמֶר. גָּשָׁה לְחַנֵּן בְּעַד כָּל יְצוּרֵי חוֹמֶר. דִּגְלָהּ לִפְנֵי מְכוֹן שֶׁבֶת. דְּרוֹר יֵשַׁע כָּלָה בְּמַחֲשֶׁבֶת. הוּכְנָה עַד לֹא עוֹלָם. הֱיוֹת מֵלִיץ

יושר

יוֹשֵׁר לְעַם עוֹלָם, וּשְׁנֵי אַלְפֵי רְבָבוֹת גְּדוּדִים, וּכְמוֹ הֵם כְּרוּבִים, אָז בָּם מִתְנוֹדְדִים, וְקוֹף לְמִסְפָּרָם מַרְבִּים. זִיו סַפִּיר כֵּס מַרְכִּיבִים, חַשְׁרַת מַיִם עִם חֶשְׁכַת מַיִם, חַבֵּא כִּמְצוּלוֹת מַיִם, חֵטְא שׁוֹפְכֵי לֵב כַּמַּיִם, טוֹרַח נוֹשֵׂא, וְנִרְאָה נִשָּׂא, טוֹעֵן מַשָּׂא, בְּקוֹל כָּל תִּשָּׂא. חזן יִתְרַעֲשׁוּ אוֹפָן וְגַלְגַּל, יוֹקֵשׁ עַם זוּ לְהַאֲמִין וּלְגַלְגַּל, כְּרוּב וְחַיָּה רוֹפְפִים, בְּכַנְפֵי נֶשֶׁר מְעוֹפְפִים כְּאֵב זוּ מַרְפִּים, עֲנוֹת לְעֻמַּת שְׂרָפִים.

אָז מִלִּפְנֵי בְּרֵאשִׁית, אָבוֹת וּבָנִים הֵשִׁית, לָתֵת אֲרוּכָה, לְהַעֲלוֹת אֲרוּכָה, מֵאָז צָפָם, מְחָרוֹת קִצְפָּם, נוֹעֵץ וְהֵבִין נֶאָצוֹת לְהַלְבִּין, סָקַר עֲשׂוֹת נְכוֹחָה, סִיּוּם לְיוֹם תּוֹכֵחָה, עָלָה בְּמַחֲשָׁבָה יַחַד, עֲתִירָתָם לְמַלֵּט מִפַּחַד, פּוֹדֶם הֶעְלֵם מִקֶּדֶם, פֶּשַׁע לְנַקּוֹת, מִקְנוֹת קֶדֶם, צָפָה בְּוַעַד יוֹם זֶה, צוֹעֲקִים סְלַח נָא כַּעֲוֹן הָעָם הַזֶּה, קוֹרֵא דוֹרוֹת מֵרֹאשׁ, קוֹשֵׁט אָב לְבָנִים הֵכִין לִדְרוֹשׁ. חזן רַבּוּ רַחֲמָיו וַחֲסָדָיו, רַצּוֹת רְחוּמָיו וַחֲסִידָיו, שֶׁהֵם יְדִידָיו, שִׁכְלוּל מַעֲבָדָיו, תָּמִיד מְעִידָיו, כִּי אֵין בִּלְעָדָיו.

אָז מִלִּפְנֵי בְּרֵאשִׁית, נָוֶה וְיִנּוֹן הֵשִׁית, תַּלְפִּיּוֹת מָרוֹם מֵרִאשׁוֹן, תִּכֵּן טֶרֶם כָּל עַם וְלָשׁוֹן, שִׁכְנוּ עֵץ שָׁם לְהַשְׁרוֹת, שׁוֹגִים לְהַדְרִיךְ בְּדַרְכֵי יְשָׁרוֹת, רֶשַׁע אִם הֶאְדִּים, רָחֲצוּ וְהִזַּכּוּ הִקְדִּים, קֶצֶף אִם קָצַף בְּאֵימָתוֹ, קָדוֹשׁ לֹא יָעִיר כָּל חֲמָתוֹ, צָמַתְנוּ בְּבִצְעֵנוּ עַד עַתָּה, צוּרֵנוּ עָלֵינוּ לֹא גָעֲתָה, פָּנָה מֶנּוּ מְשִׁיחַ צִדְקֵנוּ, פַּלְּצָנוּ וְאֵין מִי לְצַדְּקֵנוּ, עֲוֹנוֹתֵינוּ וְעוֹל פְּשָׁעֵינוּ עוֹמֵס וְהוּא מְחוֹלָל מִפְּשָׁעֵינוּ, סוֹבֵל עַל שִׁכְמוֹ חַטֹּאתֵינוּ, סְלִיחָה מָצָא לַעֲוֹנוֹתֵינוּ, גִּרְפָּא לָנוּ בַּחֲבוּרָתוֹ, נֶצַח בְּרִיָּה חֲדָשָׁה עֵת לִבְרֹאתוֹ. חזן מֵחוּג הָעֲלֵהוּ, מִשֵּׂעִיר הַדְלֵהוּ, לְהַשְׁמִיעֵנוּ בְּהַר הַלְּבָנוֹן, שֵׁנִית בְּיַד יִנּוֹן.

אָז מִלִּפְנֵי בְּרֵאשִׁית שְׁבָוֶה אֵלֶּה הֵשִׁית, כּוֹנָם מֵעֵת נוֹלָדוּ, כְּתוּרִים בְּטֶרֶם הָרִים יֻלָּדוּ, יְצָרָם וְאֶצְלוֹ כְלָלוֹ, יַחַד לִפְנֵי גְּבָעוֹת חוֹלָלוּ, טָפֵל בְּאִבָּם תְּשׁוּבָה, טְבוּעָה הִיא לְבַת הַשּׁוֹבֵבָה, חִתְּלָהּ צֳרִי לְחַטָּאִים, חוֹבֵשׁ לִנְטָעֵי נְטָעִים, זְדוֹנוֹת וּשְׁגָגוֹת בָּהּ לִדְחוֹת, זַעַף וְעֶבְרָה בָּהּ לִמְחוֹת, וּמִלִּפְנֵי עָשׂוֹר עֲשָׂרָה, וְעָדָה לְמַרְפֵּא סוֹרֵרָה, הִנְנוּ אָתָאנוּ לְךָ אָיוֹם, הַבִּיטָה וּרְאֵה בְּשִׁבָּרוֹן לֵב הַיּוֹם, דַּלְיוֹת שׁוֹקַיִם, וּמַצַּב רַגְלַיִם, דְּרִיכַת מָתְנַיִם, וּמַעַד קַרְסֻלַּיִם, גָּשִׁים יְחֵפִים בְּעִנּוּי עֲיֵפִים, גִּישׁוֹת מֵאֲלָפִים, בְּשִׁירוֹת מְעוֹפְפִים, חזן בָּךְ מִתְהַדְּרִים, בְּשִׁמְךָ נֶאֱדָרִים, אָמְצָךְ מַאֲדִירִים אַדִּיר בְּאַדִּירִים בְּקוֹל אַדִּירִים.

אדיר אדירנו יהוה אדונינו מה אדיר שמך בכל הארץ, והיה יהוה למלך על כל הארץ, ביום ההוא יהיה יהוה אחד ושמו אחד. קהל ובדברי קדשך כתוב לאמר, ימלוך יהוה לעולם אלהיך ציון לדור ודור הללויה.

כי רכובו בערבות, ועזו בשחקים, וזרועו במעוזנו וקדושו בזבול ואימתו בערפל, ומוראו בשמי שמים, וקשתו בשמים, וקולו על המים, ומושבו ברום, ומבטו בתחת. ממעלה קדוש, וממטה ברוך ממים אדיר ומנהרות קול, ומארץ זמר ומעצים רנן, ומהרים רקד, ומגבעות שיר, ומכל בריה תוקף, ומכל ראש כפף, ומכל עין רמז, ומכל אזן שמע, ומכל פה הודיה, ומכל לשון שבח, ומכל גרון רון, ומכל לב רחש, ומכל קרב הגיון, ומכל ברך כריעה, ומכל קומה השתחויה, ומזקנים כבוד, ומאנשים ונשים שיר, ומבחורים ובתולות הלל, ומעוללים ויונקים עוז ומדור לדור גבורה ומעולם ועד עולם ברכה, כי כולם בראת למענך, יקראו זה לזה ויענו זה לזה, ויאמרו זה לזה גושו עושו חושו, ונעריץ למלך הכבוד, האל הנערץ והנקדש בקודש.

שערי ארמון מהרה תפתח לבואי דת אמון, שערי גנוזים מהרה תפתח לדתך אחוזים. שערי היכל הנחמדים מהרה תפתח לועודים. שערי זבול מחנים מהרה תפתח לחכלילי עינים. שערי טהרה מהרה תפתח ליפה וברה. שערי כתר המיומן, מהרה תפתח לעם לא אלמן. ובהם תוערץ ותקדש כסוד שיח שרפי קודש המקדישים שמך בקודש ככתוב על יד נביאך וקרא זה אל זה ואמר. קדוש קדוש קדוש יי צבאות מלא כל הארץ כבודו. כבודו מלא עולם משרתיו שואלים זה לזה איה מקום כבודו לעומתם ברוך יאמרו. ברוך כבוד יי ממקומו. ממקומו הוא יפן ברחמים לעמו. ויחון עם המיחדים שמו ערב ובוקר בכל יום תמיד פעמים באהבה שמע אומרים. שמע ישראל יי אלהינו יי אחד. אחד הוא אלהינו. הוא אבינו הוא מלכנו הוא מושיענו, והוא ישמיענו ברחמיו שנית לעיני כל חי להיות לכם לאלהים. אני ד' אלהיכם. ובדברי קדשך כתוב לאמר, ימלוך יי לעולם אלהיך ציון לדור ודור הללויה.

תיקון על חטא הכללי

חֲמוֹל עַל מַעֲשֶׂיךָ, וְתִשְׂמַח בְּמַעֲשֶׂיךָ, וְיֹאמְרוּ לְךָ חוֹסֶיךָ, בְּצַדֶּקְךָ עֲמוּסֶיךָ, תּוּקְדַּשׁ אָדוֹן עַל כָּל מַעֲשֶׂיךָ, כִּי מַקְדִּישֶׁיךָ בִּקְדוּשָּׁתְךָ קִדַּשְׁתָּ נָאֶה לְקָדוֹשׁ פְּאֵר מִקְּדוֹשִׁים.

בְּאֵין מֵלִיץ יוֹשֶׁר מוּל מַגִּיד פֶּשַׁע, תַּגִּיד לְיַעֲקֹב דְּבַר חוֹק וּמִשְׁפָּט, וְצַדְּקֵנוּ בַּמִּשְׁפָּט הַמֶּלֶךְ הַמִּשְׁפָּט.

מִזְמוֹר לְדָוִד יְיָ שְׁמַע תְּפִלָּתִי הַאֲזִינָה אֶל תַּחֲנוּנַי בֶּאֱמֻנָתְךָ עֲנֵנִי בְּצִדְקָתֶךָ: וְאַל תָּבוֹא בְמִשְׁפָּט אֶת עַבְדֶּךָ כִּי לֹא יִצְדַּק לְפָנֶיךָ כָל חָי: כִּי רָדַף אוֹיֵב נַפְשִׁי דִּכָּא לָאָרֶץ חַיָּתִי הוֹשִׁיבַנִי בְמַחֲשַׁכִּים כְּמֵתֵי עוֹלָם: וַתִּתְעַטֵּף עָלַי רוּחִי בְּתוֹכִי יִשְׁתּוֹמֵם לִבִּי. זָכַרְתִּי יָמִים מִקֶּדֶם הָגִיתִי בְכָל פָּעֳלֶךָ בְּמַעֲשֵׂה יָדֶיךָ אֲשׂוֹחֵחַ: פֵּרַשְׂתִּי יָדַי אֵלֶיךָ נַפְשִׁי כְּאֶרֶץ עֲיֵפָה לְךָ סֶלָה: מַהֵר עֲנֵנִי יְיָ כָּלְתָה רוּחִי אַל תַּסְתֵּר פָּנֶיךָ מִמֶּנִּי וְנִמְשַׁלְתִּי עִם יֹרְדֵי בוֹר: הַשְׁמִיעֵנִי בַבֹּקֶר חַסְדֶּךָ כִּי בְךָ בָטָחְתִּי הוֹדִיעֵנִי דֶּרֶךְ זוּ אֵלֵךְ כִּי אֵלֶיךָ נָשָׂאתִי נַפְשִׁי: הַצִּילֵנִי מֵאֹיְבַי יְיָ אֵלֶיךָ כִסִּתִי: לַמְּדֵנִי לַעֲשׂוֹת רְצוֹנֶךָ כִּי אַתָּה אֱלוֹהָי רוּחֲךָ טוֹבָה תַּנְחֵנִי בְּאֶרֶץ מִישׁוֹר: לְמַעַן שִׁמְךָ יְיָ תְּחַיֵּנִי בְּצִדְקָתְךָ תּוֹצִיא מִצָּרָה נַפְשִׁי: וּבְחַסְדְּךָ תַּצְמִית אֹיְבָי וְהַאֲבַדְתָּ כָּל צֹרֲרֵי נַפְשִׁי כִּי אֲנִי עַבְדֶּךָ:

ולפי דעתי הנני אומר שיאמר ג"כ אלו המזמורים אשר רשמתי לאומרם בשאר ימות השנה ויאמרם מיד בבוקר כי מה לי זה יום משאר ימות השנה ושניהם כאחד טובים.

פרענומעראַנטען

תודה רבה לכבוד הרבני המופלג וכו' מו"ה יוסף יו"ט מאנדעל נ"י מעלעשד אשר התאמץ והי' לי לאחיעזר לקבץ האבענאנטען ויהי' משכורתו שלימה מאת ד' אמן.

ענערעש.

מו"ה אליעזר רענדעל
" מנחם חיים וואנדלער
ר' אהרן צבי פריעד
ר' אליעזר שאָנבערגער
ר' יוסף צבי צייגער
ר' אברהם גאלדשטיין
ר' אברהם צבי ווידער

קלויזענבורג.

ה' אַדאָלף וואָלף פערדינאַנד באם 51
" אויסלאָנדער רודאָלף
" מיהאַלי שאַמועל
" פינקעל אַלבערט
" קליין
ר' שמואל שטיין
ה' זאָלטאַן גערא
" עמאַנועל שאָלאָמאָן
ר' שמעון לוי אויסלאָנדער
ליבראַריע ספרות
ה' אַנטאָן ראָזענצווייג
ר' אברהם משה
ה' פייערשטיין שאָמו
" ציטראָן מיקלאָש
" ראָזענבערג פענעכליט
" יוליאוס ווייס
" פרוי פרענקעל
ר' דוד גרינפעלד
" מנחם ווייס
יג 13

ה' מאַרטין גאָטליעב
ר' משה מאַנדעל
ר' משה עט צדוק
" יצחק פריעד
" יודא שמעון
Patent Áruház
ה' ראָטהמאַן
" מאַרקאָוויטש
חברה קדישה
ה' ראָטהבאַרט לעאָפּאָלד
" לאָווינגער
ר' משה טישלער
דאָקטער גאָלדענבערג
ר' יעקב גלאַנץ
ר' ליב זשיגמאָנד
ה' דערע!
ה' גימאַאלעל געזאָ
" יאָקאָב עקאָב
S. Sota și Fiul
ה' געברידער גוטמאַן
ר' שמעון ליב
פ. לוסטיג עט נוסבאַכער
ה' שוואַרטץ שאַנדאָר
" גרינפעלד אַנטשיל
ר' משה ניימאַן
ר' וואָלף בלום
ר' מנחם ראָזענצווייג
ר' משה דאַווידאָוויטש
ר' שמואל אליעזר
ה' זאָממער שאָמו
ר' משה שניידער

ר' יונה ארי' שו"ב
ר' נתן בוימהאַפט
ר' דוב ווייסבערגער
ר' שמואל מאַרמאָרשטיין ר"ה
ר' אלי' עלעק
ר' אפרים העלמאַן
הב' זיידע אלי' אַפּטער מבאָרשע
ר' אברהם מנחם נוסבאַכער
הב' משה גאָלדשטיין
הב' אלימלך סג"ל בונמצווייג
ר' חיים ווייס
ה' איזראַעל עמאַנועל
ה' מאָשקאָוויטש ניימאַן
ה' זיגעפריעד ווייס

אָראַניאָש דיערעש

מו"ה יצחק יודא פורגעס
חמיו מו"ה יודא
ה' שאָלאָמאָן מענדעל
ה' מאָרקאָוויטש דאַוויד
ר' אַברהם ראָזענבוים

טאָרדע.

ר"ה ר' שמעון קאָהן
שנים חסרים כאן אינני יודע שמם
ה' ווייס מאַרטאָן
ה' פרענקעל
ה' מאָרקאָוויטש דעזשא
ה' איזידאָר פרוכט
ה' פרענקעל מאַרטאָן
ה' וויינרעב
קאַסאַ דע סטיקלע
ה' מיהאָלאָוויטש מענדעל

פרענומעראַנטען

ה' מאָשקאָוויטש בערנאַט
ה' צעטטער יערמיאַש
ה' פישער מאָנאָ
ה' קאַלמאַן יענא

מ' לודאָש.

ה' גאָלדשטיין יענא
ה' דאָרוואָש לאַסלוי
ה' שאָלאָמאָן לאַזאַר
ה' קירש העֶרמאַן
ה' קערען בערנאַט
ה' דייטש ג.
ה' גאָלדשטיין שאָלאָמאָן
ה' פוקס איגנאַטץ
ה' שוואַרטץ נאַנדאָר
אלמנה שפיטצער אַהראָנע
ה' מאָנדולאָ פאָרקאָש
ה' פאַלל אָדאָלף
ה' רודאָלף מייזנער
ה' גאָלדשטיין שאָמו
ה' העללער פערענץ
ה' אַראָן מאָריץ

מאראשוואשארהעלי

ר' משה פאָרקאָש
ר' יוסף לאַנג
ר' פנחס בינדער
ר' אהרן קרויז
האשה רייך מאָרנע
ה' רויזענפעלד יענא
ה' אַבראָהאַם שאָמו
ר' אפרים בערגער
ה' ש' קאַפּלאַן

פרענומעראַנטען

ה' קליין איזידאָר
ר' שרגא צבי כהנא ליבערמאן
ה' ווייס מיקלויש
ה' קאָהן מאַרטין
ה' יונגער יאָקאָב
ר' יונה שלום קרויס
ה' לעב עמיל
ה' ראָזענפעלד דאַוויד
ר' משה יצחק פאָרקאָש
ר' זלמן פאָרקאָש
ר' חיים דוב
ה' בערקאָוויטש מאַרטאָן
ה' געווירטץ יאָזעף
ר' יודא ליב וואַלטער
ה' גראָסמאַן
ר' שמואל משה בערגער
ה' אַבראַהאַם הערמאַן
ה' ווייס עלעק
ה' פעלזנער יאָזעף
ה' בודיאַן לאָיאָש
ה' קרויז
ר' אפרים פישער
ר' אשר זעליג גודיל
ר' אשר זעליג יודאָוויטש
ה' איזשאַק יוינאַס
ר' דוד גרין
ר' יונה מענדעלזאָהן
ה' מאָריטץ שאַנדאָר
ר' קלמן לודוויג
ה' הויכטהייל מאָנאָ
האשה העלמאַן מאָרנע
האשה סענסקי בערנאַטנע
ה' פישער מויזעש
ה' עפשטיין איזידאָר
ה' שאָלאָמאָן טעשטווערעק

ה' שאָלאָמאָן בערגער
ה' פאָרקאָש דאַוויד
ר' מנחם סופר הרב דקהל יראים וואַשאַרהעלי
ר' יוסף יצחק גרין שו"ב
ר' יצחק אייזיק שו"ב
בכאן נכתב אחד בשמו יוסף מאיר
ה' הירש יענא ונתן L. 30
והוא משעסבורג

סאַסרעגען.

ר' דוד זעליג מאַרק רה"ק
האשה ביכלער דיולאַנע
ה' גערש יאַקאָב
ר' דוד הירש אַפּפעל הלוי
ר' חיים ראָטה
ר' דוב בערל ראָטה
ה' ליסאַנער מאָר
ה' קליין ליפויט
ה' קאַרפף איזידאָר
ר' שבח פריעדמאַן
ה' מעססער צעלעמער
ה' גרין בעלאָ
ר' חיים דוד גוטמאַן
האשה שוואַרטץ בערנאַטנע
ה' יאַקאָב גידאלי
ה' מאָשקאָוויטש דיולאָ
ה' שפילמאַן יוינאַס
ה' פאָגעל הערמאַן
ר' מאיר יוסף לויבער
ה' קליין בערנאַט
האשה סאָבאָ נאַנדאָרנע
ה' גוטמאַן מענדעל
ה' טורטעלטויב יאָזעף

פרענומעראַנטען

האשה גאָלאָמב מיהאַלינע
ר' חיים יודא צבי שטיין
ה' מארק אַבראַהאַם
האשה האלמנה וואַלפֿנע
ה' לאַזאַר האמלעט
ר' ברוך ווילנער
ר' אלטער שלום הכהן
ר' מאיר נטע בן הינדל
ה' מאַרטין חיים
ר' מאיר דוד וויזעל
אלמנת צבי עגער הערמאַנע

מאַראָש העווין.

ה' מענהאַרט דאַוויד

טאפּליצא.

ה' מיהאַלי שילעס
ה' פֿאַגעל דאַוויד
ה' שוואַרטץ הערמאַן
האשה שוואַרטץ יאַקאָבנע
ה' מאַר ווערקבערגער
ר' חיים ארי' בן ישראל שערמאַן
ר' שמואל לייב שלאָמאָוויטש
ר' מאיר ראפּפּעל
ה' זעגעלשטיין, שלמה
פ. בלומענטהאל טעשטווערעק
ה' בערנאַט גוטמאַן
האשה בלומענטהאַל דאַווידנע
האשה לעבל פֿערענצנע
ר' אלי' מאַרמאַר
ה' גרינפעלד פֿערענץ
ה' קלופּוטנא
" דאַוויד בלאַטנער

" מאַרטאָן אַראָן
" בוים יאַקאָב
" שטעטער יאָזעף
" בלאַטנער איזשאַק

סענט מיקלויש.

ה' זאַנענקלאַר יאָזעף
" גליק חיים
ר' מאיר מאַר
" אבא סג"ל שו"ב

טשיק סערדא.

ר' פרץ טובי' שו"ב
" אברהם מרדכי בר' משה
" מנחם מענדעל ראפאל
ה' טייטעלבוים ג'
ר' ליב יאַקאַב
ה' גרינשטיין דאַוויד
ר' ישראל מאַר
האשה מאַנדעל געראָנע

שעסבורג.

ה' פֿאָרקאָש עדע
" קליין מאָריטץ
" לאַנגער אַבראַהאַם
ר' היל בארוך
" שלמה וועג שו"ב
האשה לאה שרעטטער
ר' חיים פֿריעד
" יוסף מאיר הירש

פרענומעראַנטען

בראשוי.

ה' גאָלדשטיין שאַמועל
" קאָטץ דאַוויד
" טאַבאַק מאָר

סאָם מעריעש.

ר' משה דייטש
" בנימין ציטראָן
האשה דייטש בעלאַנע
" דייטש זשיגמאָנדנע
ר' דניאל פוקס
ה' לייטנער
ר' אשר זעליג שו"ב
ה' מאַנדעל אַדאָלף
ה' לעָפּאָלד ראָזענפעלד
ר' יוסף דאַסקאַל
ה' בערגמאַן
ר' יצחק אייזיק שטיין
ה' היללער
ה' דימאַנטשטיין
ר' חיים גראָס

הערמאַנשטאַדט.

ה' מאַרקוס מאַנדעל
" אַבראַהאַם שלעזינגער
ר' ניסן וואלף אַדלער
ה' יאַקאָב מעלאַמעד
ר' שמואל לייטנער
ה' רייכמאַן וויקטאָר
ר' אברהם בן חיה שרה
פּאָללאַק ז"ל
ה' וויקטאָר מעלאַמעד
ר' ירוחם הירש ר"ה

ר' מנחם יודא ראָזמאַן ר"ה
פ. ראָזמאַן עָט הירש
ר' אברהם יצחק פֿעדער
ר' יחזקאל גראָס
ה' גליקמאַן מאַרקוס
ה' בערנאַט האלענדער
ה' הערמאַן פֿריעדמאַן
ה' מאַרק מאָר
ה' פֿערדינאַנד פֿריעדמאַן
ר' שמעון טעסלער
ר' יוסף שאַלאָמאָן
ה' גאָלדמאַן יאָזעף
ר' משה אלי' גראָס
ר' אברהם שמואל זאַלצער

טאָשנאַד

הרב הגאון שליט"א
ר' שמואל ליב שאַלאָמאָן
ר' משה ווידער
ר' יצחק פֿרענקעל
ה' פֿישער
הב' משה שטיינפעלד מג'בערדיין
הב' צבי קליין מגליל טאָשנאַד

שאמלוי.

הרב הגאון שליט"א
ר' מנשה שו"ב
ר' יוחנן שו"ב
ר' יחיאל מיכל לאַמפּעל
ר' משה מיללער
ר' אברהם אליעזר כ"ץ
ר, נפתלי באַמבערגער
ר' דוב בראַד

פרענומעראַנטען

ר' יצחק יודא סופר
ר' חנוך פֿערלמוטער
האחים היימליך
ר' יצחק פֿאַרקאַש
ר' שמואל ווייס
ר' שלמה יודא פֿייגער
ר' יעקב דוב צייזלער
ר' אברהם קאַהן
ר' הילל הירשפֿעלד
ר' אהרן פֿערל
ר' אלטער נתנאל מאַשקאָוויטש
ר' מאיר דראַטלער
ר' חיים דאַווידאָוויטש
ר' משה יודא שוואַרטץ
ר' יהושע שמואל קליין
ר' צבי פֿליישמאַן
ר' אלי' רוס הכהן
ר, אברהם זלמן בלוי
ר' זלמן לייב ווייס
ר' שלמה חיים לאַמפּעל
ר' משה ראָזענבערג

ווילאָה.

ר' יונה האַרטשטיין
ר' ניסן האַרטשטיין
ר' יצחק אַלבערט
ה' מאַנדעל
ר' חיים יצחק מאַרקאָוויטש
מלאַפּאַש
ר' נטע צבי הערשקאָוויטש
נאַסטער
הב' ישראל דאַסקאַל מדעש

דעש.

הרב הגאון שליט"א

ר' טובי' לעהרמאַן
ר' יכתריאל העללער
ר' צבי יונתן שטערן
אינני יודע שמו
ר' שרגא פֿייבל ווייס
ר' יעקב וויינשטיין
ר' ישראל יעקב וו"ב
ר' דוד חיים האַרטפֿעלד
הב' משה פאַנעט בן הרה"צ
חברה בחורים
ר' יוסף הכהן סאַנדער
ה' לעווי שאַנדאָר
איני יודע שמו
ר' נתנאל הכהן סאַנדער
הרב אב"ד הצעיר
ר' מנחם גרין
ר' בצלאל פֿילאָפּ
ה' ראָזענצווייג
ר' יצחק היימאַן
ר' מנחם יצחק שרעטער
ר' ברוך אברהם
ר' אברהם יצחק אויסשפּיטץ
ר' יודל לעבעלשיין
ר' ישראל היימאַן
ר' יוסף סג"ל
ר' רפאל הירש כ"ץ
ר' יוסף פאַנעט טעקענדאָרף
ר' יצחק יעקב סג"ל האָראָוויטץ
ר' שמואל צבי פר"מ
ר' יצחק אייזיק פֿילאָפּ אָקנאַ
הב' שמואל יודא פאַנעטה
ר' העניך ווייס
ר' חיים יוסף גטאָליעב
ר' זעליג לעוו אָרישאַר

מארגיטא

מארגיטא.

הרב הצדיק שליט״א
ר׳ יהושע הערץ
ר׳ וואלף שאלאמאן
ר׳ משה שטיינער
ר׳ אפרים וועקסלער
ר׳ יצחק קאין
ר׳ אלי׳ ווי״ע
ר׳ דוד גראס
ר׳ בצלאל העללער

רעטעג.

לאווינגער בעד חברה משניות
ר׳ בן ציון שו״ב
ר׳ שמשון היימאן מצפת ת״ו.
ר׳ מנחם מענדעל פריעדמאן
ר׳ ישעי׳ משה הירש
ר׳ מנחם משה פארקאש
ר׳ אברהם שטיין
ר׳ מנחם בערנאט
ר׳ אליעזר מרדכי לאואר
ר׳ צבי פארקאש
הב׳ אלימלך היימאן

בעטלאן.

ר׳ יחזקאל שרגא ווייס
ר׳ חיים יחיאל מאנדעל
ר׳ יעקב ליב דאווידזאהן
ר׳ מרדכי קארענבוים
ר׳ שלמה ראזנער
ר׳ יוסף דוד ליכטענשטיין
ר׳ חיים יוסף סג״ל שאנבערגער
ר׳ יהשוע פאסטערנאק

ביסטריטץ.

ר׳ אברהם צבי קויפמאן
ר׳ אליעזר שו״ב גרין
ר יחזקאל שאלאמאן
ר׳ יהושע שפיטץ
ר׳ יהושע סאנדער
ר׳ מנחם מענדעל מאנדעל

נאדי איקלאד.

ר׳ משה דוקס
ה׳ לוסטיג
הב׳ פישל גאנץ מבערטאנעף
הב׳ אלחנן אלי׳ ראב טויטפאלו

אפאהידא.

ר׳ פנחס זעליג שו״ב
ה׳ ראטענבערג

ערושעבעט.

אלמנה הײלפערן
ה׳ איזשאק שימאן
ה׳ נורמאנד מיהאלי
ה׳ נורמאנד יאזעף
ה׳ קליין איזשאק
ה׳ הערצלינגער בעני
ה׳ ווייסבורג
ה׳ אנטאל יאקאב
ה׳ ארלער

באנפי הוניאר.

הרה״צ ר׳ ישראל פריינד
הרב מו״ה משה לעוער
ר׳ פנחס געלעהיער
ר׳ יעקב מאזעש
ר׳ אהרן מייזעלס
ר׳ זלמן ליב וואלדמאן
ר׳ וישע גראסמאן
ר׳ משה גאלדמאן
ר׳ מנחם מענדעל אלבערט
ר׳ אברהם בערגער
ר׳ שמואל יודא שווארטץ
ר׳ יצחק משה פאנעטה
ר׳ יעקב מנחם ווייס
ר׳ נתן נטע צבי דימאנטשטיין
ר׳ אהרן מאזעש
ר׳ נתן נטע לאב
ר׳ יוסף יאקאב
ר׳ אפרים ראזענבערג
ר׳ נחמן גאלדשטיין
ר׳ מנחם מענדעל פארקאש
ר׳ משה קליין
ר׳ שלמה קליין
ר׳ יואל הערץ
ר׳ משה יאקאב
ר׳ משה אהרן אבראהאם
ר׳ יקותיאל פאפעטה
ר׳ מענדעל היילפרין
ר׳ מרדכי היילפרין

מאראש אויוואר

ה׳ גרינפעלד
ר׳ מנחם מענדעל יודקאוויטש
ר׳ אליעזר ג״מ
ר׳ צבי יודא שטערענבערג
ר׳ אברהם לאב
ר׳ זאב מאיר פישער
ר׳ אליעזר גוסמאן
נטע איזשאק

ישיבת מאראש אויוואר

הב׳ נחמי׳ שטיין מקלויזענבורג
הב׳ הלל פריעדמאן
הב׳ מנחם חיים פייג מוועצקע
הב׳ משה שפיצער מדעש
הב׳ שלמה זלמן קליין דעש
הב׳ יקותיאל יודא שפילמאן ראווא
הב׳ שמואל זנביל צוידער

דיטשאם.־מארטאז

הרב ר׳ יחיאל יוסף קרויז אב״ד
ר׳ יצחק אייזיק שווארטץ
ר׳ משה פייערשטיין
ר׳ דוד ווייס סג״ל
ר׳ משה שאנבערג
ר׳ יצחק שאמועל
ר׳ בן ציון קאסטנער
ר׳ אשר זעליג שווארטץ
חברה גמילת חסד

קארלסבורג.

הב׳ יודא ארי׳ פאגעל
ר׳ אשר גאלדשטיין

מיללבאך (סעבעש אלבא)

ר׳ בנימן שווארטץ עט ל״י יודא ראזענבערג
ר׳ יוסף חיים גרינפעלד
ר׳ יצחק אהרן ניימאן
ר׳ לייב גלאזער
ר׳ אברהם דוב שטעסעל
ר׳ ראובן שטיינהויער

האטסעג.

ר׳ יעקב זאב גאלדשטיין
ר׳ מנחם פריעדמאן
ר׳ יונתן בנימין מענדעל

פעטראזשעני.

ר׳ יצחק אייזיק ווייס
ר׳ אפרים פישל בארטפעלד
פ. וואלף עט קאמפאני
ר׳ חיים יעקב ביבער
ה׳ אירזשאי
ר׳ משה לייב שרעטער
ה׳ הערץ
ר׳ יצחק זאב איצקאוויטש
ה׳ ווארארי
ר׳ יהושע ביבער
ר׳ מנשה שוואלב

וואלקאן.

מאיר יונגער
ר׳ מרדכי כ״ץ
ר׳ יוסף ראטה
ר׳ בדלי׳ בערקאוויטש
ר׳ יצחק פיקסלער
ר׳ יצחק אייזיק גאלדבערגער
ר׳ שמואל שמילאוויטש
ר׳ דוד כ״ץ
ר׳ דוד סאבעל
ר׳ אלי׳ כ״ץ

לופעני.

ר׳ אהרן אויש אב״ד
ר׳ ישראל משה לעבאוויטש
ר׳ אברהם מאיר פריעד
ר׳ בענדיט כ״ץ
ר׳ ליב האגער
ר׳ יוסף לאבין
ר׳ ישראל דוב ווייס
ר׳ אליעזר לאבין
ר׳ משה לאבין
ר׳ יצחק אייזיק יאקאבאוויטש
ר׳ הילל ליב אויש
ר׳ ליפא וואגמאן
ר׳ אברהם יצחק בערקאוויטש
ר׳ אלימלך בערמאן
ר׳ יקותיאל יודא מאליק

אראד.

ר׳ יעקב אליעזר ווידער
ר׳ פרץ, טובי׳ שטיין
ה׳ שאלאמאן
ר׳ מנחם חיים מיללער שו״ב
ר׳ מאיר דוב שו״ב
ר׳ יצחק זאב כ״ץ רייך

טשוטשא.

ר׳ מנחם בן פרימט שו״ב
ר׳ יהושע בן ציון לעוויא

ערמיהאליפאלווא.

ר׳ דוב ווייס
ה׳ גליק לאיאש
ר׳ יצחק משה פאללאק
ר׳ שמואל צבי יאקאבאוויטש
ר׳ יואל צבי ראפאפארט
ר׳ שלום שימאן
ר׳ עקיבא פעלדמאן
ר׳ מרדכי יונה כ״ץ
ר׳ מרדכי סג״ל שאנבערגער
ר יעקב ווייס
ר׳ יחיאל שטיינמעטץ
ר׳ בנימין גליק
ה׳ שווארטץ ווילמאש
ר׳ יוסף בענעדעק
ר׳ יעקב כ״ץ
ר׳ יעקב ראזענבערג
ר׳ מנחם ראווינגער
ר׳ פרץ קליין

קראלע.

ר׳ צבי כ״ץ וויינבערגער
ר׳ שבתי ווינבערגער
ר׳ יעקב ווייס
ה׳ ראזענבערג זשיגמאנד
געברידער גראס.
ר׳ אליעזר ראטה ואחיו
ר׳ אשר אנטשיל
ר׳ משה קרויז
ר׳ דוד פרענקל
ר׳ דוד פארקאש
ר׳ משה סג״ל לעווי
ר׳ שלמה גרין
ר׳ אליעזר ווינקלער
ר׳ מרדכי יודא קלעסנער
ר׳ ישראל קאסנער
ר׳ יחזקאל שרגא לעווי
ר׳ יוסף ארי׳ גראס
ר׳ ישעי׳ ראטה
ר׳ יוסף יו״ט סאבאוויטש
ר׳ שלמה פראנקעל

סאטמאר.

מו״ה ר׳ אברהם חנוך דומ״ץ
ר׳ חיים משה הערשקאוויטש
ר׳ מרדכי בערגפעלד
ר׳ יצחק אייזיק געלב
ר׳ צבי פישער
ר׳ אליעזר הערשקאוויטש
ר׳ חיים גראזינגער
ר׳ אליעזר טרעביטש
ר׳ אהרן טרעביטש
ר׳ יוסף אפרים דאווידאוויטש
ר׳ יוסף גערענדאש
ר׳ יעקב ווייס
ר׳ מרדכי וויינרעב
ר׳ שלמה לעבאוויטש
הב׳ דוד ראזענבלאט
ר׳ יעקב צבי קליין
ר׳ אלקנה שווארץ
ה׳ ברידער פריעדמאן
ר׳ שמואל ווייס
ר׳ אשר אנטשיל מאיער

ר' ארי' לעבאָוויטש
ר' מנחם שוואַרץ
ר' משה אהרן סג"ל גליק
ה' שימאָן הערץ
ה' שלוטצלער יענאָ
פ. דאַוויד עט קאָהן
ר' חיים משה יאַקאָבאָוויטש
ר' אברהם ווייס
ר' מאיר ארי' קראַנצלער
ר' יצחק אייזיק פעלדמאַן
ר' יצחק יודא נייאבויער
ר' יהושע ראָטענבערג
ר' משה הערשקאָוויטש
ר' מנחם מענדעל גראָס
ר' איציק ליב צינער
ר' יעקב בערגער
ר' יהיאל אלימלך היימאַן
ר' בנימין הערמאַן
ר' דוד כ"ץ ראָזענבערג
ר' שמואל עלענבאָגען
ר' יהושע אַהרנזאָהן
ר' מרדכי מאָזעש
ר' יצחק לאַזאַר
" אהרן דוב גראָס
" יצחק גאָלדבערגער
" פנחס לעבי
" משה מישל ווידער
" שמעון זעליג
" מרדכי אברהם כ"ץ
" יעקב ראָזענטהאַל
" אפרים ענרי
" יודא שוואַרטץ
" קליין עט קאָמפ'
ר' ראובן יוסף מערמילשטיין
דר. הערמאַן יענאָ
דר. פרישמאַן
ר' יצחק גרינשטיין
ר' יוסף דוד גאָלדשטיין
ר' ישראל אַברהם ציפסער
ר' יוסף יואל געלבשטיין
ה' לעבאָוויטש שאַמועל
ר' אליעזור קליין
ר' יוסף פריינד
ר' חיים פריינד
ר' שמואל צבי כ"ץ בערקאָוויטש
ר' שמואל פישער
ר' אליעזר ווייזער וגיסו ר' ברוך גר"פ
ר' ישראל חיים עלענבאָגען
ה' האַרטמאַן
ר' הילל שוואַרטץ
ר' יוסף חיים פאָרקאָש
ר' שלמה פריעד
ר' יוחנן בערגער
ר' מרדכי לעבאָוויטש
ר' אברהם כ"ץ בערקאָוויטש
ר' דוד שלמה טרעביטש
ר' שמואל פיניאַש
ר' יצחק משה הלוי
ר' יוסף פאָרקאָש
ר' יעקב קליין
ר' אלימלך דוד שאַרף כ"ץ
ר' חיים קאָרענבלי
ר' אָשר אנטשיל ווייס
ר' יחיאל פראַנקעל
ר' ברוך גליקליך
ר' חיים יודא ברעכער
הערמאַן קעסטענבוים
ר' משה גרינפעלד

ר' אַבנר סיני ווייס
ר' אַנטשיל פישער
ה' ראָטה אַרמין
ר' קלמן ווייס
ה' איגנאַטץ שאַמועל
פ. געברידער האַאַס
ה' בערנאַט שאַנדאָר
ר' משה בוסקאָוויטש
ר' קלמן לעאָפאָלד
ר' אברהם לינדער
ר' שמואל פאָגעל
ר' משה שוואַרטץ
ר' חיים דעזשי
ר' פנחס שוואַרטץ
ר' יעקב שאָלאָמאָן
ר' שמואל ראָזענבערג
ה' גרינפעלד
ר' הילל שפיטץ
ר' אברהם גאָלדגלאַנץ
ה' גוטמאַן איגנאַטץ
ה' גריפפעל הערמאַן
ה' שוואַרטץ זאָלטאַן
ה' ראָזענפעלד מיקשאַ
ר' טובי' עלענבאָגען
ה' שאַנדאָר הענריך
ה' מאָרקאָוויטש גליק
ר' שמואל צבי וויינבערגער
ר' חיים ישכר פאָרקאָש

האָלמין.

הרה"ג יעקב שלום קליין
ר' יוסף צבי שטערן
ר' ברוך ווייס
ר' יצחק לעבאָוויטש
ר' יחיאל צבי פישער

ס. וואַראָל.

ר' משה נוסבאָכער
ר' מאיר יודא גאָלדבערגער
ר' אליעזור קליין
ר' אליעזור כ"ץ מאָרקאָוויטש
ר' משה אלי' גראָס
ה' אַדאָלף כ"ץ
ר' מנחם וויינבערגער
ר' שמעון אברהם מאַנדעל
ר' משה איזשאַק (געצוועלבער)
האשה פראַדעל אַפפעל
ר' אברהם משה מאיר
ר' אָשר אַנטשיל לאָווינגער
ר' מרדכי גאָלדשילד
הב' יצחק צבי הירש
ר' יעקב ווייס
ד. שלינגער אליעזור
ר' מרדכי מאָרקאָוויטש

נאָדי־באַניאָ.

ר' שמואל איזשאַק
ר' אליעזור משה איזשאַק
ר' צבי הערמאַן האָכטייל
ר' פנחס שלום שמילאָוויטש
ר' שמעון בערעני
ה' אַדאָלף ווערטעש
ה' לודוויג קראַממער
ר' משה יעקב ווייס
ר' אלכסנדר פאָפפער

ר' אלי' פוקס
ר' יצחק שימאָן
ר' אליעזור וילבערבערג
ר' שמואל ווייס פרוגער
ר' מנדר שטראַסער
ר' דוד נוסבאָכער
ר' אליעזור פריעדמאַן
ר' חיים קליין
ר' שלמה מוסקאַט
ה, מאַנדעל פאַל
ה' פרידער ווילמאָש
ה' אלי' לאָווינגער
ה' שוואַרטץ אָנדאָר
ה' דימאַנט דעזשאָ
ר' יצחק פריעדמאַן
ר' אַהרן שימאָן
ה' בערגער ערנע
ה' מענדעל אַדלער
ה' אַפפעל מאַרטאָן
ר' משה היילברון
פ. שאַמועל עט קאָמפּאַני
ה' פראַנקאָוויטש

וישיבוי.

ר' אברהם שלמה יקותיאל לערמאַן
ר' משה מאָרקאָוויטש
ר' ברוך וועקסלער
ר' טובי' ראָזמאַן
ר' משה יודא סאַלפעטער
ר' יוסף גראָס
ר' שמעון גראָוינגער
ר' משה ראָזענבערג
ר' יהושע ראָטה
ר' שלמה בעק
ר' דוד צבי ווערטהיימער
ר' משה דייטש
ר' שלמה מינדסענט
ר' מאיר צבי ווייס
ר' אברהם הערשקאָוויטש
ר' הערצקי מאָרקאָוויטש
ה' ישראל פילאָפ
ר' יעקב וועקסלער
ר' לייזער פריעדמאַן
ר' משה סאָבעל
ר' חיים יודא איזראַעל ושותפו
אשה אלמנה האָפפמאַן
ר' מרדכי פריעדמאַן
ר' משה גאָלדפאַרב
ר' אברהם יאַקאָב
ר' יצחק מרדכי גרינהוט
ה' מיהאל בערנאַטה
ה' קאָרדאָש שאָמו
ר' שמואל מאָרקאָוויטש
ר' חיים יודא ווייס
" שמואל יאַנאָוויטץ
ר' הירש פייערווערגער
ר' שמואל יורא שאָלאָמאָן
ר' אברהם יעגער
ר' משה גראָס
ר' שרגא גאָלדבערגער
ר' אלימלך שטערן
ר' שאול שוואַרטץ
ר' צבי גראָס
ר' דוד הויזער עם חותנו
ר' מאיר מיקלויש

גראָסוואַרדיין.

הרב הצדיק המפו' מוויזניצע
ר' מאיר אולמאַן
" עמרם אולמאַן
" אברהם משה אולמאַן
" שמואל צבי שוואַרטץ
חברת מחזיקי תורה
חברת פועל צדק
חברת מרעים
חברת בית יעקב
חברת קהלת הקודש
ר' דוד קאָהן
" נפתלי הירצקי קירש
" חיים צבי קירש
" ליב ווידער
" ארי' ניימאַן
" משה לאַמפעל
" יהושע שרעטער
" אָשר אנטשיל וויינבערגער
" זאב פאָרקאָש
ה' קאַהאַן רעזשאָ
ר' אליעזר לייטנער
" שמואל יצחק פוקס
" אברהם יצחק אולמאַן
" שלמה ווייס
" מנחם פריעדריך
" חיים יוסף כ"ץ סענדער
" יצחק יעקב לאראן
" משה חיים לייכטמאַן
" בנימין גראָסמאַן
רבקה אשת ר' אברהם קליין
ר' יונה אלימלך ווי"ב
" יהושע זאַלצבערגער
" יצחק מענדיל
" יהושע העשיל ווילד
" יודא יוחנן שוואַרטץ
" דוד מאָזעש
" ארי' סג"ל שפרינג
" ברוך גאָלדבערגער שו"ב
" מנחם ווייס
" זאב ווייס
" יעקב קליין
" שמואל זאב גוטמאַן
" משה ווייס
" שמעון שטערן
" יצחק אייזיק
" יצחק יעקב בן הרב מטעלעגד
ר' משה דאָנענבערג שו"ב משם